

EØS-tillegget

ISSN 1022-9310

Nr. 28

til Den europeiske
unions tidende

21. årgang

15.5.2014

	I	EØS-ORGANER	
	1.	EØS-komiteen	
	II	EFTA-ORGANER	
	1.	EFTA-statenes faste komité	
	2.	EFTAs overvåkningsorgan	
2014/EØS/28/01		Vedtak i EFTAs overvåkningsorgan nr. 244/12/COL av 27. juni 2012 om omstrukturingsstøtte til Íslandsbanki (Island)	1
2014/EØS/28/02		Vedtak i EFTAs overvåkningsorgan nr. 290/12/COL av 11. juli 2012 om omstrukturingsstøtte til Landsbankinn (Island)	45
2014/EØS/28/03		Vedtak i EFTAs overvåkningsorgan nr. 291/12/COL av 11. juli 2012 om omstrukturingsstøtte til Arion Bank (Island)	87
	3.	EFTA-domstolen	
	III	EU-ORGANER	
	1.	Kommisjonen	
2014/EØS/28/04		Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.7207 – Clayton Dubilier & Rice/Ashland Water Technologies)	132
2014/EØS/28/05		Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.7212 – HML/MMC Superalloy Corporation) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte	133
2014/EØS/28/06		Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.7225 – Allianz/Rei Investment/Fiumaranova) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte	134
2014/EØS/28/07		Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.7228 – Centrica/Bord Gáis Energy)	135
2014/EØS/28/08		Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.7235 – SPC/Cargill/Golden Compound JV) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte	136
2014/EØS/28/09		Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.7248 – Cinven/Skandia) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte	137

2014/EØS/28/10	Innledning av behandling (Sak COMP/M.7000 – Liberty Global/Ziggo)	138
2014/EØS/28/11	Statsstøtte – Frankrike – Statsstøtte SA.26763 (2014/C) (tidl. 2012/NN) – Påstått støtte fra Île-de-France-regionen til offentlige transportforetak – Innbydelse til å sende inn merknader i henhold til artikkel 108 nr. 2 TEUV	138
2014/EØS/28/12	Statsstøtte – Estland – Statsstøtte SA.36868 (2014/C) (tidl. 2013/N) – Omstrukturingsstøtte til Estonian Air – Innbydelse til å sende inn merknader i henhold til artikkel 108 nr. 2 TEUV	139
2014/EØS/28/13	Offentliggjøring av medlemsstaters vedtak om å tildele, midlertidig oppheve eller tilbakekalle lisenser i henhold til artikkel 10 nr. 3 i europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1008/2008 om felles regler for drift av lufttrafikk i Fellesskapet (Omarbeiding)	139
2014/EØS/28/14	Godkjenning av statsstøtte i henhold til artikkel 107 og 108 i traktaten om Den europeiske unions virkemåte – Saker der Kommisjonen ikke gjør innsigelse	140
2014/EØS/28/15	Kommisjonsmelding i forbindelse med gjennomføringen av europaparlaments- og rådsdirektiv 2006/42/EF av 17. mai 2006 om maskiner, og om endring av direktiv 95/16/EF (omarbeiding) (Offentliggjøring av titler og referanser for harmoniserte standarder i henhold til Unionens harmoniseringsregelverk)	148

EFTA-ORGANER

EFTAS OVERVÅKNINGSORGAN

Offentlig utgave av⁽¹⁾

2014/EØS/28/01

VEDTAK I EFTAS OVERVÅKNINGSORGAN

nr. 244/12/COL

av 27. juni 2012

om omstrukturingsstøtte til Íslandsbanki

(Island)

EFTAs overvåkningsorgan ("Overvåkningsorganet") har –

under henvisning til avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde ("EØS-avtalen"), særlig artikkel 61 nr. 3 bokstav b) og protokoll 26,

under henvisning til avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol ("overvåknings- og domstolsavtalen"), særlig artikkel 24,

under henvisning til protokoll 3 til overvåknings- og domstolsavtalen ("protokoll 3"), særlig del I artikkel 1 nr. 3, del II artikkel 7 nr. 3 og del II artikkel 13,

og ut fra følgende betraktninger:

I. FAKTISKE FORHOLD

1. Framgangsmåte

- 1) Etter uformell korrespondanse i oktober 2008, og etter at det islandske parlamentet (Alltinget) 6. oktober vedtok lov nr. 125/2008 om myndighet til utbetalinger fra statskassen på grunn av uvanlige omstendigheter i finansmarkedet osv. ("kriseloven"), som ga den islandske stat vidtrekkende fullmakter til å gripe inn i banksektoren, skrev Overvåkningsorganets president 10. oktober 2008 til islandske myndigheter og krevde at statsstøttetiltak truffet i henhold til kriseloven, skulle meldes til Overvåkningsorganet. Deretter fulgte regelmessig kontakt og korrespondanse, herunder et brev sendt av Overvåkningsorganet 18. juni 2009 der islandske myndigheter ble minnet på behovet for å melde alle statsstøttetiltak samt på stillstandsklausulen i protokoll 3 artikkel 3. Etter ytterligere korrespondanse ble statsstøtte som var gitt i forbindelse med gjenopprettelsen av driften av visse deler av virksomheten i Glitnir og opprettelsen og kapitaliseringen av en ny Glitnir Bank (som da var omdøpt til "Íslandsbanki"), til slutt meldt retrospektivt av islandske myndigheter 15. september 2010⁽²⁾.
- 2) Ved brev av 15. desember 2010⁽³⁾ meddelte EFTAs overvåkningsorgan ("Overvåkningsorganet") islandske myndigheter sitt vedtak om å innlede framgangsmåten fastsatt i protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 2 med hensyn til tiltakene som den islandske stat traff for å gjenopprette visse aktiviteter i (tidligere) Glitnir Bank hf og for å opprette og kapitalisere nye Glitnir Bank hf, nå omdøpt til Íslandsbanki (åpningsvedtaket)⁽⁴⁾. Overvåkningsorganet krevde også at en detaljert omstrukturingsplan for Íslandsbanki skulle framlegges innen seks måneder.

⁽¹⁾ Dette dokumentet gjøres tilgjengelig bare for informasjonsformål. I denne offentlige utgaven er enkelte opplysninger utelatt for å hindre at fortrolige opplysninger viderefremmes. Dette er angitt med [...] eller en ikke-fortrolig tilnærmet verdi for det relevante tallet i klammeparenteser.

⁽²⁾ En nærmere beskrivelse finnes i åpningsvedtaket, som er nevnt i fotnote 3.

⁽³⁾ Overvåkningsorganets vedtak nr. 494/10/COL om innledning av formell undersøkelse av statsstøttetiltak ved gjenopprettelsen av driften av visse aktiviteter i (den tidligere) Glitnir Bank hf og opprettelsen og kapitaliseringen av nye Glitnir Bank hf (nå omdøpt til Íslandsbanki), EUT C 41 av 10.2.2011, s. 51, og EØS-tillegget til Den europeiske unions tidende nr. 7 av 10.2.2011, s. 50.

⁽⁴⁾ Ytterligere opplysninger om framgangsmåten som førte til Overvåkningsorganets vedtak nr. 494/10/COL, finnes i delen om framgangsmåte i vedtaket.

- 3) Ved e-post av 24. mars 2011⁽⁵⁾ mottok Overvåkningsorganet én merknad fra berørte parter, som ble videresendt til islandske myndigheter 25. mai 2011. Islandske myndigheter svarte ikke på denne merknaden.
- 4) Ved brev av 31. mars 2011 framla islandske myndigheter en omstruktureringsplan for Íslandsbanki. Etter oppkjøpet av Byr i november 2011 oversendte islandske myndigheter en ny omstruktureringsplan for Íslandsbanki 22. februar 2012⁽⁶⁾.
- 5) Overvåkningsorganet anmodet 11. juli 2011 og 13. februar 2012 om opplysninger knyttet til omstruktureringsplanen. Svar på anmodningene om opplysninger ble mottatt fra islandske myndigheter 17. oktober 2011 og 13. mars 2012. De endelige versjonene av merknadene ble oversendt 16. mai 2012 og 6. juni 2012⁽⁷⁾.
- 6) I tillegg møtte Overvåkningsorganet islandske myndigheter 7. juni 2011 og 27.–28. februar 2012.

2. Bakgrunn

- 7) Overvåkningsorganet vil i dette avsnitt beskrive de hendelser, faktiske forhold og den økonomiske, politiske og lovgivningsmessige utviklingen som er knyttet til sammenbruddet i og gjenoppbyggingen av det islandske finanssystemet fra oktober 2008 til i dag, som synes nødvendig for å forklare i hvilken sammenheng denne vurderingen av støttetiltak foretas. Før dette gis en kronologisk oversikt over Glitnirs sammenbrudd.

2.1 Glitnir Banks sammenbrudd

- 8) I september 2008 begynte enkelte store, verdensomspennende finansinstitusjoner å oppleve alvorlige vanskeligheter. Midt oppe i turbulensen i de globale finansmarkedene, og etter at Lehman Brothers gikk konkurs i september 2008, fikk Islands tre største forretningsbanker, som hadde hatt en uvanlig høy vekst de foregående årene, problemer med å refinansiere sin kortsiktige gjeld og opplevde et "run" på innskuddene. Lehman Brothers søkte om konkursbeskyttelse 15. september, og samme dag ble det kjent at Bank of America skulle overta Merrill Lynch.
- 9) I tillegg ble en av Storbritannias største banker, HBOS, kjøpt opp av Lloyds TSB. I mellomtiden fikk Glitnir store problemer med å finansiere sin virksomhet. En obligasjonsemissjon måtte avlyses på grunn av manglende interesse, et eiendomssalg ble ikke fullført, og en tysk bank nektet å forlenge to lån til en anslått verdi av 150 millioner euro. Markedsvilkårene ble også dramatisk forverret etter at Lehman Brothers gikk over ende.
- 10) 24. september 2008 kontaktet formannen i Glitnirs styre den islandske sentralbanken (CBI) for å meddele dem at banken som følge av lån som måtte tilbakebetales i oktober, hadde et akutt behov for 600 millioner euro. 29. september ble det offentliggjort at den islandske regjering ville gi Glitnir 600 millioner euro i bytte mot 75 % av bankens egenkapital. Det forhold at 600 millioner euro utgjorde nesten en firedel av Islands valutareserve, og at Glitnir hadde hatt refinansieringsproblemer en stund og hadde en gjeld som var anslått til 1,4 milliarder euro som skulle tilbakebetales i løpet av de neste seks månedene, ifølge offentlig tilgjengelige opplysninger, tydet imidlertid på at forslaget ikke var troverdig⁽⁸⁾. Verdien av utstedte Glitnir-aksjer falt noe senere fra over 200 milliarder ISK til 26 milliarder ISK i løpet av én dag.
- 11) Islandske banker opplevde omfattende uttak av innskudd ikke bare i utlandet, men også på Island. De innenlandske uttakene ble så store at de islandske bankene og sentralbanken på et tidspunkt nesten opplevde kontantmangel. 30. september 2008 nedjusterte kredittvurderingsbyrået Moody's Glitnirs kredittverdighet og utløste dermed tilbakebetalingsforpliktelser for enda flere lån. I tillegg kom marginkrav på over en milliard euro. 7. oktober 2008 måtte Glitnir be Finanstilsynet om å sette banken under administrasjon⁽⁹⁾.

⁽⁵⁾ Rettet av berørte parter 25. mai 2012.

⁽⁶⁾ Se Overvåkningsorganets vedtak nr. 325/11/COL om Íslandsbankis kjøp av Byr hf og forlengelse av den midlertidige godkjenningen av ordningen for lån uten sikkerhet til Byr hf, EUT C 16 av 19.1.2012, s. 10, og EØS-tillegget til Den europeiske unions tidende nr. 3 av 19.1.2012, s. 1.

⁽⁷⁾ Når det gjelder konkurransesituasjonen i den islandske banksektoren og mulige midler for å bedre konkurransen, har Overvåkningsorganet samarbeidet med de islandske konkurransemyndighetene (ICA).

⁽⁸⁾ Se rapporten fra den særlige granskningskommisjonen til det islandske parlamentet, kapittel 2: Sammendrag av rapportens hovedkonklusjoner, side 13, tilgjengelig på <http://sic.althingi.is/pdf/RNAvef-Kafli2Enska.pdf>.

⁽⁹⁾ Landsbanki ble også satt under administrasjon samme dag, og det samme skjedde med Kaupthing Bank to dager senere, 9.10.2008.

2.2 *Finanskrisen og hovedgrunnene til at de islandske bankene gikk over ende*

- 12) Islandske myndigheter forklarte i sin melding om støtten som var gitt til nye Glitnir Bank (senere Íslandsbanki), Overvåkningsorganet at grunnene til sammenbruddet i den islandske banksektoren og myndighetenes behov for å gripe inn var nøye beskrevet i en rapport utarbeidet av en særlig granskningskommisjon ("SIC"), som var nedsatt av det islandske parlamentet⁽¹⁰⁾ og hadde i oppdrag å granske og analysere prosessene som førte til at de tre største bankene gikk over ende. Nedenfor gir Overvåkningsorganet et sammendrag av kommisjonens konklusjoner om de grunnene til sammenbruddet som er mest relevante for Glitnir Banks sammenbrudd. Opplysningene er hentet fra kapittel 2 ("Executive Summary" ("Sammendrag for ledelsen")) og kapittel 21 ("Causes of the Collapse of the Icelandic Banks – Responsibility, Mistakes and Negligence" ("Årsaker til de islandske bankenes fall – ansvar, feil og uaktsomhet")) i SIC-rapporten.
- 13) Den reduserte tilgangen til likviditet i de globale finansmarkedene som begynte i 2007, førte etter hvert til sammenbrudd for de tre største islandske bankene, som hadde gjort sin forretningsvirksomhet stadig mer avhengig av midler skaffet til veie i internasjonale markeder. Grunnene til at de islandske bankene gikk over ende, var imidlertid sammensatte og mange. SIC undersøkte grunnene til at de viktigste bankene gikk over ende, og det er verdt å legge merke til at de fleste av konklusjonene gjaldt for alle de tre bankene og at mange av dem er innbyrdes forbundet. Nedenfor gis et kort sammendrag av årsakene til at bankenes virksomhet mislyktes.

Overdreven og ikke bærekraftig utvidelse

- 14) SIC konkluderte med at bankene i årene før sammenbruddet hadde utvidet sine balanseregnskaper og utlånsporteføljer ut over sin egen drifts- og ledelseskapasitet. De tre bankenes samlede eiendeler hadde økt eksponentielt fra 1,4 billioner ISK⁽¹¹⁾ i 2003 til 14,4 billioner ISK på slutten av andre kvartal i 2008. Det er påtagelig at en stor andel av de tre bankenes vekst bestod i utlån til utenlandske parter, som økte kraftig i 2007⁽¹²⁾, særlig etter at den internasjonale likviditetskrisen startet. Dette fikk SIC til å konkludere med at mye av det økte utlånet bestod i lån gitt til foretak som ikke fikk kreditt andre steder. Rapporten konkluderte også med at risikofylt investeringsbankvirksomhet var blitt et stadig mer framtrædende trekk ved bankenes aktiviteter og at veksten hadde bidratt til problemene.

Redusert tilgang til finansielle midler i de internasjonale markedene

- 15) En stor del av bankenes vekst skyldtes adgang til internasjonale finansmarkeder, kapitalisering på grunnlag av gode kredittvurderinger og adgang til europeiske markeder gjennom EØS-avtalen. De islandske bankene lånte i 2005 14 milliarder euro i utenlandske gjeldspapirmarkeder på relativt gunstige vilkår. Da adgangen til europeiske gjeldspapirmarkeder ble mer begrenset, finansierte bankene sin virksomhet i amerikanske markeder, med islandske gjeldspapirer pakket inn i sikrede gjeldsforpliktelser. I tiden før sammenbruddet ble bankene stadig mer avhengige av kortsiktige lån, noe som medførte stor og, ifølge SIC, forutsigbar refinansieringsrisiko.

Gjeldsoppbyggingen til bankenes eiere

- 16) For alle de største islandske bankene gjelder det at de største eierne var blant de største debitorer⁽¹³⁾. Glitnirs lån til store aksjeeiere i Baugur Group og nærstående parter, særlig FL Group, var omfattende. Våren 2007 ble det oppnevnt et nytt styre i Glitnir etter at Baugur- og FL-gruppen økte sine aksjebeholdninger i banken betydelig. I løpet av siste del av 2007 og begynnelsen av 2008 ble utlånene til Baugur og selskaper knyttet til Baugur nesten fordoblet, og toppen ble nådd da utlån til denne gruppen utgjorde 80 % av bankens egenkapital⁽¹⁴⁾. Det økte utlånet til store aksjeeiere fant sted til tross for at Glitnir hadde begynt å få likviditets- og refinansieringsproblemer. SIC anså at enkelte aksjonærer, fordi de var eiere, hadde usedvanlig lett tilgang til lån fra bankene. SIC fastslo også at det var sterke indikasjoner på at Baugur- og

⁽¹⁰⁾ SICs medlemmer var høyesterettsdommer Páll Hreinsson, Alltingets ombudsmann Tryggvi Gunnarsson, og Sigríður Benediktsdóttir, foreleser og «associate chair» ved Yale University i USA. Hele rapporten er tilgjengelig på islandsk på <http://rma.Alltinget.is/>, og deler som er oversatt til engelsk (herunder sammendraget for ledelsen og kapittelet om grunnene til bankenes sammenbrudd), er tilgjengelige på <http://sic.althingi.is/>

⁽¹¹⁾ Islandske kroner.

⁽¹²⁾ Utlånet til utenlandske parter økte med 11,4 milliarder euro, fra 9,3 milliarder euro til 20,7 milliarder euro, i løpet av seks måneder.

⁽¹³⁾ Kapittel 21.2.1.2 (side 6) i rapporten.

⁽¹⁴⁾ Stillingen ble ytterligere forverret av at de utenlandske kreditorer i de største islandske investeringsselskapene framsatte marginkrav som følge av redusert belåningsverdi, noe som førte til at de tre største bankene overtok finansieringen slik at de utenlandske bankene kunne tilbakebetales.

FL-gruppen hadde forsøkt å utøve utilbørlig påvirkning på bankens ledelse, og at grensene mellom de største aksjeeiernes interesser og bankens interesser var utvisket. De største aksjeeierne fikk derfor fordeler på bekostning av andre aksjeeiere og kreditorer. Da banken gikk konkurs, beløp de utestående lånene til Baugur-gruppen og nærstående selskaper seg til ca. 2 milliarder euro, det vil si rundt 70 % av bankens egenkapital. SIC undersøkte også driften av pengemarkedsfond i regi av bankenes datterselskaper, som investerte tungt i verdipapirer knyttet til bankenes eiere. Glitnir Funds, et av Glitnirs datterselskaper, lånte ca. 300 millioner euro til Baugur- og FL-gruppen ved å investere 20 % av fondets samlede kapital i gruppenes verdipapirer.

Risikokonsentrasjon

- 17) Beslektet med konklusjonen om den uvanlige eksponeringen for store aksjeeiere, var SICs konklusjon om at bankenes eiendelsporteføljer var for dårlig spredt. SIC anså at de europeiske reglene for stor eksponering ble tolket for snevert, særlig med hensyn til aksjeeierne, og at bankene hadde forsøkt å omgå reglene.

Svak egenkapital

- 18) Selv om den innrapporterte kapitaldekningsgraden for Glitnir og de to andre største islandske bankene alltid lå litt høyere enn det fastsatte minstekravet, konkluderte SIC med at kapitaldekningsgraden ikke gjenspeilte bankenes finansielle styrke på en nøyaktig måte. Dette skyldtes at bankenes egne aksjer var utsatt for risiko gjennom overordnet sikkerhet og terminkontrakter knyttet til aksjene. Aksjekapital finansiert av selskapene selv, som SIC kaller ”svak egenkapital”⁽¹⁵⁾, utgjorde mer enn 25 % av bankenes kapitalgrunnlag (eller over 50 % vurdert mot kjernekomponenten i kapitalen, dvs. aksjeeiernes egenkapital minus immaterielle eiendeler). I tillegg til dette kom problemer som følge av den risikoen bankene var utsatt for fordi de eide hverandres aksjer. Halvveis inn i 2008 utgjorde bankenes direkte finansiering av egne aksjer samt kryssfinansieringen av de to andre bankenes aksjer ca. 400 milliarder ISK, dvs. rundt 70 % av kapitalens kjernekomponent. SIC var av den oppfatning at omfanget av finansieringen av aksjeeiernes egenkapital gjennom lån fra systemet, var så stort at det truet systemets stabilitet. Bankene holdt en betydelig andel av egne aksjer som sikkerhet for sine utlån, og etter hvert som aksjeprisene falt, gikk derfor også kvaliteten på deres utlånsporteføljer ned. Dette påvirket bankenes ytelse og presset aksjekursene deres videre nedover; og som reaksjon på dette (antok SIC ut fra de opplysningene de har) prøvde bankene å skape uvanlig stor kunstig etterspørsel etter sine egne aksjer.

Bankenes størrelse

- 19) I 2001 tilsvarte de tre viktigste bankenes balanseregnskaper (samlet) litt over ett års bruttonasjonalprodukt (BNP) på Island. Ved utgangen av 2007 var bankene blitt internasjonale og hadde eiendeler verdt ni ganger Islands BNP. I SIC-rapporten nevnes det at observatører i 2006 kommenterte at banksystemet var blitt for stort i forhold til den islandske sentralbankens kapasitet, og at de tvilte på at den kunne fylle rollen som utlåner i siste instans. Ved utgangen av 2007 var Islands kortsiktige gjeld (som hovedsakelig skyldtes finansiering av bankene) 15 ganger større enn valutareservene, og de utenlandske innskuddene i de tre bankene var dessuten åtte ganger større enn valutareservene. Garantifondet for innskytere og investorer hadde minimale ressurser sammenlignet med de bankinnskuddene det skulle garantere. Disse faktorene førte ifølge SICs konklusjon til at Island opplevde et ”run” på bankene.

Bankenes plutselige vekst sett i sammenheng med den lovgivningsmessige og finansielle infrastrukturen

- 20) SIC konkluderte med at de relevante tilsynsorganene på Island ikke hadde den troverdighet som var nødvendig i mangel av en tilstrekkelig bemidlet utlåner i siste instans. Rapporten konkluderer med at Finanstilsynet og den islandske sentralbanken ikke hadde tilstrekkelig ekspertise og erfaring til å regulere bankene i vanskelige økonomiske tider, men at de kunne ha handlet for å redusere den risikoen bankene pådro seg. For eksempel vokste Finanstilsynet ikke i takt med bankene, og reguleringsmyndighetens praksis holdt ikke tritt med den raske utviklingen i bankenes virksomhet. Rapporten er også kritisk til regjeringen, og konkluderer med at myndighetene skulle

⁽¹⁵⁾ Kapittel 21.2.1.4 i rapporten.

ha handlet for å redusere bankenes mulige påvirkning på økonomien ved å redusere deres størrelse eller kreve at en eller flere banker flyttet sitt hovedkontor ut av landet⁽¹⁶⁾.

Ubalanse og overekspansjon i hele den islandske økonomien

- 21) SIC-rapporten viser til hendelser på et bredere økonomisk plan, som også påvirket bankenes raske vekst og bidro til ubalansen når det gjelder størrelse og innflytelse mellom sektoren for finansielle tjenester og resten av økonomien. Rapporten konkluderte med at det var svært sannsynlig at regjeringens politikk (særlig finanspolitikken) bidro til overekspansjonen og ubalansen, og at den islandske sentralbankens pengepolitikk ikke var streng nok. Rapporten omtaler også det islandske boligfinansieringsfondets slakking av utlånsreglene som "et av de største penge- og finansielle feilgrepene som ble gjort i tiden før bankenes sammenbrudd"⁽¹⁷⁾. Rapporten er også kritisk til hvor lett bankene fikk lån fra den islandske sentralbanken: beholdningen av den islandske sentralbankens kortsiktige lån med sikkerhet økte fra 30 milliarder ISK høsten 2005 til 500 milliarder ISK i begynnelsen av oktober 2008.

Den islandske kronen, ekstern ubalanse og kredittbytteavtaler

- 22) I rapporten slås det fast at i 2006 var verdien av den islandske kronen uforvarslig høy, det islandske underskuddet på foliokontoen var på over 16 % av BNP, og forpliktelsene i utenlandsk valuta, minus eiendeler, nærmet seg det samlede årlige BNP. Forutsetningene for en finanskrisen var til stede. Ved utgangen av 2007 hadde verdien av kronen falt, og omfanget av kredittbytteavtaler (CDS) som ble inngått av Island og bankene, steg eksponentielt.

2.3 Tiltak truffet for å gjenoppbygge banksektoren

- 23) Etter at de tre største forretningsbankenes gikk over ende i oktober 2008 (herunder Landsbanki), stod islandske myndigheter overfor en helt ny utfordring: å sikre fortsatt bankvirksomhet på Island⁽¹⁸⁾. Den islandske regjering fulgte hovedsakelig den politikken som er fastlagt i kriseloven⁽¹⁹⁾ som ble vedtatt av det islandske parlamentet 6. oktober 2008. Loven gir Finanstilsynet ekstraordinære fullmakter til å ta kontroll over finansforetak og disponere deres eiendeler og forpliktelser etter behov. Finansministeren fikk fullmakt på vegne av statskassen til å utbetale midler for å opprette nye finansforetak. Ved konkursbehandlingen av finansforetak ble dessuten innskudd prioritert framfor andre krav. Regjeringen erklærte at innskudd i innenlandske forretnings- og sparebanker og deres filialer på Island ville være fullstendig beskyttet.
- 24) I begynnelsen var politikken først og fremst rettet mot å sikre de grunnleggende funksjonene i de innenlandske bank-, betalings- og oppgjørssystemene. De første ukene etter sammenbruddet utarbeidet den islandske regjering også et økonomisk program i samarbeid med Det internasjonale pengefondet (IMF), som førte til at Island 20. november 2008 fikk innvilget anmodningen om et toårig stabiliseringsprogram ("Stand-By arrangement"), som omfattet et lån på 2,1 milliarder USD fra IMF for å styrke Islands valutareserver. Det ble sikret lån på opptil 3 milliarder USD fra andre nordiske land og fra noen andre handelspartnere. Av IMF-lånet ble 827 millioner USD gjort tilgjengelig umiddelbart, mens det gjenstående beløpet ble utbetalt i åtte like store delutbetalinger, i tråd med kvartalsvise gjennomganger av programmet.
- 25) IMF-programmet var et bredt anlagt stabiliseringsprogram med tre hovedmål. Det første var å stabilisere og gjenopprette tilliten til kronen for å stanse krisens negative innvirkning på økonomien. Tiltakene omfattet innføring av kapitalkontroll for å hindre kapitalflukt. For det andre omfattet programmet en bredt anlagt strategi for omstrukturering av bankene, som i siste instans hadde til hensikt å gjenoppbygge et levedyktig finanssystem på Island samt å ivareta landets internasjonale finansforbindelser. Blant de underordnede målene var å sikre rettferdig verdsetting av bankenes eiendeler, å gjenvinne mest mulig av eiendelene og å styrke tilsynspraksisen. For det tredje var programmet rettet mot å sikre bærekraftige offentlige finanser ved å begrense

⁽¹⁶⁾ Den daværende koalisjonsregjeringen hadde som uttrykt politisk målsetning å oppmuntre til mer vekst og gi bankene insitament til å beholde sine hovedkontorer på Island.

⁽¹⁷⁾ Kapittel 2 side 5 i rapporten.

⁽¹⁸⁾ Flere generelle opplysninger om tiltakene som ble truffet av islandske myndigheter, finnes i rapporten av mai 2011 fra finansministeren til parlamentet om gjenoppretting av forretningsbankene (Skýrsla fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna). Rapporten er tilgjengelig på <http://www.althingi.is/altext/-139/s/pdf/1213.pdf>

⁽¹⁹⁾ Lov nr. 125/2008 om myndighet til utbetalinger fra statskassen på grunn av uvanlige omstendigheter i finansmarkedet osv.

nasjonaliseringen av tap i de konkursrammede bankene og innføre et mellomlangsigte program for finansiell konsolidering.

- 26) Islandske myndigheter har understreket at de hadde begrensede tilgjengelige politiske valgmuligheter på grunn av de uvanlige forholdene knyttet til at banksystemet var så stort sammenlignet med statskassens finansielle kapasitet. Løsningene de valgte skilte seg derfor på mange måter fra de tiltakene som ble truffet av andre lands regjeringer som stod overfor trusler mot den finansielle stabiliteten.
- 27) På grunnlag av kriseloven ble de tre store forretningsbankene, Glitnir Bank, Landsbanki Íslands og Kaupthing Bank, splittet opp i "tidligere" og "nye" banker. Finansministeren opprettet tre aksjeselskaper som skulle overta de tidligere bankenes innenlandske virksomhet, og nedsatte deres styrer. Det islandske finanstilsynet (heretter kalt Finanstilsynet) tok kontroll over de tidligere bankene og fordelte i all vesentlighet deres innenlandske eiendeler og forpliktelser (innskudd) til de nye bankene som fortsatte bankvirksomheten på Island, mens de tidligere bankene ble satt under tilsyn av de respektive avviklingsstyrene⁽²⁰⁾. Utenlandske eiendeler og forpliktelser ble hovedsakelig plassert i de tidligere bankene, som senere ble gjenstand for avvikling og til slutt nedleggelse av all utenlandsk virksomhet⁽²¹⁾.
- 28) I de midlertidige åpningsbalansene for de tre nye bankene av 14. november 2008 ble det anslått at bankenes samlede eiendeler hadde en verdi på 2 886 milliarder ISK og at staten skulle skyte inn en egenkapital på 385 milliarder ISK. Den samlede verdien av obligasjonene som skulle utstedes av de nye bankene til de tidligere bankene som betaling for den verdien av de overførte eiendelene som oversteg forpliktelsene, ble anslått til 1 153 milliarder ISK. Finanstilsynet engasjerte Deloitte LLP til å vurdere verdien av de overførte eiendelene og forpliktelsene. I løpet av denne prosessen ble det klart at den uavhengige vurderingen ikke ville føre til en fastsettelse av verdien på de overførte nettoeiendelene, men en verdsetting innenfor visse nivåer. I tillegg kom det fram at bankenes kreditorer hadde innsigelser mot verdsettingsprosessen, som ifølge dem ikke var upartisk, og de klaget over at de ikke var i stand til å beskytte sine interesser. Disse komplikasjonene førte til en endret strategi for avregning mellom de tidligere og de nye bankene, og medførte at partene i stedet for å støtte seg til verdivurderinger fra en uavhengig ekspert, prøvde å forhandle seg fram til enighet om verdien av de overførte nettoeiendelene.
- 29) Det var klart at det kom til å bli vanskelig for partene å bli enige om verdivurderingene, ettersom disse åpenbart var gjenstand for mange antakelser som partene kunne være uenige om. Staten ønsket å komme fram til enighet om grunnleggende vurderinger som kunne danne et solid grunnlag for den innledende kapitaliseringen av de nye bankene. Dersom prisen for eiendelene utviklet seg slik at de oversteg grunnvurderingen, kunne kreditorene nyte godt av det i form av betingede obligasjoner eller økt verdi på bankenes aksjekapital, ettersom det under forhandlingene hadde kommet fram at Glitnirs og Kaupthings avviklingsstyrer og en majoritet av deres kreditorer kunne være interesserte i å skaffe seg andeler i de nye bankene, noe som ville gjøre det mulig for dem å nyte godt av en potensiell økt verdi på de overførte eiendelene.
- 30) Full kapitalisering av de tre nye bankene og grunnlaget for avtalene med kreditorene i de tidligere bankene ble offentliggjort 20. juli 2009. Regjeringen inngikk på vegne av staten, som var eiere i de tre nye bankene, prinsippavtaler med avviklingsstyrene for de tidligere bankene om hvordan kompensasjon for overføringen av nettoeiendeler i de nye bankene kunne oppnås og bli betalt for. Når det gjaldt to av de nye bankene, Íslandsbanki og nye Kaupthing (senere omdøpt til Arion Bank), omfattet dette avtaler som forpliktet de tidligere bankene til å tegne seg for majoritetsinteresser i de nye bankene.

⁽²⁰⁾ Se også Finanstilsynets årsberetning for 2009 (juli 2008 – juni 2009), tilgjengelig på <http://en.fme.is/media/utgefifni/FME-Annual-Report-2009.pdf>

⁽²¹⁾ Flere overtakelser av finansforetak var i vente. I mars 2009 tok Finanstilsynet kontroll over virksomheten til de tre finansforetakene Straumur-Burdaras, Reykjavík sparebank (SPRON) og Sparisjodabanki Íslands (Icebank), og bestemte hvordan disse foretakenes eiendeler og forpliktelser skulle disponeres. En akkordavtale med Straumurs kreditorer ble godkjent senere, mens SPRON og Sparisjodabanki ble gjenstand for avvikling. Andre finansforetak ble også alvorlig berørt av de tre viktigste forretningsbankenes sammenbrudd og usikkerheten i finansmarkedene, og flere finansforetak ble satt under offentlig administrasjon i 2010. Finanstilsynet nedsatte derfor et midlertidig styre for VBS Investment Bank i mars 2010. I april 2010 tok Finanstilsynet kontroll over Keflavík sparebank og Byr sparebank, og besluttet at deres virksomheter skulle overtas av nye finansforetak, henholdsvis SpKef sparebank og Byr hf. Da det senere viste seg at de nye foretakenes finansielle situasjon var verre enn opprinnelig antatt, ble SpKef fusjonert med Landsbankinn etter en beslutning tatt av Finanstilsynet, mens Byr hf. ble fusjonert med Íslandsbanki etter en budrunde på aksjene i Byr. I tillegg ble islandske myndigheter i 2009 bedt om å finne en løsning på de finansielle problemene til Saga Capital Investment Bank, og de mottok en tilsvarende anmodning i 2011 i forbindelse med boligfinansieringsfondet.

- 31) På grunnlag av de ovennevnte tentative avtalene besluttet avviklingsstyret for de tidligere bankene i oktober 2009 (Glitnir) og desember 2009 (Kaupthing Bank og Landsbanki Íslands) å benytte seg av de framforhandlede mulighetene og tegne aksjer i de nye bankene. 18. desember 2009 erklærte regjeringen at omstruktureringen av bankene var fullført og at det var inngått avtaler mellom på den ene side islandske myndigheter og de nye bankene, og på den annen side avviklingsstyrene for Glitnir Bank, Landsbanki Íslands og Kaupthing Bank på vegne av deres kreditorer, om oppgjør for eiendeler som ble overført fra de tidligere bankene til de nye, samt at de nye bankene da var fullfinansierte.
- 32) Statskassens bidrag til de nye bankenes egenkapital ble betydelig redusert, fra de opprinnelig planlagte 385 milliarder ISK til 135 milliarder ISK i form av aksjekapital og, når det gjaldt to av de tre bankene, Íslandsbanki og Arion Bank, omkring 55 milliarder ISK i klasse II-kapital i form av ansvarlige lån, eller i alt 190 milliarder ISK. I tillegg støttet statskassen Íslandsbanki og Arion Bank med visse likviditetsordninger. Aksjekapitalen som de tidligere bankene tilførte de nye, beløp seg samlet til omkring 156 milliarder ISK. Hele kapitaliseringen av de nye bankene beløp seg derfor til ca. 346 milliarder ISK. I stedet for at staten beholdt fullt eierskap i de tre bankene, innebar avtalene at statens andeler ble redusert til ca. 5 % i Íslandsbanki, 13 % i Arion Bank og 81 % i Landsbankinn.
- 33) Det at kreditorene i de tidligere bankene overtok to av de tre bankene, løste store problemer i forbindelse med gjenoppbyggingen av finanssektoren og ga de nye bankene et mer solid kapitalgrunnlag, men fortsatt gjenstod mange svakheter som måtte bedres. Siden høsten 2009 har bankene hovedsakelig rettet oppmerksomheten mot interne saker, fastlagt den overordnede strategien for sin virksomhet og særlig omstruktureringen av utlånsporteføljene, som er den største risikofaktoren for deres virksomhet og langsiktige lønnsomhet. Omstruktureringsprosessen har vært komplisert på grunn av en rekke kompliserende faktorer, herunder Høyesteretts avgjørelse om at lån som var gitt i ISK, men indeksert etter utenlandske valutaer, var ulovlige. Når det gjelder Íslandsbanki, og i den utstrekning de er relevante for omstruktureringen av banken, blir disse forholdene drøftet videre nedenfor.

Makroøkonomisk miljø

- 34) Sterk økonomisk turbulens fulgte etter banksystemets sammenbrudd i oktober 2008. Vanskelighetene i det islandske finanssystemet ble kombinert med ødelagt tillit til landets valuta. Kronens verdi ble kraftig redusert i første kvartal 2008 og igjen på høsten, før og etter sammenbruddet i de tre forretningsbankene. Til tross for at kapitalkontroll ble innført høsten 2008, rådet valutauro i 2009⁽²²⁾. Denne uroen førte til en alvorlig resesjon på Islands økonomi, og BNP ble redusert med 6,8 % i 2009 og 4 % i 2010.
- 35) Blant virkningene av den økonomiske krisen var en plutselig økning i arbeidsledigheten fra 1,6 % i 2008 til 8 % i 2009, økt inflasjon og lavere reallønn. I tillegg kom en kraftig økning i bedriftenes og husholdningenes gjeld og av andelen av misligholdte lån i bankenes utlånsporteføljer samt de nye bankenes omfattende overtakelse av foretak i økonomiske vanskeligheter. Samtidig førte den høye finanskostnaden for omstruktureringen av banksystemet til at finansunderskuddet økte kraftig og gjelden i offentlig sektor økte betraktelig.
- 36) Etter den dype resesjonen viser foreløpige data fra det islandske statistikkontoret en vending i andre halvdel av 2011, og en vekst i BNP på 3,1 % for hele året sammenlignet med året før.
- 37) Den økonomiske veksten i 2011 skyldtes først og fremst økt innenlandsk etterspørsel, særlig en økning på 4 % i de private husholdningenes forbruk. Dette ble oppmuntret gjennom høyere lønninger og stønader samt visse politiske initiativer som ble tatt for å lette betalingsbyrden knyttet til husholdningenes gjeld, herunder midlertidige rentesubsidier, "frys" tilbakebetaling av lån og tidlig utbetaling av privat pensjonssparing. Foreløpige data for 2011 viser også en sakte økning i investeringene, men fra et svært lavt nivå⁽²³⁾. Det offentlige forbruket har vært lavt de tre siste årene.

⁽²²⁾ Et eksempel på den sterke nedgangen er den månedlige gjennomsnittlige valutakursen ved kjøp av euro med islandske kroner, som steg fra 90,71 ISK i desember 2007 til 184,64 ISK i november 2009.

⁽²³⁾ I årene 2009–2011 har andelen av investeringer i BNP bare vært 13–14 %.

- 38) De generelle makroøkonomiske dataene skjuler viktige sektorforskjeller. I tillegg til sammenbruddet i finanssektoren har det vært en kraftig nedgang i byggesektoren og i mye annen innenlandsk produksjons- og tjenestevirksomhet. Det har imidlertid vært vekst i enkelte eksportsektorer. På grunn av den lave vekslingskursen for kronen og relativt stabile kurser for utenlandsk valuta for både marine produkter og aluminiumsprodukter, steg eksportinntektene etter at den økonomiske krisen inntraff, også i forbindelse med turisme og annen eksport av tjenester. Samtidig gikk importen kraftig ned, noe som medførte at handelsbalansen⁽²⁴⁾ hadde et midlertidig overskudd på omkring 10 % av BNP i 2010. Økt innenlandsk etterspørsel i 2011 har imidlertid ført til at importen igjen øker, noe som samlet gir et mindre handelsoverskudd på 8,2 % av BNP.
- 39) I det islandske statistikkontorets prognose for 2012–2017 blir det antatt at en gradvis økonomisk oppgang vil fortsette, med 2,6 % vekst i 2012. En lignende vekstrate forventes i hele perioden prognosen gjelder. Prognosen innebærer imidlertid en del usikkerhet. Planlagte store industriinvesteringer kan bli ytterligere forsinket. Islands handelsvilkår vil bli negativt påvirket av en forlenget resesjon i de viktigste samhandelslandene, noe som vil gi en lavere vekstrate på Island. Dersom det tar lengre tid enn planlagt å ordne opp i husholdningenes og bedriftenes gjeldsbyrde, vil dette ytterligere begrense den innenlandske etterspørselen og vekstutsiktene for økonomien. Veksten kan også bli truet av fortsatt ustabile priser knyttet til valutauro i forbindelse med fjerning av kapitalkontroll.

2.4 Finansielt tilsyn og forbedrede rammeregler

- 40) EtterFinanstilsynetsinnledendearbeidknyttettilopprettelsenavdenyebankeneogverdivurderingen av nettoeiendelene som ble overført fra de tidligere bankene, foretok Finanstilsynet våren 2009 en revisjon av de nye bankene og deres forretningsplaner, finansielle styrke og kapitalkrav i et såkalt ”sign-off”-prosjekt. Dette skjedde med bistand fra det internasjonale konsulentselskapet Oliver Wyman.
- 41) Etter at prosessen ovenfor var fullført, ga Finanstilsynet bankene driftstillatelser betinget av en rekke vilkår. I lys av kvaliteten på eiendelsporteføljene og den forventede økonomiske usikkerheten ble det ansett nødvendig å stille høyere kapitalkrav til de tre bankene enn det fastsatte minstekravet. Finanstilsynet fastsatte derfor et minstekrav til kapitaldekning for de tre bankene på 16 %, hvorav minst 12 % for kapitalkravet for klasse I. Kravene skulle gjelde i minst tre år med mindre de ble endret av Finanstilsynet. Det ble også fastsatt likviditetskrav som innebar at tilgjengelige midler til enhver tid skulle utgjøre minst 20 % av innskuddene og at kontanter eller kontantekvivalenter skulle utgjøre minst 5 % av innskuddene. Det ble videre stilt krav til blant annet omstrukturering av utlånsporteføljer, risikovurdering, foretaksstyring og eierskap. Lignende kapitalkrav ble innført av Finanstilsynet for andre finansforetak.
- 42) Det økonomiske stabiliseringsprogrammet som ble innført i samråd med IMF, innebar en gjennomgåelse av alle rammereglene for finansielle tjenester og finanstilsyn for å styrke forsvaret mot framtidige finanskriser. Regjeringen anmodet den tidligere direktøren for det finske finanstilsynet, Kaarlo Jännäri, om å foreta en vurdering av eksisterende rammeregler og tilsynspraksiser. Blant forbedringene som ble foreslått av Jännäri, var opprettelsen av et nasjonalt kredittregister ved Finanstilsynet for å redusere kredittrisikoen i systemet. I rapporten foreslo han også å fastsette strengere regler og praksis med hensyn til store eksponeringer og tilknyttet utlån samt å foreta flere inspeksjoner på stedet for å verifisere tilsyn og rapporter som ikke er foretatt eller utarbeidet på stedet, særlig med hensyn til kredittrisiko, likviditetsrisiko og valutarisiko. Det ble også anbefalt å gjennomgå og forbedre innskuddsgarantisystemet og samtidig ta nøye hensyn til utviklingen i EU.
- 43) Regjeringen framla deretter et lovforslag for Alltinget på grunnlag av blant annet forslag fra Jännäri og endringer i EØS-reglene for finansiell virksomhet fra og med 2009, som ble vedtatt og trådte i kraft 1. juli 2010 i form av lov nr. 75/2010. Som følge av den nye loven ble det gjort omfattende endringer i loven om finansforetak. Flere andre endringer ble senere foretatt i loven om finansforetak samt i loven om regulering av og tilsyn med finansielle tjenester. Disse lovendringene beskrives nærmere i vedlegget.

⁽²⁴⁾ Med handelsbalanse menes forskjellen i inntektene fra eksport og import av varer og tjenester. Den omfatter ikke resultatet av primærinntekter fra utlandet, som har vært negativt de senere år, særlig etter 2008. Dette innebærer at Islands samlede driftsbalanse, til tross for overskuddet på handelsbalansen, har vært negativ i de senere år, og har falt dramatisk siden 2009.

2.5 Hovedutfordringer i tiden framover⁽²⁵⁾

- 44) Til tross for at mye er oppnådd når det gjelder gjenoppbyggingen av finanssektoren, sliter Island fortsatt med ettervirkningene av finans- og valutakrisen høsten 2008. Finanskrisen avdekket en rekke feil og mangler i finanssystemet, og disse må rettes opp dersom allmennhetens tillit skal gjenreises. Det er åpenbart at Island – i likhet med mange andre land som ble hardt rammet av finanskrisen – står overfor mange utfordringer når det skal tilpasse de lovgivningsmessige og driftsmessige rammene for finansielle tjenester med sikte på å støtte et levedyktig og effektivt finanssystem i framtiden og redusere risikoen for flere systemsjokk mest mulig.
- 45) De mest umiddelbare utfordringene som islandske finansforetak står overfor i dag, er knyttet til det faktum at bankene utøver virksomhet i et beskyttet miljø med kapitalkontroll og full innskuddsgaranti. Bankene må nå forberede seg på å drive virksomhet i et mer utsatt miljø, ettersom kapitalkontrollen fjernes og innskuddsgarantiene omfattes av ordninger fastsatt i de relevante EU-/EØS-direktivene⁽²⁶⁾. Islandske myndigheter har understreket at det må utvises stor forsiktighet når nye regler innføres i denne sammenheng.
- 46) En annen viktig utfordring er behovet for å tilpasse lovgivningen og rammereglene slik at de støtter et solid og effektivt finanssystem som også er i tråd med utviklingen i EØS-regelverket og internasjonalt regelverk⁽²⁷⁾.

2.6 Konkurransesituasjonen i den islandske finanssektoren

- 47) Ifølge nye opplysninger fra islandske myndigheter⁽²⁸⁾ er konkurransen i finansmarkedet radikalt endret siden bankene brøt sammen. Antall finansforetak er redusert ettersom en rekke sparebanker, forretningsbanker og spesialiserte utlånere enten er avviklet eller fusjonert med andre foretak⁽²⁹⁾. Antall finansforetak går fortsatt ned, senest med fusjoneringene av Landsbankinn og SpKef i mars 2011, av Íslandsbanki og Byr i desember 2011 og av Landsbankinn og Svarfdaelir sparebank, som ble godkjent av Overvåkningsorganet 20. juni 2012. Som følge av det reduserte antallet finansforetak og av at de større bankene overtar innskudd fra bankene som legges ned, har konsentrasjonen i det innenlandske markedet økt. Den samlede virksomheten til de nye bankene i finansmarkedene i EØS er på den annen side mye mindre enn forgjengernes, ettersom den internasjonale bankvirksomheten er nedlagt.
- 48) I tillegg har det innenlandske markedet krympet betraktelig etter hvert som enkelte delmarkeder har forsvunnet eller er blitt kraftig redusert. Fordi aksjemarkedet nesten er forsvunnet og det er innført kapitalkontroll, er virksomheten i aksje- og valutamarkedene blitt redusert og investeringsmulighetene begrenset. Fordi investeringsnivået i økonomien er på et historisk lavt nivå og husholdninger og selskaper generelt har en høy gjeldsgrad, er etterspørselen etter kreditt lav. Etter sammenbruddet har bankene rettet oppmerksomheten mot interne anliggender og omstrukturering av utlånsporteføljene samt omstrukturering av noen av de viktigste bedriftskundene.

⁽²⁵⁾ Flere opplysninger om dette temaet finnes for eksempel i økonomiministerens rapport til Alltinget fra mars 2012, *Future Structure of the Icelandic Financial System (Det islandske finanssystemets framtidige struktur)*. Ifølge departementet anses denne rapporten som en katalysator for en opplyst drøfting av dette viktige temaet, ettersom den ikke framsetter ferdig utformede forslag, men skisserer hovedsakene i og hovedsiktene for den internasjonale utviklingen. Rapporten er tilgjengelig på <http://eng.efnahagsraduneyti.is/media/Acrobat/Future-Structure.pdf>.

⁽²⁶⁾ Normalisering av innskuddsgarantiene omfatter ikke bare avskaffelse av den statlige støtten til slike garantier, men er også et ledd i gjennomgåelsen av kriselovens bestemmelser om at innskudd som i henhold til lov er omfattet av innskuddsgarantiene, skal prioriteres ved avvikling av finansforetak. Dette gir innskyterne en betraktelig fordel, ikke minst når folk fortsatt har banksammenbruddet i 2008 friskt i minne. Denne bestemmelsen vil på den annen side kunne hindre at bankene sprer sine finansieringsordninger tilstrekkelig.

⁽²⁷⁾ Se kapittel 9 i økonomiministerens rapport som er nevnt i fotnote 25. Da rapporten ble framlagt, nedsatte økonomiministeren også en gruppe av bankeksperter, der også utenlandske eksperter skulle delta, for å utarbeide forslag til en omfattende rettslig ramme og rammeregler for hele finansmarkedet på Island. Ifølge samme rapport har islandske myndigheter også til hensikt å undersøke andre framtidige muligheter, herunder en mulig atskillelse av investeringsbank- og forretningsbankvirksomhet, vedtakelse av lover for å sikre finansiell stabilitet, og en mulig endring av ansvarsfordelingen mellom reguleringsmyndighetene for finansielle tjenester. Det framgår også klart av uttalelsene fra islandske myndigheter at en gjennomgåelse av rammen for pengepolitikken fortsatt står på dagsorden, uavhengig av om Island blir medlem i Den europeiske union, i tillegg til andre mulige midler for å forbedre den økonomiske forvaltningen og sikre at reguleringsmyndighetene "ser skogen, og ikke bare trærne" og anvender de best egnede makrotiltakene på en effektiv måte.

⁽²⁸⁾ Se kapittel 6 i rapporten fra økonomiministeren til Alltinget, *Future Structure of the Icelandic Financial System*, tilgjengelig på <http://eng.efnahagsraduneyti.is/publications/news/nr/3559>.

⁽²⁹⁾ Siden høsten 2008 har mange finansforetak forsvunnet fra markedet (i tillegg til de tidligere, store forretningsbankene, Glitnir, Kaupthing og Landsbanki): Sparisjóðabanki Íslands (tidligere Icebank), Reykjavík sparebank (SPRON), Sparisjóður Mýrarsýslu (Mýrarsýsla sparebank, SPM), VBS Investment Bank og Askar Capital Investment Bank. Virksomheten til Straumur-Burdaras Investment Bank og Saga Capital Investment Bank er også betydelig redusert.

- 49) Før finanskrisen hadde sparebankene en samlet markedsandel på omkring 20–25 % i innskudd. Denne har nå falt til omkring 2–4 %. Markedsandelene som ble tapt av sparebankene og forretningsbankene som forlot markedet, er blitt tatt av de tre største forretningsbankene, Arion Bank, Íslandsbanki og Landsbanki. Til sammen har de tre store bankene nå ca. 90–95 % av markedet, mens de tidligere hadde 60–75 %, og Landsbankinns markedsandel er litt høyere enn de andre bankenes. Bortsett fra de ti regionale sparebankene, som i dag har ca. 2–4 % av markedsandelene, er den eneste andre markedsdeltakeren den omstrukturerte MP Bank⁽³⁰⁾, som har en markedsandel på ca. 1–5 %.
- 50) Det er dermed åpenbart at det islandske finansmarkedet er oligopolistisk, og de tre største selskapene kunne sammen oppnå en dominerende markedsstilling. Ifølge islandske konkurransemyndigheter, som Overvåkningsorganet har anmodet om å framlegge synspunkter på konkurransesituasjonen på Island samt mulige tiltak, er det betydelige etableringshindringer i det islandske bankmarkedet. Dette har ødeleggende virkninger for konkurransen. Det finnes også enkelte hindringer for forbrukere som vil bytte bank. Islandske myndigheter erkjente videre at valutarisikoen som er knyttet til Islands lite utbredte og unoterte valuta, den islandske kronen, har begrenset konkurransen ytterligere og avskrekket utenlandske banker og selskaper fra å gå inn i det islandske markedet.
- 51) Islandske konkurransemyndigheter har i det siste rettet oppmerksomheten mot en bestemt sak i forbindelse med IT-infrastruktur for bankenes virksomhet og deres samarbeid om dette. Dette gjelder finansinstitusjonenes felles eide IT-tjenesteyter, *Reiknistofa bankanna* (de islandske bankenes datasenter, RB). Saken er relevant for vurderingen som foretas i dette vedtaket, og var blant de forholdene Overvåkningsorganet drøftet med islandske myndigheter og bankene.
- 52) RB eies av de tre største islandske bankene, to sparebanker, den islandske Sparebankforeningen og de tre største betalingskortselskapene på Island. Landsbankinn eier 36,84 % av aksjene i RB, Íslandsbanki eier 29,48 % og Arion Bank 18,7 %. Til sammen eier de tre forretningsbankene derfor 85,02 % av aksjene i RB. RBs kunder er eierne, den islandske sentralbanken og andre finansinstitusjoner samt andre offentlige enheter. Bankenes samarbeid på dette området er omfattende, ettersom RB har utviklet klarerings- og oppgjørssystemet på Island. Datasenteret tilbyr også en rekke kjernebankløsninger som er felles for flere kunder, og disse brukes av de fleste islandske bankene. RB driver dessuten et e-fakturerings- og e-betalingsystem for bedrifter og forbrukere.
- 53) Ifølge islandske konkurransemyndigheter har sammenbruddet i 2008 gjort de mindre bankene og sparebankene særlig sårbare. Særlig for de mindre finansforetakene var de nødvendige IT-tjenestene helt avgjørende, ettersom de kan anses som en av etableringshindringene for nye markedsdeltakere. Plattformen for IT-tjenester har i stor utstrekning blitt levert av RB til de største finansforetakene, og av Teris til sparebankene og de mindre markedsdeltakerne. Ettersom mange mindre finansforetak er blitt nedlagt i de senere år, har Teris mistet en stor del av inntektene, noe som førte til at selskapet i januar 2012 solgte noen av sine IT-løsninger til RB. Ifølge RB og Teris var formålet med denne transaksjonen blant annet å sikre fortsatt levering av IT-tjenester til mindre finansforetak.
- 54) Islandske konkurransemyndigheter har undersøkt to saker som gjelder RB. For det første om det felles eierskapet og samarbeidet til bankene og andre finansforetak i RB-forumet bør anses som et brudd på forbudet mot konkurransebegrensende atferd i artikkel 10 i den islandske konkurranseloven. For det andre vurderes det om RBs kjøp av Teris' viktigste eiendeler er forenlig med fusjonsreglene i nevnte lov. I mai 2012 ble disse to sakene avsluttet med et forlik mellom RB og dets eiere på den ene siden og islandske konkurransemyndigheter på den andre⁽³¹⁾.

⁽³⁰⁾ 11. april 2011 ble en kontrakt om salg av (tidligere) MP banks virksomhet på Island og Litauen godkjent på bankens aksjonærmøte, da flere enn 40 nye aksjeeiere investerte 5,5 milliarder ISK i nye aksjer i banken. De tidligere eierne beholdt annen virksomhet som den tidligere banken utøvde, og denne ble overført til et nytt rettssubjekt, EA fjárfestingarfélag hf. Nærmere opplysninger finnes i MP banks pressemelding av 11. april 2011, som er tilgjengelig på <https://www.mp.is/um-mp-banka/utgefifid-efni/frettir/nr/1511> og <https://www.mp.is/um-mp-banka/utgefifid-efni/frettir/nr/1510>.

⁽³¹⁾ Ifølge forliket har RB og dets eiere påtatt seg en rekke forpliktelser for å hindre konkurransevridning som følge av RBs egen virksomhet og samarbeidet med eierne. Forpliktelsene innebærer blant annet at RB skal drives på vanlige forretningsvilkår, uavhengig av eierne, og flertallet i RBs styre skal bestå av spesialister som er uavhengige av eierne, tilgang til RBs systemer og tjenester skal gis på et ikke-diskriminerende grunnlag, og vilkårene for tjenestene som tilbys av RB, skal være de samme uavhengig av om kunden er aksjonær i RB eller ikke. Eksisterende eiere i RB har forpliktet seg til regelmessig å tilby deler av sin beholdning i RB for salg, med sikte på å gjøre det lettere for ikke-finansielle foretak å skaffe seg eierandeler i RB. Slike tilbud skal gis minst annethvert år, til minst en tredel av den samlede aksjeholdningen i RB er blitt solgt til andre parter enn de nåværende aksjeeierne eller lagt ut for salg ved en aksjeemisjon.

- 55) I tillegg til ovennevnte spørsmål som er direkte knyttet til det islandske finansmarkedet, har islandske konkurransemyndigheter særlig påpekt behovet for at salget og omstruktureringen av driftsselskaper⁽³²⁾ fullføres uten unødig opphold. Mange driftsselskaper har blitt overtatt av bankene (som er kreditorer i disse selskapene) på grunn av for stor gjeld etter det økonomiske sammenbruddet i 2008. Ifølge konkurransemyndighetene kan det oppstå en interessekonflikt når banker yter finansielle tjenester til selskaper som de samtidig eier. Islandske konkurransemyndigheter er av den oppfatning at bankenes direkte og indirekte eierskap⁽³³⁾ er det mest utbredte og farlige konkurranseproblemet i kjølvannet av finanskrisen, ettersom dette påvirker nesten alle selskaper og all industri på Island. Konkurransemyndighetene mener at raskere omstrukturering av selskaper ville forbedre konkurransen i finansmarkedet. Når bankenes engasjement i omstruktureringen av bedriftskundene har vært omfattet av meldingskravene under nasjonal fusjonskontroll, har konkurransemyndighetene i denne forbindelse ofte fastsatt vilkår for bankenes eierskap. Det er imidlertid vanskelig å finne en fullstendig løsning på problemet ettersom det først og fremst skyldes den høye gjeldsgraden i den islandske bedriftssektoren.
- 56) I sine uttalelser til Overvåkningsorganet har alle de tre forretningsbankene, Arion Bank, Íslandsbanki og Landsbankinn, hevdet at det ikke har skjedd noen viktige endringer i konkurransevilkårene i det islandske finansmarkedet siden høsten 2008 som kunne gi grunn til bekymring. I markedet rådet effektiv konkurranse, uten bevis på samordnet opptreden mellom de tre største aktørene. Da islandske konkurransemyndigheter undersøkte konkurransevilkårene i markedet, ble noen viktige faktorer oversett. Utenlandske banker har, selv om de ikke har vært til stede på Island, deltatt lenge og deltar fortsatt aktivt i konkurranse med islandske banker om å gi bedriftslån og tilby andre finansielle tjenester til de største kundene, for eksempel foretak i eksportbasert virksomhet (fiskeri, kraftkrevende industri osv.) samt statlig og kommunal virksomhet.
- 57) Dette synet er imidlertid i strid med det som ble uttrykt i uttalelsen fra islandske myndigheter, slik det framgår i ovennevnte rapport fra økonomiministeren til Alltinget, og med konkurransemyndighetenes oppfatning. Som nærmere beskrevet nedenfor har dessuten Íslandsbanki, til tross for visse forbehold med hensyn til analysen av konkurransevilkårene, besluttet å påta seg visse forpliktelser med sikte på å begrense konkurransevridding i forbindelse med det berørte støttetiltaket. Disse forpliktelsene beskrives i vedlegget.

3. Beskrivelse av tiltakene

3.1 Støttetakeren

- 58) Som beskrevet ovenfor gikk Glitnir over ende i 2008, i likhet med de to andre store islandske forretningsbankene. For å sikre fortsatt virksomhet i den innenlandske banksektoren traff islandske myndigheter derfor enkelte tiltak for å gjenopprette deler av virksomheten til (tidligere) Glitnir Bank hf, blant annet opprettelse og kapitalisering av nye Glitnir Bank hf (nå omdøpt til Íslandsbanki).

3.1.1 Glitnir Bank

- 59) Før finanskrisen i 2008 var Glitnir Bank den tredje største banken på Island. Rett før den ble rammet av konkurs, ved utgangen av juni 2008, beløp balansen seg til 3 862 milliarder ISK. Bankens hovedmarkeder var på Island og i Norge, der den tilbød en rekke finanstjenester, herunder forretningsbankvirksomhet, investeringsbankvirksomhet, kapitalmarkedsvirksomhet, investeringsforvaltning og detaljbankvirksomhet. Glitnir drev også virksomhet i Finland, Sverige, Danmark, Storbritannia, Luxembourg, USA, Canada, Kina og Russland. Banken hadde en rekke datterselskaper, hvorav de viktigste var Glitnir AB (Sverige), Glitnir Bank Oyi (Finland), Glitnir Bank ASA (Norge), Glitnir Bank Luxembourg SA og Glitnir Asset Management Luxembourg. Bankens internasjonale vekst var basert på to spesialiserte industrisektorer: sjømat og bærekraftig energi⁽³⁴⁾. Bankens aksjer var notert på den islandske OMX-børsen.

⁽³²⁾ Islandske konkurransemyndigheter anvender uttrykket "driftsselskaper" om bankenes eierandeler i vanligvis ikke-finansielle foretak som bankene har ervervet i forbindelse med omstruktureringen av låneporteføljene gjennom gjeld til aksjebytteavtaler eller på annen måte. Overvåkningsorganet anvender også uttrykket "driftsselskap" om reelle økonomiske foretak som ikke tilhører bankens kjernevirksomhet i finansmarkedene.

⁽³³⁾ I denne forbindelse forstås Overvåkningsorganet det slik at "indirekte eierskap" viser til bankenes mulige innflytelse og kontroll over selskaper på grunn av sistnevntes store gjeld til banken.

⁽³⁴⁾ Glitnirs årsrapport for 2007, s. 40. Rapporten er tilgjengelig her: http://tools.euroland.com/arinhhtml/is-isb/2007/ar_eng_2007/. Glitnirs konsernregnskap for 2007 er tilgjengelig her: http://en.sff.is/media/auglysingar/Glitnir_-_Annual_Report_2007.pdf

3.1.2 Íslandsbanki

- 60) Glitnirs etterfølger Íslandsbanki er en alminnelig bank som tilbyr et bredt utvalg av finanstjenester til enkeltpersoner, husholdninger, selskaper og profesjonelle investorer på Island, og spesialisierer seg innenfor to industrisektorer: sjømat og geotermisk energi. Etter fusjonen med Byr beløper bankens eiendeler seg nå til ca. 800 milliarder ISK. Banken har rundt 1 100 ansatte og er Islands tredje største målt ut fra samlede eiendeler. Bankens produkter og tjenester er inndelt i fire avdelinger: detaljbankvirksomhet, forretningsbankvirksomhet, markedsvirksomhet og formuesforvaltning. Ifølge Íslandsbanki har banken en markedsandel på mellom [20] og [40] % i alle disse forretningssegmentene.

3.1.2.1 Detaljbankvirksomhet – Island

- 61) Avdelingen for detaljbankvirksomhet yter banktjenester til enkeltpersoner, husholdninger og små og mellomstore bedrifter. Den omfatter Íslandsbankis filialnett, bankens underavdeling for eiendelsbasert finansiering og et uavhengig drevet datterselskap, Kreditkort, som er en ledende kredittkortutsteder på Island.
- 62) De seneste tilgjengelige tallene viser at Íslandsbanki har en markedsandel på [>30] % i detaljbanksektoren.

3.1.2.2 Forretningsbankvirksomhet – Island

- 63) Avdelingen for forretningsbankvirksomhet gir lån og yter andre kreditttjenester til mellomstore og store selskaper på Island, vanligvis kalt "de største 300". Videre er det underavdelingen for bedriftsløsninger, i avdelingen for forretningsbankvirksomhet, som organiserer og leder omstrukturering av den kriserammende, store bedriftsporteføljen.
- 64) De seneste tilgjengelige tallene viser at Íslandsbanki har en markedsandel på [>30] % i markedet for forretningsbankvirksomhet.

3.1.2.3 Markeder

- 65) Markedsavdelingen tilbyr alle slags tjenester innenfor bedriftsfinansiering, verdipapirer og valuta- og pengemarkedsprodukter på Island samt rådgivning om bedriftsfinansiering i sektorene for geotermisk energi og sjømat i USA.
- 66) De seneste tilgjengelige tallene viser at Íslandsbanki har en markedsandel på [>5] % av aksjemarkedet⁽³⁵⁾, [>20] % av obligasjonsmarkedet, [>30] % av valutamarkedet (FX-markedet) og rundt [35–45] % av bedriftsfinansieringsmarkedet⁽³⁶⁾.

3.1.2.4 Formuesforvaltning – VÍB

- 67) Avdelingen for formuesforvaltning tilbyr kunder av alle størrelser tjenester knyttet til institusjonelt salg, privatbankvirksomhet (velhavende kunder) og privat investering (detaljinvestering) og tredjemannsfond. VÍB tilbyr videre fondsforvaltning og administrasjon gjennom sitt uavhengig ledede og drevne datterselskap Íslandssjóðir hf.
- 68) De seneste tilgjengelige tallene viser at Íslandsbanki har en markedsandel på [>30] % innenfor bedriftssalg og institusjonelle salg, [>30] % innenfor detaljinvesteringstjenester, [>25] % i privatbankmarkedene, [>35] % i markedene for verdipapirfondsforvaltning og [>15] % i markedet for privatpensjonstjenester⁽³⁷⁾.

⁽³⁵⁾ Íslandsbanki har den nest største markedsandelen på NASDAQ OMX ICE, markedet for fast inntekt, ifølge omsetningstallene for 2011.

⁽³⁶⁾ Ettersom de fleste av transaksjonene som bestemmer bankens markedsandel i dette forretningssegmentet, ikke offentliggjøres, er det imidlertid bare de beste anslagene som er framlagt av islandske myndigheter.

⁽³⁷⁾ Ettersom de fleste av transaksjonene som bestemmer bankens markedsandel i dette forretningssegmentet, ikke offentliggjøres, er det imidlertid bare de beste anslagene som er framlagt av islandske myndigheter.

3.2 Sammenligning av den tidligere og den nye banken

3.2.1 Sammenligning av den tidligere og den nye banken (2008)

	Íslandsbanki hf.	Glitnir banki hf.	
(ISK m)	15/10/2008	30/06/2008	Δ %
Cash and balances with Central Bank	53,829	37,550	43%
Derivatives	0	278,404	-100%
Bonds and debt instruments	3,762	217,873	-98%
Shares and equity instruments	3,944	71,767	-95%
Securities used for hedging	0	162,332	-100%
Loans to banks	10,597	328,027	-97%
Loans to customers	482,586	2,548,164	-81%
Investments in associates	296	540	-45%
Investment property	1,589	5,539	-71%
Property and equipment	1,773	4,897	-64%
Intangible assets	107	63,218	-100%
Deferred tax assets	84	2,018	-96%
Non-current assets held for sale	1,894	908	109%
Share subscription	64,225	0	100%
Other assets	6,279	141,560	-96%
Total Assets	630,965	3,862,797	-84%
Short positions	0	23,312	-100%
Derivatives	0	109,903	-100%
Deposits from Central Bank & banks	134,303	311,775	-57%
Deposits from customers	361,302	709,584	-49%
Debt issued and other borrowed funds	53,808	2,241,976	-98%
Subordinated loans	103	145,902	-100%
Post-employment obligations	0	696	-100%
Current tax liabilities	34	812	-96%
Deferred tax liabilities	0	4,937	-100%
Non-current liabilities held for sale	1,285	0	100%
Other liabilities	14,471	113,465	-87%
Total Liabilities and Equity	565,306	3,662,362	-85%
Share capital	10,000	14,647	-32%
Share premium	55,000	53,174	3%
Other reserves		37,143	-100%
Retained earnings		94,744	-100%
Minority interest	660	727	-9%
Total Equity	68,030	200,435	-66%
Total Liabilities and Equity	630,965	3,862,797	-84%

Tabell 1: Íslandsbankis åpningsbalanse sammenlignet med Glitnirs balanse for første halvår 2008

- 69) Det er store forskjeller mellom den nye og den gamle banken når det gjelder både deres virksomhet og omfang. Íslandsbanki er hovedsakelig en innenlandsk bank uten lisensiert virksomhet i utlandet, mens Glitnir var en internasjonal bank med virksomhet i 11 land. Íslandsbanki har fire forretningssegmenter; forretnings-/detaljbankvirksomhet, formuesforvaltning, bedrifts- og investeringsbankvirksomhet samt finans- og kapitalmarkedsvirksomhet, som alle er rettet mot det innenlandske markedet. Framfor alt er størrelsen på Íslandsbankis virksomhet betraktelig mindre enn Glitnirs: den tidligere bankens balanse på 3 862 milliarder ISK sammenlignet med den nye bankens 631 milliarder ISK tilsvarer en reduksjon på 84%. En sammenligning av den tidligere bankens balanse fra juni 2008 og den nye bankens åpningsbalanse gis i tabell 1 ovenfor.

- 70) Glitnir hadde en variert finansieringsblanding og var en stor utsteder av obligasjoner som ble solgt over hele verden. Íslandsbanki er derimot hovedsakelig avhengig av innskudd for finansiering. Dette, og det at banken sannsynligvis ikke vil ha tilgang til tilsvarende finansieringskilder som den tidligere banken (i det minste på kort sikt), begrenser bankens evne til å vokse. Sammenligningen av de viktigste indikatorene for de to bankene i diagram 1 viser betydelige forskjeller⁽³⁸⁾:

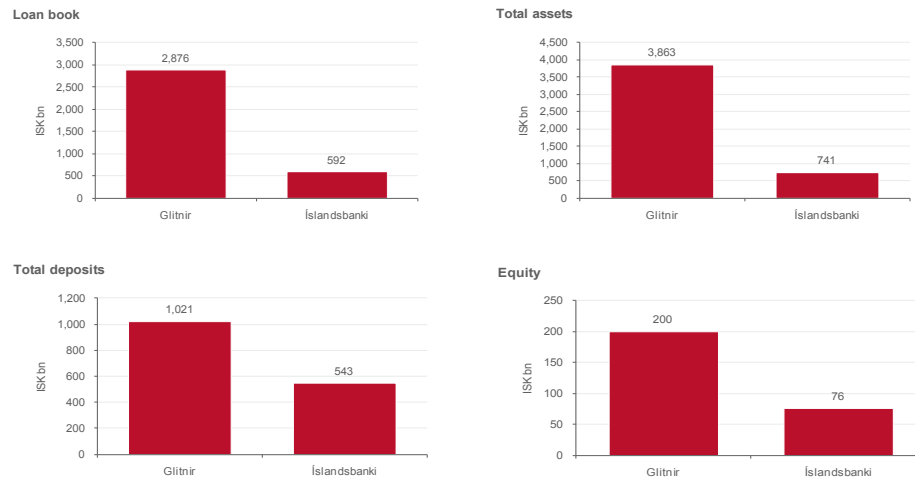

Diagram 1: Íslandsbanki ved opprettelsen, sammenlignet med Glitnir 2008 (2. kvartal), utvalgte tall

- 71) Den nye banken har også mange færre ansatte. Gjennomsnittstallet for ansatte som arbeidet tilsvarende fulltid i Glitnir i første halvår 2008, var 2 174 sammenlignet med 1 110 for Íslandsbanki (inkludert datterselskaper) i første halvår 2009, en forskjell på 49 %. Tallene for de samme periodene når det gjelder innenlandsk virksomhet, viser at den nye banken bare har 242 færre ansatte enn Glitnir.

3.3 Støttetiltakets nasjonale rettsgrunnlag

- *Lov nr. 125/2008 om myndighet til utbetalinger fra statskassen på grunn av uvanlige omstendigheter i finansmarkedet osv, vanligvis kalt "kriseloven"*

- 72) Kriseloven ga Finanstilsynet myndighet til å gripe inn "under uvanlige omstendigheter" og overta fullmaktene til finansinstitusjoners generalforsamlinger og styremøter, og til å bestemme hvordan eiendeler og forpliktelser skulle disponeres. Finanstilsynet fikk også myndighet til å nedsette avviklingsstyrer for finansforetakene som det hadde overtatt, som hadde samme mandat som generalforsamlingen. Ved avvikling av institusjonene gir loven forrang for krav fra innskyttere og innskuddsgarantiordninger. Loven ga dessuten det islandske finansdepartementet fullmakt til å opprette nye banker. Kriseloven omfatter endringer av lov om finansforetak, nr. 161/2002, lov om offentlig tilsyn med finansiell virksomhet, nr. 87/1998, lov om innskuddsgarantier og kompensasjonsordning for investorer, nr. 98/1999, og lov om boligsaker, nr. 44/1998.

- *Tillegg til statsbudsjettet for 2008 (artikkel 4)*
- *Statsbudsjettet for 2009 (artikkel 6)*

3.4 Støttetiltakene

- 73) Islandske myndigheters inngripen etter at Glitnir Bank gikk over ende, er beskrevet ovenfor, og ble beskrevet nærmere i åpningsvedtaket. Hovedtrekkene ved inngripenen kan oppsummeres slik: Finanstilsynet tok kontroll over Glitnir 7. oktober 2008, og de innenlandske forpliktelsene og (de fleste) innenlandske eiendelene ble overført til nye Glitnir. Den tidligere banken/dens kreditorer skulle kompenseres for denne overføringen med et beløp som tilsvarte differansen mellom

⁽³⁸⁾ Diagrammene bygger på tallene for Glitnir i første halvår 2008 og for Íslandsbanki i første halvår 2009.

eiendeler og forpliktelser. Da det viste seg å være vanskelig og tidkrevende å fastsette denne differansen, skjøt staten inn en viss innledende kapital og forpliktet seg til å bidra med mer kapital dersom det ble nødvendig. Deretter kapitaliserte den banken, før en avtale til slutt ble oppnådd mellom staten og kreditorene i den tidligere banken i oktober, som førte til at statens andel i banken ble redusert fra 100 % til 5 %. Overvåkningsorganet anser denne datoen – 15. oktober 2009 – som starten på den femårige omstrukturingsperioden, som følger utløper 15. oktober 2014.

- 74) I følgende avsnitt beskrives bare de sidene ved statens inngripen som utgjør tiltak som er relevante for en vurdering i henhold til EØS-avtalens artikkel 61.

3.4.1 Klasse I-kapital

- 75) Staten gikk inn med klasse I-kapital to ganger – først da nye Glitnir ble opprettet, og så igjen da banken ble fullt (og retroaktivt) kapitalisert; fulgt av en avtale med kreditorene i den tidligere banken som lot staten beholde en andel på 5 % i banken.

3.4.1.1 Innledende kapital

- 76) Etter opprettelsen av den nye banken – Íslandsbanki – skjøt staten inn 775 millioner ISK i kontanter som innledende kapital i den nye banken, og i tillegg påtok den seg en forpliktelse til å bidra med opptil 110 milliarder ISK til den nye banken som motytelse for hele bankens egenkapital. Det første tallet tilsvarer minstekravet til kapital ved opprettelsen av en bank i henhold til islandsk lovgivning. Det siste tallet ble beregnet som 10 % av en innledende vurdering av den sannsynlige størrelsen på bankens risikovektede eiendeler, og ble inntatt i statsbudsjettet for 2009 som en tildeling av statlige midler for å håndtere de ekstraordinære omstendighetene i finansmarkedene. Dette kapitaltilskuddet skulle gi en tilstrekkelig garanti for at bankens drift kunne fortsette til problemene knyttet til den endelige rekapitaliseringen ble løst, herunder størrelsen på åpningsbalansen på grunnlag av en vurdering av kompensasjonen som skulle betales til den tidligere banken for de overførte eiendelene.

3.4.1.2 Kapitaltilskudd og overtakelse av 5 % av aksjene som en del av oppgjøret med kreditorene i den tidligere banken

- 77) Den islandske regjering og Glitnirs avviklingsstyre inngikk 20. juli 2009 en avtale om innledende kapitalisering av Íslandsbanki og grunnlaget for kompensasjonen som skulle betales til kreditorene i Glitnir som motytelse mot overføringen av de hovedsakelig innenlandske eiendelene og innskuddene fra Glitnir⁽³⁹⁾. På grunnlag av denne avtalen forpliktet staten seg 14. august 2009 til å skaffe Íslandsbanki ytterligere egenkapital på 64,2 milliarder ISK, for å bringe bankens samlede egenkapital opp til 65 milliarder ISK, som var nødvendig for at den skulle oppfylle Finanstilsynets krav om klasse I-dekning på 12 %. Avtalen omfattet to mulige alternativer når det gjaldt betaling av overførte nettoeiendeler og eierandeler: enten at Glitnir tegnet majoritetsaksjene i Íslandsbanki og fikk aksjer i banken som vederlag for de overførte eiendelene, eller, dersom denne tegningen ikke ble fullført, at den statlige kapitaliseringen ble beholdt og staten fortsatte som eier av Íslandsbanki. Glitnirs frist for å velge alternativ var 30. september 2009, men den ble senere forlenget til 15. oktober 2009. 15. oktober 2009 ble det offentliggjort at Glitnirs avviklingsstyre på vegne av kreditorene hadde besluttet å overta 95 % av aksjekapitalen i Íslandsbanki som kompensasjon for eiendelene som var blitt overført fra den tidligere banken til den nye. Staten beholdt de resterende 5 %.
- 78) Som en del av avtalen skulle avviklingsstyret (kreditorene) gi staten et vederlag for samlede påløpte renter på investeringen i den perioden staten eide banken, som beløp seg til 8,3 milliarder ISK. Dette ga en avkastning på 12,8 %, som omregnet til årlig rente blir 13,9 %, og avsluttet oppgjøret for eiendelene som ble overført fra Glitnir til Íslandsbanki da bankene ble rammet av konkurs i oktober 2008.

⁽³⁹⁾ Det ble gjort mindre endringer i denne avtalen 31. juli 2009, 14. august 2009 og 4. september 2009, og en endelig avtale ble undertegnet 13. september 2009.

3.4.2 Tilføring av klasse II-kapital

- 79) 15. oktober 2009 ga også regjeringen banken et ansvarlig lån for å styrke bankens egenkapital og likviditetsstilling for at den skulle kunne oppfylle Finanstilsynets kapitalkrav. Det ansvarlige lånet er tilgjengelig i euro og beløper seg til 25 milliarder ISK av klasse II-kapital i form av et instrument som gir Íslandsbanki tillatelse til å utstede usikrede, ansvarlige obligasjonslån. Lånenes løpetid er ti år fra 30. desember 2009. Instrumentet har innebygde insitamenter for innløsning i form av en opptrapping av renten etter fem år. I henhold til avtalen er den årlige renten for de første fem årene 400 basispoeng over EURIBOR⁽⁴⁰⁾, mens den i perioden fra fem til ti år etter avtaleinngåelsen er 500 basispoeng over EURIBOR.
- 80) Sammen med klasse I-kapitaltiltakene som beskrives ovenfor, sikret tilføringen av klasse II-kapital at Íslandsbanki 15. oktober 2009 oppfylte Finanstilsynets kapitaldekningskrav på 16 %.

3.4.3 Innskuddsgaranti

- 81) For å oppfylle kravene i direktiv 97/9/EF om erstatningsordninger for investorer og direktiv 94/19/EF om innskuddsgarantiordninger, vedtok islandske myndigheter lov nr. 98/1999 om innskuddsgarantiordninger og ordninger for investorkompensasjon, og opprettet dermed det såkalte garantifondet for innskytere og investorer ("TIF"), som har blitt finansiert gjennom årlige bidrag fra bankene, beregnet i forhold til bankens samlede innskudd.
- 82) Ifølge islandske myndigheter, og for ytterligere å forsikre og berolige allmennheten om at innskuddene deres var sikre da krisen inntraff, medførte den islandske regjeringens bankredningstiltak høsten 2008 også ytterligere statlig støtte til innskudd i innenlandske forretnings- og sparebanker, utenfor virkeområdet for lov nr. 98/1999 om gjennomføring av innskuddsgarantidirektiv 94/19/EF og investorkompensasjonsdirektiv 97/9/EF.
- 83) I en uttalelse fra statsministerens kontor av 6. oktober 2008 ble det sagt at "den islandske regjering understreker at innskudd i innenlandske forretnings- og sparebanker og deres filialer på Island vil bli garantert fullt ut"⁽⁴¹⁾. Dette tilsagnet ble senere gjentatt av den nåværende statsministerens kontor i februar og desember 2009⁽⁴²⁾. Det ble dessuten henvist til i et intensjonsbrev fra den islandske regjering til det internasjonale pengefondet (og senere offentliggjort på økonomidepartementets og IMF's nettsteder) av 7. april 2010 (og henvisningen ble gjentatt i et nytt intensjonsbrev av 13. september 2010). I brevet (som ble undertegnet av den islandske statsministeren, finansministeren, økonomiministeren og den islandske sentralbanksjefen) står følgende: "På det nåværende tidspunkt er vi fortsatt forpliktet til å beskytte innskyterne hundre prosent, men når den finansielle stabiliteten er sikret, vil vi planlegge en gradvis oppheving av den fulle garantien"⁽⁴³⁾. Videre blir det i avsnittet i forslaget til statsbudsjett for 2011 som gjelder statsgarantier, i en fotnote vist til den islandske regjeringens tilsagn om at innskudd i islandske banker er omfattet av en statsgaranti⁽⁴⁴⁾.
- 84) Dette illustreres ytterligere av en senere uttalelse fra nåværende økonomiminister og tidligere finansminister (2009-2011), Steingrímur Sigfússon, i en debatt i det islandske parlamentet om statens kostnader knyttet til Landsbankinns overtakelse av sparebanken SpKef: Ifølge ministeren må man i forbindelse med denne saken huske statens tilsagn høsten 2008 om at alle innskudd i sparebankene og forretningsbankene ville være sikre og beskyttet. "Arbeidet har siden i alle tilfeller vært basert på dette (dvs. tilsagnet), og det medfører dessverre riktighet at denne (dvs. betalingen til SpKef) vil være en av de største regningene som betales direkte av staten som kostnader for å sikre innskuddene til alle innbyggere i Suðurnes ... og alle SpKefs kunder i Vestfjordene og området i vest og nordvest ... Jeg regner med at ingen har ment at innskyterne i

⁽⁴⁰⁾ EURIBOR er forkortelsen for "Euro Interbank Offered Rate".

⁽⁴¹⁾ Engelsk oversettelse av uttalelsen er tilgjengelig på <http://eng.forsaetisraduneyti.is/news-and-articles/nr/3033>.

⁽⁴²⁾ <http://www.efnahagsraduneyti.is/frettir/frettilkygningar/nr/2842> <http://www.efnahagsraduneyti.is/frettir/frettilkygningar/nr/3001>. Økonomiministeren har også nylig nevnt det i et intervju med Viðskiptablaðið 2.12.2010, side 8: "[Tilsagnet] vil bli trukket tilbake når tiden er inne. Vi har ikke til hensikt å opprettholde en ubegrenset garanti for innskudd i det uendelige. Tidspunktet for tilbaketrekkingen avhenger imidlertid av når et alternativt og effektivt innskuddssystem blir iverksatt og når alle problemene i finanssystemet er løst" (Overvåkningsorganets oversettelse).

⁽⁴³⁾ Den relevante teksten finnes i avsnitt 16 (side 6) i brevet: http://www.efnahagsraduneyti.is/media/Acrobat/Letter_of_Intent_2nd_review_-_o.pdf.

⁽⁴⁴⁾ http://hamar.stjr.is/Fjarlagavefur-Hluti-II/GreinargerdirogRaedur/Fjarlagafrumvarp/2011/Seinni_hluti/Kafla_8.htm [Morgunblaðið 10.6.2012].

disse områdene skulle behandles annerledes enn andre innbyggere, så staten hadde egentlig ikke noe valg i dette tilfellet”(45).

- 85) Ifølge den islandske regjering vil tilleggsinnskuddsgarantien bli opphevet før kapitalkontrollen er fullstendig avskaffet, noe de ifølge islandske myndigheter vil være ved utgangen av 2013.

3.4.4 Særlig likviditetsordning

- 86) I tillegg inngikk den islandske regjering, som et vilkår for at kreditorene skulle få egenkapital i den nye banken, en ytterligere avtale med Íslandsbanki 11. september 2009 som skulle tre i kraft dersom Glitnirs avviklingsstyre valgte å benytte seg av muligheten til å bli majoritetsseier i banken(46). I henhold til avtalen forplikter finansdepartementet seg til å låne ut statsobligasjoner med tilbakekjøpsrett, som motytelse mot særskilt fastsatte eiendeler på vilkår som angis i avtalen, opp til en verdi av 25 milliarder ISK.

- 87) Hovedvilkårene i avtalen om å skaffe likviditet er følgende:

Høyeste lånebeløp: 25 milliarder ISK

Løpetid: Til september 2012

Vederlag: 3,0 % av de første 8 milliarder ISK; 3,5 % av de neste 8 milliarder ISK;
4,0 % av beløp over 16 milliarder ISK

Avgift: Íslandsbanki skal betale 0,5 % av lånebeløpet hver gang nye verdipapirer utstedes

Sikkerhet: Íslandsbanki må stille sikkerhet for lånet av statlige verdipapirer, som kan være finansielle eiendeler av ulike typer.

- 88) Ifølge islandske myndigheter er denne likviditetsordningen nødvendig fordi kreditorenes beslutning om å overta eierskapet i Íslandsbanki førte til en betydelig reduksjon av bankens beholdning av eiendeler med gjenkjøpsrett og truet bankens evne til å oppfylle tilsynskravene om likviditetsreserver(47). Ifølge islandske myndigheter skal ordningen være et tilleggstiltak som skal anvendes bare når andre likviditetskilder ikke er tilstrekkelige. Prisene og vilkårene knyttet til ordningen omfatter insitamenter som skal hindre at den anvendes dersom det finnes andre alternativer. Hittil har ordningen ikke vært benyttet.

3.4.5 Avtale med Straumur om verdipapirlån

- 89) 9. mars 2009 overtok Finanstilsynet på grunnlag av den myndighet kriseloven tildelte det, fullmaktene til aksjeeierne i Straumur-Burdaras Investment Bank hf. ("Straumur"), og nedsatte et avviklingsstyre som erstattet bankens styre(48). Etter samråd med avviklingsstyret, kreditorene, sentralbanken og finansdepartementet overførte Finanstilsynet 17. mars 2009 forpliktelsene knyttet til innskuddene i Straumur til Íslandsbanki(49). Til gjengjeld utstedte Straumur en obligasjon med sikkerhet i bankens eiendeler som motytelse for innskuddsforpliktelsene. Obligasjonen ble utstedt 3. april 2009 for et beløp på 43 679 014 232 ISK, med løpetid til 31. mars 2013. På obligasjonen påløper en rente som tilsvarende REIBOR(50) pluss 190 basispoeng i de første 12 månedene, før den reduseres til REIBOR pluss 100 basispoeng i resten av løpetiden. Samtidig inngikk Íslandsbanki og finansdepartementet en avtale om verdipapirlån, der regjeringen i realiteten stiller statsobligasjoner med tilbakekjøpsrett som sikkerhet for Straumurs fordringer, og Íslandsbanki kan som motytelse få likviditet fra sentralbanken i det omfang likviditet kreves som følge av at Íslandsbanki påtar seg ansvaret for Straumurs innskudd.

(45) Overvåkningsorganets uoffisielle oversettelse av en uttalelse som ble gjengitt i Morgunblaðið (www.mbl.is) 10. juni 2012.

(46) Et tillegg ble også undertegnet 13.1.2010, og en ny avtale ble inngått 19.7.2010 som følge av enkelte merknader fra Finanstilsynet.

(47) Som nevnt ovenfor var et av Finanstilsynets vilkår at kontanter eller kontantekvivalenter skulle utgjøre 5 % av anfordringsinnskuddene og at bankene skulle tåle et 20 % samtidig uttak av innskuddene.

(48) Vedtaket er tilgjengelig på engelsk på <http://fme.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=6055>.

(49) Vedtaket er tilgjengelig på engelsk på <http://fme.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=6077>.

(50) REIBOR ("Reykjavik Interbank Offered Rate") er den interbankrenten som anvendes på kortsiktige lån i forretningsbanker og sparebanker på Island. Framgangsmåten ligner den som følges i mange land der LIBOR anvendes som grunnrente for lån med variabel rente, men islandske banker anvender REIBOR (pluss et tillegg) som grunnlag for lån med variabel rente i den islandske valutaen, króna.

- 90) I henhold til avtalen er Íslandsbanki forpliktet til å tilbakebetale til staten den delen av statsobligasjonene som tilsvare betalingsbanken mottar på grunn av obligasjonen som utstedes av Straumur. Partene ble også enige om at dersom Íslandsbanki ikke mottar full betaling under obligasjonen, og dersom staten ikke hadde betalt den gjenstående gjelden, skulle Íslandsbanki beholde de utestående statsobligasjonene. Íslandsbanki påtok seg derfor egentlig Straumurs ansvar for innskudd i bytte mot statsgaranterte eiendeler tilsvarende et passende beløp.
- 91) Som nevnt ovenfor skulle Straumurs obligasjon utløpe 31. mars 2013. I mellomtiden er imidlertid hele obligasjonen betalt, uten at den islandske stat måtte gripe inn.

3.4.6 Kapitaliseringen og oppkjøpet av Byr samt ordningen med ansvarlig lån som Byr nøt godt av

- 92) Som nærmere beskrevet i vedtak nr. 126/11/COL av 13. april 2011 ("Byr-vedtaket") ga den islandske regjering støtte i form av kapital og en ordning med ansvarlig lån i forbindelse med opprettelsen av Byr, som videreførte virksomheten til forgjengeren, Byr sparebank ("tidligere Byr"). I denne prosessen ble kreditorene i tidligere Byr aksjeeiere i (nye) Byr, sammen med den islandske stat, som hadde skaffet kapital til opprettelsen av det nye selskapet.
- 93) Da Byr-vedtaket ble vedtatt 13. april 2011, var årsregnskapet for 2010 ennå ikke tilgjengelig. På det tidspunkt var imidlertid ledelsen i Byr overbevist om at redningstiltakene som ble midlertidig godkjent av Overvåkningsorganet i Byr-vedtaket, ville være tilstrekkelige til å sikre bankens virksomhet i det minste til en omstrukturingsplan som la grunnlag for langsiktig lønnsomhet, kunne framlegges for Overvåkningsorganet. Under revisjonen av bankens regnskap for første halvår 2011 ble det imidlertid klart at det var behov for ytterligere nedskrivninger av Byrs eiendeler, noe som igjen reduserte bankens kapitaldekningsgrad.
- 94) Som nærmere beskrevet i vedtak nr. 325/11/COL av 19. oktober 2011 ("det andre Byr-vedtaket") var det ikke mulig å bote på den resulterende kapitalmangelen, og Byr ble lagt ut for salg. Íslandsbankis påfølgende oppkjøp, særlig den potensielle statsstøtten for dette formål, ble godkjent av Overvåkningsorganet i det andre Byr-vedtaket, med forbehold for Overvåkningsorganets formelle undersøkelse av om støtten til Íslandsbanki var forenlig med EØS-avtalen, som vurderes i dette vedtak.
- 95) I tillegg anså Overvåkningsorganet at fortsatt mulighet til å benytte ordningen med ansvarlig lån i overgangsperioden fram til den formelle fusjonen mellom Byr og Íslandsbanki kunne finne sted, dvs. så lenge Byr var et særlig rettssubjekt i henhold til nasjonal lovgivning, var forenlig med EØS-avtalens virkemåte. Ifølge islandske myndigheter har verken Byr eller Íslandsbanki noen gang benyttet seg av denne ordningen.
- 96) Overvåkningsorganet påpekte at resultatet av den endelige vurderingen av disse tiltakene ville avhenge av opplysningene i omstrukturingsplanen for den fusjonerte enheten bestående av Íslandsbanki og Byr, som den islandske regjering hadde forpliktet seg til å framlegge senest 3 måneder etter gjennomføringen av den planlagte transaksjonen. En omstrukturingsplan ble som nevnt ovenfor framlagt for den fusjonerte enheten innen fristens utløp, og Overvåkningsorganet vil vurdere denne planen nedenfor.

Omstrukturingsplanen

- 97) Islandske myndigheter oversendte en omstrukturingsplan for Íslandsbanki 31. mars 2011. Etter oppkjøpet av Byr ble planen endret, ajourført og oversendt på nytt av islandske myndigheter 22. februar 2012 (heretter kalt "omstrukturingsplanen"). Omstrukturingsplanen ble utfylt med en femårig forretningsplan fra 14. januar 2012⁽⁵¹⁾ samt en intern vurdering av risikoprofil og kapitalbehov (ICAAP) (oversendt til Finanstilsynet 1. april 2012).
- 98) I omstrukturingsplanen og den femårige forretningsplanen omhandles viktige saker som lønnsomhet, byrdedeling og begrensningsplan av konkurransevidning. Ifølge omstrukturingsplanen vil Íslandsbanki rette innsatsen mot kjernevirksomheten og omstrukturering av utlånsporteføljene for husholdninger og bedrifter.

⁽⁵¹⁾ Den femårige forretningsplanen er også blitt utfylt med en presentasjon av de viktigste endringene i den, som ble utarbeidet til styremøtet 27. mars 2012 og gjenspeiles i ICAAP-rapporten.

99) I tillegg har islandske myndigheter oversendt en ICAAP-rapport for 2012 for å vise Íslandsbankis evne til å tåle press.

100) Som nevnt ovenfor anser Overvåkningsorganet at omstrukturingsperioden utløper 15. oktober 2014.

3.4.7 *Beskrivelse av omstrukturingsplanen*

101) Islandske myndigheter og banken mener at omstruktureringen av Íslandsbanki vil sikre at banken igjen blir solid og velfinansiert, med sunn kapitaldekning slik at den kan opprettholde rollen som leverandør av kreditt til realøkonomien. De hevder at dette skal oppnås gjennom følgende trinn:

- i) reduksjon av gjelden i balansen gjennom avvikling av den tidligere banken og opprettelse av en ny bank,
- ii) oppnåelse og opprettholdelse av en sterk kapitalposisjon,
- iii) oppnåelse av tilfredsstillende lønnsomhet,
- iv) opprettelse og opprettholdelse av en sterk likviditetsstilling,
- v) omstrukturering av utlånsporteføljer for husholdninger og bedrifter,
- vi) forbedret finansieringsstruktur,
- vii) oppnåelse av kostnadseffektivitet,
- viii) forbedret foretaksstyring.

102) Før hvert av ovennevnte punkter beskrives nærmere, gis en kort redegjørelse for bankens syn på hvordan manglene som bidro til Glitnirs sammenbrudd, behandles i omstrukturingsplanen for Íslandsbanki. Det understrekes at selv om Íslandsbanki er basert på den innenlandske virksomheten til Glitnir, så er den likevel en ny bank. Det hevdes også at det er gjort store endringer for å bote på manglene som anses å ha bidratt til forgjengerens sammenbrudd. Blant de viktigste endringene er endringer i regler for lån til nærstående parter, avskaffelse av lån med sikkerhet i aksjer og valutalån⁽⁵²⁾ til kunder som ikke får utbetalt inntekten i utenlandsk valuta, og ellers strengere disiplin når lån innvilges. Íslandsbanki har i likhet med Glitnir til hensikt å tilby et bredt utvalg av finanstjenester i det islandske markedet, men forskjellen mellom bankvirksomheten før og etter krisen er tydeligere når det gjelder måten banken utøver virksomheten på (prosesser, framgangsmåter, dokumentasjon, regler og regulering) enn når det gjelder utvalget av tjenester og produkter banken tilbyr. Íslandsbankis syn på dette oppsummeres i diagram 2 nedenfor:

Diagram 2: Tidligere mangler, og endringer som skal bote på dem

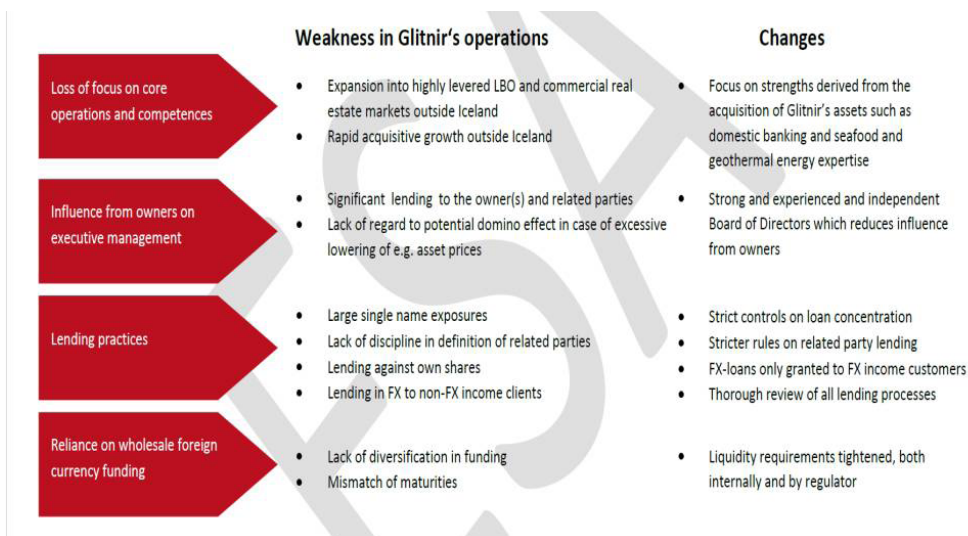
103) Omstrukturingsplanen og den femårige forretningsplanen bygger på en samling allmenne og økonomiske antakelser⁽⁵³⁾. Disse antakelsene danner det økonomiske grunnlaget for normalscenarioet, som omtales nedenfor.

104) De allmenne antakelsene går ut på

- at omstruktureringen vil være fullført innen utgangen av [...] når det gjelder forretningsbankvirksomhet og [...] når det gjelder detaljbankvirksomhet. Justeringen av boliglånsrenten vil være fullført ved utgangen av [...]. Amortiseringen av rabatten på porteføljen som ble overtatt fra Glitnir, som beskrives nærmere nedenfor, vil bli fordelt i samsvar med dette,
- banken vil få en ytterligere fortjeneste på [...] til en verdi av [...] milliarder ISK,
- kapitalkontrollen vil bli trinnvis opphevet,
- det vil ikke være noen begrensninger på utlånsbasert finansiering i ISK. Det forventes ikke at utlånsbasert finansiering i utenlandsk valuta vil overstige tilbakebetalingen av nåværende utestående lån med pålydende i utenlandsk valuta i 2012; det antas at det vil bli bedre tilgang til finansiering i utenlandsk valuta fra 2012.

⁽⁵²⁾ Valutalån er sikrede lån i utenlandsk valuta, dvs. lån med pålydende i en annen valuta enn valutaen i låntakerens hjemstat.

⁽⁵³⁾ De økonomiske antakelsene som ligger til grunn for prognosene, er utarbeidet av bankens forskningsavdeling. De allmenne antakelsene ble utarbeidet av de relevante avdelingssjefene og overordnede ansatte, og ble godkjent av bankens styre.

105) I tillegg har Íslandsbankis styre framlagt et sett av finansielle mål:

- Egenkapitalavkastning (ROE): Risikofri rente + [...] %. Den risikofrie renten anses å være sentralbankens rente på foliokontoen (3,75 % i desember 2011). Målet forutsetter en klasse 1-dekning på [...] %
- Kapitaldekning: [...] % [...]
- Klasse 1-dekning: [...] % [...]

106) De makroøkonomiske antakelsene omfatter

- Den økonomiske veksten vil fortsette fra og med 2012, selv om tempoet vil bli lavere enn tidligere antatt. Husholdningene vil komme i en bedre økonomisk stilling ettersom kjøpekraften øker i takt med den økte sysselsettingen.
- Inflasjonen vil fortsatt ligge rett over sentralbankens mål, dvs. rett under 3 % fra og med 2013. Dette forutsetter en stabil valutakurs for ISK (med en moderat styrking i begynnelsen av perioden) og et stabilt arbeidsmarked med moderat lønnsøkning og gradvis høyere boligpriser.

Gjennomsnittlig endring per år (%)	2012	2013	2014	2015	2016
BNP-vekst	2,2	2,1	3,4	2,3	3,0
Arbeidsledighet	6,6	6,0	5,4	5,0	4,4
Inflasjon	4,4	2,9	2,8	2,7	2,6
Lønninger	6,7	4,7	4,8	5,0	4,8

De kortsiktige rentene vil være de samme, dvs. rundt 5 %⁽⁵⁴⁾ i 2012, men vil gradvis stige etter hvert som økonomien blir bedre.

- Forholdene i arbeidsmarkedet vil bli bedre, men arbeidsledigheten vil fortsatt være litt høyere enn før finanskrisen. Lønnsveksten vil gå opp etter hvert som arbeidsledighetstallene går ned.
- Det forventes dessuten at ISK vil fortsette å være Islands valuta gjennom omstrukturingsperioden. Valutakontrollene vil bli trinnvis opphevet fra og med 2012. Noen av begrensningene på kapitalstrømmene vil fortsatt være gjeldende ut dette tiåret.

i) Reduksjon av gjeldsgraden i balansen gjennom avvikling av den tidligere banken og opprettelse av en ny bank

107) Som nevnt ovenfor ble de fleste av Glitnirs innenlandske eiendeler og forpliktelser overført til Íslandsbanki i løpet av oktober 2008. Som en følge av denne prosessen forble det meste av den store gjelden i boet etter Glitnir, og Íslandsbanki har derfor aldri hatt like høy gjeldsgrad som Glitnir. Ifølge omstrukturingsplanen betyr dette at oppgaven med å redusere gjeldsgraden i bankens balanse i all hovedsak ble fullført allerede i oktober 2008.

⁽⁵⁴⁾ Fra 16.5.2012 har sentralbankens sjudagersrente på sikrede lån vært 5,5 %.

ii) *Oppnåelse og opprettholdelse av en sterk kapitalposisjon og en sunn balanse*

- 108) Som følge av kapitaliseringstiltakene beskrevet ovenfor og utviklingen siden banken ble opprettet, særlig den nye vurderingen av eiendelenes verdi (som omhandles nærmere nedenfor), har Íslandsbanki oppnådd en kapitaldekning som ligger godt over Finanstilsynets kapitalkrav, som vist nedenfor i tabell 2:

	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011 ⁽⁵⁵⁾
Klasse 1-kapital	68 030	91 996	120 993	120 530
Klasse 2-kapital	–	24 843	21 251	21 937
Samlet kapital	68 030	116 839	142 244	142 234
Risikovektede eiendeler (RWA)	656 713	589 819	534 431	629 419
Klasse 1-dekning	10,4 %	15,6 %	22,6 %	19,1 %
Kapitaldekningsgrad	10,4 %	19,8 %	26,6 %	22,6 %

Tabell 2: Kapitaldekning i perioden 2008–2011, beløp angitt i millioner ISK

- 109) Videre forventer Íslandsbanki ifølge ICAAP-rapporten som ble framlagt sammen med omstrukturingsplanen, følgende kapitaldekning i perioden 2012–2016 (tabell 3):

	2012	2013	2014	2015	2016
Risikovektede eiendeler (RWA)	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Klasse 1-dekning	[20–25] %	[15–20] %	[10–20] %	[10–15] %	[10–15] %
Kapitaldekningsgrad	[20–30] %	[15–25] %	[15–20] %	[10–20] %	[10–15] %

Tabell 3: Forventet kapitaldekning og RWA i 2012–2016, beløp angitt i milliarder ISK

- 110) Ifølge disse tallene forventer Íslandsbanki at banken vil holde seg godt over Finanstilsynets kapitalkrav i og etter omstrukturingsperioden. [...]

iii) *Oppnåelse av tilfredsstillende lønnsomhet*

- 111) Ifølge omstrukturingsplanen og som vist nedenfor i tabell 4 har Íslandsbankis egenkapitalavkastning vært sunn siden banken ble opprettet i 2008 (unntatt i 2011)⁽⁵⁶⁾.

	2008	2009	2010	2011
ROE	17,2 %	30,0 %	28,5 %	1,5 %

Tabell 4: Tidligere egenkapitalavkastning (ROE)

Ifølge omstrukturingsplanen forventes dessuten følgende kapitalavkastning under og etter omstruktureringen (tabell 6):

	2012	2013	2014	2015	2016
ROE	[5–15] %	[10–20] %	[5–15] %	[5–15] %	[5–15] %

Tabell 5: Prognose for egenkapitalavkastning (ROE)

- 112) Denne prognosen er utarbeidet på grunnlag av en mer detaljert finansplan som inngår i omstrukturingsplanen, der de mest relevante aspektene er følgende:
- Fortjenesten fra de viktigste forretningssegmentene forventes å bli [...]; dette skyldes hovedsakelig økte finansieringskostnader og bortfallet av ”rabattinntekt” fra og med 2014.
 - Fortjenesten fra markedssegmentet forventes økt fra [...] til [...] ISK til 2016, hovedsakelig på grunn av større gebyr- og provisjonsinntekter.
 - Netto rentemargin forventes å nå [...] i 2014 og å holde seg stabil deretter.

⁽⁵⁵⁾ På det tidspunkt omstrukturingsplanen ble oversendt var den finansielle rapporteringen for 2011 ennå ikke fullført, og opplysningene fra 30.9.2011 ble brukt i den endelige omstrukturingsplanen. Etter at Íslandsbankis finansregnskap for 2011 ble offentliggjort, ajourførte Overvåkningsorganet tallene.

⁽⁵⁶⁾ Årsaken til nedgangen i ROE i 2011 ble opplyst å være Høyesteretts dom om valutalån av 15.2.2012 og avskrivningen av merverdi etter fusjonen med Byr.

- Antall ansatte forventes redusert med [...].
 - Forholdet mellom kostnader/inntekter forventes redusert fra 75 % i 2011 til [...] % i 2014.
- 113) Ifølge islandske myndigheter skyldes Íslandsbankis svært solide resultater siden banken ble etablert i en viss grad at banken kjøpte utlånsporteføljen av Glitnir til underkurs⁽⁵⁷⁾. Rabatten har vært og vil fortsatt være en viktig del av bankens inntekter mens utlånsporteføljen omstruktureres. Ifølge prognosen vil imidlertid hele rabatten være amortisert når omstruktureringen er fullført.
- 114) For å underbygge dette synet har islandske myndigheter oversendt en beregning (tabell 7) som viser hvordan årsresultatene ville vært uten rabatten og andre ekstraordinære poster, for eksempel avskrivningen av merverdi som følge av Byr-transaksjonen.

Millioner ISK	Årets overskudd	Ekstraordinære poster	Overskudd før ekstraordinære poster
2008	2 366	–1 543	14 909
2009	23 982	801	23 181
2010	29 369	14 507	14 862
2011	9 613	–11 074	20 687
2012	[...]	[...]	[...]
2013	[...]	[...]	[...]
2014	[...]	–	[...]
2015	[...]	–	[...]
2016	[...]	–	[...]

Tabell 6: Overskudd før ekstraordinære poster (i millioner ISK)

- 115) Ifølgedisseopplysningene ville banken likevel ha oppnådd og vil i resten av omstrukturingsperioden oppnå fortjeneste også uten rabatten⁽⁵⁸⁾. Det er imidlertid uklart om begge sider ved underkursen omhandlet ovenfor gjenspeiles i disse tallene.

iv) Oppnåelse og opprettholdelse av en sterk likviditetsstilling

- 116) Når det gjelder likviditet, krever Finanstilsynet at kontanter eller kontantekvivalenter skal utgjøre 5 % av anfordringsinnskuddene og at bankene skal kunne tåle et 20 % samtidig uttak av innskuddene. I tillegg fastsetter den islandske sentralbanken regler for kredittinstitusjonenes likviditet⁽⁵⁹⁾, som krever at kredittinstitusjoners likvide eiendeler og forpliktelser klassifiseres etter type og løpetid og tildeles vekt ut fra risiko. Kredittinstitusjoner må ha likvide eiendeler som er tilstrekkelige til å dekke forpliktelsene for én måned og for mer en måned og opptil tre måneder. Reglene krever også en bestemt stresstest der det anvendes en rabatt på en rekke egenkapitalposter, men der det på den ene side antas at alle forpliktelser betales innen forfall, og på den annen side at en del av andre forpliktelser, for eksempel innskudd, betales på kort varsel eller uten varsel.
- 117) Som figur A og B viser, har Íslandsbanki opprettholdt likviditetsreserver som oppfyller tilsyns-kravene i 2009, 2010 og 2011.

Figur A og B: Íslandsbankis oppfyllelse av Finanstilsynets likviditetskrav

- 118) Som figur C nedenfor viser, har Íslandsbanki hatt økende likviditetsdekning for forpliktelser som forfaller i løpet av de neste 3 og 6 månedene i 2010 og 2011, mens 12-månedersindikatoren er mer stillestående.

⁽⁵⁷⁾ Underkursen omfattet ifølge islandske myndigheter både forringelse og rabatt. Forringelsen gjenspeiler forskjellen mellom fordrings verdi og beregnet gjenvinning av låneiendelene. Utlånsporteføljen som ble kjøpt, ble dessuten ikke verdisatt til markedskurs, og rabatten gjenspeiler forskjellen mellom den kontraktsfestede renten og markedsrenten.

⁽⁵⁸⁾ ISFI's rapport for 2011 (om bankenes virksomhet i 2010) har en lignende konklusjon; Íslandsbankis "kjernelønnsomhet" er ifølge denne rapporten enda større. Se http://www.bankasysla.is/files/SkyrslaBR_2011_net_74617143.pdf

⁽⁵⁹⁾ Se sentralbankens regler for likviditetsdekning nr. 317 av 25. april 2006, tilgjengelig på <http://www.sedlabanki.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=4713>.

[...]

[Diagram som viser Íslandsbankis likviditetsdekning

Verdiene er av hensyn til taushetsplikten ikke oppgitt]

Figur C: Historisk likviditetsdekning:

- Likviditetsdekning A viser dekningen av forpliktelser som forfaller i løpet av de neste 3 månedene
- Likviditetsdekning B viser dekningen av forpliktelser som forfaller i løpet av de neste 6 månedene
- Likviditetsdekning C viser dekningen av forpliktelser som forfaller i løpet av de neste 12 månedene

- 119) Forventet utvikling for Íslandsbankis likviditetsstilling, særlig ved en stresshendelse, drøftes nærmere nedenfor.

Central Bank liquidity ratios if government liquidity facility is excluded			
Requirement to be above 100% for 0-1 and 0-3 months			
	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011
ON - 1 m	2,34	2,73	1,32
0 - 3 m	2,41	2,73	1,31
* A change in classification results in a significant drop in the ratios between year-end 2010 and 2011			

FME liquidity ratios if government liquidity facility is excluded			
Requirement to be above 20% in liquid assets ratio and above 5% in the cash ratio			
	21.12.2009	31.12.2010	31.12.2011
Liquid assets ratio	N/A	33%	31%
Cash ratio	N/A	17%	22%
Not implemented until after year-end 2009			

- v) *Fullføring av omstruktureringen av utlånsporteføljen for private husholdninger og for bedrifter.*

- 120) Før finanskrisen i 2008 skaffet både bankens privatkunder og bedriftskunder seg mye gjeld. Da det gikk nedover med økonomien, og særlig eiendomsprisene, i kjølvannet av krisen, klarte mange av de plutselig overbelånte kundene ikke lenger å betjene gjelden og fikk negativ egenkapital. I tillegg til den generelle trusselen mot den økonomiske velferden på Island, ble nå bankens plutselig svekkede utlånsportefølje en stor risiko for den framtidige lønnsomheten. Omstruktureringen av utlånsporteføljer for private og bedrifter (gjeldsreduksjon), som omhandlet i omstruktureringsplanen, har derfor blitt en hovedsak for Íslandsbanki.
- 121) Ifølge islandske myndigheter har Íslandsbanki utarbeidet særskilte gjeldssaneringsprogrammer og samarbeidet med staten og andre banker om generelle gjeldssaneringstiltak (f.eks. justering av pant til 110 %)⁽⁶⁰⁾.
- 122) Íslandsbanki har oversendt Overvåkningsorganet en oversikt over de omstrukturingsmetodene banken anvender, på grunnlag av opplysninger innhentet i november 2010. Metodene innebærer et skille mellom omstrukturering av gjeld for selskaper og for husholdninger og enkeltpersoner. Skreddersydde løsninger utarbeides for større selskaper, mens små og mellomstore bedrifter tilbys en justering av hovedstolen og/eller justering av den utestående gjelden/renten enten til verdien av eiendelene i selskapet eller den frie kontantstrømmen.
- 123) Husholdninger og enkeltpersoner tilbys et utvalg av omstruktureringsalternativer, for eksempel betalingsfrie perioder, forlenget løpetid og fleksible betalingsordninger.
- 124) For å overvåke og sikre framgangen i omstruktureringen har Íslandsbanki også utviklet et såkalt "instrumentbord for omstrukturering" ("Restructuring Dashboard"), som er oversendt til Overvåkningsorganet.

⁽⁶⁰⁾ De største islandske bankene ble enige om å tilby alle overbelånte kunder å nedskrive boliglånet til 110 % av pantets verdi, dvs. at boliglånets hovedstol settes til 110 % av eiendommens registrerte verdi.

- 125) Ifølge islandske myndigheter, og til tross for enkelte uventede hendelser som den nylig avsatte dommen fra islandsk Høyesterett om valutalån, vil Íslandsbanki fullføre omstruktureringen av utlånsporteføljen for bedrifter innen utgangen av 2012, og i 2013 når det gjelder detaljbankvirksomhet. Justeringen av renten på boliglån ventes fullført ved utgangen av 2014.

vi) Forbedret finansieringsstrategi

- 126) Íslandsbankis innskuddsgrunnlag har holdt seg ganske stabilt rundt 400 milliarder ISK siden opprettelsen, og økte til 535 milliarder ISK ved årsslutt 2011 på grunn av Íslandsbankis fusjon med Byr. Innskuddene utgjør for tiden nesten 80 % av de samlede forpliktelsene.
- 127) Bankens forhold mellom innskudd og lån har ligget rundt og over 80 % i 2010 og 2011. Íslandsbanki antar at dagens lave innskuddsrente vil oppmuntre investorer til å flytte noen av sine midler til investeringer som gir høyere avkastning etter hvert som økonomien blir bedre og risikoviljen øker. Som en følge av dette forventer banken at forholdet mellom innskudd og utlån kan falle til rundt [...] % innen 2016. Dessuten forventes innskudd i utenlandsk valuta på [...]. Íslandsbanki tar sikte på en gradvis spredning av finansieringen.
- 128) [...]⁽⁶¹⁾.
- 129) Når det gjelder finansieringsbehovet i ISK, [...]. På den annen side var Íslandsbanki den første islandske banken som utstedte en dekket obligasjon. Den første emisjonen fant sted i desember 2011, en CPI⁽⁶²⁾-tilknyttet emisjon på 4 milliarder ISK. Emisjonen ble godt mottatt av institusjonelle investorer og ble overtegnet. Íslandsbanki forventer å kunne utstede kortsiktige verdipapirer i 2012 samt å utvide dagens emisjon av dekkede obligasjoner med 10 milliarder ISK per år [...].

- 130) Ifølge omstrukturingsplanen vil endringen i finansieringsgrunnlaget øke finansieringskostnaden i den planlagte perioden. Lånekostnadene antas å ligge rundt [...] bp over grunnrenten for bankens blanding av CPI-indekserte obligasjoner og [...] bp for ikke-indekserte obligasjoner, mens innskuddskostnaden er rundt [...] bp over grunnrenten.

vii) Kostnadseffektivitet

- 131) Ifølge omstrukturingsplanen har Íslandsbanki fortsatt oppmerksomheten rettet mot å drive en effektiv og rasjonell virksomhet for å takle økte infrastrukturkostnader som følge av strengere myndighetskontroller og høyere skatter. Banken uttaler at et betydelig arbeid for å øke kostnadseffektiviteten ble fullført i 2011, men understreker at dette er et langsiktig prosjekt som krever endringer i prosesser og løpende analyser. Ifølge omstrukturingsplanen vil innsatsen for å oppnå kostnadsbevissthet fortsette i 2012, i likhet med reduksjonen av kostnader og kostnadsanalysene, og bankens interne framgangsmåter vil bli gjennomgått og forbedret ved behov. Som nevnt ovenfor er det forventet at disse tiltakene samt nedbemanningen vil føre til at forholdet mellom kostnader/inntekter faller fra 75 % i 2011 til [...] % i 2014.

viii) Forbedret foretaksstyring og risikohåndtering

- 132) Íslandsbanki har underrettet Overvåkningsorganet om at en av deres hovedprioriteringer er å bringe bankens foretaksstyringsstruktur og -prosesser i tråd med det som anses som beste praksis nasjonalt og internasjonalt. I denne forbindelse har Íslandsbanki opprettet en avdeling for risikohåndtering og kredittkontroll. Avdelingen fører tilsyn med saker som gjelder risikohåndtering og kredittkontroll; arbeidet knyttes til daglige prosesser i alle bankens avdelinger. I 2011 offentliggjorde Íslandsbanki for første gang en omfattende risikobok⁽⁶³⁾ sammen med årsberetningen. Risikoboken vil bli offentliggjort årlig og skal gi ytterligere opplysninger om bankens ramme for risikohåndtering, kapitalstruktur og kapitaldekning, betydelige risikoeksponeringer og risikovurderingsprosesser.

3.4.8 Evne til å oppnå lønnsomhet i et normalscenario og et stress-scenario

- 133) I omstrukturingsplanen har islandske myndigheter med henvisning til ICAAP-rapporten framlagt et stress-scenario for Íslandsbanki for å vise bankens evne til å oppnå langsiktig lønnsomhet.

⁽⁶¹⁾ Íslandsbanki har understreket at prioriteringen av innskudd på Island begrenser muligheten for å utstede usikret gjeld [...].

⁽⁶²⁾ Konsumprisindeks.

⁽⁶³⁾ Risikoboken er tilgjengelig på bankens nettsted: www.islandsbanki.is/riskbook.

3.4.8.1 Normalscenarioet

- 134) Omstruktureringsplanen som beskrives ovenfor, herunder de antakelsene den bygger på, utgjør normalscenarioet.

3.4.8.2 Stress-scenariot

- 135) I kapittel 5.9.3 i omstruktureringsplanen har Íslandsbanki vist til et stress-scenario som er omhandlet i ICAAP-rapporten og ble framlagt for islandske finansmyndigheter 1. april 2012.
- 136) Hovedkonklusjonene i 2012-utgaven av ICAAP-rapporten er at kapitaliseringen av Íslandsbanki ligger godt over både interne og eksterne minstekrav, og overstiger det som kan anses som et langsiktig mål for en bank som utøver virksomhet på "normale" forretningsvilkår. Ifølge rapporten tyder de interne minstekravene til kapital og resultatene av stresstestene som er gjennomført i den seneste ICAAP-rapporten, på at de forventede utbetalingene av utbytte i den femårige forretningsplanen er rimelige.
- 137) Ifølge ICAAP-rapporten skal beslutninger om utbetaling av utbytte ved utgangen av hvert år baseres på en ajourført kapitaldekningsanalyse og ta hensyn til bankens likviditetsstilling.
- 138) Ifølge ICAAP-rapporten ligger bankens minste kapitaldekning i området mellom [...] % og [...] % av RWA. Ved årsslutt 2012 anslås det nødvendige minste kapitalbeløp til [...] milliarder ISK, hvorav [...] milliarder ISK kreves under pilar 2a, på grunn av risikofaktorer som ikke dekkes eller som undervurderes under pilar 1. I realiteten var imidlertid bankens kapitaldekning 22,6 % ved utgangen av 2011. Resultater fra stresstester tyder på at en del av den overskytende kapitalen er nødvendig for å håndtere mulige negative hendelser knyttet til bankens virksomhet, men en gradvis utbetaling av overskytende kapital i form av utbytte er rimelig. Kapitalen som anses nødvendig for å håndtere stresshendelser, beløper seg til [...] milliarder ISK i starten av 2012, og den overskytende kapitalen på slutten av 2012 er [...] milliarder, som vist nedenfor i tabell 8:

	Pilar 1 ⁽⁶⁴⁾	Pilar 2a ⁽⁶⁵⁾	Pilar 2b	Nødvendig kapitaldekning
Milliarder ISK	Minstekrav	Tillegg	Stresstesting	Alle nivåer til sammen
Kredittrisiko	[...]	[...]		[...]
Markedsrisiko	[...]	[...]		[...]
Operasjonell risiko	[...]			[...]
Konsentrasjonsrisiko		[...]		[...]
Nødvendig minstekapital under pilar (1 og 2a)	[...]	[...]		[...]
Stresstesting			[...]	[...]
Nødvendig kapitaldekning	[...]	[...]	[...]	[...]
Kapitaldekning ved (årsslutt 2012)				[...]
Kapitaloverskudd				[...]

Tabell 7: Oversikt i ICAAP-rapporten

- 139) I ICAAP-rapporten har Íslandsbanki vurdert samlede mulige tap som skyldes kredittrisiko, markedsrisiko (i handelsporteføljen og i bankporteføljen), operasjonell risiko, forretningsrisiko (virkningen av økte finansieringskostnader og mindre reduksjon av driftskostnader, og virkningen av [...] % mindre vekst i markedsinntekter), samt juridisk og politisk risiko (f.eks. virkningen av

⁽⁶⁴⁾ Første trinn i vurderingen av kapitalkravene bygger på beregningene for pilar 1.

⁽⁶⁵⁾ Ifølge ICAAP-rapporten anslås de ytterligere kapitalkravene under pilar 2 (pilar 2a og 2b) som følger:

- Andre typer risiko og risiko som ikke er fullt dekket under pilar 1: I tillegg til minstekapitalen som kreves under pilar 1, kan ytterligere kapital kreves under pilar 2a på grunn av andre risikofaktorer eller på grunn av undervurdering av risikofaktorene under pilar 1. Kapitalkravene under pilar 1 og pilar 2a utgjør bankens grunnleggende kapitalkrav.
- Mindre tilgjengelig kapital på grunn av stresstesting og for strategiske formål: Det grunnleggende kapitalkravet er anslått ut fra "normale forretningsvilkår". Banken må imidlertid sikre at den har nok kapital til å drive virksomheten under pressede markedsforhold og at den støtter bankens forretningsstrategi i kommende år. Banken har kanskje derfor behov for en kapitalbuffer for å tåle pressede markedsvilkår og støtte den planlagte veksten. For å anslå hvor stor kapitalbuffer som trengs, blir bankens forretningsplan stresstestet ut fra ulike antakelser som er relevante for bankens risikoprofil og forretningsstrategi.

den nylig avsagte dommen i Høyesterett om valutalån, ingen ytterligere forbedring av selskapets (sjømat-)portefølje og andre juridiske og politiske risikofaktorer).

- 140) I tillegg har Íslandsbanki foretatt stresstesting av bankens likviditetsdekning. I denne forbindelse har Íslandsbanki gjennomført ett "normalt" stress-scenário⁽⁶⁶⁾ og et mer alvorlig stress-scenário, der de ulike kildene for tilførsel og uttak av midler utsettes for varierende grader av press. Resultatet tyder på at banken har gode muligheter for å takle uventede likviditetsforstyrrelser.

3.4.9 *Avviklingsstrategi/tilbakebetaling til staten*

- 141) Som beskrevet ovenfor har kapitalbidraget i klasse II en varighet på 10 år fra desember 2009. Når det gjelder godtgjøring, er det en innebygget klausul om opptrapping etter 5 år (dvs. 2014), fra 400 bp til 500 bp over EURIBOR. Ifølge islandske myndigheter skal denne opptrappingen oppmuntre banken til å tilbakebetale denne kapitalen fra og med dette tidspunktet.
- 142) Når det gjelder egenkapitalandelen på 5 % som staten beholder i Íslandsbanki, forvaltes statens eierandeler i finansforetak av ISFI ("Icelandic State Financial Investments")⁽⁶⁷⁾. Gjennom statsbudsjettet for 2012 har regjeringen fått tillatelse til å selge de andelene staten for tiden har i sparebankene, men det er ennå ikke tatt en beslutning om salg av statens eierandeler i de tre største forretningsbankene. Det er imidlertid nedsatt en arbeidsgruppe bestående av de ansvarlige ministrene, for å utforske mulige måter å disponere aksjeinteresser i forretningsbankene på. Regjeringen har gitt uttrykk for at den ikke har til hensikt å redusere sine eierandeler i Landsbankinn til under to tredeler av bankens aksjekapital, men at andelene i Íslandsbanki og Arion Bank snart kan bli lagt ut for salg eller solgt sammen med bankene i sin helhet dersom majoritetseierne beslutter å selge, såfremt visse nødvendige forutsetninger foreligger⁽⁶⁸⁾.
- 143) Den særlige likviditetsordningen er bare tilgjengelig til september 2012, og har aldri blitt anvendt. Islandske myndigheter har til hensikt å trekke tilbake regjeringens tilsagn om ubegrenset innskuddsgaranti i nær framtid, før kapitalkontrollen fjernes.
- 144) Når det gjelder Straumur-avtalen, ble obligasjonen som skulle forfalle ved utgangen av mars 2013, fullt innbetalt av Straumur i begynnelsen av 2012. Fra nevnte tidspunkt ble risikoen som var knyttet til om de underliggende eiendelene var tilstrekkelige, ikke lenger statens ansvar.

4. **Grunnlag for å innlede formell undersøkelse og tiltakene som ble midlertidig godkjent i Byr-vedtakene**

- 145) I åpningsvedtaket var Overvåkningsorganets foreløpige konklusjon at både den islandske statens tiltak for å kapitalisere Íslandsbanki og likviditetsordningen innebærer statsstøtte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61. Det kunne videre ikke utelukke at statsstøtte inngikk i innskuddsgarantien og Straumur-avtalen. Åpningsvedtaket omfattet ikke støttetiltakene knyttet til oppkjøpet av Byr, som ble midlertidig godkjent av Overvåkningsorganet i Byr-vedtakene. Overvåkningsorganet vil framlegge sitt endelige syn på disse tiltakene, som fortsatt har betydning for denne vurderingen, i dette vedtak.
- 146) Når det gjelder hvorvidt tiltakene som ble vurdert i åpningsvedtaket, er forenlig med EØS-avtalen, anså Overvåkningsorganet at en endelig avgjørelse bare kunne tas på grunnlag av en omstruktureringsplan, som ikke var blitt oversendt da Overvåkningsorganet innledet formell undersøkelse 15. desember 2010. Det at omstruktureringsplanen fortsatt ikke forelå mer enn ett år etter at Íslandsbanki ble opprettet, var en særlig grunn til at Overvåkningsorganet var i tvil om støtten var forenlig med EØS-avtalen.

⁽⁶⁶⁾ Bankens interne likviditetsdekning representerer en presset situasjon, og ikke "normale" forretningsvilkår.

⁽⁶⁷⁾ ISFI er et statlig organ med et uavhengig styre som rapporterer til finansministeren, og ble opprettet ved lov nr. 88/2009 og satt i drift i august 2009. ISFI skal ha fullført sine oppgaver senest fem år etter opprettelsen. ISFI forvalter statens eierandeler i finansforetak i samsvar med loven og prinsippene for god foretaksstyring og forretningspraksis samt statens eierskapspolitikk. Det har som mål å gjenopprette og gjenoppbygge et dynamisk innenlandsk finansmarked, samtidig som det skal fremme effektiv konkurranse i markedet og sikre åpenhet i alle beslutninger som gjelder statens deltakelse i finansiell virksomhet.

⁽⁶⁸⁾ Disse forutsetningene gjelder særlig usikkerhet som følge av nylige dommer i Høyesterett om lån med pålydende i utenlandsk valuta og av at eiendelene i de tidligere bankenes insolvente bo er blitt avvirket på en tilfredsstillende måte. Se kapittel 9.7 i rapporten om det islandske finanssystemets framtidige struktur, som er tilgjengelig på <http://eng.efnahagsraduneyti.is/media/Acrobat/Future-Structure.pdf>.

4.1 Kommentarer fra berørte parter

- 147) Overvåkningsorganet mottok en uttalelse på vegne av kreditorene i den tidligere banken, der de understreket at de måtte anses som berørte parter og uttalte at de kanskje ville oversende flere merknader senere.

4.2 Kommentarer fra islandske myndigheter

- 148) Islandske myndigheter godtar at tiltak truffet i forbindelse med opprettelsen av nye Glitnir Bank, nåværende Íslandsbanki, utgjør statsstøtte. Islandske myndigheter mener likevel at tiltakene er forenlige med EØS-avtalens virkemåte på grunnlag av avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b), ettersom de er nødvendige, forholdsmessig tilpasset og hensiktsmessige for å bøte på en alvorlig forstyrrelse i den islandske økonomien. Islandske myndigheter anser at tiltakene som er truffet, på alle måter er i tråd med prinsippene i Overvåkningsorganets retningslinjer for statsstøtte, og de hevder at støtten er nødvendig og begrenset til det nødvendige minstebeløp.
- 149) Islandske myndigheter understreker dessuten at de tidligere aksjeeierne i Glitnir Bank har tapt alle sine aksjer uten å ha mottatt noen kompensasjon fra staten, at støtten er riktig utformet for å redusere negative ringvirkninger for konkurrentene og at lånevilkårene (klasse II-kapital) kan sammenlignes med markedsvilkårene.
- 150) Islandske myndigheter anser ikke at innskuddsgarantien innebærer statsstøtte.

4.3 Islandske myndigheters forpliktelser

- 151) Islandske myndigheter har påtatt seg en rekke forpliktelser, hvorav de fleste er knyttet til konkurransevriddningene som fulgte av støtten som vurderes, og disse beskrives i vedlegget.

II. VURDERING

1. Eventuell statsstøtte

- 152) EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 lyder:

”Med de unntak som er fastsatt i denne avtale, skal støtte gitt av EFs medlemsstater eller EFTA-statene eller støtte gitt av statsmidler i enhver form, som vrir eller truer med å vri konkurransen ved å begunstige enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer, være uforenlig med denne avtales funksjon i den utstrekning støtten påvirker samhandelen mellom avtalepartene.”

- 153) Nedenfor vil Overvåkningsorganet vurdere følgende tiltak⁽⁶⁹⁾:

- den innledende driftskapitalen som ble gitt av den islandske stat til den nye banken,
- den (midlertidige) fulle statlige kapitaliseringen av den nye banken,
- statens fortsatte innehav av 5 % av den resterende aksjekapitalen etter at 95 % av aksjekapitalen i den nye banken ble overført til kreditorene i Glitnir, og
- statens tilførsel av klasse II-kapital til den nye banken gjennom uprioritert gjeld.

Ovennevnte tiltak omtales heretter samlet som ”kapitaliseringstiltakene”. I tillegg vil Overvåkningsorganet vurdere:

- avtalen om den særlige likviditetsordningen,
- den islandske regjeringens tilsagn om at den ville garantere innenlandske innskudd i alle islandske banker fullt ut, og
- Straumur-avtalen.

- 154) Overvåkningsorganet minner også om at det i det andre Byr-vedtaket anså Íslandsbanki som mulig mottaker av støtte gitt til Byr, særlig ordningen med ansvarlig lån som ble stilt til rådighet inntil Byr

⁽⁶⁹⁾ Nærmere beskrevet i kapittel 3 i dette vedtak.

kunne fusjoneres med Íslandsbanki. Overvåkningsorganet gjentar også at de midlertidig godkjente redningstiltakene for Byr, som nå er fusjonert med Íslandsbanki, utgjør statsstøtte, og svaret på spørsmålet om disse tiltakene er forenlige med EØS-avtalen, avhenger av omstruktureringsplanen for den fusjonerte enheten.

1.1 Eventuelle statlige midler

- 155) Som Overvåkningsorganet allerede fastslo i sin foreløpige konklusjon i åpningsvedtaket, er det klart at kapitaliseringstiltakene er finansiert gjennom statlige midler fra den islandske statskassen. Statlige midler foreligger også åpenbart i forbindelse med likviditetsordningen som er tilgjengelig for Íslandsbanki. Når det gjelder Straumur-avtalen, påtok staten seg risikoen for at Straumurs eiendeler ikke ville være tilstrekkelige til å dekke de overførte forpliktelsene (innskuddene) i Straumur. Banken garanterte å dekke underskuddet, noe som innebar en (potensiell) overføring av statlige midler.
- 156) Når det gjelder innskuddsgarantien, understreker Overvåkningsorganet innledningsvis at vurderingen er begrenset til den tilleggsinnskuddsgarantien som er beskrevet ovenfor og som hovedsakelig består av tilsagnene fra den islandske regjering om at innskudd i innenlandske forretnings- og sparebanker og deres filialer på Island vil være dekket i sin helhet.
- 157) Denne vurderingen berører ikke Overvåkningsorganets syn på hvorvidt lov nr. 98/1999 og den islandske regjeringens og TIFs tiltak under finanskrisen er forenlige med EØS-regelverket, særlig direktiv 94/19/EF. Når det gjelder gjennomføringen av direktiv 97/9/EF og 94/19/EF, er Overvåkningsorganet av den oppfatning at i det omfang slike tiltak utgjør statsstøtte, vil bruk av statlige midler for å overholde forpliktelser i henhold til EØS-regelverket vanligvis ikke være i strid med EØS-avtalens artikkel 61. Dette vedtak omfatter derfor ingen vurdering av disse tiltakene.
- 158) Overvåkningsorganet uttalte i åpningsvedtaket at det ville undersøke nærmere om den islandske stats uttalelser som beskrives ovenfor, er tilstrekkelig presise, resolutte, ubetingede og rettslig bindende til at de medfører en forpliktelse til å yte statlige midler⁽⁷⁰⁾. I vurderingen av om disse kriteriene er oppfylt, bemerket Overvåkningsorganet at tilsagnene innebar en ugjendrivelig forpliktelse til å yte offentlige midler, noe som framgår av det forhold at den islandske stat har gjort sitt beste for å beskytte innskyterne: Den har ikke bare endret prioriteringen av innskuddsinnehavere i insolvente bo (som ikke ville medføre bruk av statlige midler), men har også gjort det klart at den ikke vil la innskyterne lide noe tap. Regjeringens ubegrensede garanti for alle innskudd i innenlandske forretnings- og sparebanker skiller seg videre ut fra alle innskuddsgarantiordninger som bygger på EØS-reglene, ettersom det ikke er fastsatt et høyeste beløp for beskyttelsen og ettersom bankene som benytter seg av tiltaket, ikke bidrar finansielt.
- 159) Den islandske regjeringens forståelse av dette tilsagnet tydeliggjøres av statens inngripen i finanssektoren etter oktober 2008, som har vært motivert av ønsket om å følge opp tilsagnet. Inngripenen har omfattet tiltak for å dekke finansforetaks innskudd, for eksempel etableringen av de tre forretningsbankene, overføringen av innskudd fra SPRON til Arion, overføringen av innskudd fra Straumur til Íslandsbanki, den islandske sentralbankens overtakelse av innskuddene fra de fem sparebankene i Sparisjódabanki Íslands, overføringen av innskudd fra Byr sparebank til Byr hf, overføringen av innskudd fra Keflavík sparebank til SpKef og statens ansvar for innskudd i SpKef etter den tvungne fusjonen med Landsbankinn.
- 160) Islandske myndigheter har i flere statsstøttesaker som Overvåkningsorganet er i ferd med å undersøke, hvorav noen er nevnt ovenfor, hevdet at de valgte tiltakene i de ulike sakene var det finansielt minst tyngende alternativet for den islandske stat dersom den skulle holde løftet om å beskytte innskyterne fullt ut.
- 161) I lys av opplysningene ovenfor anser Overvåkningsorganet at det foreligger et juridisk bindende, nøyaktig, ubetinget og resolutt tiltak. På bakgrunn av dette konkluderer Overvåkningsorganet derfor med at den islandske stats tilsagn om at innskudd er garantert i sin helhet, medfører en forpliktelse til å yte statlige midler i henhold til EØS-avtalens artikkel 61.

⁽⁷⁰⁾ Se i denne forbindelse Underrettens dom i forente saker T-425/04, T-444/04, T-450/04 og T-456/04, *Frankrike m.fl. mot Kommisjonen*, saml. [2010] II-02099, nr. 283 (påanket).

1.2 Begunstigelse av enkelte foretak eller produksjon av enkelte varer

1.2.1 Fordel

- 162) For det første må støttetiltaket gi den nye banken fordeler som fritar den for kostnader som vanligvis betales over bankens budsjett. I tråd med den foreløpige konklusjonen i åpningsvedtaket er Overvåkningsorganet fortsatt av den oppfatning at alle kapitaliseringstiltakene gir den nye banken en fordel ettersom den mottatte kapitalen ikke ville vært tilgjengelig for banken uten statens inngripen.
- 163) For å avgjøre om en investering i et foretak, for eksempel gjennom et kapitalinnskudd, innebærer en fordel, anvender Overvåkningsorganet markedsinvestorprinsippet og vurderer om en privat investor av samme størrelse som det offentlige organet som driver virksomhet på vanlige markedsvilkår, ville gjort en slik investering⁽⁷¹⁾. Etter at finanskrisen inntraff, har oppfatningen til både Europakommisjonen (i mange saker)⁽⁷²⁾ og Overvåkningsorganet⁽⁷³⁾ vært at statlig rekapitalisering av banker utgjør statsstøtte, i betraktning av uroen og usikkerheten som har kjennetegnet finansmarkedene siden høsten 2008. Denne generelle betraktningen gjelder særlig det islandske finansmarkedet i 2008 og 2009, da hele systemet brøt sammen. Overvåkningsorganet anser derfor at kapitaliseringstiltakene gir Íslandsbanki en fordel, uavhengig av den eventuelle overføringen av 95 % av den nye bankens kapital til kreditorene (stort sett fra privat sektor). Den private sektorens bidrag i kapitaliseringen av Landsbankinn kom utelukkende fra den tidligere bankens kreditorer, som bare forsøkte å redusere sine tap⁽⁷⁴⁾.
- 164) Lignende betraktninger gjelder også i forbindelse med den særlige likviditetsordningen, som ble framforhandlet som del av en pakke med statsstøttetiltak med sikte på å gjenopprette virksomheten til en bank som har gått over ende, i en nyopprettet bank, og å oppmuntre den tidligere bankens kreditorer til å skyte inn egenkapital i den nye banken. Det er åpenbart at staten grep inn fordi det ikke var avklart om Íslandsbanki kunne skaffe tilstrekkelig likviditet i markedet. I stedet for å opptre som en privat investor, overtok derfor staten rollen til private markedsdeltakere som var blitt skremt fra å låne penger til finansforetak. Overvåkningsorganet bekrefter derfor den foreløpige konklusjonen fra åpningsvedtaket og mener at den særlige likviditetsordningen gir Íslandsbanki en fordel.
- 165) Når det gjelder overføringen av innskudd og forpliktelser fra Straumur Bank – Straumur-avtalen, ser Overvåkningsorganet positivt på at den samlede transaksjonen er rettet mot å gi Íslandsbanki kompensasjon som tilsvarer bare beløpet for de overførte forpliktelsene. Imidlertid er det staten som tar hele risikoen for at Straumurs eiendeler er av mindre verdi enn de overførte innskuddene, og den forplikter seg til å dekke et potensielt underskudd. Det ser derfor ut til at Íslandsbanki, i tillegg til å få inntekter (gjennom rentene på obligasjonen), kan få merverdi og flere markedsandeler, uten å ta noen risiko. Overvåkningsorganet konkluderer med at dette innebærer en fordel.
- 166) Til slutt må Overvåkningsorganet også vurdere om tilleggsinnskuddsgarantien innebærer en fordel for Íslandsbanki og islandske banker generelt. I denne forbindelse merker Overvåkningsorganet seg at da islandske myndigheter første gang ga tilsagnet om at innskudd ville være garantert, var det ikke helt klart hvordan garantien ville fungere i praksis, særlig ikke hvilken virkning en slik inngripen ville ha på en sammenbrutt bank som ikke lenger er i stand til å oppfylle sine finansielle forpliktelser overfor innskyterne. I mellomtiden ser det ut til at en slik bank vil kunne gå over ende, men at den islandske stat, for eksempel ved å overføre innskudd til en annen bank og dekke underskuddet med eiendeler, vil sikre at hele innskuddet kan betales i sin helhet og at innskyterne alltid vil ha tilgang til hele innskuddet sitt.
- 167) Overvåkningsorganet mener at det viktigste spørsmålet ikke er nøyaktig hvordan staten ville opptre for å oppfylle den ubegrensede garantien på innenlandske innskudd. Det viktige er at den har påtatt seg forpliktelsen til å gripe inn i et ubegrenset omfang dersom en bank ikke klarer å utbetale innskudd.

⁽⁷¹⁾ Se for eksempel T-228/99 *WestLB*, [2003] saml. II 435.

⁽⁷²⁾ Se for eksempel Kommisjonens vedtak av 10. oktober 2008 i sak NN 51/2008 *Garantiordning for banker i Danmark*, nr. 32, og Kommisjonens vedtak av 21. oktober 2008 i sak C 10/2008 *IKB*, nr. 74.

⁽⁷³⁾ Se Overvåkningsorganets vedtak av 8. mai 2009 om en ordning for midlertidig rekapitalisering av grunnleggende sunne banker for å fremme finansiell stabilitet og utlån til realøkonomien i Norge (205/09/COL), tilgjengelig på <http://www.efasurv.int/?1=1&showLinkID=16694&1=1>.

⁽⁷⁴⁾ Se i denne forbindelse et lignende resonnement vedtatt av Europakommisjonen med hensyn til investeringer gjort av leverandører til et foretak i vanskeligheter, i kommisjonsbeslutning C 4/10 (tidl. NN 64/09) – Støtte til Trèves (Frankrike).

- 168) Den ubegrensede garantien har etter Overvåkningsorganets oppfatning begunstiget Íslandsbanki: For det første fordi den innebærer et verdifullt konkurransefortrinn – en ubegrenset statsgaranti, og dermed et viktig sikkerhetsnett – framfor alternative investeringsmuligheter og leverandører. Dette framgår for eksempel av en fersk rapport fra økonomiministeren: ”islandske finansforetak driver i dag virksomhet i et beskyttet miljø med kapitalkontroll og full innskuddsgaranti. Under slike forhold er bankinnskudd i praksis det eneste sikre alternativet for islandske sparere”⁽⁷⁵⁾.
- 169) For det andre synes det klart at Íslandsbanki uten garantien mye lettere kunne blitt utsatt for et ”run” på innskuddene i likhet med forgjengeren⁽⁷⁶⁾. Dermed ville banken sannsynligvis ha måttet betale høyere renter (for å kompensere for risikoen) for å tiltrekke eller beholde det samme innskuddsbeløpet, dersom det ikke hadde vært for den ubegrensede tilleggsinnskuddsgarantien fra den islandske stat. Overvåkningsorganet konkluderer derfor med at innskuddsgarantien medfører en fordel for banken.

1.2.2 Selektivitet

- 170) Det andre kravet er at støttetiltaket må være selektivt ved at det begunstiger ”enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer”. Kapitaliseringstiltakene, likviditetsordningen og Straumur-avtalen er selektive ettersom de gir en fordel bare til Íslandsbanki.
- 171) Ettersom statsstøtte kan være selektiv også i situasjoner der én eller flere sektorer av økonomien begunstiges og andre ikke, anser Overvåkningsorganet også statsgarantien for innskudd som begunstiger den islandske banksektoren som helhet, som selektiv. Denne konklusjonen følger også av betraktningene ovenfor, der det fastslås at banker begunstiges framfor andre foretak som tilbyr muligheter for å spare og investere penger.

1.3 Konkurransesvridning og påvirkning på samhandelen mellom avtalepartene

- 172) Tiltakene styrker Íslandsbankis stilling overfor konkurrenter (eller potensielle konkurrenter) på Island og i andre EØS-stater. Íslandsbanki er som beskrevet ovenfor et foretak som driver virksomhet i finansmarkeder som er åpne for internasjonal konkurranse i EØS-området. De islandske finansmarkedene er for tiden temmelig isolerte, særlig på grunn av kapitalkontrollen, men (en mulighet for) handel over landegrensene finnes fortsatt, og handelen vil sannsynligvis øke så snart kapitalkontrollen oppheves. Alle tiltakene som er under vurdering, må derfor anses å vri konkurransen og påvirke samhandelen mellom avtalepartene til EØS-avtalen⁽⁷⁷⁾.

1.4 Konklusjon

- 173) Overvåkningsorganets konklusjon er derfor at tiltakene som ble truffet av den islandske stat for å kapitalisere den nye banken, i likhet med likviditetsordningen, innskuddsgarantien og Straumur-avtalen innebærer statsstøtte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1. Overvåkningsorganet minner om at den trakk samme konklusjon om kapitaliseringstiltakene for Byr i Byr-vedtakene.

2. Krav til framgangsmåte

- 174) I henhold til protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 3 ”skal EFTAs overvåkningsorgan underrettes, tidsnok til at det kan oversende sine merknader, om eventuelle planer om å tildele eller endre støtte (...). Den berørte stat skal ikke iverksette det planlagte tiltaket før det er gjort et endelig vedtak”.
- 175) Islandske myndigheter meldte ikke støttetiltakene som omfattes av åpningsvedtaket til Overvåkningsorganet før de ble iverksatt. Overvåkningsorganet konkluderer derfor med at islandske myndigheter ikke har overholdt sine forpliktelser i henhold til protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 3. Tildelingen av denne støtten var derfor ulovlig.

⁽⁷⁵⁾ Rapport fra økonomiministeren til Alltinget (mars 2012), ”Det islandske finanssystemets framtidige struktur”, kap. 9.6, tilgjengelig på <http://eng.atvinnuvegaraduneyti.is/media/Acrobat/Future-Structure.pdf>.

⁽⁷⁶⁾ Overvåkningsorganet merker seg i denne forbindelse merknadene fra den islandske sentralbanksjefen, som i forordet til bankens rapport om finansiell stabilitet for andre halvdel av 2010 uttalte at ”finansinstitusjonenes kapitalisering for tiden er beskyttet gjennom kapitalkontrollen og regjeringens tilsagn om innskuddsgaranti”. Se <http://www.sedlabanki.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=8260>, s. 5. Se også Kommisjonens vedtak NN48/2008 Garantiordning for banker i Irland, nr. 46 og 47: http://ec.europa.eu/community_law/state_aids/comp-2008/nn048-08.pdf; og NN51/2008 Garantiordning for banker i Danmark: http://ec.europa.eu/community_law/state_aids/comp-2008/nn051-08.pdf.

⁽⁷⁷⁾ Se i denne forbindelse sak 730/79 *Phillip Morris mot Kommisjonen*, [1980] saml. 2671.

3. Spørsmålet om støtten er forenlig med EØS-avtalen

- 176) Som en innledende bemerkning påpeker Overvåkningsorganet at Íslandsbanki er et nytt rettssubjekt som ble etablert i 2008, men banken er – når det gjelder innenlandsk virksomhet – åpenbart også den økonomiske etterfølgeren til Glitnir, i den forstand at det er en økonomisk sammenheng mellom de to enhetene. Ettersom den økonomiske virksomheten som Íslandsbanki drev fra høsten 2008 og framover, ikke kunne fortsatt uten støtten, anser Overvåkningsorganet banken som et foretak i vanskeligheter.
- 177) Tiltakene som er under vurdering, er samtidig både krise- og omstruktureringstiltak. Som det framgår av åpningsvedtaket ville Overvåkningsorganet sannsynligvis midlertidig ha godkjent tiltakene som forenlig krisestøtte dersom de hadde blitt meldt før de ble iverksatt, før det hadde tatt en endelig beslutning om dem på grunnlag av en omstruktureringsplan. I mangel av en melding i tide innledet imidlertid Overvåkningsorganet formell undersøkelse og anmodet om å få oversendt en omstruktureringsplan. Som nevnt ovenfor avhenger svaret på spørsmålet om disse tiltakene er forenlige med EØS-avtalen, av om omstruktureringsplanen oppfyller kriteriene i Overvåkningsorganets gjeldende retningslinjer for statsstøtte for foretak i vanskeligheter.

3.1 *Rettslig grunnlag for vurderingen av forenlighet: EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 og Overvåkningsorganets retningslinjer for omstrukturering*

- 178) Statsstøtte til foretak i vanskeligheter, som Íslandsbanki, vurderes vanligvis i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav c), men Overvåkningsorganet kan i henhold til avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b) tillate statsstøtte for ”å bøte på en alvorlig forstyrrelse av økonomien i en av EFs medlemsstater eller en EFTA-stat”. Som omhandlet i nr. 8 i retningslinjene for banksektoren⁽⁷⁸⁾, og bekreftet med dette, mener Overvåkningsorganet at EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b), i tråd med rettspraksis og Europakommisjonens beslutningspraksis, gjør det nødvendig å anvende en streng fortolkning av hva som kan anses som en alvorlig forstyrrelse av en EFTA-stats økonomi.
- 179) Islandske myndigheter har som forklart ovenfor fortalt at det islandske finanssystemet gikk inn i en tilstand med systemkrise i oktober 2008, og at dette førte til at de viktigste bankene og store sparebanker gikk over ende i løpet av noen dager. Den samlede markedsandelen til finansinstitusjonene som gikk over ende, oversteg 90 % i de fleste segmentene i det islandske finansmarkedet. Vanskelighetene ble toppet med tapt tillit til landets valuta. Islands realøkonomi er hardt rammet av finanskrisen. Selv om det har gått mer enn tre år siden krisen begynte, er det islandske finanssystemet fortsatt sårbart. Situasjonen er blitt betydelig bedre siden 2008, men det er åpenbart at tiltakene på det tidspunkt de ble truffet, hadde til formål å bøte på en alvorlig forstyrrelse i den islandske økonomien.
- 180) EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b) anses derfor å få anvendelse i dette tilfellet.

Anvendelsen av retningslinjene for omstrukturering

- 181) Overvåkningsorganets retningslinjer for statsstøtte knyttet til gjenoppretting av lønnsomheten og vurdering av omstruktureringstiltakene i finanssektoren under den rådende krisen i henhold til statsstøttereglene⁽⁷⁹⁾ (”retningslinjene for omstrukturering”) fastsetter de statsstøttereglene som får anvendelse ved omstrukturering av finansinstitusjoner under den rådende krisen. Ifølge retningslinjene for omstrukturering må omstrukturering av en finansiell institusjon for å være forenlig med EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b) under den rådende finanskrisen
- føre til at bankens lønnsomhet gjenoprettes,
 - omfatte et tilstrekkelig eget bidrag fra støttemottakeren (byrdedeling), og
 - omfatte tilstrekkelige tiltak for å begrense konkurransevridning.

⁽⁷⁸⁾ Se del VIII i Overvåkningsorganets retningslinjer for statsstøtte: ”Midlertidige regler i forbindelse med finanskrisen. Anvendelsen av statsstøtteregler på tiltak truffet overfor finansinstitusjoner i forbindelse med den rådende globale finanskrisen”, som er tilgjengelig på <http://www.eftasurv.int/?1=1&showLinkID=16604&1=1>.

⁽⁷⁹⁾ ”Gjenoppretting av lønnsomheten og vurdering av omstruktureringstiltakene i finanssektoren under den rådende krisen i henhold til statsstøttereglene”, vedtatt av Overvåkningsorganet 25.11.2009 under kapittel VII: ”Midlertidige regler i forbindelse med finanskrisen”, som er utvidet med retningslinjene for finanskrisen 2012. Tilgjengelig på Overvåkningsorganets nettsted: <http://www.eftasurv.int/media/state-aid-guidelines/Part-VIII---Return-to-viability-and-the-assessment-of-restructuring-measures-in-the-financial-sector.pdf>.

- 182) Overvåkningsorganet vil derfor i det følgende, på grunnlag av omstruktureringsplanen som er framlagt for Íslandsbanki, som også gjenspeiler oppkjøpet av Byr, vurdere om disse kriteriene er oppfylt, og om støttetiltakene som beskrives ovenfor, samt de som ble identifisert av Overvåkningsorganet i Byr-vedtaket, dermed utgjør forenlig omstrukturingsstøtte.

3.2 *Gjenoppretting av lønnsomheten*

- 183) Gjenoppretting av langsiktig lønnsomhet for en støttemottaker som mottar omstrukturingsstøtte, er hovedformålet med slik støtte, og vurderingen av om omstrukturingsstøtten vil bidra til at dette målet nås, er en viktig faktor når spørsmålet om forenlighet skal besvares.
- 184) Som nevnt ovenfor fører uroen i den islandske økonomien i kjølvannet av høsten 2008, anvendelsen av ekstraordinære tiltak som for eksempel kapitalkontroll, rammebetingelser under utarbeidelse og makroøkonomiske utsikter som, til tross for en viss stabilisering i det siste, fortsatt er noe usikre, særlig i lys av de pågående økonomiske problemene i eurosone, til at det er utfordrende å drive en bank lønnsomt og sikre langsiktig lønnsomhet. Overvåkningsorganet understreker her at denne betraktningen må tas hensyn til i vurderingen nedenfor.
- 185) I henhold til avsnitt 2 i retningslinjene for omstrukturering bør EØS-staten framlegge en omfattende og detaljert omstrukturingsplan som gir fullstendige opplysninger om forretningsmodellen og gjenoppretter bankens langsiktige lønnsomhet. Nummer 10 i retningslinjene for omstrukturering krever at omstrukturingsplanen fastslår årsakene til bankens vanskeligheter og angir bankens egne svakheter samt skisserer hvordan de foreslåtte omstruktureringstiltakene kan løse bankens underliggende problemer.
- 186) Årsakene til Íslandsbankis vanskeligheter er, som beskrevet ovenfor, redegjort for både i omstrukturingsplanen og i rapporten fra den særlige granskningskommisjonen. Blant de viktigste årsakene som er knyttet til banken og påpekt i nevnte rapport, var den overdrevne og ikke bærekraftige utvidelsen, gjeldsgraden til bankens eiere, risikokonsentrasjonen, svak egenkapital og bankenes størrelse i forhold til den islandske økonomien. I tillegg hadde Glitnir utvidet virksomheten til lånfinansierte oppkjøp med høy gjeldsgrad⁽⁸⁰⁾ og kommersielle eiendomsmarkeder utenfor Island. Den støttet seg også hovedsakelig til kortsiktig interbankfinansiering og tok en stor risiko ved å gi lån til eierne, og banken hadde store enkelteksponeringer.

Myndighetenes lønnsomhetstiltak

- 187) I omstrukturingsplanen for Íslandsbanki rettes oppmerksomheten mot mange av bankens svakheter, som angitt ovenfor, men Overvåkningsorganet mener at også Glitnirs sammenbrudd og sammenbruddet i den islandske finanssektoren ble forårsaket av en rekke faktorer som er særegne for Island, knyttet til landets beskjedne størrelse og mangler ved regelverk og tilsyn som er påpekt av den særlige granskningskommisjonen. Íslandsbankis langsiktige lønnsomhet avhenger derfor, i likhet med det som er tilfelle for alle andre islandske banker, ikke bare av tiltakene som er truffet av banken, men også av at manglene knyttet til tilsyn og regelverk rettes opp.
- 188) I denne forbindelse ser Overvåkningsorganet positivt på de endringene i regelverk og tilsyn som islandske myndigheter har gjort, og som beskrives i vedlegget.
- 189) For det første er Finanstillsynets fullmakter og kompetanse blitt utvidet, blant annet med nye ansvarsområder når det gjelder store enkelteksponeringer og risiko knyttet til dem, noe som etter Overvåkningsorganets oppfatning er en egnet reaksjon på en av faktorene som førte til det finansielle sammenbruddet.
- 190) For det andre er det midlertidig høye kapitaldekningskravet og en rekke bestemmelser knyttet til sikkerhetsstillelse, særlig forbudet mot å gi kreditt mot pant i egne aksjer, rettet mot å sikre at islandske banker ikke kan bygge opp en svak kapitalposisjon en gang til. Overvåkningsorganet anser at disse tiltakene vil bidra til å styrke de islandske bankene.
- 191) For det tredje er det iverksatt en rekke tiltak knyttet til valg av medlemmer i ledelse og styre samt deres godtgjøring. Videre er utlån til nærstående parter (for eksempel eiere) nå omfattet

⁽⁸⁰⁾ Lånfinansierte oppkjøp kalles også LBO ("Leveraged buyout").

av strengere regler, og Finanstilsynet kan nå forby en bank å drive enkelte typer virksomhet dersom det mener det er grunn til det. Reglene for eksternt og internt regnskap er også endret, for eksempel har tidsrommet en ekstern regnskapsfører kan arbeide for samme bank blitt kortere. Overvåkningsorganet ser positivt på at disse tiltakene er rettet mot å hindre at historien gjentar seg når det gjelder eiere og øverste ledelse, og tiltakene øker også den eksterne risikoovervåkingen. Begge deler reduserer truslene mot bankenes lønnsomhet.

- 192) For det fjerde er ifølge islandske myndigheter den allerede nevnte muligheten som Finanstilsynet har til å begrense en banks virksomhet, også begrunnet i det omfattende uttaket islandske forretningsbanker foretok før krisen, som i det minste satte forgang i deres fall. Etter Overvåkningsorganets oppfatning medfører dessuten de nye reglene for likviditet og balanse i forhold til utenlandsk valuta⁽⁸¹⁾ visse begrensninger når det gjelder bankenes mulighet til å tiltrekke uforholdsmessig store innskudd i utenlandsk valuta dersom dette skulle føre til at bankenes virksomhet blir lettere påvirket av og mer sårbar for valutarisiko og likviditetsrisiko. Overvåkningsorganet er tilfreds med at islandske myndigheter har rettet opp disse manglene i regelverket.

Omstruktureringsplanen for Íslandsbanki

- 193) Når det gjelder omstruktureringsplanen og tiltakene på banknivå, har Íslandsbanki i all hovedsak gått tilbake til en mer tradisjonell bankmodell, med innsatsen rettet mot bankens sterke kjerneområder (innenlandsk bankvirksomhet, sjømat og geotermisk industri) som i all hovedsak vil bli finansiert gjennom innskudd fra kunder.
- 194) Forholdet mellom innskudd og lån vil bli ytterligere redusert fra rundt 80 % til [...] % på slutten av omstruktureringsperioden [...].
- 195) I tillegg hadde Íslandsbanki som nevnt ovenfor allerede fra opprettelsen av betydelig lavere gjeldsgrad enn Glitnir, og ettersom det meste av den store gjelden forble i boet etter Glitnir, vil Íslandsbanki ifølge omstruktureringsplanen bare i svært begrenset grad være avhengig av refinansiering i internasjonale markeder for usikret gjeld.
- 196) Avhengigheten av interbankmarkeder for refinansiering skulle bli en av hovedårsakene til Glitnirs sammenbrudd. Finansieringen av Íslandsbankis har hittil overveiende vært basert på innskudd og egenkapital, men i omstruktureringsplanen forutses en noe redusert andel av innskudd, fra 80 % til [...] % av de samlede forpliktelsene. Íslandsbanki har til hensikt å oppveie dette ved å utstede sikrede obligasjoner i det innenlandske markedet. Banken har allerede gjennomført en vellykket emisjon av sikrede obligasjoner for 4 milliarder ISK i desember 2011, og [...].
- 197) [...]. Íslandsbanki mener at investorenes nåværende labre interesse for usikrede islandske verdipapirer vil kunne øke når den ubegrensede innskuddsgarantien oppheves. På grunnlag av opplysningene som er framlagt av islandske myndigheter, anser Overvåkningsorganet at bankens finansieringssituasjon ser ut til å være god fram til slutten av omstruktureringsperioden. I lys av usikkerheten knyttet til innskuddsgarantien og kapitalkontrollen samt den uvisse framtidige utviklingen av (statlige) gjeldsmarkeder, kan det ikke slås fast om Íslandsbankis finansieringsstrategi vil bli gjennomført som planlagt på lang sikt. På grunn av den sterke avhengigheten av innskudd og sikrede obligasjoner i omstruktureringsperioden, og den store andelen av denne typen gjeld i balansen, medgir imidlertid Overvåkningsorganet at små variasjoner i finansieringsstrategien som kan bli nødvendig senere, ikke vil true bankens lønnsomhet.
- 198) Når det gjelder eiendelene i balansen, forble de mest risikofylte internasjonale eiendelene – for eksempel verdipapirer knyttet til kommersiell eiendom i utlandet – også i boet etter Glitnir.

⁽⁸¹⁾ Nye regler for valutabalansen vedtatt av den islandske sentralbanken trådte i kraft 1. januar 2011. Reglenes formål er å begrense valutarisikoen ved å hindre at valutabalansen overskrider fastsatte grenser. En av de viktigste endringene i forhold til tidligere versjoner av reglene er at den tillatte åpne posisjonen i utenlandske enkeltvalutaer er redusert fra 20 % til 15 % av egenkapitalen, og den tillatte samlede balansen for utenlandsk valuta er redusert fra 30 % til 15 %. Rapporteringen av balansen for utenlandsk valuta er også mer detaljert enn før, ettersom eiendeler og forpliktelser med pålydende i utenlandsk valuta klassifiseres etter: lån, obligasjoner, egenkapitalinstrumenter, aksjer i verdipapirfond, innskudd, rentebærende avtaler, gjeld til sentralbanken osv. Dersom valutabalansen avviker fra grensene som er fastsatt i reglene, må det berørte finansforetaket treffe tiltak for å fjerne forskjellen innen høyst tre virkedager. Dersom et finansforetaks tiltak ikke er tilstrekkelig til å gjøre dette, kan sentralbanken ilegge periodiske bøter. Sentralbanken har også truffet andre tiltak for å begrense manglende valutabalanse, for eksempel ved å inngå en valutabytteavtale med en av forretningsbankene samt ved å kjøpe utenlandsk valuta. Ifølge sentralbanken fremmer disse tiltakene økt finansiell stabilitet og styrker sentralbankens ikke-lånte utenlandske valutaeserver.

Følgen er at balansen har krympet med 85 %. En stor svakhet ved Glitnirs forretningsmodell – avhengigheten av risikofylte internasjonale eiendeler uten egnet risikovurdering og med begrenset kjennskap til markedet – er dermed fjernet. Overvåkningsorganet ser positivt på at banken ifølge omstrukturingsplanen ikke vil delta i lignende forretninger i framtiden, men heller satse på bankens tradisjonelle kjerneområde.

- 199) Det er åpenbart at banken har vokst siden den ble etablert, særlig gjennom oppkjøpet av Byr. Imidlertid har dette ifølge omstrukturingsplanen ikke særlig innvirkning på Íslandsbankis forretningsmodell, ettersom Byr stort sett kvittet seg med innenlandske eiendeler av lignende type som eiendelene i Íslandsbankis portefølje. Uansett er Overvåkningsorganet av den oppfatning at de planlagte avhendelsene, som drøftes nærmere nedenfor, vil bidra til at Íslandsbanki kan satse på sitt kjerneområde.
- 200) En stor, gjenstående utfordring for banken når det gjelder eiendelsporteføljen, er omstruktureringen av lånene som ble overført fra Glitnir. I denne forbindelse ser Overvåkningsorganet positivt på at denne omstrukturingsprosessen har vært og fortsatt er høyt prioritert av banken, noe som framgår av de mange generelle og skreddersydde forslagene som banken har framlagt for sine overbelånte kunder. Prosessen er ikke blitt gjennomført så raskt som opprinnelig planlagt, men mye er likevel oppnådd allerede. For eksempel hadde per 8. februar 2012 2 680 selskaper vært omfattet av en form for omstrukturering, og ifølge islandske myndigheter var det store flertallet av dem i stand til å betjene gjelden etter omstruktureringen.
- 201) Overvåkningsorganet mener at ovennevnte opplysninger tyder på at Íslandsbankis omstrukturingsmetoder er fornuftige. På grunnlag av opplysningene i bankens ”instrument-bord for omstrukturering”, virker det dessuten realistisk at banken kan nå målet om å fullføre omstruktureringen av utlånsporteføljene for bedrifter innen utgangen av 2012 og for husholdningene innen utgangen av 2013. Alt i alt betyr dette, med forbehold for uventet utvikling i det makroøkonomiske miljø på Island eller andre land, at Íslandsbanki etter Overvåkningsorganets oppfatning senest ved utgangen av omstrukturingsperioden vil ha en relativt sunn balanse og lønnsomme utlånsporteføljer.
- 202) Som nevnt ovenfor var den svake kapitaliseringen av Glitnir en av faktorene som førte til at banken gikk over ende. I omstrukturingsplanen for Íslandsbanki antas det at banken vil holde seg godt over Finanstilsynets minstekrav til kapitaldekning på 16 % i hele omstrukturingsperioden. Denne dekningen ligger godt over det framtidige Basel III-minstekravet på 10,5 %. Også i stress-scenariet som Íslandsbanki har oversendt i forbindelse med dette årets ICAAP-rapport som er vedlegg til omstrukturingsplanen, ville kapitaldekningsgraden ikke komme under dette høye kravet. Ifølge omstrukturingsplanen vil Íslandsbanki gradvis redusere kapitaldekningen for å øke lønnsomheten ved å begynne å utbetale utbytte⁽⁸²⁾. Overvåkningsorganet anser det som veloverveid og betryggende at banken selv i et stress-scenario som det Íslandsbanki har framlagt, som ser ut til å være basert på fornuftige parametere, ville beholde et kapitaloverskudd på over [...] milliarder ISK, som i et driftsmiljø som beskrevet ovenfor, gir Íslandsbanki en betydelig buffer for å håndtere uventet motgang.
- 203) Når det gjelder bankens likviditetsstilling, merker Overvåkningsorganet seg at den i dag, ifølge omstrukturingsplanen, ser ut til å være tilstrekkelig solid, og at ikke noe tyder på at situasjonen vil bli betydelig forverret i løpet av omstrukturingsperioden. Overvåkningsorganet mener dessuten at stresstesten av bankens likviditetsdekning i forbindelse med ICAAP-rapporten, som tyder på at banken er godt forberedt på å takle negative hendelser, viser at Íslandsbankis likviditetssituasjon er god.
- 204) Overvåkningsorganet ser også positivt på endringene i Íslandsbankis foretaksstyring og risikohåndtering, som beskrives ovenfor, som vil rette opp en svakhet ved Glitnirs forretningsmodell og bidra til en mer objektiv og profesjonell risikovurdering av bankens virksomhet.
- 205) Når det gjelder lønnsomhet, er det også fastsatt i retningslinjene for omstrukturering at omstrukturingsplanen bør vise hvordan banken så snart som mulig skal gjenopprette langsiktig lønnsomhet uten statsstøtte. Særlig bør banken kunne skape en tilstrekkelig avkastning på

⁽⁸²⁾ I ICAAP-rapporten understreker imidlertid Íslandsbanki at beslutninger om utbetaling av utbytte ved utgangen av hvert år vil bli basert på ajourførte analyser av kapitaldekningen og ta hensyn til bankens likviditetsstilling.

egenkapitalen, samtidig som den bør dekke alle kostnader knyttet til normal drift og oppfylle de relevante myndighetskrav. Det er særlig angitt i nr. 13 i retningslinjene for omstrukturering at langsiktig lønnsomhet oppnås når en bank kan dekke alle sine kostnader, også avskrivnings- og finanskostnader, og framvise tilstrekkelig avkastning på egenkapitalen, idet det tas hensyn til bankens risikoprofil.

- 206) Overvåkningsorganet minner her om noe som allerede er nevnt ovenfor, nemlig at det økonomiske miljøet Íslandsbanki driver virksomhet i, ville vært utfordrende for enhver bank. På denne bakgrunn er Overvåkningsorganet tilfreds med den anslåtte lønnsomheten i omstrukturingsplanen, som til tross for den høye kapitaldekningen vil være tilfredsstillende og stort sett ligge over Íslandsbankis egne lønnsomhetsmål i det meste av omstrukturingsperioden og senere. Mellom 2009 og 2014 varierer ROE mellom [...] % og [...] %. Som beskrevet ovenfor skyldes imidlertid [...] variasjon hovedsakelig uvanlige situasjoner og hendelser, for eksempel omvurderingsgevinster fra eiendelene som ble overført fra Glitnir på den ene side, og nedskrivningene som fulgte etter Høyesteretts ferske dom i saken om valutalån samt oppkjøpet av Byr på den annen side. Ifølge omstrukturingsplanen forventes ingen slike uvanlige hendelser etter 2013, og fra 2014 til 2016 forventes en økning av ROE fra [...] % til [...] %. Beregningen som er framlagt av islandske myndigheter, der disse ekstraordinære postene er fjernet fra resultatregnskapet, tyder på at banken har hatt og fortsatt vil få et forholdsvis stabilt overskudd fra 2008 til 2016. Rapporten fra ISFI ("Icelandic State Financial Investments"), som er nevnt ovenfor, ser ut til å støtte denne konklusjonen. Det er ikke klart om disse beregningene fullt ut gjenspeiler gevinsten som stammer fra underkursen, men Overvåkningsorganet merker seg at etter 2013, da hele rabatten forventes å være amortisert, vil banken ifølge omstrukturingsplanen få en årlig fortjeneste på mellom [...] og [...] milliarder ISK.
- 207) Noen av de mest relevante og mer detaljerte aspektene ved den finansielle planleggingen som omstrukturingsplanen bygger på, er omhandlet ovenfor, for eksempel redusert inntekt fra viktige forretningssegmenter som bedrifts- og detaljbankvirksomhet i omstrukturingsperioden. Overvåkningsorganet anser dette først og fremst som en følge av amortiseringen av rabatten, og at det gjenspeiler de økte finansieringskostnadene (som følge av større spredning på forpliktelsessiden, med en større andel av gjeld med lengre løpetid) samt en reduksjon av netto rentemargin fra dagens 4,4 % til [...] %. Overvåkningsorganet mener at det er fornuftig ikke å stole på at inntektene vil øke i disse segmentene. Det virker mer sannsynlig at finansieringskostnadene øker noe (ifølge omstrukturingsplanen med opptil [...] bp). Når det gjelder rentemarginen, merker Overvåkningsorganet seg at den selv etter en forventet nedgang til [...] %, vil være relativt høy i internasjonal målestokk⁽⁸³⁾. Ifølge islandske myndigheter har marginen holdt seg omtrent på dette nivået eller høyere i de siste tiårene, noe som skyldes blant annet det høye rentenivået på Island, lavere andel av boliglån i utlånsporteføljen og mindre banker. Overvåkningsorganet mener at disse forklaringene er rimelige, og anser derfor dette aspektet ved den finansielle planleggingen som tilstrekkelig troverdig.
- 208) En annen viktig pådriver for framtidig lønnsomhet er større gebyr- og provisjonsinntekt, som anslås å øke med ca. [...] % i planleggingsperioden [...]. Denne økningen vil i sin tur gi et overskudd på ISK [...] i 2016. Islandske myndigheter hevder at disse prognosene er troverdige, ettersom forretninger som gir provisjonsgebyr, for eksempel aksjemarkedstransaksjoner og valutahandel, praktisk talt har stanset opp etter sammenbruddet og som følge av kapitalkontrollen. Ettersom det imidlertid ifølge islandske myndigheter er realistisk å forvente en betydelig økt aktivitet på børsen og ettersom kapitalkontrollen skal oppheves ved utgangen av 2013, tviler Overvåkningsorganet ikke på at disse tallene er troverdige.
- 209) Når det gjelder inntektssiden av resultatprognosen, har banken som beskrevet ovenfor tatt en rekke initiativer for å øke effektiviteten og redusere kostnadene, blant annet en nedbemanning på nesten 10 %, som til sammen bør redusere forholdet mellom kostnader og inntekter fra 75 % til [...] % i 2014. Overvåkningsorganet ser positivt på denne innsatsen, ettersom det nåværende forholdet er relativt høyt i internasjonal målestokk. Overvåkningsorganet anser det også på grunnlag av omstrukturingsplanen sannsynlig at dette målet kan nås, ettersom fullføringen av omstruktureringen av porteføljen som ble overtatt fra Glitnir, samt en forventet reduksjon i tilsynsarbeidet bør gjøre det mulig å redusere bankens stab, og det ser fortsatt ut til at effektivitetsgevinster kan oppnås i bankens virksomhet.

⁽⁸³⁾ Se for eksempel den islandske sentralbankens rapport om finansiell stabilitet 2011:2, der det hevdes at rentemarginen er to-tre ganger høyere på Island enn i de andre nordiske landene.

- 210) I tillegg til det som beskrives ovenfor, er det åpenbart at omstruktureringsplanen bygger på en lang rekke andre antakelser. Overvåkningsorganet har tatt sikte på å undersøke de som virker mest relevante og er av størst betydning for Íslandsbankis framtidige lønnsomhet. De makroøkonomiske antakelsene er stort sett i tråd med prognosene fra IMF og det islandske statistikkontoret, for eksempel når det gjelder BNP-vekst og arbeidsledighet. Alt i alt virker antakelsene som omstruktureringsplanen er basert på, tilstrekkelig fornuftige til at Overvåkningsorganet i lys av betraktningene ovenfor kan konkludere med at de omstruktureringstiltakene banken har truffet, er tilstrekkelige til å sikre bankens langsiktige lønnsomhet, med forbehold for uventede negative hendelser av uforutsett omfang og med uforutsette følger.
- 211) I lys av ovennevnte betraktninger anser Overvåkningsorganet at omstruktureringsplanen omfatter tilstrekkelige elementer som bidrar til at bankens langsiktige lønnsomhet kan gjenopprettes, til at Overvåkningsorganet kan konkludere med at bestemmelsene i avsnitt 2 i retningslinjene for omstrukturering er overholdt.

3.3 *Eget bidrag/byrdedeling*

- 212) Nummer 22 i retningslinjene for omstrukturering lyder slik: "For å begrense konkurransevidringer og håndtere atferdsrisiko bør støtten begrenses til et nødvendig minimum og støttemottakeren bør yte et passende bidrag til å dekke omstrukturingskostnadene. Banken og dens kapitaleiere bør i størst mulig grad bidra til omstruktureringen med egne midler. Dette er nødvendig for å sikre at reddede banker tar en tilstrekkelig del av ansvaret for konsekvensene av sin tidligere atferd, og for å skape egnede incentiver for deres framtidige atferd".
- 213) Overvåkningsorganet minner i denne forbindelse om en avgjørende faktor i denne saken. Da Íslandsbanki ble opprettet på grunnlag av Glitnirs innenlandske virksomhet, ble investeringene til aksjeeierne i Glitnir Bank fullstendig slettet, og bidro dermed i høyeste grad til omstruktureringen av Íslandsbanki. Kreditorerne i Glitnir måtte dessuten bære betydelige tap⁽⁸⁴⁾, eller i det minste bære risikoen for sine investeringer avhengig av Íslandsbankis resultater. Byrdedelingskriteriet er derfor oppfylt når det gjelder eierne og kreditorerne i Glitnir, og problemet med atferdsrisikoen er tatt hånd om.
- 214) I tillegg til vurderingene ovenfor må Overvåkningsorganet vurdere om statsstøtten som Íslandsbanki har mottatt, var begrenset til det nødvendige minimum.
- 215) Når det gjelder kapitaliseringstiltakene, var den første kapitaliseringen av Íslandsbanki, fram til avtalen med kreditorerne i Glitnir reduserte statens andel til 5 %, akkurat tilstrekkelig til å oppfylle Finanstilsynets kapitalkrav. I 2009, etter at avtalen om Glitnirs oppkjøp av Íslandsbanki var inngått og klasse II-kapitalen var blitt gitt til Íslandsbanki, nådde kapitaldekningsgraden ca. 19 %, 3 prosentpoeng over enn Finanstilsynets minstekrav. I denne forbindelse merker Overvåkningsorganet seg at kapitaldekningen i hovedsak var avhengig av om verdsettingen av eiendelene som var overført fra Glitnir til Íslandsbanki, hadde blitt nøyaktig utført. Det må også huskes at de økonomiske utsiktene for Island den gang var svært usikre. I lys av det foregående anser Overvåkningsorganet kapitalbeløpet som den islandske stat tildelte Íslandsbanki, som begrenset til det nødvendige minimum, ettersom det ikke oversteg det fastsatte minimum pluss en rimelig buffer.
- 216) Denne konklusjonen undergraves ikke av at Íslandsbankis kapitaldekning senere er blitt sterk nok til at banken kunne overta en underkapitalisert bank – Byr – i 2011. Den økte kapitaldekningen skyldtes nesten utelukkende oppskrivningen av den bokførte verdien av eiendelene som ble overført fra Glitnir til Íslandsbanki. Ingen kunne med sikkerhet forutsett at dette skulle skje, og det at kapitaldekningsgraden utviklet seg så positivt senere, gir etter Overvåkningsorganets syn ikke grunn til å hevde at Íslandsbanki var overkapitalisert av staten fra starten av⁽⁸⁵⁾.
- 217) I nr. 26 i retningslinjene for omstrukturering står det at banker som mottar omstrukturingsstøtte, "bør kunne gi avkastning på kapital, også i form av utbytte og kuponger på utestående uprioritert gjeld, på grunnlag av overskuddet fra sin virksomhet".

⁽⁸⁴⁾ Ifølge nyere anslag kunne tapene utgjøre 70-75 % av lånene de hadde gitt Glitnir; se for eksempel <http://glitnirbank.com/press-room/tilkynningar-a-islensku/448-athugasemdfraislidastjorn.html>.

⁽⁸⁵⁾ Statens kapitalisering av Íslandsbanki var basert direkte på differansen mellom den første verdsettingen av overførte eiendeler og forpliktelser, og Finanstilsynets kapitalkrav.

- 218) Det er i denne forbindelse verdt å minne om at staten fikk en annualisert avkastning på nesten 14 % på den kapitalen som ble innløst allerede høsten 2009. Utsiktene til en tilfredsstillende avkastning på andelen på 5 % som staten beholdt, virker også lovende, i lys av at Íslandsbanki generelt har hatt gode resultater helt siden banken ble opprettet.
- 219) Det bør imidlertid også understrekes at godtgjøringen for klasse II-kapitalen avviker fra Overvåkningsorganets retningslinjer for rekapitalisering⁽⁸⁶⁾. I tråd med det islandske myndigheter har forklart, utgjør den nødvendige godtgjøringen i henhold til retningslinjene for rekapitalisering 15,7 % (bestående av statens finansieringskostnad på 8 %, Glitnirs CDS-”spread” før krisen på 5,7 % og et tilleggsgebyr på 2 %). Den godtgjøringen som Íslandsbanki betaler, EURIBOR pluss et tillegg på 4 %, ligger betydelig under referansekravet. I henhold til nr. 25 i retningslinjene for omstrukturering kan et slikt unntak fra egnet byrdedeling på forhånd (dvs. tilstrekkelig godtgjøring) blant annet være berettiget ved omfattende omstrukturering, herunder tiltak for å begrense konkurransevridding. Som beskrevet nedenfor anser Overvåkningsorganet omstruktureringen av Íslandsbanki som tilstrekkelig omfattende til at dette vilkåret er oppfylt.
- 220) Straumur-avtalen innebærer som beskrevet ovenfor elementer av statsstøtte, men Overvåkningsorganet mener at den er utformet slik at den er rettet mot å begrense, om ikke utelukke, direkte finansielle fordeler for Íslandsbanki. Avtalen utgjør egentlig en framforhandlet kompensasjon til Íslandsbanki for at den påtok seg innskuddsforpliktelsene til Straumur, og det er sannsynlig at Íslandsbanki får tilsvarende eiendeler for de overførte forpliktelsene. Overvåkningsorganet anser ikke denne støtten som særlig viktig for vurderingen av byrdedeling.
- 221) Til slutt, og når det gjelder innskuddsgarantien, har Overvåkningsorganet allerede i åpningsvedtaket nevnt at den – i lys av de ekstraordinære omstendighetene den gang – kan være et egnet middel for å sikre finansiell stabilitet på Island. Det er imidlertid åpenbart at en slik støtte ikke kan godkjennes på ubestemt tid.
- 222) Overvåkningsorganet mener derfor at denne statsstøtten, for at den skal kunne anses som begrenset til det nødvendige minimum, må opphøre så snart som mulig. Overvåkningsorganet ser derfor positivt på islandske myndigheters plan om å avskaffe innskuddsgarantien før kapitalkontrollen oppheves, det vil si senest ved utgangen av 2013 ifølge de gjeldende planene.
- 223) For å ta høyde for forsinkelsene knyttet til opphevingen av kapitalkontrollen og gjenspeile at Overvåkningsorganet mener at en lønnsom bank bør kunne konkurrere på markedet uten å være beskyttet av en full garanti for innskuddene, vil det derfor godkjenne innskuddsgarantien bare fram til utgangen av 2014⁽⁸⁷⁾. Deretter bør beskyttelse av innskudd være omfattet bare av gjeldende EØS-regelverk når det gjelder innskuddsgarantier.
- 224) På grunnlag av vurderingene ovenfor konkluderer Overvåkningsorganet med at omstrukturingsplanen for Íslandsbanki sikrer at støtten er begrenset til det nødvendige minimum og at støttemottakeren, aksjeeierne og debitorerne i forgjengerbanken har bidratt betydelig i byrdedelingen. Omstrukturingsstøtten er derfor i samsvar med avsnitt 3 i retningslinjene for omstrukturering.

3.4 Begrensning av konkurransevridding

- 225) Avsnitt 4 nr. 29–32 i retningslinjene for omstrukturering lyder som følger:

”Under en systemkrise er sikring av finansiell stabilitet fortsatt det overordnede målet for støtte til finanssektoren, men sikring av finanssystemet på kort sikt må ikke føre til langsiktige negative følger for like konkurransevilkår og konkurranseevnen i markedet. I denne forbindelse spiller tiltak for å begrense konkurransevridding som følge av statsstøtte en viktig rolle, ... Tiltak for å begrense konkurransevridding bør være skreddersydde for å fjerne de vriddinger som oppstår i det markedet der mottakerbanken utøver virksomhet etter at lønnsomheten er gjenopprettet etter omstruktureringen, samtidig som de bør følge en felles politikk og felles prinsipper. I sin

⁽⁸⁶⁾ Rekapitalisering av finansinstitusjoner under den nåværende finanskrisen: begrensning av støtte til det nødvendige minimum og sikkerhetstiltak mot uforholdsmessig konkurransevridding. (”Retningslinjene for rekapitalisering”), EUT L 17 av 20.1.2011, og EØS-tillegget til EUT nr. 3. Retningslinjene er også tilgjengelige på Overvåkningsorganets nettsted: <http://www.efasurv.int/state-aid/legal-framework/state-aid-guidelines>.

⁽⁸⁷⁾ Ved utgangen av 2014 vil alle omstrukturingsperioder for alle islandske banker som det er innledet formell undersøkelse av, være utløpt.

vurdering av behovet for slike tiltak tar Overvåkningsorganet utgangspunkt i størrelsen på og omfanget av den virksomheten som den berørte banken vil ha etter gjennomføring av en troverdig omstrukturingsplan i samsvar med avsnitt 2 i dette kapitlet. ... Valget av typen av og formen på slike tiltak vil avhenge av to kriterier: for det første størrelsen på støttebeløpet og vilkårene for og omstendighetene rundt tildelingen, og for det andre særtrekkene ved det eller de markedene mottakerbanken vil utøve virksomhet i.

Når det gjelder det første kriteriet, vil tiltak for å begrense konkurransevidning variere betydelig avhengig av størrelsen på støttebeløpet samt graden av byrdedeling og prissettingsnivået. ... Det vil generelt være færre negative konsekvenser som følge av atferdsrisiko når byrdedelingen er mer omfattende og egenbidraget er større. ...

Når det gjelder det andre kriteriet, vil Overvåkningsorganet analysere støttens sannsynlige følger for markedene der mottakerbanken vil utøve virksomhet etter omstruktureringen. Det vil først og fremst undersøke bankens størrelse og dens relative betydning for markedet eller markedene når lønnsomheten er gjenopprettet. ... Tiltakene vil bli utformet i henhold til karaktertrekk ved markedet, for å sikre at konkurransen opprettholdes. ... Tiltak for å begrense konkurransevidning bør ikke komme på bekostning av framtidig gjenoppretting av bankens lønnsomhet.”

- 226) Det følger av sitatene ovenfor at støttens størrelse, særlig relativt sett, og markedets særtrekk er avgjørende for Overvåkningsorganets vurdering av om tiltakene er egnet til å begrense konkurransevidning. Samtidig er det åpenbart at slike tiltak ikke må true lønnsomheten til mottakeren av omstrukturingsstøtte, og konkurranseproblemer må behandles i tråd med det overordnede målet om finansiell stabilitet under den rådende krisen.
- 227) På grunnlag av ovennevnte rettslige ramme vil Overvåkningsorganet nedenfor redegjøre for de betraktninger det anser som vesentlige for vurderingen av om tiltakene begrenser konkurransevidningen.
- 228) Først og fremst mener Overvåkningsorganet at det i lys av den særlige situasjonen i det islandske finansmarkedet og de økonomiske forholdene som beskrives i de foregående kapitlene, er nødvendig å foreta en grundig vurdering av markedsvilkårene og konkurransesituasjonen. Tiltakene for å begrense konkurransevidning bør gjenspeile de rådende vanskelige omstendighetene, samtidig som de sikrer at konkurransevidningen begrenses til et minimum på både kort og lang sikt.
- 229) For det andre, som beskrevet i avsnittet om byrdedeling, er kravet om størst mulig bidrag fra de tidligere eierne av Glitnir og, i en viss grad, fra Glitnirs kreditorer, oppfylt. Behovet for ytterligere konkurransetiltak er derfor begrenset.
- 230) For det tredje, når det gjelder særtrekkene ved det relevante markedet og, som beskrevet ovenfor, sammenbruddet i det islandske finanssystemet, som ble fulgt av islandske myndigheters inngripen, herunder opprettelsen av Íslandsbanki på grunnlag av Glitnirs innenlandske virksomhet, førte dette til en større konsentrasjon i det islandske markedet for finansielle tjenester og til betydelig større markedsandeler for de tre største bankene – Íslandsbanki, Arion Bank og Landsbankinn. Bare noen få andre og små markedsaktører gjenstår, og sannsynligheten for at en ny markedsdeltaker kommer på banen i nærmeste framtid er svært liten, på grunn av de allerede nevnte etableringshindringene og markedets beskjedne størrelse, og særlig på grunn av kapitalkontrollen. Íslandsbanki har en svært betydelig stilling i dette konsentrerte markedet, med en markedsandel på over [...] % i de mest relevante og økonomisk viktige segmentene.
- 231) For det fjerde førte krisen til en rekke svært spesifikke problemer, for eksempel de store bankenes svært høye grad av direkte og indirekte eierskap i realøkonomien, og til at det oppstod et monopol for IT-banktjenester (RB), der de tre største bankene har majoritetsandelen.
- 232) For det femte er den relative størrelsen på støtten som Íslandsbanki har mottatt, betydelig. I denne forbindelse merker Overvåkningsorganet seg at hele bankens kapital i utgangspunktet ble tilført av staten. I tillegg har banken hatt fordel av diverse andre støttetiltak – Straumur-avtalen, den særlige likviditetsordningen og innskuddsgarantien. Samtidig er Íslandsbanki fortsatt en liten bank, i alle fall i internasjonal målestokk.

- 233) For det sjette gjør bankens overtakelse av Byr det nødvendig å innføre ytterligere konkurransetiltak. I det andre Byr-vedtaket krevde Overvåkningsorganet at den forestående omstruktureringsplanen skulle omfatte tiltak for å sikre at det islandske finansmarkedet vil nyte godt av effektiv konkurranse i framtiden, på grunn av Overvåkningsorganet bekymringer for konkurransestanden i det islandske finansmarkedet.
- 234) På bakgrunn av dette merker Overvåkningsorganet seg at det er eller vil bli truffet en rekke tiltak for å begrense konkurransevridding som følge av statsstøtten som er gitt til Íslandsbanki.
- i) Islandske myndigheters tiltak og utvikling av regelverk*
- 235) Den islandske regjering har særskilt påtatt seg to forpliktelser (se vedlegget) som etter Overvåkningsorganets oppfatning kan bidra til å skape rammevilkår som fremmer konkurransen i finansmarkedene.
- 236) For det første ved å nedsette en arbeidsgruppe som skal gjennomgå lov nr. 36/1978 om stempelavgift, og ved å undersøke særlig om stempelavgiftene for obligasjoner som er utstedt av enkeltpersoner, bør oppheves når de overføres mellom kreditorer (dvs. når enkeltpersoner overfører sine lån fra én utlånsinstitusjon til en annen). Overvåkningsorganet mener at gjeldende lov – som blant annet pålegger kundene å betale stempelavgift ut fra beløpet på den aktuelle obligasjonen⁽⁸⁸⁾ når de bytter långiver – kan utgjøre en konkurransehindring ettersom kundene kan bli bundet til eksisterende kontrakter på langsiktige lån. Overvåkningsorganet ser derfor positivt på forpliktelsen til å gjennomgå denne loven.
- 237) For det andre merker Overvåkningsorganet seg at regjeringen i samsvar med en resolusjon vedtatt av det islandske parlamentet 21. mars 2012 vil nedsette en komité med mandat til å undersøke forbrukervernet i finansmarkedet. Dette vil omfatte et særskilt mandat til å undersøke om det er mulig å gjøre det enklere å bytte bank og å redusere byttekostnadene, og komiteen skal samarbeide tett med islandske konkurransemyndigheter (ICA) når det gjelder dette spørsmålet. Komiteen skal framlegge sin rapport senest 15. januar 2013. Overvåkningsorganet er av den oppfatning at en nærmere vurdering kan være gunstig for konkurransen på lang sikt. I mellomtiden bør den bankspesifikke forpliktelsen fra Íslandsbanki, som drøftes nedenfor, bidra til at det blir enklere å bytte bank, og dermed styrke konkurransen.
- 238) Når det gjelder konkurranseproblemene som Overvåkningsorganet har påpekt i forbindelse med RB, ser Overvåkningsorganet positivt på løsningen som ICA og eierne av RB, herunder de tre største bankene, har funnet. Denne omfatter en innsats for å sikre tilgang til viktig IT-infrastruktur på ikke-diskriminerende grunnlag og til en rimelig pris for små konkurrenter og potensielle nye markedsdeltakere. Overvåkningsorganet er av den oppfatning at dets innvendinger, som kom til uttrykk blant annet i det andre Byr-vedtaket, er imøtekommet på en tilfredsstillende måte gjennom denne løsningen. Det er derfor ikke nødvendig at Overvåkningsorganet behandler dette spørsmålet ytterligere i dette vedtak.
- 239) Til slutt merker Overvåkningsorganet seg de regelverksendringer som er gjort siden 2008 og som drøftes i vedlegget. Når det gjelder konkurranseproblemer, er innføringen av artikkel 22 i loven om finansforetak nr. 161/2002 av særlig betydning i denne forbindelse. Denne bestemmelsen begrenser finansforetaks deltakelse i virksomhet som faller utenfor virkeområdet for driftstillatelsene deres. Ifølge den nye regelen kan slik virksomhet utøves bare på midlertidig grunnlag og forutsatt at formålet er å gjennomføre transaksjoner eller omorganisering for kunder. En begrunnet melding om dette skal sendes til Finanstilsynet, og det er innført frister for finansforetaks gjennomføring av omorganisering for kunder og avhending av eiendeler som er overtatt.
- 240) Overvåkningsorganet anser denne endringen som en hensiktsmessig reaksjon fra myndighetene på problemet med finansinstitusjonenes uforholdsmessig store eierandeler i realøkonomien. Denne bestemmelsen synes i det minste å redusere muligheten for at denne situasjonen – som er en direkte følge av avtaler om bytting av gjeld mot egenkapital (og lignende transaksjoner) som inngås med overbelånte selskaper i kjølvannet av krisen – blir permanent. Ettersom bestemmelsen er rettet mot å løse et av de mest presserende konkurranseproblemene som er knyttet til statsstøtten til de tre bankene, tar Overvåkningsorganet behørig hensyn til den i sin vurdering.

⁽⁸⁸⁾ Stempelavgiften varierer avhengig av type juridisk dokument, men den er vanligvis på 15 ISK for hver påbegynte tusen ISK (dvs. ca. 1,5 %) av pålydende for rentebærende obligasjoner sikret gjennom pant eller annen sikkerhet.

ii) Særskilte tiltak for Íslandsbanki

- 241) Overvåkningsorganet understreker at Íslandsbankis markedsandel og størrelse bare utgjør en brøkdel av Glitnirs – ettersom de samlede eiendelene er redusert med 84 %, som beskrevet ovenfor. I motsetning til Glitnir utøver dessuten Íslandsbanki virksomhet bare i det islandske markedet. Det meste av denne reduksjonen er en følge av at Glitnirs internasjonale virksomhet ble avviklet, men Overvåkningsorganet er av den oppfatning at denne prosessen er særlig viktig når det gjelder konkurransevridningen, ettersom det særlig var Glitnirs risikofylte oversjøiske strategi som førte til sammenbruddet og medførte vridninger i finansmarkedene i EØS-området tidligere⁽⁸⁹⁾.
- 242) Videre ser Overvåkningsorganet positivt på at Íslandsbanki har forpliktet seg (se vedlegget) til å redusere sin innenlandske markedsandel med ytterligere [...] gjennom avhendelser knyttet til [...]. På grunnlag av den endelige omstrukturingsplanen og idet det minnes om at Íslandsbanki er en liten bank i EØS-sammenheng, er Overvåkningsorganet enig med Íslandsbanki i at enda flere strukturelle tiltak kan true bankens muligheter til å gjenopprette langsiktig lønnsomhet⁽⁹⁰⁾.
- 243) Overvåkningsorganet merker seg at Íslandsbanki forplikter seg til ikke å kjøpe opp finansinstitusjoner før 15. oktober 2014 med mindre Overvåkningsorganet godkjenner det på forhånd. Dette betyr at med mindre det oppstår behov for flere fusjoner av hensyn til den finansielle stabiliteten, kan ytterligere konsentrasjon i det islandske finansmarkedet gjennom Íslandsbankis oppkjøp hindres. Denne forpliktelsen sikrer også at støtten som er gitt til Íslandsbanki, anvendes for å gjenopprette bankens lønnsomhet, og ikke for å øke og ytterligere utvide bankens markedsandel på Island. Det samme gjelder Íslandsbankis forpliktelse til fram til 15. oktober 2014 verken å håndheve kontraktsklausuler eller innføre nye kontraktsklausuler som gjør særlige rentevilkår betinget av at et minste omfang av forretninger med banken opprettholdes, samt forpliktelsen til ikke å bruke statens engasjement som et konkurransefortrinn i markedsføringen.
- 244) Som beskrevet ovenfor er det islandske finansmarkedet i dag et utfordrende driftsmiljø for alle banker, og dette gjenspeiles også av den nesten fullstendige mangelen på interesse fra utlandet for å tre inn i dette markedet nå. Overvåkningsorganet ser derfor positivt på at Íslandsbanki forplikter seg til å gjøre det enklere å bytte bank og til å yte grunnleggende betalingsbehandlingstjenester og pengeformidlingstjenester. Overvåkningsorganet er av den oppfatning at disse tiltakene, sammen med den ovennevnte avtalen mellom de tre største bankene og islandske konkurransemyndigheter om RB, sikrer at mindre markedsdeltakere kan få tilgang til viktig infrastruktur og tjenester til rimelige priser uten at de større markedsdeltakerne kan hindre dem. Overvåkningsorganet mener at dette vil redusere etableringshindringene for framtidige (potensielle) markedsdeltakere. Tiltakene kan også gjøre det mulig for eksisterende mindre markedsdeltakere å øke markedsandelene dersom de kan tilby bedre tjenester enn de større konkurrentene. Dessuten vil alle tiltakene som er rettet mot å gjøre det enklere å bytte bank, føre til hardere konkurranse mellom de eksisterende store deltakerne, noe som kan bidra til å hindre eller motvirke en situasjon med potensiell kollektiv dominans.
- 245) Til slutt forplikter Íslandsbanki seg til så snart som mulig å selge aksjeinteresser i driftsselskaper som er overtatt som ledd i omstruktureringen i tråd med artikkel 22 i lov om finansforetak nr. 161/2002, til å følge den framgangsmåte og overholde de frister som er fastsatt i denne bestemmelsen, og til å ha ajourførte opplysninger på sin egen (eller et datterselskaps) nettside om datterselskaper og aksjeinteresser som legges ut for salg. Overvåkningsorganet ser positivt på Íslandsbankis forpliktelse til så snart som mulig å avhende alle selskaper og aksjeinteresser som ikke er knyttet til bankens kjerneområde, ikke minst av hensyn til lønnsomheten. Overvåkningsorganet anser det som selvinnsynlig at banken må overholde innenlandske rettslige forpliktelser, for eksempel artikkel 22 i loven om finansforetak, men det merker seg denne forpliktelsen og gjør islandske myndigheter og støttemottakere oppmerksomme på at et brudd på nasjonal lovgivning i dette tilfellet også kan innebære misbruk av støtte. Overvåkningsorganet er videre av den oppfatning at banken ved å legge ut opplysninger om planlagte avhendelser og salg på sitt nettsted, har innført bedre innsyn i den nåværende eierskapssituasjonen i den islandske økonomien. Dette løser i det minste i en viss grad det særskilte konkurranseproblemet som kjennetegner de islandske markedene i dag.

⁽⁸⁹⁾ Se for eksempel Kommisjonens vedtak i sak SA.28264 om omstrukturingsstøtte til Hypo Real Estate, der Kommisjonen godkjente at en stor del av den oversjøiske virksomheten til Hypo Real Estate ble utskilt som et tiltak for å begrense konkurransevridning for bankens etterfølger PBB.

⁽⁹⁰⁾ Av samme grunner godtar Overvåkningsorganet at avhendelsene skjer på betingelse av at [...].

- 246) På grunnlag av alle opplysningene ovenfor, og særlig i lys av den særlige situasjonen på Island og at Overvåkningsorganet mener at de ovennevnte tiltakene løser de viktigste konkurranseproblemene som Overvåkningsorganet har påpekt i samarbeid med ICA, og idet det tas hensyn til det overordnede målet om finansiell stabilitet, konkluderer Overvåkningsorganet med at forpliktelsene begrenser konkurransevriddningen i et tilfredsstillende omfang. Omstrukturingsstøtten er derfor i samsvar med avsnitt 4 i retningslinjene for omstrukturering.

4. Konklusjon

- 247) På grunnlag av vurderingen ovenfor og i lys av omstrukturingsplanen som er framlagt av islandske myndigheter for Íslandsbanki, er Overvåkningsorganets tvil som ble uttrykt i åpningsvedtaket, om arten og forenligheten av støttetiltakene for Íslandsbanki, fjernet. Overvåkningsorganet godkjenner derfor støttetiltakene som omstrukturingsstøtte som er forenlig med EØS-avtalens virkemåte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b), forutsatt at Island og Íslandsbanki oppfyller forpliktelsene som er fastsatt i vedlegget –

GJORT DETTE VEDTAK:

Artikkel 1

Den innledende driftskapitalen, den (midlertidige) fulle statlige kapitaliseringen, statens andel på 5 % av aksjekapitalen, og klasse II-kapitalen som ble gitt til Íslandsbanki, samt den særlige likviditetsordningen, den ubegrensede innskuddsgarantien og Straumur-avtalen utgjør statsstøtte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1.

Artikkel 2

Tiltakene angitt i artikkel 1 utgjør ulovlig statsstøtte fra de datoer de ble innført til datoen for dette vedtak, i lys av at islandske myndigheter ikke oppfylte kravet om å melde fra til Overvåkningsorganet før støtten ble iverksatt, i samsvar med protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 3.

Artikkel 3

Tiltakene angitt i artikkel 1 og tiltakene for Byr som beskrives i vedtak nr. 126/11/COL, er forenlige med EØS-avtalens virkemåte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b), forutsatt at forpliktelsene fastsatt i vedlegget overholdes. Godkjenningen av den ubegrensede innskuddsgarantien utløper ved utgangen av 2014.

Artikkel 4

Dette vedtak er rettet til Island.

Artikkel 5

Dette vedtak har gyldighet i engelsk språkversjon.

Utferdiget i Brussel, 27. juni 2012.

For EFTAs overvåkningsorgan

Oda Helen Sletnes

President

Sabine Monauni-Tömördy

Medlem av kollegiet

VEDLEGG

Forpliktelser og relevante endringer i den rettslige rammen for bankvirksomhet**1. Islandske myndigheters forpliktelser**

Islandske myndigheter har påtatt seg to forpliktelser som beskrives nedenfor.

Endring av stempelavgiften for å hindre statsstøtte og redusere kostnadene ved bytte

Finansdepartementet vil nedsette en arbeidsgruppe med mandat til å gjennomgå lov nr. 36/1978 om stempelavgift. Arbeidsgruppen skal framlegge en rapport for finansministeren innen oktober 2012, sammen med et lovforslag. Arbeidsgruppens oppgave vil særlig være å undersøke muligheten for å oppheve stempelavgiften for obligasjoner utstedt av enkeltpersoner, når de overføres mellom kreditorer (dvs. når enkeltpersoner overfører sine lån fra én utlånsinstitusjon til en annen). Videre skal gruppen undersøke hvordan bestemmelsen om stempelavgift kan endres for å forenkle framgangsmåter og fremme konkurranse.

Tiltak som skal gjøre det enklere å bytte bank og redusere kostnadene ved bytte

I samsvar med en resolusjon vedtatt av det islandske parlamentet 21. mars 2012 vil regjeringen nedsette en komité med mandat til å undersøke forbrukervernet i finansmarkedet og framlegge forslag til hvordan enkeltpersoners og husholdningers stilling kan styrkes overfor utlånsinstitusjoner. Nedsettelsen av komiteen vil omfatte et særskilt mandat for å undersøke hvordan det kan bli enklere å bytte bank og hvordan kostnadene ved bytte kan reduseres, og komiteen skal samarbeide tett med islandske konkurransemyndigheter i denne forbindelse. Komiteen skal framlegge sin rapport senest 15. januar 2013.

Islandske myndigheter har videre gitt sin tilslutning til følgende forpliktelser fra Íslandsbanki:

Begrensning av oppkjøp

Íslandsbanki forplikter seg til ikke å kjøpe opp finansinstitusjoner før 15. oktober 2014.

Uavhengig av denne forpliktelsen kan Íslandsbanki etter at Overvåkningsorganet har godkjent det, kjøpe slike foretak, særlig dersom det er nødvendig for å sikre finansiell stabilitet.

Avhendelse av [...]

Íslandsbanki forplikter seg til å avhende sine aksjeinteresser i [...] før [dato], og forplikter seg til å legge ut aksjene nevnt nedenfor for salg [...].

[...] [...]

[...].

Avhendelse av aksjer i selskaper under omstrukturering

Íslandsbanki forplikter seg til så snart som mulig å selge aksjeinteresser i driftsselskaper som er overtatt på grunn av omstrukturering, jf. artikkel 22 i lov om finansforetak nr. 161/2002. Banken forplikter seg dessuten til å følge den framgangsmåte og overholde de frister som er fastsatt i ovennevnte lovbestemmelse. Banken vil også legge ut ajourførte opplysninger på sin nettside (eller nettsiden til et relevant datterselskap, f.eks. Midengi ehf.) om slike aksjeinteresser som legges ut for salg.

Tiltak til fordel for nye og små konkurrenter

Íslandsbanki forplikter seg til å iverksette følgende tiltak til fordel for nye og små konkurrenter:

- a) Íslandsbanki vil før 15. oktober 2014 verken håndheve kontraktklausuler eller innføre nye kontraktklausuler som gjør særlige rentevilkår betinget av et minstekrav til omfanget av forretninger med banken.
- b) Íslandsbanki vil gi lett tilgjengelige opplysninger på bankens nettside om prosessen for å bytte til en annen finansiell institusjon som leverer banktjenester. På nettsiden vil det videre gis lett tilgang til de dokumentene som trengs for å bytte finansinstitusjon. De samme opplysningene og skjemaene for overføring vil være tilgjengelige på nettsidene til bankens filialer.
- c) Íslandsbanki vil behandle alle anmodninger om overføring av banktjenester så raskt som mulig.
- d) Íslandsbanki vil ikke bruke statens engasjement som et konkurransefortrinn i markedsføringen.
- e) Forutsatt at det ikke foreligger konkurransedyktige tjenestetilbud, er Íslandsbanki villig til å tilby følgende tjenester til en pris som vil være basert på kostnader pluss en rimelig fortjeneste:

- f) Behandlingstjenester for betaling i ISK.
 - i) Behandlingstjenester for betaling i utenlandsk valuta.
 - ii) Distribusjon av sedler og mynter.
 - I. Salg og levering av sedler og mynter til tjenestemottakeren i dennes lokaler.
 - II. Opprettholdelse av et lager av særskilte kassetter som inneholder sedler som plasseres inne i minibanker. Et sikkerhetsselskap som leies inn av den nye/mindre parten vil imidlertid sette kassetene inn i minibankene.

2. Relevante tilpasninger og endringer i rammevilkårene og tilsynsrammen for finansmarkedene på Island som er vedtatt etter krisen

Islandske myndigheter har framlagt følgende oversikt over endringene som er gjort i lovgivningen som var gjeldende høsten 2008:

- Finanstilsynets fullmakter til å gripe inn (dvs. til å overta generalforsamlingenes fullmakter og disponere eiendeler, jf. kriseloven) er utvidet; Finanstilsynet har fått utvidede tilsynsfullmakter; det er vedtatt ytterligere bestemmelser som gjør det mulig for Finanstilsynet å evaluere virksomheten eller atferden til de enkelte partene det fører tilsyn med. Dette omfatter både fullmakter til å ta beslutninger, for eksempel om nedleggelse av foretak eller avslutning av bestemte aktiviteter uten at driftstillatelse faktisk tilbakekalles, samt nærmere definisjon av begreper der tolkningen har vært gjenstand for uenighet fra Finanstilsynets og overvåkede enheters eller ankeinstansers side.
- Regler for enkeltstående store eksponeringer er gjort klarere og mer spesifikke; risikohåndteringsenheten har fått større rolle og ansvar, og Finanstilsynet har fått myndighet til å gi risikohåndteringen høyere status i finansforetakenes organisasjon; bestemmelsene om anvendelsen av stresstester er blitt strengere.
- Bestemmelser om et særlig register over store låntakere er inntatt i lovgivningen for å gi bedre oversikt over store enkelteksponeringer for to eller flere finansforetak. Registeret er viktig for å kople sammen eksponeringer og vurdere deres virkning på systemet dersom det skulle oppstå vanskeligheter i låntakernes virksomhet. Enheter som ikke er underlagt Finanstilsynets tilsyn, men som er oppført i finansforetakregistrene, må oversende Finanstilsynet opplysninger om alle sine forpliktelser. Finanstilsynet kan forby at det ytes tjenester til slike parter dersom de nekter å gi de opplysningene de anmodes om.
- Bestemmelsene om sunn forretningspraksis er blitt styrket, og kravet om at det skal finnes en komité for klager på transaksjoner med finansforetak, er blitt nedfelt i loven; det skal gis nærmere opplysninger om alle store eiere i finansforetak.
- Fristene for finansforetakenes avhending av overtatte eiendeler er blitt kortere.
- Bestemmelsene om finansforetakenes eierandeler i egne aksjer er blitt strengere og nærmere definert. Datterselskapers eierandeler anses nå som egne aksjer, på samme måte som kontrakter utenfor balansen som gjelder egne aksjer.
- Det er nå forbudt for finansforetak å gi kreditt mot sikkerhet i egne aksjer eller garantikapitalsertifikater.
- Finanstilsynet skal nå fastsette regler for hvordan lån med sikkerhet i andre finansforetaks aksjer skal beregnes i risikogrunnlaget og kapitalgrunnlaget.
- Ansvar og rollen til internrevisjonsenheten er blitt større. Det er utarbeidet nærmere regler for balansen mellom størrelsen på og spredningen av virksomheten til de berørte finansforetakene og størrelsen på internrevisjonsenheten.
- Det er fastsatt en grense på fem år for det tidsrom et revisjonsforetak kan foreta revisjon av samme finansforetak; et revisjonsforetak kan foreta revisjon av samme finansforetak; finansforetakenes mulighet til å si opp en "vanskelig" revisor er blitt mindre.
- Alle bestemmelser om beregning av egenkapital og en rekke andre tekniske aspekter er blitt gjennomgått.
- Reglene for utøvelse av kvalifiserende eierandeler, dvs. 10 % eller mer av stemmerettene, er blitt gjennomgått. Finanstilsynet har fullmakt til å omgjøre bevisbyrden ved vurderingen av parter som planlegger å erverve eller skaffe flere kvalifiserende eierandeler, f.eks. når det er usikkert hvem som er den eller de berettigede eierne av et holdingselskap med en kvalifiserende eierandel.
- Det stilles flere krav til valg av ledere, deres ansvar for tilsyn eller virksomhet er blitt større, og det er blitt forbudt med arbeidende styreformenn; Finanstilsynet har fått en større tilsynsrolle overfor styret; det må offentliggjøres opplysninger om godtgjøring til den øverste ledelsen, som gjør det mulig å identifisere personene.

- Det er fastsatt regler for et finansforetaks kredittransaksjoner med ledere, administrerende direktører, nøkkelpersoner og eiere av kvalifiserende eierandeler i det berørte finansforetaket. Tilsvarende regler gjelder for parter som er nært knyttet til ovennevnte personer. Finanstilsynet har vedtatt regler for hva som anses som tilfredsstillende sikkerhet for slike transaksjoner.
- Det er vedtatt regler for ordninger med incentiver og bonuser til ledelse og ansatte samt for kontraktsavslutning.
- Bestemmelsene om omorganisering og avvikling av finansforetak har blitt strengere.
- Det er foretatt en generell revisjon av særreglene for sparebankene. Det er foretatt en avklaring av statusen og rettighetene til eiere av garantikapital i sparebankene, fastsatt begrensninger for utbytte, vedtatt klare regler for garantikapitaltransaksjoner, regler for nedskrivning av garantikapital og regler for sparebankenes tillatelser til formelt samarbeid. Sparebankene har ikke lenger lov til å endre juridisk form.

Ifølge islandske myndigheter går de islandske reglene i noen henseender lenger enn EUs ramme. De viktigste avvikene fra regler vedtatt av EU som er innlemmet i EØS-avtalen, er følgende:

- Finanstilsynet har fullmakt til å begrense virksomheten til enkeltstående finansforetak dersom det finner grunn til det. Videre har det fullmakt til å fastsette særlige krav til enkeltstående finansforetak for at de skal kunne fortsette sin virksomhet. Finanstilsynet kan også midlertidig helt eller delvis begrense virksomhet som et finansforetak utøver, uavhengig av om den er underlagt lisens eller ikke, dersom Overvåkningsorganet finner grunn til det. Dette skyldes naturligvis ikke minst virksomheten til filialer samt innskuddskontoer som disse opprettet i andre europeiske stater fram til 2008 (Icesave, Edge og Save-and-Save).
- Det er fastsatt langt mer detaljerte bestemmelser om internrevisjonens rolle i islandsk lovgivning enn i EU-direktivene.
- Det er fastsatt betydelig mer detaljerte bestemmelser om hvordan stresstester skal gjennomføres enn i EU-direktivene.
- Finansforetak må føre et særlig register (et kredittregister) over alle parter som innvilges kreditt, og oversende en ajourført liste til Finanstilsynet ved utgangen av hver måned. Videre skal det oversendes en lignende liste over parter med nær tilknytning til finansforetak, deres styrer og ledere og grupper av kunder med innbyrdes forbindelser, dersom disse partene ikke er oppført på den ovennevnte listen. Denne listen vil gi bedre mulighet til å overvåke innbyrdes forbindelser mellom finansforetak, deres direktører og ledelse.
- Dersom Finanstilsynet mener at lån opptatt av en enkeltpart i kredittregisteret hvis finansielle virksomhet ikke er underlagt offentlig tilsyn, kan ha innvirkning på systemet, kan det kreve opplysninger fra den berørte part om dennes forpliktelser.
- Dersom en part som er oppført i kredittregisteret og som ikke er underlagt offentlig tilsyn, nekter å gi Finanstilsynet opplysninger, kan Overvåkningsorganet beordre enheter som er underlagt tilsyn, til ikke lenger å yte tjenester til nevnte part. Det samme gjelder dersom den berørte part ikke gir tilfredsstillende opplysninger. Bestemmelsen om et kredittregister og utvidede fullmakter til tilsynsmyndigheter med hensyn til parter som ikke er underlagt offentlig tilsyn, finnes ikke i EU-/EØS-reglene.
- Det er fastsatt langt mer detaljerte og strenge bestemmelser om utlån til nærstående parter og sikkerhet enn i EU-/EØS-reglene.
- Finanstilsynet må nekte eieren av en kvalifiserende eierandel rett til å innløse eierandelen dersom det er tvil om hvem som er eller vil bli berettiget eier.
- Det lengste tidsrommet eksterne revisorer kan arbeide for samme finansforetak er kortere enn i EU-/EØS-reglene.
- Det er fastsatt langt mer detaljerte og strenge bestemmelser om valg av ledere av finansforetak enn i EU-direktivene.
- Det er vedtatt bestemmelser om bonusordninger og sluttkontrakter.
- Det er nylig fastsatt regler for godtgjøringspolitikk i EU-direktiver, men regler for sluttkontrakter er ennå ikke vedtatt i dette forumet.

Økonomiministeren framla 23. mars 2012 en rapport om den framtidige strukturen på det islandske finanssystemet, herunder regler og kontroll. Ministeren har videre nedsatt en ekspertgruppe som skal gjennomgå den rettslige rammen for all finansiell virksomhet på Island.

*Offentlig utgave av⁽¹⁾***2014/EØS/28/02****VEDTAK I EFTAS OVERVÅKNINGSORGAN****nr. 290/12/COL****av 11. juli 2012****om omstrukturingsstøtte til Landsbankinn****(Island)**

EFTAs overvåkningsorgan ("Overvåkningsorganet") har –

under henvisning til avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde ("EØS-avtalen"), særlig artikkel 61 nr. 3 bokstav b) og protokoll 26,

under henvisning til avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol ("overvåknings- og domstolsavtalen"), særlig artikkel 24,

under henvisning til protokoll 3 til overvåknings- og domstolsavtalen ("protokoll 3"), særlig del I artikkel 1 nr. 3, del II artikkel 7 nr. 3 og del II artikkel 13,

og ut fra følgende betraktninger:

I. FAKTISKE FORHOLD**1. Framgangsmåte**

- 1) Etter uformell brevveksling i oktober 2008, og etter at det islandske parlamentet (Alltinget) 6. oktober vedtok lov nr. 125/2008 om myndighet til utbetalinger fra statskassen på grunn av uvanlige omstendigheter i finansmarkedet osv. ("kriseloven"), som ga den islandske stat vidtrekkende fullmakter til å gripe inn i banksektoren, skrev Overvåkningsorganets president 10. oktober 2008 til islandske myndigheter og krevde at statsstøttetiltak truffet i henhold til kriseloven, skulle meldes til Overvåkningsorganet.
- 2) Deretter fulgte regelmessig kontakt og brevveksling, herunder et brev sendt av Overvåkningsorganet 18. juni 2009 der islandske myndigheter ble minnet på behovet for å melde alle statsstøttetiltak samt på stillstandsklausulen i protokoll 3 artikkel 3. Statsstøtte som var gitt i forbindelse med gjenopprettelsen av driften av visse deler av virksomheten i Landsbanki og opprettelsen og kapitaliseringen av nye Landsbanki Bank ("NBI", senere omdøpt til Landsbankinn) ble til slutt meldt retrospektivt av islandske myndigheter 15. september 2010⁽²⁾.
- 3) Ved brev av 15. desember 2010⁽³⁾ meddelte Overvåkningsorganet islandske myndigheter sitt vedtak om å innlede framgangsmåten fastsatt i protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 2 med hensyn til tiltakene som den islandske stat traff for å gjenopprette visse aktiviteter i (den tidligere) Landsbanki Islands hf og for å opprette og kapitalisere den nye Landsbanki Islands ("NBI hf") ("åpningsvedtaket"). Overvåkningsorganet krevde også at en detaljert omstrukturingsplan for Landsbankinn skulle framlegges innen 31. mars 2011.
- 4) Ved e-post av 24. mars 2011 mottok Overvåkningsorganet én merknad fra berørte parter, som ble videresendt til islandske myndigheter 25. mai 2011. Islandske myndigheter svarte ikke på denne merknaden.
- 5) Ved brev av 31. mars 2011 framla islandske myndigheter en omstrukturingsplan for Landsbankinn. En revidert omstrukturingsplan, som blant annet gjenspeilte den ikke tidligere meldte overføringen av innskudd og eiendeler fra Spkef Savings Bank ("SpKef") som ble foretatt 22. april 2010, og som tok hensyn til oppkjøpet av Sparisjodur Svarfdæla ("SpSv"), ble oversendt ved brev av 23. mai 2012.

⁽¹⁾ Dette dokumentet gjøres tilgjengelig bare for informasjonsformål. I denne offentlige utgaven er enkelte opplysninger utelatt for å hindre at fortrolige opplysninger viderefremmes. Dette er angitt med [...] eller en ikke-fortrolig tilnærmet verdi for det relevante tallet i klammeparentes.

⁽²⁾ En nærmere beskrivelse finnes i åpningsvedtaket, som er nevnt i fotnote 3.

⁽³⁾ Overvåkningsorganets vedtak nr. 493/10/COL om innledning av formell undersøkelse av statsstøttetiltak ved gjenopprettelsen av driften av visse aktiviteter i (den tidligere) Landsbanki Islands hf og opprettelsen og kapitaliseringen av nye Landsbanki Islands (NBI hf) (nå omdøpt til Landsbankinn), EUT C 41 av 10.2.2011, s. 31, og EØS-tillegget til EUT nr. 7 av 10.2.2011, s. 26.

- 6) Overvåkningsorganet anmodet 11. juli 2011 og 13. februar 2012 om opplysninger knyttet til omstrukturingsplanen. Svar på anmodningene ble mottatt fra islandske myndigheter 17. oktober 2011 og 13. mars 2012. De endelige versjonene av merknadene ble oversendt 6. juni 2012 og 13. juni 2012.
- 7) Den 20. juni 2012 godkjente Overvåkningsorganet potensiell bruk av statsstøtte gitt til Landsbankinn i forbindelse med oppkjøpet av SpSv i vedtak nr. 212/12/COL ("vedtaket om SpSv"). Overvåkningsorganet hadde ved vedtak nr. 253/10/COL av 21. juni 2011 midlertidig godkjent en redningsplan som innebar oppgjør for fordringer som den islandske sentralbanken ("CBI") hadde overfor sparebanker, herunder SpSv. Ved vedtak 127/11/COL av 13. april 2011 hadde Overvåkningsorganet godkjent endringer i redningsplanen ("vedtakene om sparebankene").
- 8) I tillegg møtte Overvåkningsorganet islandske myndigheter 7. juni 2011 og 27.–28. februar 2012.

2. Bakgrunn

- 9) Overvåkningsorganet vil i dette avsnitt beskrive de hendelser, faktiske forhold og den økonomiske, politiske og lovgivningsmessige utviklingen som er knyttet til sammenbruddet i og gjenoppbyggingen av det islandske finanssystemet fra oktober 2008 til i dag, som synes nødvendig for å forklare i hvilken sammenheng denne vurderingen av støttetiltak foretas. Før dette gis en kronologisk oversikt over Landsbankis sammenbrudd.

2.1 Landsbankis sammenbrudd

- 10) Islandske banker opplevde omfattende uttak av innskudd ikke bare i utlandet, men også på Island høsten 2008. De innenlandske uttakene ble så store at de islandske bankene og sentralbanken på et tidspunkt nesten opplevde kontantmangel.
- 11) Utenlandske markeder for gjeldspapirer hadde vært hovedkilden til de islandske bankenes vekst, særlig mellom 2003 og 2006. Denne finansieringskilden begynte imidlertid å tørke inn, og utenlandske kredittvurderingsbyråer uttrykte også bekymring for at forholdet mellom bankens utlån og innskudd var lavt sammenlignet med det som var tilfelle for andre (utenlandske) banker.
- 12) De islandske forretningsbankene (særlig Landsbanki) reagerte med å skaffe seg innskudd i utlandet. Fra slutten av tredje kvartal 2006 til midten av 2007 ble kundeinnskuddene i Landsbanki tredoblet – en økning på nesten 10 milliarder euro. Den største andelen av disse kontoene ble åpnet i Landsbankis filial i Storbritannia, der privatinnskuddene hadde vokst fra null til 6,6 milliarder euro, mens interbankinnskuddene (i filialer i Storbritannia og Nederland) hadde vokst til 2,5 milliarder euro.
- 13) 3. oktober 2008 oversendte Den europeiske sentralbanken Landsbanki et marginkrav på 400 millioner euro, og selv om kravet senere ble trukket tilbake, hadde bankens filial i Storbritannia begynt å oppleve et "run" på innskuddene, som innebar at den måtte gjøre tilgjengelig store beløp i britiske pund. Landsbankis anmodning om bistand fra den islandske sentralbanken ble avvist 6. oktober. Da banken ikke klarte å skaffe de midlene som det britiske finanstilsynet krevde, stengte britiske myndigheter filialen. Dagen etter krevde den nederlandske sentralbanken at det skulle utpekes en konkursadvokat for Landsbankis Amsterdam-filial. Samme dag suspenderte Finanstilsynet Landsbankis styre, overtok fullmakten til generalforsamlingen og utpekte i dens sted et utviklingsstyre på grunnlag av fullmakter i henhold til kriseloven⁽⁴⁾.

2.2 Finanskrisen og hovedgrunnene til at de islandske bankene gikk over ende

- 14) Islandske myndigheter forklarte i sin melding til Overvåkningsorganet at grunnene til sammenbruddet i den islandske banksektoren og myndighetenes behov for å gripe inn var nøye beskrevet i en rapport utarbeidet av en særlig granskningskommisjon ("SIC"), som var nedsatt

⁽⁴⁾ Glitnir Bank ble også satt under administrasjon samme dag, og Kaupthing Bank fulgte to dager etter, 9.10.2008. SIC-rapporten (se nr. 14 og fotnote 4 i dette vedtak) konkluderte (på side 86 i kapittel 21) med at hovedproblemet var at Landsbankis til tross for likviditeten i ISK, ikke hadde nok tilgjengelig utenlandsk valuta til å oppfylle sine utenlandske forpliktelser. I rapporten anses det også verdt å legge merke til at lånet på 153 millioner euro til den største eieren (nevnt ovenfor) ble gitt bare noen dager før, og det hevdet at det derfor var "åpenbart at Landsbankis hovedeier ikke var interessert i eller i stand til å hjelpe banken ut av den vanskelige stillingen den var havnet i".

av det islandske parlamentet⁽⁵⁾ og hadde i oppdrag å granske og analysere prosessene som førte til at de tre største bankene gikk over ende. Nedenfor gir Overvåkningsorganet et sammendrag av kommisjonens konklusjoner om de grunnene til sammenbruddet som er mest relevante for Landsbankis sammenbrudd. Opplysningene er hentet fra kapittel 2 ("Executive Summary" ("Sammendrag for ledelsen")) og kapittel 21 ("Causes of the Collapse of the Icelandic Banks – Responsibility, Mistakes and Negligence" ("Årsaker til de islandske bankenes fall – ansvar, feil og uaktsomhet")) i SIC-rapporten.

- 15) Den reduserte tilgangen til likviditet i de globale finansmarkedene som begynte i 2007, førte etter hvert til sammenbrudd for de tre største islandske bankene, som hadde gjort sin forretningsvirksomhet stadig mer avhengig av midler skaffet til veie i internasjonale markeder. Grunnene til at de islandske bankene gikk over ende, var imidlertid sammensatte og mange. SIC undersøkte grunnene til at de viktigste bankene gikk over ende, og det er verdt å legge merke til at de fleste av konklusjonene gjaldt for alle de tre bankene og at mange av dem er innbyrdes forbundet. Nedenfor gis et kort sammendrag av årsakene til at bankenes virksomhet mislyktes.

Overdreven og ikke bærekraftig utvidelse

- 16) SIC konkluderte med at bankene i årene før sammenbruddet hadde utvidet sine balanseregnskaper og utlånsporteføljer ut over sin egen drifts- og ledelseskapasitet. De tre bankenes samlede eiendeler hadde økt eksponentielt fra 1,4 billioner ISK⁽⁶⁾ i 2003 til 14,4 billioner ISK på slutten av andre kvartal i 2008. Det er påtagelig at en stor andel av de tre bankenes vekst bestod i utlån til utenlandske parter, som økte kraftig i 2007⁽⁷⁾, særlig etter at den internasjonale likviditetskrisen startet. Dette fikk SIC til å konkludere med at mye av det økte utlånet bestod i lån gitt til foretak som ikke fikk kreditt andre steder. Rapporten konkluderte også med at risikofylt investeringsbankvirksomhet var blitt et stadig mer framtrædende trekk ved bankenes aktiviteter og at veksten hadde bidratt til problemene.

Redusert tilgang til finansielle midler i de internasjonale markedene

- 17) En stor del av bankenes vekst skyldtes adgang til internasjonale finansmarkeder, kapitalisering på grunnlag av gode kredittvurderinger og adgang til europeiske markeder gjennom EØS-avtalen. De islandske bankene lånte i 2005 14 milliarder euro i utenlandske gjeldspapirmarkeder på relativt gunstige vilkår. Da adgangen til europeiske gjeldspapirmarkeder ble mer begrenset, finansierte bankene sin virksomhet i amerikanske markeder, med islandske gjeldspapirer pakket inn i sikrede gjeldsforpliktelser. I tiden før sammenbruddet ble bankene stadig mer avhengige av kortsiktige lån, noe som medførte stor og, ifølge SIC, forutsigbar refinansieringsrisiko.

Gjeldsoppbyggingen til bankenes eiere

- 18) For alle de største islandske bankene gjelder det at de største eierne var blant de største debitorer⁽⁸⁾. Samson Holding Company ("Samson") var største aksjeeier i Landsbanki etter at banken ble privatisert. Da Landsbanki gikk konkurs, var bankens største debitorer Björgólfur Thor Björgólfsson, medeier i Samson, og selskaper knyttet til ham, mens hans far og medeier i Samson, Björgólfur Guðmundsson, var bankens tredje største debitor. Til sammen oversteg deres forpliktelser overfor banken 200 milliarder ISK, som var mer enn bankens egenkapital. SIC anså at enkelte aksjonærer, fordi de var eiere, hadde usedvanlig lett tilgang til lån fra bankene. Dette framgår i Landsbankis tilfelle av det forhold at banken så sent som 30. september 2008, da det var klart at Landsbanki ikke hadde nok utenlandsk valuta til å oppfylle sine forpliktelser i utlandet, ga et lån på 153 millioner euro til et selskap som var eid av Björgólfur Thor Björgólfsson. SIC fastslo også at det var sterke indikasjoner på at grensene mellom de største aksjeeierens interesser og bankens interesser var utvisket for alle bankenes vedkommende. De største aksjeeierne fikk derfor fordeler på bekostning av andre aksjeeiere og kreditorer.

⁽⁵⁾ SICs medlemmer var høyesterettsdommer Páll Hreinsson, Alltingets ombudsmann Tryggvi Gunnarsson, og Sigríður Benediktssdóttir, foreleser og «associate chair» ved Yale University i USA. Hele rapporten er tilgjengelig på islandsk på <http://ma.althingi.is/>, og deler som er oversatt til engelsk (herunder sammendraget for ledelsen og kapittelet om grunnene til bankenes sammenbrudd), er tilgjengelige på <http://sic.althingi.is/>

⁽⁶⁾ Islandske kroner.

⁽⁷⁾ Utlånet til utenlandske parter økte med 11,4 milliarder euro, fra 9,3 milliarder euro til 20,7 milliarder euro, i løpet av seks måneder.

⁽⁸⁾ Kapittel 21.2.1.2 (side 6) i rapporten.

Risikokonsentrasjon

- 19) Beslektet med konklusjonen om den uvanlige eksponeringen for store aksjeeiere, var SICs konklusjon om at bankenes eiendelsporteføljer var for dårlig spredt. SIC anså at de europeiske reglene for store eksponeringer ble tolket for snevert, særlig med hensyn til aksjeeierne, og at bankene hadde forsøkt å omgå reglene.

Svak egenkapital

- 20) Selv om den innrapporterte kapitaldekningsgraden for Landsbanki (og de to andre største bankene) alltid lå litt høyere enn det fastsatte minstekravet, konkluderte SIC med at kapitaldekningsgraden ikke gjenspeilte bankenes finansielle styrke på en nøyaktig måte. Dette skyldtes at bankenes egne aksjer var utsatt for risiko gjennom overordnet sikkerhet og terminkontrakter knyttet til aksjene. Aksjekapital finansiert av selskapene selv, som SIC kaller "svak egenkapital", utgjorde mer enn 25 % av bankenes kapitalgrunnlag (eller over 50 % vurdert mot kjernekomponenten i kapitalen, dvs. aksjeeiernes egenkapital minus immaterielle eiendeler). I tillegg til dette kom problemer som følge av den risikoen bankene utsatte seg for gjennom å eie hverandres aksjer. Halvveis inn i 2008 utgjorde bankenes direkte finansiering av egne aksjer samt kryssfinansieringen av de to andre bankenes aksjer ca. 400 milliarder ISK, dvs. rundt 70 % av kapitalens kjernekomponent. SIC var av den oppfatning at omfanget av finansieringen av aksjeeiernes egenkapital gjennom lån fra systemet var så stort at det truet systemets stabilitet. Bankene holdt en betydelig andel av egne aksjer som sikkerhet for sine utlån, og etter hvert som aksjeprisene falt, gikk derfor også kvaliteten på utlånsporteføljene ned. Dette påvirket bankenes ytelse og presset aksjekursene deres videre nedover; og som reaksjon på dette (antok SIC ut fra de opplysningene de har) prøvde bankene å skape uvanlig stor kunstig etterspørsel etter sine egne aksjer.

Bankenes størrelse

- 21) I 2001 tilsvarte de tre største bankenes balanseregnskaper (samlet) litt over ett års bruttonasjonalprodukt (BNP) på Island. Ved utgangen av 2007 var bankene blitt internasjonale og hadde eiendeler verdt ni ganger Islands BNP. I SIC-rapporten nevnes det at observatører i 2006 kommenterte at banksystemet var blitt for stort i forhold til den islandske sentralbankens kapasitet, og at de tvilte på at den kunne fylle rollen som utlåner i siste instans. Ved utgangen av 2007 var Islands kortsiktige gjeld (som hovedsakelig skyldtes finansiering av bankene) 15 ganger større enn valutareservene, mens de utenlandske innskuddene i de tre bankene var åtte ganger større enn valutareservene. Garantifondet for innskytere og investorer hadde minimale ressurser sammenlignet med de bankinnskuddene det skulle garantere. Disse faktorene førte ifølge SICs konklusjon til at Island opplevde et "run" på bankene.

Bankenes plutselige vekst sett i sammenheng med den lovgivningsmessige og finansielle infrastrukturen

- 22) SIC konkluderte med at de relevante tilsynsorganene på Island ikke hadde den troverdighet som var nødvendig i mangel av en tilstrekkelig bemidlet utlåner i siste instans. Rapporten konkluderer med at Finanstilsynet og den islandske sentralbanken ikke hadde tilstrekkelig ekspertise og erfaring til å regulere bankene i vanskelige økonomiske tider, men at de kunne ha handlet for å redusere den risikoen bankene pådro seg. For eksempel vokste Finanstilsynet ikke i takt med bankene, og reguleringsmyndighetens praksis holdt ikke tritt med den raske utviklingen i bankenes virksomhet. Rapporten er også kritisk til regjeringen, og konkluderer med at myndighetene skulle ha handlet for å redusere bankenes mulige påvirkning på økonomien ved å redusere deres størrelse eller kreve at en eller flere banker flyttet sitt hovedkontor ut av landet⁽⁹⁾.

Ubalanse og overekspansjon i hele den islandske økonomien

- 23) SIC-rapporten viser til hendelser på et bredere økonomisk plan, som også påvirket bankenes raske vekst og bidro til ubalansen når det gjelder størrelse og innflytelse mellom sektoren for finansielle tjenester og resten av økonomien. Rapporten konkluderte med at det var svært sannsynlig at regjeringens politikk (særlig finanspolitikken) bidro til overekspansjonen og ubalansen, og at den

⁽⁹⁾ Den daværende koalitionsregjeringen hadde som uttrykt politisk målsetning å oppmuntre til mer vekst og gi bankene insitamenter til å beholde sine hovedkontorer i Island.

islandske sentralbankens pengepolitikk ikke var streng nok. Rapporten omtaler også det islandske boligfinansieringsfondets slakking av utlånsreglene som "et av de største penge- og finanspolitiske feilgrepene som ble gjort i tiden før bankenes sammenbrudd"⁽¹⁰⁾. Rapporten retter også kritikk mot at det var så lett for bankene å få lån fra den islandske sentralbanken: Beholdningen av den islandske sentralbankens kortsiktige, sikrede lån økte fra 30 milliarder ISK høsten 2005 til 500 milliarder ISK i begynnelsen av oktober 2008.

Den islandske kronen, eksteren ubalanse og kredittbytteavtaler

- 24) I rapporten slås det fast at i 2006 var verdien av den islandske kronen uforsvarlig høy, det islandske underskuddet på foliokontoen var på over 16 % av BNP, og forpliktelsene i utenlandsk valuta, minus eiendeler, nærmet seg det samlede årlige BNP. Forutsetningene for en finanskriser var til stede. Ved utgangen av 2007 hadde verdien av kronen falt, og omfanget av kredittbytteavtaler (CDS) som ble inngått av Island og bankene, steg eksponentielt.

2.3 Tiltak truffet for å gjenoppbygge banksektoren

- 25) Etter at de tre største forretningsbankene gikk over ende i oktober 2008 (herunder Landsbanki), stod islandske myndigheter overfor en helt ny utfordring: å sikre fortsatt bankvirksomhet på Island⁽¹¹⁾. Den islandske regjering fulgte hovedsakelig den politikken som er fastlagt i kriseloven⁽¹²⁾ som ble vedtatt av det islandske parlamentet 6. oktober 2008. Loven gir Finanstilsynet ekstraordinære fullmakter til å ta kontroll over finansforetak og disponere deres eiendeler og forpliktelser etter behov. Finansministeren fikk fullmakt på vegne av statskassen til å utbetale midler for å opprette nye finansforetak. Ved konkursbehandlingen av finansforetak ble dessuten innskudd prioritert framfor andre krav. Regjeringen erklærte at innskudd i innenlandske forretnings- og sparebanker og deres filialer på Island ville være fullstendig beskyttet.
- 26) I begynnelsen var politikken først og fremst rettet mot å sikre de grunnleggende funksjonene i de innenlandske bank-, betalings- og oppgjørssystemene. De første ukene etter sammenbruddet utarbeidet den islandske regjering også et økonomisk program i samarbeid med Det internasjonale pengefondet (IMF), som førte til at Island 20. november 2008 fikk innvilget anmodningen om et toårig stabiliseringsprogram ("Stand-By arrangement"), som omfattet et lån på 2,1 milliarder USD fra IMF for å styrke Islands valutareserver. Det ble sikret lån på opptil 3 milliarder USD fra andre nordiske land og fra noen andre handelspartnere. Av IMF-lånet ble 827 millioner USD gjort tilgjengelig umiddelbart, mens det gjenstående beløpet ble utbetalt i åtte like store delutbetalinger, i tråd med kvartalsvise gjennomganger av programmet.
- 27) IMF-programmet var et bredt anlagt stabiliseringsprogram med tre hovedmål. Det første var å stabilisere og gjenopprette tilliten til kronen for å stanse krisens negative innvirkning på økonomien. Tiltakene omfattet innføring av kapitalkontroll for å hindre kapitalflukt. For det andre omfattet programmet en bredt anlagt strategi for omstrukturering av bankene, som i siste instans hadde til hensikt å gjenoppbygge et levedyktig finanssystem på Island samt å ivareta landets internasjonale finansforbindelser. Blant de underordnede målene var å sikre rettferdig verdsetting av bankenes eiendeler, å gjenvinne mest mulig av eiendelene og å styrke tilsynspraksisen. For det tredje var programmet rettet mot å sikre bærekraftige offentlige finanser ved å begrense nasjonaliseringen av tap i de konkursrammede bankene og innføre et mellomlangsigte program for finansiell konsolidering.
- 28) Islandske myndigheter har understreket at de hadde begrensede tilgjengelige politiske valgmuligheter på grunn av de uvanlige forholdene knyttet til at banksystemet var så stort sammenlignet med statskassens finansielle kapasitet. Løsningene de valgte skilte seg derfor på mange måter fra de tiltakene som ble truffet av andre lands regjeringer som stod overfor trusler mot den finansielle stabiliteten.
- 29) På grunnlag av kriseloven ble de tre store forretningsbankene, Glitnir Bank, Landsbanki Íslands og Kaupthing Bank, splittet opp i "tidligere" og "nye" banker. Finansministeren opprettet tre

⁽¹⁰⁾ Kapittel 2 side 5 i rapporten.

⁽¹¹⁾ Flere generelle opplysninger om tiltakene som ble truffet av islandske myndigheter, finnes i rapporten av mai 2011 fra finansministeren til parlamentet om gjenoppretting av forretningsbankene (Skýrsla fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna). Rapporten er tilgjengelig på <http://www.althingi.is/altext/139/s/pdf/1213.pdf>.

⁽¹²⁾ Lov nr. 125/2008 om myndighet til utbetalinger fra statskassen på grunn av uvanlige omstendigheter i finansmarkedet osv.

aksjeselskaper som skulle overta de tidligere bankenes innenlandske virksomhet, og nedsatte deres styrer. Det islandske finanstilsynet (heretter kalt Finanstilsynet) tok kontroll over de tidligere bankene og fordelte i all vesentlighet deres innenlandske eiendeler og forpliktelser (innskudd) til de nye bankene som fortsatte bankvirksomheten på Island, mens de tidligere bankene ble satt under tilsyn av de respektive avviklingsstyrene⁽¹³⁾. Utenlandske eiendeler og forpliktelser ble hovedsakelig plassert i de tidligere bankene, som senere ble gjenstand for avvikling og til slutt nedleggelse av all utenlandsk virksomhet⁽¹⁴⁾.

- 30) I de midlertidige åpningsbalansene for de tre nye bankene av 14. november 2008 ble det anslått at bankenes samlede eiendeler hadde en verdi på 2 886 milliarder ISK og at staten skulle skyte inn en egenkapital på 385 milliarder ISK. Den samlede verdien av obligasjonene som skulle utstedes av de nye bankene til de tidligere bankene som betaling for den verdien av de overførte eiendelene som oversteg forpliktelsene, ble anslått til 1 153 milliarder ISK. Finanstilsynet engasjerte Deloitte LLP til å vurdere verdien av de overførte eiendelene og forpliktelsene. I løpet av denne prosessen ble det klart at den uavhengige vurderingen ikke ville føre til en fastsettelse av verdien på de overførte nettoeiendelene, men en verdsetting innenfor visse nivåer. I tillegg kom det fram at bankenes kreditorer hadde innsigelser mot verdsettingsprosessen, som ifølge dem ikke var upartisk, og de klaget over at de ikke var i stand til å beskytte sine interesser. Disse komplikasjonene førte til en endret strategi for avregning mellom de tidligere og de nye bankene, og medførte at partene i stedet for å støtte seg til verdivurderinger fra en uavhengig ekspert, prøvde å forhandle seg fram til enighet om verdien av de overførte nettoeiendelene.
- 31) Det var klart at det kom til å bli vanskelig for partene å bli enige om verdivurderingene, ettersom disse åpenbart var gjenstand for mange antakelser som partene kunne være uenige om. Staten ønsket å komme fram til enighet om grunnleggende vurderinger som kunne danne et solid grunnlag for den innledende kapitaliseringen av de nye bankene. Dersom prisen for eiendelene utviklet seg slik at de oversteg grunnvurderingen, kunne kreditorene nyte godt av det i form av betingede obligasjoner eller økt verdi på bankenes aksjekapital, ettersom det under forhandlingene hadde kommet fram at Glitnirs og Kaupthings avviklingsstyrer og en majoritet av deres kreditorer kunne være interesserte i å skaffe seg andeler i de nye bankene, noe som ville gjøre det mulig for dem å nyte godt av en potensiell økt verdi på de overførte eiendelene.
- 32) Full kapitalisering av de tre nye bankene og grunnlaget for avtalene med kreditorene i de tidligere bankene ble offentliggjort 20. juli 2009. Regjeringen inngikk på vegne av staten, som var eneeier i de tre nye bankene, prinsippavtaler med avviklingsstyrene for de tidligere bankene om hvordan kompensasjon for overføringen av nettoeiendeler i de nye bankene kunne oppnås og bli betalt for. Når det gjaldt to av de nye bankene, Íslandsbanki og Arion Bank, omfattet dette avtaler som forpliktet de tidligere bankene til å tegne seg for majoritetsinteresser i de nye bankene.
- 33) På grunnlag av ovennevnte tentative avtaler besluttet avviklingsstyret for de tidligere bankene i oktober 2009 (Glitnir) og desember 2009 (Kaupthing Bank og Landsbanki Íslands) å benytte seg av de framforhandlede mulighetene og tegne aksjer i de nye bankene. 18. desember 2009 erklærte regjeringen at omstruktureringen av bankene var fullført og at det var inngått avtaler mellom på den ene side islandske myndigheter og de nye bankene, og på den annen side avviklingsstyrene for Glitnir Bank, Landsbanki Íslands og Kaupthing Bank på vegne av deres kreditorer, om oppgjør for eiendeler som ble overført fra de tidligere bankene til de nye, samt at de nye bankene da var fullfinansierte.
- 34) Statskassens bidrag til de nye bankenes egenkapital ble betydelig redusert, fra de opprinnelig planlagte 385 milliarder ISK til 135 milliarder ISK i form av aksjekapital og, når det gjaldt to av

⁽¹³⁾ Se også Finanstilsynets årsberetning for 2009 (juli 2008 – juni 2009), tilgjengelig på <http://en.fme.is/media/utgefird-efni/FME-Annual-Report-2009.pdf>

⁽¹⁴⁾ Flere overtakelser av finansforetak var i vente. I mars 2009 tok Finanstilsynet kontroll over virksomheten til de tre finansforetakene Straumur-Burdaras, Reykjavík sparebank (SPRON) og Sparisjodabanki Íslands (Icebank), og bestemte hvordan disse foretakenes eiendeler og forpliktelser skulle disponeres. En akkordavtale med Straumurs kreditorer ble godkjent senere, mens SPRON og Sparisjodabanki ble gjenstand for avvikling. Andre finansforetak ble også alvorlig berørt av de tre viktigste forretningsbankenes sammenbrudd og usikkerheten i finansmarkedene, og flere finansforetak ble satt under offentlig administrasjon i 2010. Finanstilsynet nedsatte derfor et midlertidig styre for VBS Investment Bank i mars 2010. I april 2010 tok Finanstilsynet kontroll over Keflavík sparebank og Byr sparebank, og besluttet at deres virksomheter skulle overtas av nye finansforetak, henholdsvis SpKef fusjonert med Landsbankinn etter en beslutning tatt av Finanstilsynet, mens Byr hf. ble fusjonert med Íslandsbanki etter en budrunde på aksjene i Byr. I tillegg ble islandske myndigheter i 2009 bedt om å finne en løsning på de finansielle problemene til Saga Capital Investment Bank, og de mottok en tilsvarende anmodning i 2011 i forbindelse med boligfinansieringsfondet.

de tre bankene, Íslandsbanki og Arion Bank, omkring 55 milliarder ISK i klasse II-kapital i form av ansvarlige lån, eller i alt 190 milliarder ISK. I tillegg støttet statskassen Íslandsbanki og Arion Bank med visse likviditetsordninger. Aksjekapitalen som de tidligere bankene tilførte de nye, beløp seg samlet til omkring 156 milliarder ISK. Hele kapitaliseringen av de nye bankene beløp seg derfor til ca. 346 milliarder ISK. I stedet for at staten beholdt fullt eierskap i de tre bankene, innebar avtalene at statens andeler ble redusert til ca. 5 % i Íslandsbanki, 13 % i Arion Bank og 81 % i Landsbankinn.

- 35) Det at kreditorene i de tidligere bankene overtok to av de tre bankene, løste store problemer i forbindelse med gjenoppbyggingen av finanssektoren og ga de nye bankene et mer solid kapitalgrunnlag, men fortsatt gjenstod mange svakheter som måtte bedres. Siden høsten 2009 har bankene hovedsakelig rettet oppmerksomheten mot interne saker, fastlagt den overordnede strategien for sin virksomhet og særlig omstruktureringen av utlånsporteføljene, som er den største risikofaktoren for deres virksomhet og langsiktige lønnsomhet. Omstrukturingsprosessen har vært komplisert på grunn av en rekke kompliserende faktorer, herunder Høyesteretts avgjørelse om at lån som var gitt i ISK, men indeksert etter utenlandske valutaer, var ulovlige. Når det gjelder Landsbankinn, og i den utstrekning de er relevante for omstruktureringen av banken, blir disse forholdene drøftet videre nedenfor.

2.4 Makroøkonomisk miljø

- 36) Sterk økonomisk turbulens fulgte etter banksystemets sammenbrudd i oktober 2008. Vanskelighetene i det islandske finanssystemet ble kombinert med ødelagt tillit til landets valuta. Kronens verdi ble kraftig redusert i første kvartal 2008 og igjen på høsten, før og etter sammenbruddet i de tre forretningsbankene. Til tross for at kapitalkontroll ble innført høsten 2008, rådet valutauro i 2009⁽¹⁵⁾. Denne uroen førte til en alvorlig resesjon i Islands økonomi, og BNP ble redusert med 6,8 % i 2009 og 4 % i 2010.
- 37) Blant virkningene av den økonomiske krisen var en plutselig økning i arbeidsledigheten fra 1,6 % i 2008 til 8 % i 2009, økt inflasjon og lavere reallønn. I tillegg kom en kraftig økning i bedriftenes og husholdningenes gjeld og av andelen av misligholdte lån i bankenes utlånsporteføljer samt de nye bankenes omfattende overtakelse av foretak i økonomiske vanskeligheter. Samtidig førte den høye finanskostnaden for omstruktureringen av banksystemet til at finansunderskuddet økte kraftig og gjelden i offentlig sektor økte betraktelig.
- 38) Etter den dype resesjonen viser foreløpige data fra det islandske statistikkontoret en vending i andre halvdel av 2011, og en vekst i BNP på 3,1 % for hele året sammenlignet med året før.
- 39) Den økonomiske veksten i 2011 skyldtes først og fremst økt innenlandsk etterspørsel, særlig en økning på 4 % i de private husholdningenes forbruk. Dette ble oppmuntret gjennom høyere lønninger og stønader samt visse politiske initiativer som ble tatt for å lette betalingsbyrden knyttet til husholdningenes gjeld, herunder midlertidige rentesubsidier, "frys" tilbakebetaling av lån og tidlig utbetaling av privat pensjonssparing. Foreløpige data for 2011 viser også en sakte økning i investeringene, men fra et svært lavt nivå⁽¹⁶⁾. Det offentlige forbruket har vært lavt de tre siste årene.
- 40) De generelle makroøkonomiske dataene skjuler viktige sektorforskjeller. I tillegg til sammenbruddet i finanssektoren har det vært en kraftig nedgang i byggesektoren og i mye annen innenlandsk produksjons- og tjenestevirksomhet. Det har imidlertid vært vekst i enkelte eksportsektorer. På grunn av den lave vekslingskursen for kronen og relativt stabile kurser for utenlandsk valuta for både marine produkter og aluminiumsprodukter, steg eksportinntektene etter at den økonomiske krisen inntraff, også i forbindelse med turisme og annen eksport av tjenester. Samtidig gikk importen kraftig ned, noe som medførte at handelsbalansen⁽¹⁷⁾ fikk et midlertidig overskudd på omkring 10 % av BNP i 2010. Økt innenlandsk etterspørsel i 2011 har imidlertid ført til at importen igjen øker, noe som samlet gir et mindre handelsoverskudd på 8,2 % av BNP.

⁽¹⁵⁾ Et eksempel på den sterke nedgangen er den månedlige gjennomsnittlige valutakursen ved kjøp av euro med islandske kroner, som steg fra 90,71 ISK i desember 2007 til 184,64 ISK i november 2009.

⁽¹⁶⁾ I årene 2009–2011 har andelen av investeringer i BNP bare vært 13–14 %.

⁽¹⁷⁾ Med handelsbalanse menes forskjellen i inntektene fra eksport og import av varer og tjenester. Den omfatter ikke resultatet av primærinntekter fra utlandet, som har vært negativt de senere år, særlig etter 2008. Dette innebærer at Islands samlede driftsbalanse, til tross for overskuddet på handelsbalansen, har vært negativ i de senere år og falt dramatisk siden 2009.

- 41) I det islandske statistikkontorets prognose for 2012–2017 blir det antatt at en gradvis økonomisk oppgang vil fortsette, med 2,6 % vekst i 2012. En lignende vekstrate forventes i hele perioden prognosen gjelder. Prognosen innebærer imidlertid en del usikkerhet. Planlagte store industriinvesteringer kan bli ytterligere forsinket. Islands handelsvilkår vil bli negativt påvirket av en forlenget resesjon i de viktigste samhandelslandene, noe som vil gi en lavere vekstrate på Island. Dersom det tar lengre tid enn planlagt å ordne opp i husholdningenes og bedriftenes gjeldsbyrde, vil dette ytterligere begrense den innenlandske etterspørselen og vekstutsiktene for økonomien. Veksten kan også bli truet av fortsatt ustabile priser knyttet til valutauro i forbindelse med fjerning av kapitalkontroll.

2.5 Finansielt tilsyn og forbedrede rammeregler

- 42) Etter Finanstilsynets innledende arbeid knyttet til opprettelsen av de nye bankene og verdiprøvingen av nettoeiendelene som ble overført fra de tidligere bankene, foretok Finanstilsynet våren 2009 en revisjon av de nye bankene og deres forretningsplaner, finansielle styrke og kapitalkrav i et såkalt "sign-off"-prosjekt. Dette skjedde med bistand fra det internasjonale konsultentselskapet Oliver Wyman.
- 43) Etter at prosessen ovenfor var fullført, ga Finanstilsynet bankene driftstillatelser betinget av en rekke vilkår. I lys av kvaliteten på eiendelsporteføljene og den forventede økonomiske usikkerheten ble det ansett nødvendig å stille høyere kapitalkrav til de tre bankene enn det fastsatte minstekravet. Finanstilsynet fastsatte derfor et minstekrav til kapitaldekning for de tre bankene på 16 %, hvorav minst 12 % for kapitalkravet for klasse I. Kravene skulle gjelde i minst tre år med mindre de ble endret av Finanstilsynet. Det ble også fastsatt likviditetskrav som innebar at tilgjengelige midler til enhver tid skulle utgjøre minst 20 % av innskuddene og at kontanter eller kontantekvivalenter skulle utgjøre minst 5 % av innskuddene. Det ble videre stilt krav til blant annet omstrukturering av utlånsporteføljer, risikovurdering, foretaksstyring og eierskap. Lignende kapitalkrav ble innført av Finanstilsynet for andre finansforetak.
- 44) Det økonomiske stabiliseringsprogrammet som ble innført i samråd med IMF, innebar en gjennomgåelse av alle rammereglene for finansielle tjenester og finanstilsyn for å styrke forsvaret mot framtidige finanskriser. Regjeringen anmodet den tidligere direktøren for det finske finanstilsynet, Kaarlo Jännäri, om å foreta en vurdering av eksisterende rammeregler og tilsynspraksiser. Blant forbedringene som ble foreslått av Jännäri, var opprettelsen av et nasjonalt kredittregister ved Finanstilsynet for å redusere kredittrisikoen i systemet. I rapporten foreslo han også å fastsette strengere regler og praksis med hensyn til store eksponeringer og tilknyttet utlån samt å foreta flere inspeksjoner på stedet for å verifisere tilsyn og rapporter som ikke er foretatt eller utarbeidet på stedet, særlig med hensyn til kredittrisiko, likviditetsrisiko og valutarisiko. Det ble også anbefalt å gjennomgå og forbedre innskuddsgarantisystemet og samtidig ta nøye hensyn til utviklingen i EU.
- 45) Regjeringen framla deretter et lovforslag for Alltinget på grunnlag av blant annet forslag fra Jännäri og endringer i EØS-reglene for finansiell virksomhet fra og med 2009, som ble vedtatt og trådte i kraft 1. juli 2010 i form av lov nr. 75/2010. Som følge av den nye loven ble det gjort omfattende endringer i loven om finansforetak. Flere andre endringer ble senere foretatt i loven om finansforetak samt i loven om regulering av og tilsyn med finansielle tjenester. Disse lovendringene beskrives nærmere i vedlegget.

2.6 Hovedutfordringer i tiden framover⁽¹⁸⁾

- 46) Til tross for at mye er oppnådd når det gjelder gjenoppbyggingen av finanssektoren, sliter Island fortsatt med ettervirkningene av finans- og valutakrisen høsten 2008. Finanskrisen avdekket en rekke feil og mangler i finanssystemet, og disse må rettes opp dersom allmennhetens tillit skal gjenreises. Det er åpenbart at Island – i likhet med mange andre land som ble hardt rammet av finanskrisen – står overfor mange utfordringer når det skal tilpasse de lovgivningsmessige og driftsmessige rammene for finansielle tjenester med sikte på å støtte et levedyktig og effektivt finanssystem i framtiden og redusere risikoen for flere systemsjokk mest mulig.

⁽¹⁸⁾ Flere opplysninger om dette temaet finnes for eksempel i økonomiministerens rapport til Alltinget fra mars 2012, *Future Structure of the Icelandic Financial System (Det islandske finanssystemets framtidige struktur)*. Ifølge departementet anses denne rapporten som en katalysator for en opplyst drøfting av dette viktige temaet, ettersom den ikke framsetter ferdig utformede forslag, men skisserer hovedsakene i og hovedutsiktene for den internasjonale utviklingen. Rapporten er tilgjengelig på <http://eng.efnahagsraduneyti.is/media/Acrobat/Future-Structure.pdf>.

- 47) De mest umiddelbare utfordringene som islandske finansforetak står overfor i dag, er knyttet til det faktum at bankene utøver virksomhet i et beskyttet miljø med kapitalkontroll og full innskuddsgaranti. Bankene må nå forberede seg på å drive virksomhet i et mer utsatt miljø, ettersom kapitalkontrollen fjernes og innskuddsgarantiene omfattes av ordninger fastsatt i de relevante EU-/EØS-direktivene⁽¹⁹⁾. Islandske myndigheter har understreket at det må utvises stor forsiktighet når nye regler innføres i denne sammenheng.
- 48) En annen viktig utfordring er behovet for å tilpasse lovgivningen og rammereglene slik at de støtter et solid og effektivt finanssystem som også er i tråd med utviklingen i EØS-regelverket og internasjonalt regelverk⁽²⁰⁾.

2.7 Konkurransesituasjonen i den islandske finanssektoren

- 49) Ifølge nye opplysninger fra islandske myndigheter⁽²¹⁾ er konkurransen i finansmarkedet radikalt endret siden bankene brøt sammen. Antall finansforetak er redusert ettersom en rekke sparebanker, forretningsbanker og spesialiserte utlånere enten er avviklet eller fusjonert med andre foretak⁽²²⁾. Antall finansforetak går fortsatt ned, senest med fusjoneringene av Landsbankinn og SpKef i mars 2011, av Íslandsbanki og Byr i desember 2011 og av Landsbankinn og Svarfdælir sparebank, som ble godkjent av Overvåkningsorganet 20. juni 2012. Som følge av det reduserte antallet finansforetak og av at de større bankene overtar innskudd fra bankene som legges ned, har konsentrasjonen i det innenlandske markedet økt. Den samlede virksomheten til de nye bankene i finansmarkedene i EØS er på den annen side mye mindre enn forgjengernes, ettersom den internasjonale bankvirksomheten er nedlagt.
- 50) I tillegg har det innenlandske markedet krympet betraktelig etter hvert som enkelte delmarkeder har forsvunnet eller er blitt kraftig redusert. Fordi aksjemarkedet nesten er forsvunnet og det er innført kapitalkontroll, er virksomheten i aksje- og valutamarkedene blitt redusert og investeringsmulighetene begrenset. Fordi investeringsnivået i økonomien er på et historisk lavt nivå og husholdninger og selskaper generelt har en høy gjeldsgrad, er etterspørselen etter kreditt lav. Etter sammenbruddet har bankene rettet oppmerksomheten mot interne anliggender og omstrukturering av utlånsporteføljene samt omstrukturering av noen av de viktigste bedriftskundene.
- 51) Før finanskrisen hadde sparebankene en samlet markedsandel på omkring 20–25 % i innskudd. Denne har nå falt til omkring 2–4 %. Markedsandelene som ble tapt av sparebankene og forretningsbankene som forlot markedet, er blitt overtatt av de tre største forretningsbankene, Arion Bank, Íslandsbanki og Landsbanki. Til sammen har de tre store bankene nå ca. 90–95 % av markedet, mens de tidligere hadde 60–75 %, og Landsbankinns markedsandel er litt høyere enn de andre bankenes. Bortsett fra de ti regionale sparebankene, som i dag har ca. 2–4 % av markedsandelene, er den eneste andre markedsdeltakeren den omstrukturerte MP Bank⁽²³⁾, som har en markedsandel på ca. 1–5 %.

⁽¹⁹⁾ Normalisering av innskuddsgarantiene omfatter ikke bare avskaffelse av den statlige støtten til slike garantier, men er også et ledd i gjennomgåelsen av kriselovens bestemmelser om at innskudd som i henhold til lov er omfattet av innskuddsgarantiene, skal prioriteres ved avvikling av finansforetak. Dette gir innskyterne en betraktelig fordel, ikke minst når folk fortsatt har bankammenbruddet i 2008 friskt i minne. Denne bestemmelsen vil på den annen side kunne hindre at bankene sprer sine finansieringsordninger tilstrekkelig.

⁽²⁰⁾ Se kapittel 9 i økonomiministerens rapport som er nevnt i fotnote 18. Da rapporten ble framlagt, nedsatte økonomiministeren også en gruppe av bankeksperter der også utenlandske eksperter skulle delta, for å utarbeide forslag til en omfattende rettslig ramme og rammeregler for hele finansmarkedet i Island. Ifølge samme rapport har islandske myndigheter også til hensikt å undersøke andre framtidige muligheter, herunder en mulig atskillelse av investeringsbank- og forretningsbankvirksomhet, vedtakelse av lover for å sikre finansiell stabilitet, og en mulig endring av ansvarsfordelingen mellom reguleringsmyndighetene for finansielle tjenester. Det framgår også klart av uttalelsene fra islandske myndigheter at en gjennomgåelse av rammen for pengepolitikken fortsatt står på dagsorden, uavhengig av om Island blir medlem i Den europeiske union, i tillegg til andre mulige midler for å forbedre den økonomiske forvaltningen og sikre at reguleringsmyndighetene "ser skogen, og ikke bare trærne" og anvender de best egnede makrotiltakene på en effektiv måte.

⁽²¹⁾ Se kapittel 6 i rapporten fra økonomiministeren til Alltinget, *Future Structure of the Icelandic Financial System*, tilgjengelig på <http://eng.efnahagsraduneyti.is/publications/news/nr/3559>

⁽²²⁾ Siden høsten 2008 har mange finansforetak forsvunnet fra markedet (i tillegg til de tidligere, store forretningsbankene, Glitnir, Kaupthing og Landsbanki): Sparisjóðabanki Íslands (tidligere Icebank), Reykjavík sparebank (SPRON), Sparisjóður Mýrarsýslu (Mýrarsýsla sparebank, SPM), VBS Investment Bank og Askar Capital Investment Bank. Virksomheten til Straumur-Burdaras Investment Bank og Saga Capital Investment Bank er også betydelig redusert.

⁽²³⁾ 11. april 2011 ble en kontrakt om salg av (tidligere) MP banks virksomhet i Island og Litauen godkjent på bankens aksjonærmøte, da flere enn 40 nye aksjeeiere investerte 5,5 milliarder ISK i nye aksjer i banken. De tidligere eiere beholdt annen virksomhet som den tidligere banken utøvde, og denne ble overført til et nytt rettssubjekt, EA fjárfestingarfélag hf. Nærmere opplysninger finnes i MP banks pressemelding av 11. april 2011, som er tilgjengelig på <https://www.mp.is/um-mp-banka/utgefifid-efni/frettir/nr/1511> og <https://www.mp.is/um-mp-banka/utgefifid-efni/frettir/nr/1510>

- 52) Det er dermed åpenbart at det islandske finansmarkedet er oligopolistisk, og de tre største selskapene kunne sammen oppnå en dominerende markedsstilling. Ifølge islandske konkurransemyndigheter, som Overvåkningsorganet har anmodet om å framlegge synspunkter på konkurransesituasjonen på Island samt mulige tiltak, er det betydelige etableringshindringer i det islandske bankmarkedet. Dette har ødeleggende virkninger for konkurransen. Det finnes også enkelte hindringer for forbrukere som vil bytte bank. Islandske myndigheter erkjente videre at valutarisikoen som er knyttet til Islands lite utbredte og unoterte valuta, den islandske kronen, har begrenset konkurransen ytterligere og avskrekket utenlandske banker og selskaper fra å gå inn i det islandske markedet.
- 53) Islandske konkurransemyndigheter har i det siste rettet oppmerksomheten mot en bestemt sak i forbindelse med IT-infrastruktur for bankenes virksomhet og deres samarbeid om dette. Det dreier seg om finansinstitusjonenes felles eide IT-tjenesteyter, *Reiknistofa bankanna* (de islandske bankenes datasenter, "RB"). Saken er relevant for vurderingen som foretas i dette vedtaket, og var blant de forholdene Overvåkningsorganet drøftet med islandske myndigheter og bankene.
- 54) RB eies av de tre største islandske bankene, to sparebanker, den islandske Sparebankforeningen og de tre største betalingskortselskapene på Island. Landsbankinn eier 36,84 % av aksjene i RB, Íslandsbanki eier 29,48 % og Arion Bank 18,7 %. Til sammen eier de tre forretningsbankene derfor 85,02 % av aksjene i RB. RBs kunder er eierne, den islandske sentralbanken og andre finansinstitusjoner samt andre offentlige enheter. Bankenes samarbeid på dette området er omfattende, ettersom RB har utviklet klarerings- og oppgjørssystemet på Island. Datasenteret tilbyr også en rekke kjernebankløsninger som er felles for mange kunder, og disse brukes av de fleste islandske bankene. RB driver dessuten et e-fakturerings- og e-betalingssystem for bedrifter og forbrukere.
- 55) Ifølge islandske konkurransemyndigheter har sammenbruddet i 2008 gjort de mindre bankene og sparebankene særlig sårbare. Særlig for de mindre finansforetakene var de nødvendige IT-tjenestene helt avgjørende, ettersom de kan anses som en av etableringshindringene for nye markedsdeltakere. Plattformen for IT-tjenester har i stor utstrekning blitt levert av RB til de største finansforetakene, og av Teris til sparebankene og de mindre markedsdeltakerne. Ettersom mange mindre finansforetak er blitt nedlagt i de senere år, har Teris mistet en stor del av inntektene sine, noe som førte til at selskapet i januar 2012 solgte noen av IT-løsningene til RB. Ifølge RB og Teris var formålet med denne transaksjonen blant annet å sikre fortsatt levering av IT-tjenester til mindre finansforetak.
- 56) Islandske konkurransemyndigheter har undersøkt to saker som gjelder RB. For det første om det felles eierskapet og samarbeidet til bankene og andre finansforetak i RB-forumet bør anses som et brudd på forbudet mot konkurransebegrensende atferd i artikkel 10 i den islandske konkurranseloven. For det andre vurderes det om RBs kjøp av Teris' viktigste eiendeler er forenlig med fusjonsreglene i nevnte lov. I mai 2012 ble disse to sakene avsluttet med et forlik mellom RB og dets eiere på den ene siden og islandske konkurransemyndigheter på den andre⁽²⁴⁾.
- 57) I tillegg til ovennevnte spørsmål som er direkte knyttet til det islandske finansmarkedet, har islandske konkurransemyndigheter særlig påpekt behovet for at salget og omstruktureringen av driftsselskaper⁽²⁵⁾ fullføres uten unødig opphold. Mange driftsselskaper har blitt overtatt av bankene (som er kreditorer i disse selskapene) på grunn av for stor gjeld etter det økonomiske sammenbruddet i 2008. Ifølge konkurransemyndighetene kan det oppstå en interessekonflikt når banker yter finansielle tjenester til selskaper som de samtidig eier. Islandske konkurransemyndigheter er av den oppfatning at bankenes direkte og indirekte eierskap⁽²⁶⁾ er det mest utbredte og farlige konkurranseproblemet i kjølvannet av finanskrisen, ettersom dette påvirker nesten alle selskaper og all industri på Island. Konkurransemyndighetene mener at

⁽²⁴⁾ Ifølge forliket har RB og dets eiere påtatt seg en rekke forpliktelser for å hindre konkurransevridding som følge av RBs egen virksomhet og samarbeidet med eierne. Forpliktelsene innebærer blant annet at RB skal drives på vanlige forretningsvilkår, uavhengig av eierne, og flertallet i RBs styre skal bestå av spesialister som er uavhengige av eierne, tilgang til RBs systemer og tjenester skal gis på ikke-diskriminerende grunnlag, og vilkårene for tjenestene som tilbys av RB, skal være de samme uavhengig av om kunden er aksjonær i RB eller ikke. Eksisterende eiere i RB har forpliktet seg til regelmessig å tilby deler av sin beholdning i RB for salg, med sikte på å gjøre det lettere for ikke-finansielle foretak å skaffe seg eierandeler i RB. Slike tilbud skal gis minst annethvert år, til minst en tredel av den samlede aksjebeholdningen i RB er blitt solgt til andre parter enn de nåværende aksjeeierne eller lagt ut for salg ved en aksjeemisjon.

⁽²⁵⁾ Islandske konkurransemyndigheter anvender uttrykket "driftsselskaper" om bankenes eierandeler i vanligvis ikke-finansielle foretak som bankene har ervervet i forbindelse med omstruktureringen av låneporteføljene gjennom gjeld til aksjebytteavtaler eller på annen måte. Overvåkningsorganet anvender også uttrykket "driftsselskap" om reelle økonomiske foretak som ikke tilhører bankens kjernevirksomhet i finansmarkedene.

⁽²⁶⁾ I denne forbindelse forstår Overvåkningsorganet det slik at "indirekte eierskap" viser til bankenes mulige innflytelse og kontroll over selskaper på grunn av sistnevntes store gjeld til banken.

raskere omstrukturering av selskaper ville forbedre konkurransen i finansmarkedet. Når bankenes engasjement i omstruktureringen av bedriftskundene har vært omfattet av meldingskravene under nasjonal fusjonskontroll, har konkurransemyndighetene i denne forbindelse ofte fastsatt vilkår for bankenes eierskap. Det er imidlertid vanskelig å finne en fullstendig løsning på problemet ettersom det først og fremst skyldes den høye gjeldsgraden i den islandske bedriftssektoren.

- 58) I sine uttalelser til Overvåkningsorganet har alle de tre forretningsbankene, Arion Bank, Íslandsbanki og Landsbankinn, hevdet at det ikke har skjedd noen viktige endringer i konkurransevilkårene i det islandske finansmarkedet siden høsten 2008 som kunne gi grunn til bekymring. I markedet rådet effektiv konkurranse, uten bevis på samordnet opptreden mellom de tre største aktørene. Da islandske konkurransemyndigheter undersøkte konkurransevilkårene i markedet, ble noen viktige faktorer oversett. Utenlandske banker har, selv om de ikke har vært til stede på Island, deltatt lenge og deltar fortsatt aktivt i konkurranse med islandske banker om å gi bedriftslån og tilby andre finansielle tjenester til de største kundene, for eksempel foretak i eksportbasert virksomhet (fiskeri, kraftkrevende industri osv.) samt statlig og kommunal virksomhet.
- 59) Dette synet er imidlertid i strid med det som ble uttrykt i uttalelsen fra islandske myndigheter, slik det framgår i ovennevnte rapport fra økonomiministeren til Alltinget, og med konkurransemyndighetenes oppfatning. Som nærmere beskrevet nedenfor har dessuten Landsbankinn, til tross for visse forbehold med hensyn til analysen av konkurransevilkårene, besluttet å påta seg visse forpliktelser med sikte på å begrense konkurransevidningen i forbindelse med det berørte støttetiltaket. Disse forpliktelsene beskrives i vedlegget.

3. Beskrivelse av tiltakene

3.1 Støttetiltaket

- 60) Som beskrevet ovenfor gikk Landsbanki over ende i 2008, i likhet med de to andre store islandske forretningsbankene, Glitnir og Kaupthing. For å sikre fortsatt virksomhet i den innenlandske banksektoren traff islandske myndigheter enkelte tiltak, og for å gjenopprette deler av virksomheten til (tidligere) Landsbanki, opprettet og kapitaliserte de nye Landsbanki (nå omdøpt til Landsbankinn), som beskrives nærmere nedenfor.

3.1.1 Landsbanki

- 61) Før finanskrisen i 2008 var Landsbanki den nest største banken på Island. Ved utgangen av andre kvartal 2008 beløp balansen seg til 3 970 milliarder ISK, og banken hadde et overskudd før skatt på 31 milliarder ISK i første halvdel av året. Bankens offentliggjorte forretningsstrategi⁽²⁷⁾ var å omdanne banken fra en lokal forretningsbank, med virksomhet utelukkende på Island, "til en svært lønnsom forretnings- og investeringsbankvirksomhet som strekker seg østover fra Island gjennom Europa og vestover over Atlanterhavet". I år 2000 startet Landsbanki sin virksomhet i utlandet ved å erverve 70 % av Heritable Bank i London, og i løpet av de påfølgende årene vokste banken betydelig både gjennom oppkjøp og gjennom etablering av utenlandske filialer. Før konkursen hadde banken sju sentrale datterselskaper i Storbritannia, Irland, Luxembourg, Frankrike/Tyskland og Island. Den hadde også filialer i Storbritannia (som igjen hadde kontorer i Nederland, Tyskland og USA), Canada, Norge og Finland, og et salgskontor i Hongkong.

3.1.2 Landsbankinn

- 62) Landsbankis etterfølger Landsbankinn er en alminnelig bank som tilbyr et bredt utvalg av finanstjenester til enkeltpersoner, husholdninger, selskaper og profesjonelle investorer på Island. Landsbankinn er den største banken på Island. De samlede eiendelene beløp seg til 1 135 milliarder ISK ved utgangen av 2011, og banken har 1 142 ansatte. Ifølge omstruktureringsplanen driver Landsbankinn virksomhet først og fremst på følgende områder:

3.1.2.1 Detaljbankvirksomhet

- 63) Avdelingen for detaljbankvirksomhet håndterer alle generelle tjenester til enkeltpersoner og små og mellomstore bedrifter. Med sine 520 ansatte, hvorav 410 arbeider i de ulike filialene, er dette

⁽²⁷⁾ Årsrapport for 2007, side 10. Rapporten er tilgjengelig her: http://www.lbi.is/library/Opin-gogn/pdf/landsbanki_annual_report_2007.pdf?bcsi_scan_A7E1E556D7B2F94D=aB9LkrKRu+y0xx3fim/JyUDnRB0bAAAANp6SAg==&bcsi_scan_filename=landsbanki_annual_report_2007.pdf

bankens største avdeling. Ifølge opplysningene som er framlagt av islandske myndigheter, har Landsbankinn en markedsandel på [>25] % i detaljsektoren.

3.1.2.2 Forretningsbankvirksomhet

- 64) Avdelingen for forretningsbankvirksomhet retter seg mot store selskaper og kommuner og større finansieringsprosjekter. Tre underavdelinger i avdelingen for forretningsbankvirksomhet håndterer utlån: Industri, handel & tjenester, fiskeri & sjømat og byggevirksomhet & generell kredittforvaltning. Avdelingen har 40 ansatte. Ifølge opplysningene fra islandske myndigheter har Landsbankinn en markedsandel på [>30] % i dette markedssegmentet.

3.1.2.3 Markeder, finansforvaltning og kapitalforvaltning

- 65) Avdelingen for finansforvaltning har ansvar for bankens likviditet og finansiering, håndterer markedsrisiko, prisstilling i markedet for utenlandsk valuta ("FX"), pengemarkedet og noterte verdipapirer. Markedsavdelingen håndterer valutasalg og verdipapirmegling knyttet til obligasjoner, aksjer og derivater til profesjonelle kunder.
- 66) Avdelingen for kapitalforvaltning består av tre underavdelinger, nærmere bestemt kapitalforvaltning for tredjemann, privatbankvirksomhet og finansiell rådgivning.

3.2 Sammenligning av den tidligere og den nye banken

- 67) Islandske myndigheter har framlagt en oversikt over de grunnleggende endringene som allerede har funnet sted, som Overvåkningsorganet anser som relevant for formålene for den pågående vurderingen.
- 68) Som nevnt ovenfor innebar Landsbankis forretningsstrategi en utvidelse av den internasjonale virksomheten, og fra 2004 var bankens hovedmål å vokse i de internasjonale markedene for internasjonal investering og forretningsbankvirksomhet med tjenester rettet mot små og mellomstore bedrifter. En filial ble åpnet i London i 2005, som til å begynne med var rettet mot gjeldsfinansiering og lån med sikkerhet i eiendeler. Filialer som senere ble åpnet i Canada, Finland og Norge, og salgskontoret i Hong Kong, var i begynnelsen rettet mot utlån med sikkerhet i eiendeler og handelsfinansiering. Målet for denne strategien⁽²⁸⁾ var å spre utlånsporteføljen over mange land og sektorer. På grunn av denne strategien utgjorde utlån til ikke-islandske selskaper en stadig større del av bankens virksomhet. Nesten halvparten av de 2 644 ansatte i Landsbanki og dens datterselskaper hadde i september 2008 base utenfor Island.

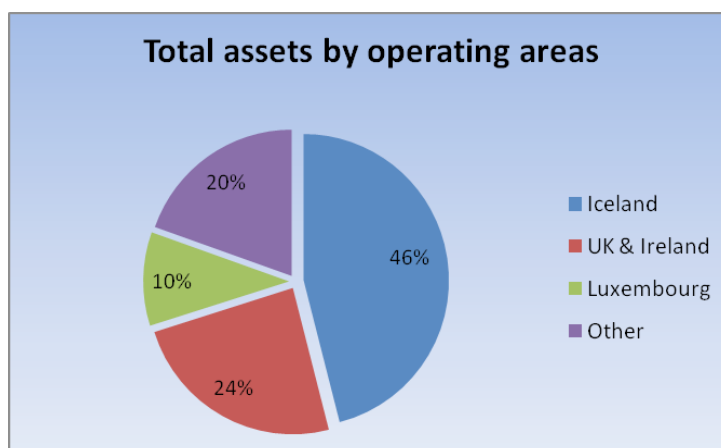

Diagram 1: Fordeling av eiendeler etter region – 1. og 2. kvartal 2008

- 69) Geografisk sett befant 54 % av de samlede eiendelene (3 970 milliarder ISK i 1. og 2. kvartal 2008) seg utenfor Island, som vist i diagrammet ovenfor. Videre kom 41 % av inntektene i første halvdel av 2008 fra Island, 34 % fra Storbritannia og Irland, 6 % fra Luxembourg og 15 % fra andre områder.

⁽²⁸⁾ Årsrapport for 2007, s. 61.

- 70) Diagrammet nedenfor viser at for første halvdel av 2008 (de siste tilgjengelige tallene for banken) kom størstedelen av Landsbankis overskudd før skatt på 31 milliarder ISK fra investeringsbank- og forretningsbankvirksomhet. I årene etter at banken ble privatisert (i 2002), hadde detaljbankvirksomhetens andel i overskuddet før skatt gått jevnt nedover.

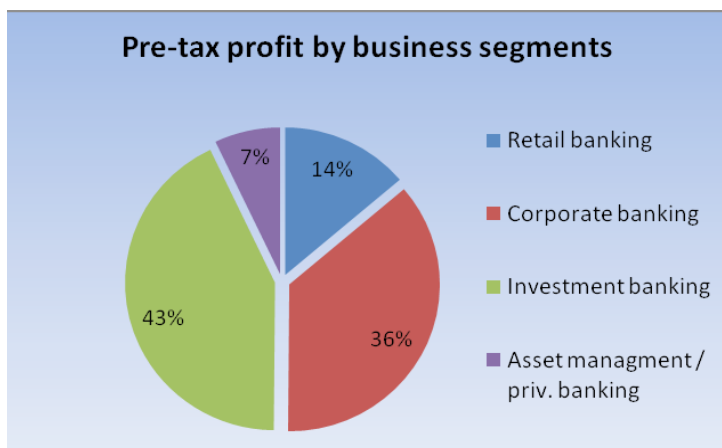

Diagram 2: Fordeling av overskudd etter forretningssegment – 1. og 2. kvartal 2008

- 71) Den nye banken, Landsbankinn, driver virksomhet utelukkende på Island. Banken er i motsetning til forgjengeren ikke rettet mot internasjonale markeder, og i motsetning til Landsbanki, som bygget veksten på en blanding av ulike finansieringskilder og var svært avhengig av usikrede obligasjoner som ble solgt over hele verden, består Landsbankinns finansieringsgrunnlag hovedsakelig av innskudd. Dette begrenser bankens vekstmulighet.
- 72) Skillet mellom utenlandske og innenlandske eiendeler medfører dessuten en betydelig redusert balanse for Landsbankinn sammenlignet med Landsbanki:

Sammenligning av balansen for Landsbanki og Landsbankinn (mill. ISK)	30.6.2008	9.10.2008
Utlån og forhåndsutbetalinger til kunder	2 571 470	655.725
Utlån og forhåndsutbetalinger til finansinstitusjoner	337 003	5.291

Tabell 1: Balanse for Landsbanki (LBI) og Landsbankinn

- 73) Som vist ovenfor med henvisning til de to viktigste postene på eiendelssiden, utgjorde Landsbankinns åpningsbalanse bare omkring 25 % av Landsbankis balanse for 30.6.2008. Ved utgangen av 2011 beløp Landsbankinns samlede eiendeler seg til 1 135 milliarder ISK.
- 74) Antall ansatte er redusert med mer enn 55 % (fra 2 644 til 1 142).

3.3 Støttetiltakets nasjonale rettsgrunnlag

- Lov nr. 125/2008 om myndighet til utbetalinger fra statskassen på grunn av uvanlige omstendigheter i finansmarkedet osv, vanligvis kalt "kriseloven"

- 75) Kriseloven ga Finanstilsynet myndighet til å gripe inn "under uvanlige omstendigheter" og overta fullmaktene til finansinstitusjoners generalforsamlinger og styremøter, og til å bestemme hvordan eiendeler og forpliktelser skulle disponeres. Finanstilsynet fikk også myndighet til å nedsette avviklingsstyrer for finansforetakene som det hadde overtatt, som hadde samme mandat som generalforsamlingen. Ved avvikling av institusjonene gir loven forrang for krav fra innskytere og innskuddsgarantiordninger. Loven ga dessuten det islandske finansdepartementet fullmakt til å opprette nye banker. Kriseloven omfatter endringer av lov om finansforetak, nr. 161/2002, lov om offentlig tilsyn med finansiell virksomhet, nr. 87/1998, lov om innskuddsgarantier og kompensasjonsordning for investorer, nr. 98/1999, og lov om boligsaker, nr. 44/1998.

- Tillegg til statsbudsjettet for 2008 (artikkel 4)
- Statsbudsjettet for 2009 (artikkel 6)

3.4 Støttetiltaket

- 76) Islandske myndigheters inngripen etter at Landsbanki gikk over ende, er beskrevet ovenfor, og ble beskrevet nærmere i åpningsvedtaket. Hovedtrekkene kan oppsummeres slik:
- 77) Finanstilsynet tok kontroll over Landsbanki 7. oktober 2008, og innenlandske forpliktelser og (for det meste) innenlandske eiendeler ble overført til nye Landsbanki 9. oktober 2008. Den tidligere bankens bo og dets kreditorer skulle kompenseres for overføringen med et beløp som tilsvarte differansen mellom eiendeler og forpliktelser. Da det viste seg å være vanskelig og tidkrevende å fastsette denne differansen, skjøt staten inn en viss innledende kapital og forpliktet seg til å bidra med mer kapital dersom det ble nødvendig. 15. desember 2009 ble det inngått en avtale mellom staten og den tidligere bankens kreditorer, som gikk ut på at staten overtok en andel på 81,33 % i banken (ved å sprøyte inn 121,225 milliarder ISK), mens Landsbankis kreditorer tegnet 18,67 % av de nye aksjene. Kreditorenes kompensasjon for de overførte aksjene avhenger ifølge avtalen mellom staten og kreditorene først og fremst av en betinget obligasjon, som beskrives nærmere nedenfor. Overvåkningsorganet anser datoen for denne avtaleinngåelsen – 15. desember 2009 – som starten på den femårige omstrukturingsperioden, som følger utløper 15. desember 2014.
- 78) I følgende avsnitt beskrives bare de sidene ved statens inngripen som utgjør tiltak som er relevante for en vurdering i henhold til EØS-avtalens artikkel 61.

3.4.1 Klasse I-kapital

- 79) Staten gikk inn med klasse I-kapital to ganger – først da nye Landsbanki ble opprettet i 2008, og så igjen da banken ble fullt kapitalisert i 2009, etter at det var inngått en avtale med kreditorene i den tidligere banken.

3.4.1.1 Innledende kapital

- 80) Staten skjøt inn 775 millioner ISK⁽²⁹⁾ (5 millioner euro) i kontanter som innledende kapital i den nye banken. I tillegg påtok den seg en forpliktelse til å bidra med opp til 200 milliarder ISK til den nye banken som motytelse for hele bankens egenkapital. Dette tallet ble beregnet som 10 % av en innledende vurdering av den sannsynlige størrelsen på bankens samlede risikovektede eiendeler, og ble formelt inntatt i statsbudsjettet for 2009 som en tildeling av statlige midler for å håndtere de ekstraordinære omstendighetene i finansmarkedene. Dette kapitaltilskuddet skulle gi en tilstrekkelig garanti for at bankens drift kunne fortsette til problemene knyttet til den endelige rekapitaliseringen ble løst, herunder størrelsen på åpningsbalansen og fastsettelse av kompensasjonen som skulle betales til den tidligere banken for de overførte eiendelene.

3.4.1.2 Den endelige kapitaliseringen av Landsbankinn

- 81) Den 20. juli 2009 erklærte den islandske regjering at den hadde fastsatt grunnlaget for kapitaliseringen av Landsbankinn og inngått avtale om en framgangsmåte for å kompensere den tidligere banken for de overførte nettoeiendelene. Den erklærte også at staten ville kapitalisere den nye banken. Endelig avtale om kapitaliseringen ble inngått 15. desember 2009 (der den samlede summen var 150 milliarder ISK, hvorav staten tilførte 121,225 milliarder ISK), etter at det var oppnådd enighet om kompensasjonen til kreditorene for nettoverdien av eiendelene og forpliktelsene som ble overført til Landsbankinn. Som beskrevet ovenfor innebar kapitalkravene som Finanstilsynet påla, at Landsbankinn skulle ha en kjernekapitaldekning på minst 12 % i klasse I⁽³⁰⁾ og ytterligere 4 % av klasse II-kapitalen som en andel av risikovektede eiendeler. Da Landsbankinn ble formelt kapitalisert 20. januar 2010, var bankens kjernekapitaldekning i klasse I på omkring 15 %. Finanstilsynet opphevet midlertidig det (generelle) kravet på 16 % forutsatt at det ble framlagt en akseptabel plan som viser hvordan det fulle beløpet skal oppnås. I juni 2010 rapporterte banken at kjernekapitaldekningen i klasse I oversteg 16 % og at Finanstilsynet på dette grunnlaget ga Landsbankinn permanent fritak fra kravet om å ha klasse II-kapital så lenge kjernekapitaldekningen i klasse I forblir over 16 %.

⁽²⁹⁾ I dette avsnitt oppgis beløp først i den valutaen kapitalen ble skaffet til veie i, fulgt av en klammeparentes med angivelse av det tilsvarende beløpet i ISK eller euro (etter det som er relevant) dersom et slikt er oppgitt av islandske myndigheter.

⁽³⁰⁾ Definisjonen av kjernekapital i klasse I omfatter bare egenkapital, dvs. aksjekapital og tilbakeholdt overskudd, men omfatter ikke ansvarlige lån eller andre typer hybridkapitalinstrumenter.

- 82) Avtalen ble inngått etter en langvarig og vanskelig forhandlingsprosess som førte til et utkast til avtale mellom partene i en foreløpig avtale 10. oktober 2009, og mer detaljerte sett med vilkår i forbindelse med gjeldsinstrumentene 20. november 2009. Det ble også holdt en rekke påfølgende møter og drøftinger mellom partene der de skisserte vilkårene ble endret og dokumentert. Den resulterende avtalen omfatter utstedelse av tre obligasjoner med pålydende i henholdsvis euro, britiske pund og amerikanske dollar, til en samlet hovedstol tilsvarende 260 milliarder ISK, og innebærer også at Landsbanki (dvs. den tidligere bankens kreditorer) overtok en innledende (og potensielt midlertidig) andel på 18,67 % i Landsbankinn⁽³¹⁾.
- 83) I tillegg gikk Landsbankinn, på grunn av den betydelige usikkerheten knyttet til de overførte eiendelenes verdi, med på å utstede en betinget obligasjon (knyttet til andelen av egenkapitalen) til Landsbanki, men hovedstolen for denne vil ikke bli fastsatt før tidligst 31. mars 2013. Etter at hovedstolen for den betingede obligasjonen er fastsatt, kan hele eller deler av Landsbankis aksjebeholdning overføres til den islandske stat⁽³²⁾.
- 3.4.2 Innskuddsgaranti**
- 84) For å oppfylle kravene i direktiv 97/9/EF om erstatningsordninger for investorer og direktiv 94/19/EF om innskuddsgarantiordninger, vedtok islandske myndigheter lov nr. 98/1999 om innskuddsgarantiordninger og ordninger for investorkompensasjon, og opprettet dermed det såkalte garantifondet for innskytere og investorer ("TIF"), som har blitt finansiert gjennom årlige bidrag fra bankene beregnet ut fra bankens samlede innskudd.
- 85) Ifølge islandske myndigheter, og for ytterligere å forsikre og berolige allmennheten om at innskuddene deres var sikre da krisen inntraff, medførte den islandske regjeringens bankredningstiltak høsten 2008 også ytterligere statlig støtte til innskudd i innenlandske forretnings- og sparebanker, utenfor virkeområdet for lov nr. 98/1999 om gjennomføring av innskuddsgarantidirektiv 94/19/EF og investorkompensasjonsdirektiv 97/9/EF.
- 86) I en uttalelse fra statsministerens kontor av 6. oktober 2008 ble det sagt at "den islandske regjering understreker at innskudd i innenlandske forretnings- og sparebanker og deres filialer på Island vil bli garantert fullt ut"⁽³³⁾. Dette tilsagnet ble senere gjentatt av den nåværende statsministerens kontor i februar og desember 2009⁽³⁴⁾. Det ble dessuten vist til i et intensjonsbrev fra den islandske regjering til det internasjonale pengefondet (og senere offentliggjort på økonomidepartementets og IMF's nettsteder) av 7. april 2010 (og henvisningen ble gjentatt i et nytt intensjonsbrev av 13. september 2010). I brevet (som er undertegnet av den islandske statsministeren, finansministeren, økonomiminister og den islandske sentralbanksjefen) står følgende: "På det nåværende tidspunkt er vi fortsatt forpliktet til å beskytte innskyterne hundre prosent, men når den finansielle stabiliteten er sikret, vil vi planlegge en gradvis oppheving av den fulle garantien"⁽³⁵⁾. Videre blir det i avsnittet i forslaget til statsbudsjett for 2011 som gjelder statsgarantier, i en fotnote vist til den islandske regjeringens tilsagn om at innskudd i islandske banker er omfattet av en statsgaranti⁽³⁶⁾.
- 87) Dette illustreres ytterligere av en senere uttalelse fra nåværende økonomiminister og tidligere finansminister (2009–2011), Steingrímur Sigfússon, i en debatt i det islandske parlamentet om

⁽³¹⁾ Den 15.6.2012 offentliggjorde Landsbankinn at banken ville begynne å tilbakebetale (deler av) disse obligasjonene til Landsbanki tidligere enn forventet. Se <http://www.landsbankinn.com/news-and-notifications/2012/06/15/Landsbankinn-starts-to-repay-bond-before-schedule/>.

⁽³²⁾ Den betingede obligasjonen er knyttet til verddivurderingen av og ytelsen til visse referanseieendeler. Dersom verdien av disse eiendelene 31.12.2012 er høyere enn anslått da avtalen ble inngått, skal den betingede obligasjonen kompensere den tidligere banken for denne differansen. Dersom differansen mellom verddivurderingene på de to tidspunktene er null eller negativ, skal den nye hovedbalansen anses som null, og den betingede obligasjonen annulleres. Dersom verdien er positiv, skal imidlertid den betingede obligasjonen utstedes til den aktuelle verdien, og Landsbanki skal overdra hele sin aksjebeholdning til Landsbankinn, eller en del av aksjebeholdningen dersom den positive verdien er lavere enn aksjebeholdningens verdi.

⁽³³⁾ Engelsk oversettelse av uttalelsen er tilgjengelig på <http://eng.forsætisraduneyti.is/news-and-articles/nr/3033>.

⁽³⁴⁾ <http://www.efnahagsraduneyti.is/frettir/frettatilkynningar/nr/2842> <http://www.efnahagsraduneyti.is/frettir/frettatilkynningar/nr/3001>. Økonomiministeren har også nylig nevnt det i et intervju med *Vísaskiptablaðið* 2.12.2010, side 8: "[Tilsagnet] vil bli trukket tilbake når tiden er inne. Vi har ikke til hensikt å opprettholde en ubegrenset garanti for innskudd i det uendelige. Tidspunktet for tilbaketrekkingen avhenger imidlertid av når et alternativt og effektivt innskuddssystem blir iverksatt og når alle problemene i finanssystemet er løst" (Overvåkningsorganets oversettelse).

⁽³⁵⁾ Den relevante teksten står i avsnitt 16 (side 6) i brevet: http://www.efnahagsraduneyti.is/media/Acrobat/Letter_of_Intent_2nd_review_-_o.pdf

⁽³⁶⁾ http://hamar.stjr.is/Fjarlagavefur-Hluti-II/GreinargerdirogRaedur/Fjarlagafurvarp/2011/Seinni_hluti/Kafli_8.htm [Mbl 10.6.2012].

statens kostnader knyttet til Landsbankinns overtakelse av sparebanken SpKef: Ifølge ministeren må man i forbindelse med denne saken huske statens tilsagn høsten 2008 om at alle innskudd i sparebankene og forretningsbankene ville være sikre og beskyttet. "Arbeidet har siden i alle tilfeller vært basert på dette (dvs. tilsagnet), og det medfører dessverre riktighet at denne (dvs. betalingen til SpKef) vil være en av de største regningene som betales direkte av staten som kostnader for å sikre innskuddene til alle innbyggere i Suðurnes ... og alle SpKefs kunder i Vestfjordene og området i vest og nordvest ... Jeg regner med at ingen har ment at innskyterne i disse områdene skulle behandles annerledes enn andre innbyggere, så staten hadde egentlig ikke noe valg i dette tilfellet"⁽³⁷⁾.

- 88) Ifølge den islandske regjering vil tilleggsinnskuddsgarantien bli opphevet før kapitalkontrollen er fullstendig avskaffet, noe de ifølge islandske myndigheter vil være ved utgangen av 2013.

3.4.3 Redning av og overføring av virksomhet fra Spkef til Landsbankinn

- 89) I mars 2009 havnet Keflavik sparebanks kapitalposisjon under det fastsatte minstekravet. Ifølge islandske myndigheter skyldtes dette dels ringvirkninger av den finansielle uroen som er beskrevet ovenfor, og dels en svært sterk virkning av den økonomiske krisen i de områdene banken utøvde virksomhet i.
- 90) Denne banken hadde tilbudt sparekontoer og lån til privatkunder og små og mellomstore bedrifter. Den hadde også tilbudt kapitalforvaltning og verdipapirmegling samt tradisjonelle finanstjenester som betalingstjenester, innsamlingstjenester, banktjenester for boligforeninger, bonusbankvirksomhet, nettbanktjenester og minibanktjenester. Hovedkontoret lå i Keflavik, og banken drev 16 filialer i Suðurnes-området, Vestfjordene, Hvammstangi og Ólafsvik. Bankens markedsandel var ca. 3 % målt i samlede innskudd i finansinstitusjoner på Island.
- 91) Etter at kapitaldekningsgraden falt under det fastsatte minstekravet, utvidet Finanstilsynet flere ganger bankens frister for at den skulle kunne omorganisere finansene i samarbeid med kreditorene og oppnå et kapitalgrunnlag på minst 16 %. Den endelige fristen for å øke Keflavik Sparebanks kapitalgrunnlag utløp 21. april 2010. I et brev av 22. april 2010 underrettet Keflavik sparebank Finanstilsynet om at sparebankens kreditorer hadde avvist forslagene om finansiell omorganisering, og det ble i lys av bankens situasjon på det tidspunktet anmodet om at Finanstilsynet skulle overta bankens virksomhet.
- 92) Dagen etter opprettet finansministeren et nytt finansforetak, Spkef, som overtok Keflavik sparebanks virksomhet i samsvar med en beslutning tatt av Finanstilsynet. Innskuddene, deler av andre forpliktelser og de fleste av sparebankens eiendeler ble overført til det nye foretaket, som umiddelbart startet sin virksomhet.
- 93) I utgangspunktet var planen ifølge islandske myndigheter å gjenopprette lønnsomheten til Spkef ved å tilføre kapital og gjøre banken i stand til å stå på egne ben. I februar 2011, og etter at de økonomiske forholdene i områdene der Spkef drev virksomhet, ble ytterligere forverret, anslo imidlertid Spkefs ledelse og styre den finansielle differansen mellom de respektive verdiene av innskudd og eiendeler til 11,2 milliarder ISK, noe som medførte et behov for 19,4 milliarder ISK for å oppfylle Finanstilsynets kapitaldekningskrav. Ifølge islandske myndigheter var dette anslaget mye dårligere enn det tidligere vurderinger hadde tydet på, og det ble derfor vurdert andre, mindre kostbare måter å takle situasjonen på.
- 94) Den 5. mars 2011 ble det inngått en avtale mellom Landsbankinn og islandske myndigheter som innebar at Spkefs virksomhet, eiendeler og forpliktelser skulle fusjoneres med Landsbankinn. Ifølge islandske myndigheter ble dette ansett som den beste framgangsmåten for å sikre finansiell stabilitet og interessene til kunder, kreditorer og den islandske stat, ettersom Landsbankinns kapitaldekning var blitt høy nok til at banken kunne overta Spkef uten behov for ytterligere bidrag fra staten. Islandske myndigheter hevder at det uansett var nødvendig å oppveie Spkefs negative eiendelsposisjon (mot forpliktelser i innskudd), på grunn av innskuddsgarantien. Avtalen om overtakelsen mellom Landsbankinn og den islandske stat innebar derfor at staten forpliktet seg til å oppveie den negative eiendelsposisjonen til Spkef. Den omfattet også en særlig framgangsmåte

⁽³⁷⁾ Overvåkningsorganets uoffisielle oversettelse av en uttalelse som ble gjengitt i Morgunblaðið (www.mbl.is) 10. juni 2012.

for å fastsette denne differansen – og dermed omfanget av statens forpliktelse – som innebar at en eventuell tvist dersom det ikke ble oppnådd enighet om resultatet av vurderingen, skulle behandles av en voldgiftskomiteé.

- 95) Ettersom avtalepartene ikke ble enige om differansen mellom verdien av de overførte eiendelene og forpliktelsene, ble den nevnte voldgiftskomiteen pålagt denne oppgaven. Den avsluttet arbeidet 8. juni 2012, og det ble besluttet at kompensasjonen til Landsbankinn etter overtakelsen av innskuddene og eiendelene av Spkef, skulle beløpe seg til 19,2 milliarder ISK⁽³⁸⁾. Ifølge islandske myndigheter skal oppgjøret betales i form av statsobligasjoner.

3.4.4 Redningen og ervervelsen av Sparisjodur Svarfdæla

- 96) Når det gjelder Sparisjodur Svarfdæla, ble de hendelsene før april 2011 som ligger til grunn for bankens finansielle vanskeligheter og den islandske stats inngripen, redegjort for i vedtakene om sparebankene (nevnt ovenfor). Den senere ervervelsen foretatt av Landsbankinn ble beskrevet og godkjent av Overvåkningsorganet i vedtaket om SpSv (nevnt ovenfor).
- 97) Den islandske regjering ga SpSv statsstøtte ved å utstede et ansvarlig lån i april 2011 og ved å innløse den islandske sentralbankens fordringer overfor SpSv. Fordringene ble konvertert til garantikapital som ble overført til ISFI ("Icelandic State Financial Investments"). Disse redningstiltakene ble ansett som midlertidig forenlige med EØS-avtalen på grunnlag av vedtakene om sparebankene, forutsatt at det ble framlagt en omstruktureringsplan for SpSv. Ettersom Landsbankinn har overtatt alle SpSvs eiendeler og virksomheter, som utgjør omkring 0,311 % av Landsbankinns eiendeler på samme dato, anser Overvåkningsorganet omstruktureringsplanen for Landsbankinn som omstruktureringsplanen for den fusjonerte enheten.

3.5 Omstruktureringsplanen

- 98) Islandske myndigheter oversendte 31. mars 2011 en omstruktureringsplan for Landsbankinn. Planen ble endret, ajourført og oversendt på nytt av islandske myndigheter 23. mai 2012 (heretter kalt "omstruktureringsplan").
- 99) I omstruktureringsplanen omhandles viktige saker som lønnsomhet, byrdedeling og begrensning av konkurransevridning. Ifølge omstruktureringsplanen vil Landsbankinn rette innsatsen mot kjernevirksomheten og omstrukturering av utlånsporteføljene for husholdninger og bedrifter.
- 100) Som nevnt ovenfor anser Overvåkningsorganet at omstrukturingsperioden utløper 15. desember 2014.

3.5.1 Beskrivelse av omstruktureringsplanen

- 101) Islandske myndigheter og banken hevder at omstruktureringen av Landsbankinn vil sikre at banken igjen blir solid og velfinansiert, med en sunn kapitaldekning slik at den kan opprettholde rollen som leverandør av kreditt til realøkonomien. På grunnlag av opplysningene i omstruktureringsplanen og svarene på spørsmålene fra Overvåkningsorganet skal dette oppnås gjennom følgende trinn:
- i) reduksjon av gjelden i balansen gjennom avvikling av den tidligere banken og opprettelse av en ny bank,
 - ii) oppnåelse og opprettholdelse av en sterk kapitalposisjon og en sunn balanse,
 - iii) oppnåelse av tilfredsstillende lønnsomhet,
 - iv) oppnåelse og opprettholdelse av en sterk likviditetsstilling,
 - v) fullføring av omstruktureringen av utlånsporteføljer, både for private husholdninger og bedrifter,
 - vi) forbedret finansieringsstrategi,
 - vii) forbedret kostnadseffektivitet,
 - viii) forbedret risikohåndtering.

⁽³⁸⁾ Se <http://www.fjarmalaraduneyti.is/frettatilkygningar/nr/15527>.

- 102) Før omstrukturingsplanen beskrives nærmere, er det hensiktsmessig å gi en kort redegjørelse for bankens syn på hvordan manglene som bidro til Landsbankis sammenbrudd, behandles i omstrukturingsplanen. Landsbankinn hevder at selv om dens aktiviteter er basert på Landsbankis innenlandske virksomhet, så er den likevel en ny bank.
- 103) Islandske myndigheter opplyser at svakhetene som kjennetegnet Landsbanki før banksystemets sammenbrudd, drøftes nærmere i den tidligere nevnte rapporten fra den særlige granskningskommisjonen. I tillegg understreker banken at særlig dårlig risikohåndtering, for sterk risikovilje, et uvanlig nært forhold mellom eierne og de største låntakerne, for stor vekst på for kort tid, manglende erfaring i verdensmarkedene, slakke utlånsregler, mangel på interne sjekker og kontroller samt en usunn bedriftskultur og -strategi, var faktorer som førte til sammenbruddet. De opplyser også at det er foretatt viktige endringer i bankens forretningsmodell etter at Landsbankinn startet sin virksomhet høsten 2008, og at ovennevnte faktorer ble anvendt som veiledning ved innføringen av bankens strategi og ledelse.
- 104) I tillegg til en lang liste over tiltak for å omorganisere interne arbeidsprosesser og erstatte nøkkelpersoner, ser det ut til at de mest relevante endringene er følgende: Større innsats rettet mot den innenlandske virksomheten, særlig detaljbankvirksomheten og filialnettet, sterkt redusert investeringsbankvirksomhet, satsing på å omstrukturere utlånsporteføljen, endret risikohåndtering og større vektlegging av selskapets ansvar samt oppfyllelse av høye etiske krav.
- 105) Landsbankinn tilbyr i likhet med forgjengeren et bredt utvalg av finanstjenester i det islandske markedet, men forskjellen mellom bankvirksomheten før og etter krisen kommer klarere til uttrykk i måten banken utøver virksomheten på (prosesser, framgangsmåter, dokumentasjon, regler og regulering) enn i utvalget av tjenester og produkter banken tilbyr.
- i) *Reduksjon av gjelden i balansen gjennom avvikling av den tidligere banken og opprettelse av en ny bank*
- 106) Som nevnt ovenfor ble det meste av Landsbankis innenlandske eiendeler og forpliktelser overført til Landsbankinn i oktober 2008. Som en følge av denne prosessen forble det meste av den store gjelden i boet etter Landsbanki, og Landsbankinn har derfor aldri hatt like høy gjeldsgrad som Landsbanki. Ifølge omstrukturingsplanen betyr dette at oppgaven med å redusere gjelden i bankens balanse i all hovedsak ble fullført allerede i oktober 2008.
- ii) *Oppnåelse og opprettholdelse av en sterk kapitalposisjon og en sunn balanse*
- 107) Som følge av kapitaliseringstiltakene beskrevet ovenfor og utviklingen siden banken ble opprettet, særlig revurderingen av eiendelenes verdi (som omhandles nærmere nedenfor), har Landsbankinn oppnådd en kapitaldekning som ligger godt over Finanstilsynets kapitalkrav. Kapitaldekningen økte fra 13,0 % ved årsslutt 2008 til 15,0 % ved årsslutt 2009, 19,5 % ved årsslutt 2010 og 21,4 % ved årsslutt 2011.
- 108) Ifølge omstrukturingsplanen er det anslått at kapitaldekningen vil øke ytterligere i løpet av omstrukturingsperioden og nå [>20] % ved utgangen av 2014. Landsbankinn regner derfor med at banken vil holde seg godt over Finanstilsynets kapitalkrav i omstrukturingsperioden og senere. [...].
- 109) I denne perioden forventes det at balansen blir noe redusert, fra ca. 1 135 milliarder ISK til [...] milliarder ISK. På eiendelssiden av balansen vil aksjer og egenkapitalinstrumenter få sterkt redusert betydning, antakelig på grunn av det planlagte salget av driftsselskaper. Utlånene til finansinstitusjoner forventes også å gå ned, med ca. [...] % fram til 2014. På den annen side vil ifølge omstrukturingsplanen utlån til kunder øke med rundt [...] %, til ca. [...] milliarder ISK.
- 110) På forpliktelsessiden vil betydningen av innskudd øke (fra ca. 444 milliarder ISK i dag til [...] milliarder ISK), mens andelen av sikrede obligasjoner og forpliktelser overfor finansinstitusjoner og den islandske sentralbanken vil bli redusert.

iii) *Oppnåelse av tilfredsstillende lønnsomhet*

- 111) Ifølge omstruktureringsplanen og som vist i tabell 2 nedenfor, har Landsbankinn hatt god egenkapitalavkastning siden 2009.

	2009	2010	2011
Egenkapitalavkastning (ROE) ⁽³⁹⁾	9,5 %	15,9 %	8,8 %

Tabell 2: Tidligere egenkapitalavkastning (ROE) ⁽³⁹⁾

Videre anslås i omstruktureringsplanen følgende egenkapitalavkastning i resten av omstrukturingsperioden (tabell 3).

	2012	2013	2014
Egenkapitalavkastning (ROE)	[5–15] %	[5–15] %	[5–15] %

Tabell 3: Prognose for egenkapitalavkastning (ROE)

- 112) Denne prognosen er utarbeidet på grunnlag av en mer detaljert finansplan som inngår i omstruktureringsplanen:
- Driftsinntektene vil stige fra ca. 30 milliarder ISK til [...] milliarder ISK, mens overskuddet vil holde seg relativt stabilt rundt [...] milliarder ISK per år.
 - Netto renteinntekter vil variere mellom [...] og [...] milliarder ISK.
 - Gebyr- og provisjonsinntekter forventes å øke med ca. [...] %, fra ca. 4 milliarder ISK til [...] milliarder ISK.
 - Netto rentemargin forventes å gå ned fra [...] % i 2012 til [...] % i 2014.
 - Antall ansatte forventes redusert med ca. [...], fra 1 158 til [...] i 2016.
 - Forholdet mellom kostnader og inntekter forventes å synke fra 57,2 % i 2011 til [...] % i 2014.
- 113) Ifølge islandske myndigheter er årsaken til at Landsbankinns har hatt solide resultater helt siden den ble etablert, i en viss utstrekning at eiendeler i utlånsporteføljen som banken overtok fra Landsbanki, er blitt betydelig oppskrevet siden den gang. Disse verdsettingsgevinstene oppveies til en viss grad av den betingede obligasjonen, men ”rabatten” har utgjort og vil fortsatt utgjøre en viktig del av bankens inntekter mens utlånsporteføljen omstruktureres.
- 114) For å underbygge dette synet har islandske myndigheter oversendt en beregning (tabell 4) som viser hvordan årsresultatene ville ha vært uten rabatten og andre ekstraordinære poster.

⁽³⁹⁾ Med ”egenkapitalavkastning” (ROE) menes ROE etter skatt.

	7.10.2008 – 31.12.2008	2009	2010	2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014	Budsjett 2015
Overskudd for året	–6.936	14.332	27.231	16.957	[...]	[...]	[...]	[...]
Justering av lønnsomheten:								
Ny verdivurdering av overførte eiendeler		–23 772	–49 702	–58 489	[...]	[...]	[...]	[...]
Endring av virkelig verdi på betinget obligasjon		10 241	16 269	34 316				
Valutadommer		0	18 158	40 726				
Egenkapital og obligasjoner		–7 983	–7 318	–18 017				
Valutagevinst/-tap		3 000	–14 623	.759				
Avviklet virksomhet		–.693	–2 769	–6 255				
Finansieringskostnader for egenkapitalposisjoner		2 804	1 019	1 223				
Justert fortjeneste		–2 072	–11 735	11 221	[...]	[...]	[...]	[...]
Justert ROE		–1,4 %	–6,9 %	5,8 %	[5–10] %	[5–10] %	[5–10] %	[5–10] %

Tabell 4: Fortjeneste uten ekstraordinære poster

- 115) Ifølge disse opplysningene ville banken likevel oppnådd fortjeneste fra 2010 og framover, og ville i resten av omstrukturingsperioden oppnådd fortjeneste også uten rabatten⁽⁴⁰⁾.

iv) Oppnåelse og opprettholdelse av en sterk likviditetsstilling

- 116) Når det gjelder likviditet, krever Finanstilsynet at kontanter eller kontantekvivalenter skal utgjøre 5 % av anfordringsinnskuddene og at bankene skal kunne tåle et 20 % samtidig uttak av innskuddene. I tillegg fastsetter den islandske sentralbanken regler for kredittinstitusjonenes likviditet⁽⁴¹⁾, som krever at kredittinstitusjoners likvide eiendeler og forpliktelser klassifiseres etter type og løpetid og tildeles vekt ut fra risiko. Kredittinstitusjoner må ha likvide eiendeler som er tilstrekkelige til å dekke forpliktelsene for én måned og for mer en måned og opptil tre måneder. Reglene krever også en bestemt stresstest der det anvendes en rabatt på en rekke egenkapitalposter, men der det på den ene side antas at alle forpliktelser betales innen forfall, og på den annen side at en del av andre forpliktelser, for eksempel innskudd, betales på kort varsel eller uten varsel. Ifølge islandske myndigheter opptrer Landsbankinn i samsvar med ovennevnte regler. Ifølge omstrukturingsplanen har banken i dag 42,5 % likvide eiendeler mot samlede innskudd.

- 117) Videre har Landsbankinn ifølge den islandske regjering nylig endret likviditetsstrategien for å overvåke og sikre samsvar med Basel III-kravene. Likviditetsdekningen er for tiden [...] %.

- 118) Virkningen på bankens likviditetsstilling i et stress-scenario, for eksempel ved en umiddelbar fjerning av kapitalkontrollen, beskrives nærmere nedenfor.

v) Fullføring av omstruktureringen av utlånsporteføljen for private husholdninger og for bedrifter

- 119) Før finanskrisen i 2008 skaffet både bankens privatkunder og bedriftskunder seg mye gjeld. Da det gikk nedover med økonomien, og særlig eiendomsprisene, i kjølvannet av krisen, klarte mange av de plutselig overbelånte kundene ikke lenger å betjene gjelden og fikk negativ egenkapital. I tillegg til den generelle trusselen mot den økonomiske velferden på Island, ble nå bankens plutselig svekkede utlånsportefølje en stor risiko for den framtidige lønnsomheten. Omstruktureringen av utlånsporteføljen til private og bedrifter (gjeldsreduksjon), som omhandlet i omstrukturingsplanen, har derfor blitt en hovedsak for Landsbankinn.

⁽⁴⁰⁾ ISFI's rapport for 2011 (om bankenes virksomhet i 2010) har en lignende konklusjon; Landsbankinns "kjernelønnsomhet" er ifølge denne rapporten enda større. Se http://www.banki-sysla.is/files/SkyrslaBR_2011_net_74617143.pdf

⁽⁴¹⁾ Se den islandske sentralbankens regler for likviditetsdekning, nr. 317 av 25.4.2006, tilgjengelig på <http://www.sedla-banki.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=4713>

- 120) Ifølge islandske myndigheter har Landsbankinn utarbeidet særskilte gjeldssaneringsprogrammer og samarbeidet med staten og andre banker om generelle gjeldssaneringstiltak (f.eks. justering av pant til 110 %)⁽⁴²⁾.
- 121) Den 30. mars 2012 var den finansielle omstruktureringen av mer enn 75 % av overbelånte selskaper med forpliktelser overfor banken på over 100 millioner ISK, og av mer enn 75 % av den samlede gjelden, fullført. I omstruktureringsplanen antas det at dette tallet vil ha steget til 92 % ved utgangen av 2012. I tillegg gir allerede omstrukturerte lån i stor utstrekning resultater; for eksempel har bare 2,6 % av den samlede utlånsverdien av allerede omstrukturerte selskaper forfalt for mer enn 30 dager siden.

vi) Forbedret finansieringsstrategi

- 122) Ifølge islandske myndigheter er Landsbankinns finansieringsprofil tilstrekkelig spredt, og det forventes ingen store refinansieringsbehov på kort eller mellomlang sikt. Finansieringen er i dag sammensatt omtrent slik: 10 % innskudd fra finansinstitusjoner, 40 % innskudd fra kunder (hvorav 80 % er anfordringsinnskudd og 20 % er termininnskudd på opp til 5 år), 30 % sikrede lån som forfaller i 2014–2018, og 20 % egenkapital.
- 123) Som beskrevet ovenfor er innskudd Landsbankinns viktigste finansieringskilde. Ifølge omstruktureringsplanen vil innskuddene dessuten få økt betydning i løpet av omstrukturingsperioden. Samtidig har Landsbankinn til hensikt å øke andelen av termininnskudd slik at innskuddene blir ”mer stabile”.
- 124) Sikrede lån vil fortsatt være en viktig finansieringskilde. Dette er også det mest sannsynlige refinansieringsalternativet når de nåværende sikrede lånene forfaller, mens utstedelse av usikrede obligasjoner ikke er et sannsynlig finansieringsalternativ for Landsbankinn på kort og mellomlang sikt. Banken har til hensikt å finansiere langsiktige eiendeler, for eksempel boliglån, med sikrede obligasjoner i framtiden, og dette vil kunne utgjøre opp til 5 % av bankens samlede finansiering i framtiden. Det er imidlertid ikke forventet at dette vil skje i løpet av perioden som omfattes av omstruktureringsplanen som er framlagt for Overvåkningsorganet.

vii) Forbedret kostnadseffektivitet

- 125) Ifølge omstruktureringsplanen har Landsbankinn fortsatt oppmerksomheten rettet mot å drive en effektiv og rasjonell virksomhet for å takle økte infrastrukturkostnader som følge av strengere myndighetskontroller, høyere skatter og utgiftene knyttet til omstrukturingsarbeidet.
- 126) I omstruktureringsplanen antas det at de generelle driftskostnadene vil bli redusert med [...] % (idet det tas hensyn til inflasjon), først og fremst som en følge av at Spkef og andre datterselskaper kan fusjoneres med banken. Ifølge Landsbankinn gir dette en mulighet for å redusere kostnadene, særlig gjennom en nedbemanning på [...] % av fulltidsansatte i løpet av de neste tre årene). Banken opplyser dessuten at det er igangsatt et stort prosjekt med sikte på å rasjonalisere Landsbankinns tjenestelinje. Banken har også forpliktet seg til å legge ned [...] filialer i løpet av omstrukturingsperioden. Det forventes at disse tiltakene, i tillegg til nedbemanningen, vil føre til at forholdet mellom kostnader og inntekter går ned fra 57,2 % i 2011 til [...] % i 2014.

viii) Forbedret risikohåndtering

- 127) Landsbankinn har underrettet Overvåkningsorganet om at et av bankens mål er å forbedre risikohåndteringen. I denne forbindelse har Landsbankinn opprettet en avdeling for risikohåndtering. Avdelingen har ansvar for all tradisjonell risikohåndtering, måling og vurdering av markedsrisiko, likviditetsrisiko, operasjonell risiko og kredittrisiko. Ifølge Landsbankinn er risikohåndteringen blitt betraktelig forbedret som følge av bankens nye organisasjonsstruktur. Avdelingen har 44 ansatte.

⁽⁴²⁾ De største islandske bankene ble enige om å tilby alle overbelånte kunder å nedskrive boliglånet til 110 % av pantets verdi, dvs. at boliglånets hovedstol settes til 110 % av eiendommens registrerte verdi.

3.5.2 Evne til å oppnå lønnsomhet i et normalscenario og et stress-scenario

- 128) I omstrukturingsplanen har islandske myndigheter framlagt et normalscenario og tre stress-scenarioer for Landsbankinn for å vise bankens evne til å oppnå langsiktig lønnsomhet og bankens motstandskraft ved en negativ makroøkonomisk utvikling.

3.5.2.1 Normalscenarioet

- 129) Omstrukturingsplanen som beskrives ovenfor, utgjør normalscenarioet. Ifølge islandske myndigheter ligner de underliggende makroøkonomiske indikatorene dem som inngår i den islandske sentralbankens basisprognose for de neste årene og som vises nedenfor i tabell 5:

Nøkkelindikator	2011	Prognose		
		2012	2013	2014
BNP	3,2 %	1,7 %	2,3 %	3,9 %
Privat forbruk	3,4 %	1,5 %	3,4 %	3,2 %
Offentlig forbruk	-0,2 %	1,3 %	1,5 %	1,0 %
Samlet investering	6,6 %	23,9 %	6,4 %	13,4 %
Eksport	2,7 %	2,0 %	2,0 %	2,5 %
Import	4,1 %	3,4 %	4,9 %	3,1 %
Produksjonsgap	-2,7 %	-1,6 %	-0,8 %	1,1 %
Kortsiktig interbankrente	4,5 %	4,9 %	6,4 %	6,9 %
Arbeidsledighet	7,4 %	6,2 %	5,0 %	4,0 %
Vekslingskurs ISK/EUR	162,6	163,5	163,5	163,5
Inflasjon	4,0 %	4,6 %	3,0 %	2,6 %

Tabell 5: Makroøkonomisk prognose, normalscenario

3.5.2.1 Stress-scenarioene

- 130) Omstrukturingsplanen omhandler tre stress-scenarioer – mild resesjon, internasjonal økonomisk depresjon og depresiering av króna, herunder de metodene som er anvendt for å utarbeide disse scenarioene, samt virkningen på bankens kapitalposisjon. Scenarioene er utformet på bakgrunn av usannsynlige, men potensielt troverdige endringer i det økonomiske miljøet banken driver sin virksomhet i. For eksempel er scenarioet med internasjonal økonomisk depresjon basert på en potensiell oppløsning av eurosone og virkningen av dette på den europeiske økonomien. De resulterende makroøkonomiske variablene vil i dette scenarioet bli som følger:

Scenario 3 – Internasjonal depresjon						
Nøkkelindikator	2012		2013		2014	
BNP	-3,5 %	-5,2 %	-3,6 %	-5,9 %	-0,8 %	-4,7 %
Privat forbruk	-5,6 %	-7,1 %	-3,9 %	-7,3 %	3,6 %	0,4 %
Offentlig forbruk	1,3 %	0,0 %	1,5 %	0,0 %	1,0 %	0,0 %
Samlet investering	-15,7 %	-39,6 %	-1,4 %	-7,8 %	0,6 %	12,8 %
Eksport	-5,8 %	-7,8 %	-4,0 %	-6,0 %	2,8 %	0,3 %
Import	-16,3 %	-19,7 %	0,4 %	-4,5 %	13,7 %	10,6 %
Produksjonsgap	-4,0 %	-2,5 %	-9,7 %	-9,0 %	-12,8 %	-13,9 %
Kortsiktig interbankrente	4,8 %	-0,1 %	4,0 %	-2,4 %	2,3 %	-4,6 %
Arbeidsledighet	6,9 %	0,7 %	7,3 %	2,3 %	7,7 %	3,7 %
Vekslingskurs ISK/EUR	196,2	32,7	196,2	32,7	196,2	32,7
Inflasjon	6,7 %	2,1 %	3,8 %	0,8 %	1,3 %	-1,3 %

*De grå tallene viser differansen i forhold til prognosen for normalscenarioet.

Tabell 6: Makro-indikatorer i scenarioet med internasjonal økonomisk depresjon

- 131) I den stresstesten som Landsbankinn har framlagt, er det anvendt ulike metoder for å "oversette" de tre scenarioene til en måling av virkningen på bankens finansregnskap, utlånstap og økonomiske kapital. Som et eksempel viser diagram 3 nedenfor hvordan tapsgrad ved mislighold (LGD) er knyttet til resultatene i bruttonasjonalproduktet (BNP).

[Diagram som viser forbindelsen mellom tapsgrad ved mislighold og brutto nasjonalprodukt]

Verdiene er av hensyn til taushetsplikten ikke oppgitt]

Diagram 3: Forbindelsen mellom BNP og LDG

- 132) Den viktigste konklusjonen av stresstestene er at kapitaliseringen av Landsbankinn ligger over både interne og eksterne minstekrav til kapitaldekning i alle scenarioene, og banken har ifølge omstrukturingsplanen [...] % overskytende kapital.
- 133) I tillegg omfatter omstrukturingsplanen for Landsbankinn en "kvasi-stresstest" av bankens likviditetsprosent. I dette tilfellet antar banken at alle innskudd fra finansinstitusjoner vil bli trukket ut umiddelbart, etter for eksempel fjerning av kapitalkontrollen. Ifølge opplysningene som er framlagt av islandske myndigheter, vil Landsbankinns likviditetsstilling selv i et slikt tilfelle være sterk, særlig fordi banken kan realisere ytterligere eiendeler relativt raskt og uten for stor negativ innvirkning på balansen, for eksempel bankens portefølje av boliglån med pålydende i ISK (gjennom utlånstransaksjoner med den islandske sentralbanken). Diagram 4 nedenfor viser dette scenarioet:

[Diagram som viser Landsbankinns likviditetsstilling]

Verdiene er av hensyn til taushetsplikten ikke oppgitt]

Diagram 4: Kjernelikviditetsstilling etter uttak av alle institusjonelle innskudd og varierende uttak fra kunder

- 134) Ifølge denne beregningen kan banken tåle ytterligere uttak av [...] % av kundenes innskudd uten at den må begynne å realisere eiendeler. Dette resultatet tyder på at banken har gode muligheter for å takle uventede likviditetsforstyrrelser.

4. Grunnlag for å innlede formell undersøkelse, Spkef-transaksjonen og de midlertidig godkjente tiltakene i vedtakene om sparebankene

- 135) I åpningsvedtaket var Overvåkningsorganets foreløpige konklusjon at tiltakene som ble truffet av den islandske stat for å kapitalisere Landsbankinn, innebærer statsstøtte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61. Det kunne videre ikke utelukke at det forelå statsstøtte i forbindelse med den ubegrensede innskuddsgarantien. Åpningsvedtaket omfattet ikke støttetiltakene som var knyttet til ervervelsen av SpSv, som ble midlertidig godkjent av Overvåkningsorganet i vedtakene om sparebankene. Overvåkningsorganet vil framlegge sitt endelige syn på disse tiltakene, som fortsatt har betydning for denne vurderingen, i dette vedtak. Tiltakene knyttet til overføringen av virksomheten fra Spkef til Landsbankinn var ikke omfattet av åpningsvedtaket, og nedenfor vil Overvåkningsorganet derfor vurdere også disse.
- 136) Når det gjelder hvorvidt tiltakene som ble vurdert i åpningsvedtaket, er forenlig med EØS-avtalen, anså Overvåkningsorganet at en endelig avgjørelse bare kunne tas på grunnlag av en omstrukturingsplan, som ikke var blitt oversendt da Overvåkningsorganet innledet formell undersøkelse 15. desember 2010. Det at omstrukturingsplanen fortsatt ikke forelå mer enn to år etter at Landsbankinn ble opprettet og ett år etter at avtalen med Landsbankis kreditorer ble inngått, var en særlig grunn til at Overvåkningsorganet var i tvil om støtten var forenlig med EØS-avtalen.

4.1 Kommentarer fra berørte parter

- 137) Overvåkningsorganet mottok en uttalelse på vegne av kreditorene i den tidligere banken, der de understreket at de måtte anses som berørte parter og uttalte at de kanskje ville oversende flere merknader senere.

4.2 *Kommentarer fra islandske myndigheter*

- 138) Islandske myndigheter godtar at tiltak truffet i forbindelse med opprettelsen av NBI, nå Landsbankinn, utgjør statsstøtte. Islandske myndigheter mener likevel at tiltakene er forenlige med EØS-avtalens virkemåte på grunnlag av avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b), ettersom de er nødvendige, forholdsmessig tilpasset og hensiktsmessige for å bøte på en alvorlig forstyrrelse i den islandske økonomien. Islandske myndigheter anser at tiltakene som er truffet, på alle måter er i tråd med prinsippene i Overvåkningsorganets retningslinjer for statsstøtte, og de hevder at støtten er nødvendig og begrenset til det nødvendige minstebeløp.
- 139) Islandske myndigheter understreker dessuten at de tidligere aksjeeierne i Landsbanki har tapt alle sine aksjer uten å ha mottatt noen kompensasjon fra staten, og at støtten er riktig utformet for å redusere negative ringvirkninger for konkurrentene.
- 140) Når det gjelder overføringen av virksomhet fra Spkef til Landsbankinn, erkjenner islandske myndigheter at statens forpliktelse til å dekke differansen mellom overførte eiendeler og overførte forpliktelser utgjør statsstøtte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1, selv om de er av den oppfatning at avtalens art utelukker at Landsbankinn får en direkte finansiell fordel. De medgir imidlertid at tiltaket kan styrke Landsbankinns stilling, ettersom det gir banken et større kundegrunnlag og kan gi den mulighet til å rasjonalisere virksomheten.
- 141) Islandske myndigheter hevder uansett at støtten er forenlig med EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b). Ettersom statens bidrag er begrenset til å dekke den nøyaktige differansen mellom eiendeler og forpliktelser, og denne differansen fastsettes av en uavhengig komité, hevder de at støtten er begrenset til det nødvendige minimum. De hevder at støtten også stod i forhold til formålet, ettersom Landsbankinn var den eneste banken som kunne overta Spkefs virksomhet den gang, og at alternativene, for eksempel tvunget fusjon foretatt av Finanstilsynet, ville ha vært mer forstyrrende og potensielt mer kostbare for staten.
- 142) Islandske myndigheter anser ikke at innskuddsgarantien innebærer statsstøtte.

4.3 *Islandske myndigheters forpliktelser*

- 143) Islandske myndigheter har påtatt seg en rekke forpliktelser, hvorav de fleste er knyttet til konkurransevriddingene som fulgte av støtten som vurderes. Forpliktelsene beskrives i vedlegget.

II. VURDERING

1. Eventuell statsstøtte

- 144) EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 lyder:

”Med de unntak som er fastsatt i denne avtale, skal støtte gitt av EFs medlemsstater eller EFTA-statene eller støtte gitt av statsmidler i enhver form, som virir eller truer med å vri konkurransen ved å begunstige enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer, være uforenlig med denne avtales funksjon i den utstrekning støtten påvirker samhandelen mellom avtalepartene.”

- 145) Nedenfor vil Overvåkningsorganet vurdere følgende tiltak⁽⁴³⁾:

- den innledende driftskapitalen som ble gitt av den islandske stat til den nye banken,
- den (innledende) fulle statlige kapitaliseringen av den nye banken, og statens fortsatte innehav av majoritetsaksjer.

Ovennevnte tiltak omtales heretter samlet som ”kapitaliseringstiltakene”. I tillegg vil Overvåkningsorganet vurdere:

- den islandske regjeringens tilsagn om at den ville garantere innenlandske innskudd i alle islandske banker fullt ut, og
- overføringen av virksomhet fra Spkef til Landsbankinn (”Spkef-transaksjonen”).

⁽⁴³⁾ Tiltakene beskrives nærmere i kapittel 3 i dette vedtak.

- 146) Overvåkningsorganet minner også om at de midlertidig godkjente redningstiltakene for SpSv, som nå vil bli fusjonert med Landsbankinn, utgjør statsstøtte, og svaret på spørsmålet om disse tiltakene er forenlige med EØS-avtalen, avhenger av omstruktureringsplanen for den fusjonerte enheten.

1.1 Eventuelle statlige midler

- 147) Som Overvåkningsorganet allerede fastslo i sin foreløpige konklusjon i åpningsvedtaket, er det klart at kapitaliseringstiltakene er finansiert gjennom statlige midler fra den islandske statskassen. Når det gjelder Spkef-transaksjonen, påtok staten seg risikoen for at Spkefs eiendeler ikke ville være tilstrekkelige til å dekke de overførte forpliktelsene (innskuddene) i Spkef bank. Banken garanterte å dekke underskuddet, noe som innebar en (potensiell) overføring av statlige midler. Som beskrevet ovenfor besluttet voldgiftskomiteen nylig at staten skulle betale 19,2 milliarder ISK til Landsbankinn. Det er derfor åpenbart at dette tiltaket innebærer overføring av statsmidler.
- 148) Når det gjelder innskuddsgarantien, understreker Overvåkningsorganet innledningsvis at vurderingen er begrenset til den tilleggsinnskuddsgarantien som er beskrevet ovenfor, og som hovedsakelig består av tilsagnene fra den islandske regjering om at innskudd i innenlandske forretnings- og sparebanker og deres filialer på Island vil være dekket i sin helhet.
- 149) Denne vurderingen berører ikke Overvåkningsorganets syn på hvorvidt lov nr. 98/1999 og den islandske regjeringens og TIFs tiltak under finanskrisen er forenlige med EØS-regelverket, særlig direktiv 94/19/EF. Når det gjelder gjennomføringen av direktiv 97/9/EF og 94/19/EF, er Overvåkningsorganet av den oppfatning at i det omfang slike tiltak utgjør statsstøtte, vil bruk av statlige midler for å overholde forpliktelser i henhold til EØS-regelverket vanligvis ikke være i strid med EØS-avtalens artikkel 61. Dette vedtak omfatter derfor ingen vurdering av disse tiltakene.
- 150) Overvåkningsorganet uttalte i åpningsvedtaket at det ville undersøke nærmere om den islandske stats uttalelser som beskrives ovenfor, er tilstrekkelig presise, resolute, ubetingede og rettslig bindende til at de for eksempel medfører en forpliktelse til å yte statlige midler⁽⁴⁴⁾. I vurderingen av om disse kriteriene er oppfylt, bemerket Overvåkningsorganet at tilsagnene innebar en ugiendrivelig forpliktelse til å yte offentlige midler, noe som framgår av det forhold at den islandske stat har gjort sitt beste for å beskytte innskyterne: Den har ikke bare endret prioriteringen av innskuddsinnehavere i insolvente bo (som ikke ville medføre bruk av statlige midler), men har også gjort det klart at den ikke vil la innskyterne lide noe tap. Regjeringens ubegrensede garanti for alle innskudd i innenlandske forretnings- og sparebanker skiller seg videre ut fra alle innskuddsgarantiordninger som bygger på EØS-reglene, ettersom det ikke er fastsatt et høyeste beløp for beskyttelsen og ettersom bankene som benytter seg av tiltaket, ikke bidrar finansielt.
- 151) Den islandske regjeringens forståelse av dette tilsagnet tydeliggjøres av statens inngripen i finanssektoren etter oktober 2008, som har vært motivert av ønsket om å følge opp tilsagnet. Inngripenen har omfattet tiltak for å dekke finansforetaks innskudd, for eksempel etableringen av de tre forretningsbankene, overføringen av innskudd fra SPRON til Arion, overføringen av innskudd fra Straumur til Íslandsbanki, den islandske sentralbankens overtakelse av innskuddene fra de fem sparebankene i Sparisjóðabanki Íslands, overføringen av innskudd fra Byr sparebank til Byr hf, overføringen av innskudd fra Keflavík sparebank til SpKef og statens ansvar for innskudd i SpKef etter den tvungne fusjonen med Landsbankinn.
- 152) Islandske myndigheter har i flere statsstøttesaker som Overvåkningsorganet er i ferd med å undersøke, hvorav noen er nevnt ovenfor, hevdet at de valgte tiltakene i de ulike sakene var det finansielt minst tyngende alternativet for den islandske stat dersom den skulle holde løftet om å beskytte innskyterne fullt ut.
- 153) I lys av opplysningene ovenfor anser Overvåkningsorganet at det foreligger et juridisk bindende, nøyaktig, ubetinget og resolutt tiltak. På bakgrunn av dette konkluderer Overvåkningsorganet derfor med at den islandske stats tilsagn om at innskudd er garantert i sin helhet, medfører en forpliktelse til å yte statlige midler i henhold til EØS-avtalens artikkel 61.

⁽⁴⁴⁾ Se i denne forbindelse Underrettens dom i forente saker T-425/04, T-444/04, T-450/04 og T-456/04, *Frankrike m.fl. mot Kommisjonen*, dom av 21. mai 2010, saml. [2010] II-02099, nr. 283 (påanket) samt uttalelsen fra AG Mengozzi i ankesaken, dvs. sak C-399/10, *Bouygues*, nr. 47, der det fastslås at disse vilkårene er for strenge til at det kan konkluderes med at statsstøtte foreligger.

1.2 Begunstigelse av enkelte foretak eller produksjon av enkelte varer

1.2.1 Fordel

- 154) For det første må støttetiltaket gi den nye banken fordeler som fritar den for kostnader som vanligvis betales over bankens budsjett. I tråd med den foreløpige konklusjonen i åpningsvedtaket er Overvåkningsorganet fortsatt av den oppfatning at alle kapitaliseringstiltakene gir den nye banken en fordel ettersom den mottatte kapitalen ikke ville vært tilgjengelig for banken uten statens inngripen.
- 155) For å avgjøre om en investering i et foretak, for eksempel gjennom et kapitalinnskudd, innebærer en fordel, anvender Overvåkningsorganet markedsinvestorprinsippet og vurderer om en privat investor av samme størrelse som det offentlige organet som driver virksomhet på vanlige markedsvilkår, ville gjort en slik investering⁽⁴⁵⁾. Etter at finanskrisen inntraff, har oppfatningen til både Europakommisjonen (i mange saker)⁽⁴⁶⁾ og Overvåkningsorganet⁽⁴⁷⁾ vært at statlig rekapitalisering av banker utgjør statsstøtte, i betraktning av uroen og usikkerheten som har kjennetegnet finansmarkedene siden høsten 2008. Denne generelle betraktningen gjelder særlig det islandske finansmarkedet i 2008 og 2009, da hele systemet brøt sammen. Overvåkningsorganet anser derfor at kapitaliseringstiltakene gir Landsbankinn en fordel, uavhengig av den eventuelle overføringen av en aksjeminoritet til kreditorene (stort sett fra privat sektor). Den private sektorens bidrag i kapitaliseringen av Landsbankinn kom utelukkende fra den tidligere bankens kreditorer, som bare forsøkte å redusere sine tap⁽⁴⁸⁾. På grunn av den betingede obligasjonsordningen som er beskrevet ovenfor, kan de heller ikke anses å ha investert på samme vilkår som staten.
- 156) Når det gjelder Spkef-transaksjonen, legger Overvåkningsorganet merke til at transaksjonen var rettet mot å gi Landsbankinn kompensasjon som bare tilsvarte differansen mellom overførte eiendeler og forpliktelser. Ordningen som ble anvendt for å fastsette differansen, med en uavhengig voldgiftskomite som høyeste myndighet, sikret dessuten en høy grad av objektivitet i denne prosessen. Imidlertid ble hele risikoen for at Spkefs eiendeler var av lavere verdi enn de overførte innskuddene, og forpliktelsen til å dekke et eventuelt underskudd, overført til staten. Følgelig kunne Landsbankinn skaffe seg merverdi og flere markedsandeler, uten å ta noen risiko. Overvåkningsorganet konkluderer med at dette innebærer en fordel.
- 157) Til slutt må Overvåkningsorganet også vurdere om tilleggsinnskuddsgarantien innebærer en fordel for Landsbankinn og islandske banker generelt. I denne forbindelse merker Overvåkningsorganet seg at da islandske myndigheter første gang ga tilsagnet om at innskudd ville være garantert, var det ikke helt klart hvordan garantien ville fungere i praksis, særlig ikke hvilken virkning en slik inngripen ville ha på en sammenbrutt bank som ikke lenger er i stand til å oppfylle sine finansielle forpliktelser overfor innskyterne. I mellomtiden ser det ut til at en slik bank vil kunne gå over ende, men at den islandske stat, for eksempel ved å overføre innskudd til en annen bank og dekke underskuddet med eiendeler, vil sikre at hele innskuddet kan betales i sin helhet og at innskyterne alltid vil ha tilgang til hele innskuddet sitt.
- 158) Overvåkningsorganet mener at det viktigste spørsmålet ikke er nøyaktig hvordan staten ville opptre for å oppfylle den ubegrensede garantien på innenlandske innskudd. Det viktige er at den har påtatt seg forpliktelsen til å gripe inn i et ubegrenset omfang dersom en bank ikke klarer å utbetale innskudd.
- 159) Den ubegrensede garantien har etter Overvåkningsorganets oppfatning begunstiget Landsbankinn: For det første fordi den innebærer et verdifullt konkurransefortrinn – en ubegrenset statsgaranti, og dermed et viktig sikkerhetsnett – framfor alternative investeringsmuligheter og leverandører. Dette framgår for eksempel av en fersk rapport fra økonomiministeren: "islandske finansforetak driver i dag virksomhet i et beskyttet miljø med kapitalkontroll og full innskuddsgaranti. Under slike forhold er bankinnskudd i praksis det eneste sikre alternativet for islandske sparere"⁽⁴⁹⁾.

⁽⁴⁵⁾ Se for eksempel T-228/99 *WestLB*, [2003] saml. 435.

⁽⁴⁶⁾ Se for eksempel Kommisjonens vedtak av 10. oktober 2008 i sak NN 51/2008 *Garantiordning for banker i Danmark*, nr. 32, og Kommisjonens vedtak av 21. oktober 2008 i sak C 10/2008 *IKB*, nr. 74.

⁽⁴⁷⁾ Se Overvåkningsorganets vedtak av 8. mai 2009 om en ordning for midlertidig rekapitalisering av grunnleggende sunne banker for å fremme finansiell stabilitet og utlån til realøkonomien i Norge (205/09/COL), tilgjengelig på <http://www.eftasurv.int/?l=1&showLinkID=16694&l=1>

⁽⁴⁸⁾ Se i denne forbindelse et lignende resonnement vedtatt av Europakommisjonen med hensyn til investeringer gjort av leverandører til et foretak i vanskeligheter, i kommisjonsbeslutning C 4/10 (ex NN 64/09) – Støtte til Trèves (Frankrike).

⁽⁴⁹⁾ Rapport fra økonomiministeren til Alltinget (mars 2012), "Det islandske finanssystemets framtidige struktur", kap. 9.6, tilgjengelig på <http://eng.atvinnuvegaraduneyti.is/media/Acrobat/Future-Structure.pdf>

- 160) For det andre synes det klart at Landsbankinn uten garantien mye lettere kunne blitt utsatt for et "run" på innskuddene i likhet med forgjengeren⁽⁵⁰⁾. Dermed ville banken sannsynligvis ha måttet betale høyere renter (for å kompensere for risikoen) for å tiltrekke eller beholde det samme innskuddsbeløpet. Overvåkningsorganet konkluderer derfor med at innskuddsgarantien medfører en fordel for banken.

1.2.2 Selektivitet

- 161) Det andre kravet er at støttetiltaket må være selektivt ved at det begunstiger "enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer". Kapitaliseringstiltakene og Spkef-transaksjonen er selektive ettersom de gir en fordel bare til Landsbankinn.
- 162) Ettersom statsstøtte kan være selektiv også i situasjoner der én eller flere sektorer av økonomien begunstiges og andre ikke, anser Overvåkningsorganet også statsgarantien for innskudd som begunstiger den islandske banksektoren som helhet, som selektiv. Denne konklusjonen følger også av betraktningene ovenfor, der det fastslås at banker begunstiges framfor andre foretak som tilbyr muligheter for å spare og investere penger.

1.3 Konkurransesvridning og påvirkning på samhandelen mellom avtalepartene

- 163) Tiltakene styrker Landsbankinns stilling overfor konkurrenter (eller potensielle konkurrenter) på Island og andre EØS-stater. Landsbankinn er som beskrevet ovenfor et foretak som driver virksomhet i finansmarkeder som er åpne for internasjonal konkurranse i EØS-området. De islandske finansmarkedene er for tiden temmelig isolerte, særlig på grunn av kapitalkontrollen, men handel over landegrensene og muligheter for det finnes fortsatt, og handelen vil sannsynligvis øke så snart kapitalkontrollen oppheves. Alle tiltakene som er under vurdering, må derfor anses å vri konkurransen og påvirke samhandelen mellom avtalepartene til EØS-avtalen⁽⁵¹⁾.

1.4 Konklusjon

- 164) Overvåkningsorganets konklusjon er derfor at tiltakene som ble truffet av den islandske stat for å kapitalisere den nye banken, innskuddsgarantien og Spkef-transaksjonen innebærer statsstøtte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1. Overvåkningsorganet minner om at det trakk samme konklusjon med hensyn til kapitaliseringstiltakene for SpSv i vedtakene om sparebankene.

2. Krav til framgangsmåte

- 165) I henhold til protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 3 "skal EFTAs overvåkningsorgan underrettes, tidsnok til at det kan oversende sine merknader, om eventuelle planer om å tildele eller endre støtte (...). Den berørte stat skal ikke iverksette det planlagte tiltaket før det er gjort et endelig vedtak".
- 166) Islandske myndigheter meldte ikke støttetiltakene som omfattes av åpningsvedtaket til Overvåkningsorganet før de ble iverksatt. Det samme gjelder Spkef-transaksjonen. Overvåkningsorganet konkluderer derfor med at islandske myndigheter ikke har overholdt sine forpliktelser i henhold til protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 3. Disse støttetiltakene var derfor ulovlige.

3. Spørsmålet om støtten er forenlig med EØS-avtalen

- 167) Som en innledende bemerkning påpeker Overvåkningsorganet at Landsbankinn er et nytt rettssubjekt som ble etablert i 2008, men banken er – når det gjelder innenlandsk virksomhet – åpenbart også den økonomiske etterfølgeren til Landsbanki, i den forstand at det er en økonomisk sammenheng mellom de to enhetene. Islandske myndigheter har forklart at likheten mellom navnene på den tidligere og nye banken skal gjøre det mulig for Landsbankinn å nyte godt av merverdien som fortsatt er knyttet til navnet "Landsbanki" på Island. Ettersom den økonomiske virksomheten som Landsbankinn drev fra høsten 2008 og framover, ikke kunne fortsatt uten støtten, anser Overvåkningsorganet banken som et foretak i vanskeligheter.

⁽⁵⁰⁾ Overvåkningsorganet merker seg i denne forbindelse merknadene fra den islandske sentralbanksjefen, som i forordet til bankens rapport om finansiell stabilitet for andre halvdel av 2010 uttalte at "finansinstitusjonenes kapitalisering for tiden er beskyttet gjennom kapitalkontrollen og regjeringens tilsagn om innskuddsgaranti". Se <http://www.sedlabanki.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=8260>, s. 5. Se også Kommisjonens vedtak NN48/2008 Garantiordning for banker i Irland, nr. 46 og 47: http://ec.europa.eu/community_law/state_aids/comp-2008/nn048-08.pdf; og NN51/2008 Garantiordning for banker i Danmark: http://ec.europa.eu/community_law/state_aids/comp-2008/nn051-08.pdf

⁽⁵¹⁾ Se i denne forbindelse sak 730/79 *Phillip Morris mot Kommisjonen*, [1980] saml. 2671.

- 168) Tiltakene som er under vurdering, er samtidig både krise- og omstruktureringstiltak. Som det framgår av åpningsvedtaket ville Overvåkningsorganet sannsynligvis midlertidig ha godkjent tiltakene som forenlig krisestøtte dersom de var blitt meldt før de ble iverksatt, før det hadde tatt en endelig beslutning om dem på grunnlag av en omstruktureringsplan. I mangel av en melding i tide innledet imidlertid Overvåkningsorganet formell undersøkelse og anmodet om å få oversendt en omstruktureringsplan. Som nevnt ovenfor avhenger svaret på spørsmålet om disse tiltakene er forenlig med EØS-avtalen, av om omstruktureringsplanen oppfyller kriteriene i Overvåkningsorganets gjeldende retningslinjer for statsstøtte for foretak i vanskeligheter.

3.1 Rettslig grunnlag for vurderingen av forenlighet: EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 og Overvåkningsorganets retningslinjer for omstrukturering

- 169) Statsstøtte til foretak i vanskeligheter vurderes vanligvis i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav c), men Overvåkningsorganet kan i henhold til avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b) tillate statsstøtte for "å bøte på en alvorlig forstyrrelse av økonomien i en av EFs medlemsstater eller en EFTA-stat". Som omhandlet i nr. 8 i retningslinjene for banksektoren⁽⁵²⁾ og bekreftet med dette, mener Overvåkningsorganet at EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b), i tråd med rettspraksis og Europakommisjonens beslutningspraksis, gjør det nødvendig å anvende en streng fortolkning av hva som kan anses som en alvorlig forstyrrelse av en EFTA-stats økonomi.
- 170) Islandske myndigheter har som forklart ovenfor fortalt at det islandske finanssystemet gikk inn i en tilstand med systemkrise i oktober 2008, og at dette førte til at de viktigste bankene og store sparebanker gikk over ende i løpet av noen dager. Den samlede markedsandelen til finansinstitusjonene som gikk over ende, oversteg 90 % i de fleste segmentene i det islandske finansmarkedet. Vanskelighetene ble toppet med tapet tillit til landets valuta. Islands realøkonomi er hardt rammet av finanskrisen. Selv om det har gått mer enn tre år siden krisen begynte, er det islandske finanssystemet fortsatt sårbar. Situasjonen er blitt betydelig bedre siden 2008, men det er åpenbart at tiltakene på det tidspunkt de ble truffet, hadde til formål å bøte på en alvorlig forstyrrelse i den islandske økonomien.
- 171) EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b) anses derfor å få anvendelse i dette tilfellet.

Anvendelsen av retningslinjene for omstrukturering

- 172) Overvåkningsorganets retningslinjer for statsstøtte knyttet til gjenoppretting av lønnsomheten og vurdering av omstruktureringstiltakene i finanssektoren under den rådende krisen i henhold til statsstøttereglene⁽⁵³⁾ ("retningslinjene for omstrukturering") fastsetter de statsstøttereglene som får anvendelse ved omstrukturering av finansinstitusjoner under den rådende krisen. Ifølge retningslinjene for omstrukturering må omstrukturering av en finansiell institusjon for å være forenlig med EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b) under den rådende finanskrisen
- i) føre til at bankens lønnsomhet gjenoprettes,
 - ii) omfatte et tilstrekkelig eget bidrag fra støttemottakeren (byrdedeling), og
 - iii) omfatte tilstrekkelige tiltak for å begrense konkurransevridningen.
- 173) Overvåkningsorganet vil derfor i det følgende, på grunnlag av omstruktureringsplanen som er framlagt for Landsbankinn, vurdere om disse kriteriene er oppfylt, og om støttetiltakene som beskrives ovenfor, dermed utgjør forenlig omstruktureringsstøtte.

3.2 Gjenoppretting av lønnsomheten

- 174) Gjenoppretting av langsiktig lønnsomhet for en støttemottaker som mottar omstruktureringsstøtte, er hovedformålet med slik støtte, og vurderingen av om omstruktureringsstøtten vil bidra til at dette målet nås, er en viktig faktor når spørsmålet om forenlighet skal besvares.

⁽⁵²⁾ Se del VIII i Overvåkningsorganets retningslinjer for statsstøtte: "Midlertidige regler i forbindelse med finanskrisen. Anvendelsen av statsstøtteregler på tiltak truffet overfor finansinstitusjoner i forbindelse med den rådende globale finanskrisen", som er tilgjengelig på <http://www.eftasurv.int/?l=1&showLinkID=16604&l=1>.

⁽⁵³⁾ "Gjenoppretting av lønnsomheten og vurdering av omstruktureringstiltakene i finanssektoren under den rådende krisen i henhold til statsstøttereglene", vedtatt av Overvåkningsorganet 25.11.2009 under kapittel VII: "Midlertidige rammebestemmelser i forbindelse med finanskrisen", som er utvidet med retningslinjene for finanskrisen 2012. Tilgjengelig på Overvåkningsorganets nettsted: <http://www.eftasurv.int/media/state-aid-guidelines/Part-VIII---Return-to-viability-and-the-assessment-of-restructuring-measures-in-the-financial-sector.pdf>.

- 175) Som nevnt ovenfor fører uroen i den islandske økonomien fra og med høsten 2008, anvendelsen av ekstraordinære tiltak som for eksempel kapitalkontroll, rammebetingelser under utarbeiding og makroøkonomiske utsikter som, til tross for en viss stabilisering i det siste, fortsatt er noe usikre, særlig i lys av de pågående økonomiske problemene i eurosone, til at det er utfordrende å drive en bank lønnsomt og sikre langsiktig lønnsomhet. Overvåkningsorganet understreker her at denne betraktningen må tas hensyn til i vurderingen nedenfor.
- 176) I henhold til avsnitt 2 i retningslinjene for omstrukturering bør EØS-staten framlegge en omfattende og detaljert omstrukturingsplan som gir fullstendige opplysninger om forretningsmodellen og gjenoppretter bankens langsiktige lønnsomhet. Nummer 10 i retningslinjene for omstrukturering krever at omstrukturingsplanen fastslår årsakene til bankens vanskeligheter og angir bankens egne svakheter samt skisserer hvordan de foreslåtte omstruktureringstiltakene kan løse bankens underliggende problemer.
- 177) Årsakene til Landsbankis vanskeligheter er, som beskrevet ovenfor, redegjort for både i omstrukturingsplanen og i rapporten fra den særlige granskningskommisjonen ("SIC"). Blant de viktigste årsakene som er knyttet til banken og påpekt i nevnte rapport, var dårlig risikohåndtering, for sterk risikovilje, det uvanlig nære forholdet mellom eierne og de største låntakerne, for stor vekst på for kort tid, mangelen på erfaring i verdensmarkedene, slakke utlånsregler, mangelen på interne sjekker og kontroller samt en usunn bedriftskultur og -strategi. Banken var også sterkt avhengig av kortsiktig interbankfinansiering og måtte skaffe store mengder innskudd i utlandet for å finansiere sine aktiviteter. Dette forverret den allerede eksisterende ubalansen i forhold til utenlandsk valuta.

Myndighetenes lønnsomhetstiltak

- 178) Overvåkningsorganet mener at også Landsbankis sammenbrudd og sammenbruddet i den islandske finanssektoren ble forårsaket av en rekke faktorer som er særegne for Island, knyttet til landets beskjedne størrelse og mangler ved regelverk og tilsyn som er påpekt av den særlige granskningskommisjonen. Landsbankinns langsiktige lønnsomhet avhenger derfor, i likhet med det som er tilfelle for alle andre islandske banker, også av at manglene knyttet til tilsyn og regelverk rettes opp.
- 179) I denne forbindelse ser Overvåkningsorganet positivt på de endringene i regelverk og tilsyn som islandske myndigheter har gjort, og som beskrives i vedlegget.
- 180) For det første er Finanstillsynets fullmakter og kompetanse blitt utvidet, blant annet med nye ansvarsområder når det gjelder store enkelteksponeringer og risiko knyttet til dem, noe som etter Overvåkningsorganets oppfatning er en egnet reaksjon på en av faktorene som førte til det finansielle sammenbruddet.
- 181) For det andre er det midlertidig høye kapitaldekningskravet og en rekke bestemmelser knyttet til sikkerhetsstillelse, særlig forbudet mot å gi kreditt mot pant i egne aksjer, rettet mot å sikre at islandske banker ikke kan bygge opp en svak kapitalposisjon en gang til. Overvåkningsorganet anser at disse tiltakene vil bidra til å styrke de islandske bankene.
- 182) For det tredje er det iverksatt en rekke tiltak knyttet til valg av medlemmer i ledelse og styre samt deres godtgjøring. Videre er utlån til nærstående parter (for eksempel eiere) nå omfattet av strengere regler, og Finanstillsynet kan nå forby en bank å drive enkelte typer virksomhet dersom det mener det er grunn til det. Reglene for eksternt og internt regnskap er også endret, for eksempel har tidsrommet en ekstern regnskapsfører kan arbeide for samme bank blitt kortere. Overvåkningsorganet ser positivt på at disse tiltakene er rettet mot å hindre at historien gjentar seg når det gjelder eiere og øverste ledelse, og tiltakene øker også den eksterne risikoovervåkingen. Begge deler reduserer truslene mot bankenes lønnsomhet.
- 183) For det fjerde er ifølge islandske myndigheter den allerede nevnte muligheten som Finanstillsynet har til å begrense en banks virksomhet, også begrunnet i det omfattende uttaket islandske forretningsbanker foretok før krisen, som i det minste satte fortgang i deres fall. Etter Overvåkningsorganets oppfatning medfører dessuten de nye reglene for likviditet og balanse

i forhold til utenlandsk valuta⁽⁵⁴⁾ visse begrensninger når det gjelder bankenes mulighet til å tiltrekke uforholdsmessig store innskudd i utenlandsk valuta dersom dette skulle føre til at bankenes virksomhet blir lettere påvirket av og mer sårbar for valutarisiko og likvidetsrisiko. Overvåkningsorganet er tilfreds med at islandske myndigheter har rettet opp disse manglene i regelverket.

Omstruktureringsplanen for Landsbankinn

- 184) Når det gjelder omstruktureringsplanen og tiltakene på banknivå, har Landsbankinn i all hovedsak gått tilbake til en mer tradisjonell bankmodell, med innsatsen rettet mot sterke kjerneområder som innenlandsk detaljbank- og forretningsbankvirksomhet, som i all hovedsak vil bli finansiert gjennom innskudd fra innenlandske kunder.
- 185) Som nevnt ovenfor hadde Landsbankinn – sammenlignet med forgjengeren – langt lavere gjeldsgrad fra første dag. Ettersom det meste av den store gjelden forble i boet etter Landsbanki, vil Landsbankinn ifølge omstruktureringsplanen ikke være avhengig av refinansiering ved å utstede usikrede obligasjoner i internasjonale markeder, noe som under de rådende omstendigheter sannsynligvis ville vært utfordrende.
- 186) Avhengigheten av interbankmarkeder, og senere av utenlandske innskudd for refinansiering, viste seg å bli en av hovedårsakene til Landsbankis sammenbrudd. Finansieringen av Landsbankinn har på den annen side hittil overveiende vært basert på innskudd og egenkapital (over 70 %), og i omstruktureringsplanen forutses en liten økning i andelen av innskudd i forhold til samlede forpliktelser. Omstruktureringsplanen viser at det ikke vil oppstå store refinansieringsbehov i løpet av omstruktureringsperioden [...], og Overvåkningsorganet ser positivt på at verken en vellykket tilbakevending til internasjonale markeder for usikret gjeld eller, om enn mindre utfordrende, utstedelse av sikrede obligasjoner, inngår i antakelsene som ligger til grunn for finansieringsprognosen.
- 187) Når det gjelder den tidligere nevnte muligheten til vellykket utstedelse av usikrede obligasjoner, uttaler banken at investorene er lite tiltrukket av slik gjeld i dag, men at dette kan endre seg når den ubegrensede innskuddsgarantien – særlig prioriteringen av innskudd – oppheves, ettersom denne i dag gjør andre former for gjeld mindre tiltrekkende.
- 188) På grunnlag av opplysningene som er framlagt av islandske myndigheter, anser Overvåkningsorganet at bankens finansieringssituasjon ser ut til å være god fram til slutten av omstruktureringsperioden. I lys av usikkerheten knyttet til innskuddsgarantien og kapitalkontrollen samt den uvisse framtidige utviklingen av (statlige) gjeldsmarkeder, kan det ikke slås fast om Landsbankinns finansieringsstrategi vil bli gjennomført som planlagt på lang sikt. På grunn av de stabile finansieringsutsiktene, særlig den sterke avhengigheten av innskudd og sikrede obligasjoner i omstruktureringsperioden, og den store andelen av denne typen gjeld i balansen, medgir imidlertid Overvåkningsorganet at små variasjoner i finansieringsstrategien som kan bli nødvendig senere, ikke vil true bankens lønnsomhet.
- 189) Når det gjelder eiendelene i balansen, forblir også det meste av de risikofylte, internasjonale eiendelene i boet etter Landsbanki. Følgen er at balansen har krympet med ca. 75 %. En stor svakhet ved Landsbankis forretningsmodell – avhengigheten av risikofylte internasjonale eiendeler, og særlig den sterke avhengigheten av overskuddet fra investeringsbankvirksomheten (43 % av overskuddet før krisen) uten egnet risikovurdering og med begrenset kjennskap til markedet – er dermed fjernet. Overvåkningsorganet ser positivt på at banken ifølge omstruktureringsplanen ikke vil delta i lignende forretninger i framtiden, men heller satse på bankens tradisjonelle kjerneområde.

⁽⁵⁴⁾ Nye regler for valutabalansen vedtatt av den islandske sentralbanken trådte i kraft 1. januar 2011. Reglens formål er å begrense valutarisikoen ved å hindre at valutabalansen overskrider fastsatte grenser. En av de viktigste endringene i forhold til tidligere versjoner av reglene er at den tillatte åpne posisjonen i utenlandske enkeltvalutaer er redusert fra 20 % til 15 % av egenkapitalen, og den tillatte samlede balansen for utenlandsk valuta er redusert fra 30 % til 15 %. Rapporteringen av balansen for utenlandsk valuta er også mer detaljert enn før, ettersom eiendeler og forpliktelser med pålydende i utenlandsk valuta klassifiseres etter: lån, obligasjoner, egenkapitalinstrumenter, aksjer i verdipapirfond, innskudd, rentebærende avtaler, gjeld til sentralbanken osv. Dersom valutabalansen avviker fra grensene som er fastsatt i reglene, må det berørte finansforetaket treffe tiltak for å fjerne forskjellen innen høyst tre virkedager. Dersom et finansforetaks tiltak ikke er tilstrekkelig til å gjøre dette, kan sentralbanken ilegge periodiske bøter. Sentralbanken har også truffet andre tiltak for å begrense manglende valutabalanse, for eksempel ved å inngå en valutabytteavtale med en av forretningsbankene samt ved å kjøpe utenlandsk valuta. Ifølge sentralbanken fremmer disse tiltakene økt finansiell stabilitet og styrker sentralbankens ikke-lånte utenlandske valutareserver.

- 190) Det er åpenbart at banken har vokst siden den ble etablert, særlig gjennom oppkjøpet av Spkef og SpSv som beskrevet ovenfor. Imidlertid har dette ifølge omstrukturingsplanen ikke særlig innvirkning på Landsbankinns forretningsmodell, ettersom SpKef og SpSv stort sett kvittet seg med innenlandske eiendeler av lignende type som eiendelene i Landsbankinns portefølje. Uansett er Overvåkningsorganet av den oppfatning at de planlagte avhendelsene, som drøftes nærmere nedenfor, vil bidra til at Landsbankinn kan satse på sitt kjerneområde. Den planlagte nedleggelsen av [...] filialer i løpet av omstrukturingsperioden vil bidra til at Landsbankinn vil kunne oppnå effektivitetsgevinster.
- 191) En stor utfordring for banken er omstruktureringen av lånene som ble overført fra Landsbanki. I denne forbindelse ser Overvåkningsorganet positivt på at denne omstrukturingsprosessen er høyt prioritert av banken, noe som framgår av de mange generelle og skreddersydde forslagene som banken har framlagt for sine overbelånte kunder. Den har også opprettet en godt bemannet omstrukturingsavdeling. Prosessen er ikke blitt gjennomført så raskt som opprinnelig planlagt, men mye er likevel oppnådd allerede. For eksempel hadde i mars 2012 75 % av den samlede gjelden som måtte omstruktureres, vært gjenstand for en eller annen form for gjeldsjustering. Dessuten viser tallene som er framlagt av islandske myndigheter, at det store flertall av disse debitorerne var i stand til å betjene gjelden etter omstruktureringen.
- 192) Overvåkningsorganet mener at ovennevnte opplysninger tyder på at Landsbankinns omstrukturingsmetoder er fornuftige, og beviser at banken virkelig har gjort en innsats for å omstrukturere utlånsporteføljen. På grunnlag av framskrittene som er gjort hittil, virker det dessuten realistisk at banken kan nå målet om å fullføre 92 % av omstruktureringen (målt i samlet utlånsmengde) ved utgangen av 2012.
- 193) Overvåkningsorganet ser også positivt på at omstrukturingsplanen anslår en økning på bare [...] % av utlån til kunder i omstrukturingsperioden. Dette virker rimelig i den rådende økonomiske situasjonen. Det mener også at den reduserte andelen av egenkapital og egenkapitalinstrumenter, og særlig det planlagte salget av [...] (se vedlegget), ytterligere vil redusere risikoen i Landsbankinns eiendelsportefølje.
- 194) Alt i alt betyr dette, med forbehold for uventet utvikling i det makroøkonomiske miljø på Island eller andre land, at Landsbankinn etter Overvåkningsorganets oppfatning senest ved utgangen av omstrukturingsperioden vil ha en forholdsvis sunn balanse og lønnsomme utlånsporteføljer.
- 195) Som nevnt ovenfor var den svake kapitaliseringen av Landsbanki en av faktorene som førte til at banken gikk over ende. I omstrukturingsplanen for Landsbankinn antas det at banken vil holde seg godt over minstekravet til kapitaldekning på 16 % i hele omstrukturingsperioden. Denne dekningen ligger godt over det framtidige Basel III-minstekravet på 10,5 %. Også i de tilstrekkelig strenge stresstestene som Landsbankinn har gjennomgått, og som er i tråd med kravet i retningslinjene for omstrukturering om "en kombinasjon av stresshendelser og en langvarig global resesjon" (jf. nr. 13 i nevnte retningslinjer), ville kapitaldekningsgraden ikke komme under dette høye kravet. Overvåkningsorganet anser det som veloverveid og betryggende at banken selv i det stress-scenariot som har sterkest innvirkning på Landsbankinn kapitalgrunnlag – en oppløsning av eurosone – ville beholde [...] % overskytende kapital, som i et driftsmiljø som beskrevet ovenfor, gir Landsbankinn en betydelig buffer for å håndtere uventet motgang.
- 196) Landsbankinns kapitaldekning vil dessuten fortsette å øke gradvis i omstrukturingsperioden. I lys av dette anser Overvåkningsorganet at kapitaliseringen av Landsbankinn gjør banken tilstrekkelig sterk.
- 197) Når det gjelder bankens likviditetsstilling, merker Overvåkningsorganet seg at den i dag, ifølge omstrukturingsplanen, ser ut til å være tilstrekkelig solid, og at ikke noe tyder på at situasjonen vil bli betydelig forverret i løpet av omstrukturingsperioden. Overvåkningsorganet ser positivt på at banken allerede har begynt å tilpasse likviditetsstrategien til det framtidige Basel III-kravet. Det anser bankens nåværende likviditetskrav (LCR) på [...] % som et betryggende tegn, særlig sammenlignet med gjennomsnittet på 83 % som ble fastsatt i en undersøkelse i regi av Den internasjonale oppgjørsbank som omfattet flere enn 200 banker⁽⁵⁵⁾. Overvåkningsorganet mener dessuten at stresstesten av bankens likviditetsdekning viser at Landsbankinns likviditetssituasjon er god.

⁽⁵⁵⁾ Se <http://www.bis.org/press/p120412a.htm>.

- 198) Overvåkningsorganet ser også positivt på endringene i Landsbankinns foretaksstyring og utskiftingen av nøkkelpersoner. Likedan vil sterkere vektlegging av risikohåndtering, som beskrevet ovenfor, etter Overvåkningsorganets oppfatning rette opp en svakhet ved Landsbankinns forretningsmodell og bidra til en mer objektiv og profesjonell risikovurdering av bankens virksomhet.
- 199) Når det gjelder lønnsomhet, er det også fastsatt i retningslinjene for omstrukturering at omstrukturingsplanen bør vise hvordan banken så snart som mulig skal gjenopprette langsiktig lønnsomhet uten statsstøtte. Særlig bør banken kunne skape en tilstrekkelig avkastning på egenkapitalen, samtidig som den bør dekke alle kostnader knyttet til normal drift og oppfylle de relevante myndighetskrav. Det er særlig angitt i nr. 13 i retningslinjene for omstrukturering at langsiktig lønnsomhet oppnås når en bank kan dekke alle sine kostnader, også avskrivnings- og finanskostnader, og framvise tilstrekkelig avkastning på egenkapitalen, idet det tas hensyn til bankens risikoprofil.
- 200) Overvåkningsorganet minner her om noe som allerede er nevnt ovenfor, nemlig at det økonomiske miljøet Landsbankinn driver virksomhet i, ville vært utfordrende for enhver bank. Overvåkningsorganet anser også at alle banker på Island for øyeblikket må finne en vanskelig balanse mellom målet om økt fortjeneste og målet om å opprettholde en sikker (dvs. høy) kapitalbalanse. I lys av dette er Overvåkningsorganet tilfreds med den anslåtte lønnsomheten i omstrukturingsplanen, som til tross for den høye kapitaldekningen vil være tilfredsstillende i hele omstrukturingsperioden. Mellom 2009 og 2014 varierer egenkapitalavkastningen mellom [>5] % og [>15] %.
- 201) Som beskrevet ovenfor skyldes imidlertid denne variasjonen også uvanlige situasjoner og hendelser, for eksempel omvurderingsgevinster fra utlånsporteføljene som ble overført fra Landsbanki. Antall enkeltstående hendelser, for eksempel uventet vellykket salg av datterselskaper, og nedskrivningene som fulgte etter Høyesteretts ferske dom i saken om valutalån, forventes å bli redusert. Beregningen som er framlagt av islandske myndigheter, der disse ekstraordinære postene er fjernet fra resultatregnskapet, tyder på at banken har hatt og fortsatt vil få et forholdsvis stabilt overskudd fra 2011 og framover. Rapporten fra ISFI ("Icelandic State Financial Investments"), som er nevnt ovenfor, ser ut til å støtte denne konklusjonen. Det er ikke klart om disse beregningene bare gjenspeiler bankens "kjerne-lønnsomhet". Overvåkningsorganet merker seg imidlertid at rabattens andel minker raskt i løpet av omstrukturingsperioden, og banken regner ifølge omstrukturingsplanen med å innrapportere et årlig "kjerneoverskudd" på mellom ca. [...] og [...] milliarder ISK i perioden mellom 2012 og 2014.
- 202) Noen av de mest relevante og mer detaljerte aspektene ved den finansielle planleggingen er omhandlet ovenfor. Overvåkningsorganet mener at disse antakelsene alt i alt virker tilstrekkelig fornuftige i lys av det utfordrende driftsmiljøet. Når det gjelder rentemarginen, merker Overvåkningsorganet seg at den selv etter den forventede nedgangen til [...] %, vil være relativt høy i internasjonal målestokk⁽⁵⁶⁾. Ifølge islandske myndigheter har marginen holdt seg omtrent på dette nivået eller høyere i de siste tiårene. Dette skyldes blant annet det høye rentenivået på Island, lavere andel av boliglån i utlånsporteføljen og mindre banker. Overvåkningsorganet mener at disse forklaringene er rimelige, og anser derfor dette aspektet ved den finansielle planleggingen som tilstrekkelig plausibelt.
- 203) En annen viktig pådriver for framtidig lønnsomhet er større gebyr- og provisjonsinntekter, som anslås å øke med ca. [...] %. Denne økningen vil i sin tur gi et overskudd på over [...] milliarder ISK i 2014. Islandske myndigheter hevder at disse prognosene er troverdige, ettersom forretninger som aksjemarkedstransaksjoner og valutahandel praktisk talt har stanset opp etter sammenbruddet og innføringen av kapitalkontrollen.
- 204) Banken har som beskrevet ovenfor tatt en rekke initiativer for å øke effektiviteten og redusere kostnadene, blant annet den planlagte nedbemanningen som er beskrevet ovenfor, den planlagte nedleggelsen av [...] filialer og en generell rasjonalisering av virksomheten. Disse tiltakene bør til sammen redusere forholdet mellom kostnader og inntekter fra 57,2 % til [...] % i 2014.

⁽⁵⁶⁾ Se for eksempel den islandske sentralbankens rapport om finansiell stabilitet 2011:2, der det hevdes at rentemarginen er to-tre ganger høyere i Island enn i de andre nordiske landene.

Overvåkningsorganet ser positivt på denne innsatsen, ettersom det nåværende forholdet er relativt høyt i internasjonal målestokk. Overvåkningsorganet anser det også sannsynlig at dette målet kan nås.

- 205) I tillegg til det som beskrives ovenfor, er det åpenbart at omstrukturingsplanen bygger på en lang rekke andre antakelser. Overvåkningsorganet har tatt sikte på å undersøke de som virker mest relevante og er av størst betydning for Landsbankinns framtidige lønnsomhet. De makroøkonomiske antakelsene er i tråd med prognosene fra den islandske sentralbanken. Alt i alt ser det ut til at antakelsene som ligger til grunn for omstrukturingsplanen, er tilstrekkelig fornuftige til at det kan konkluderes med at de omstruktureringstiltakene banken har truffet, er tilstrekkelige til å sikre bankens langsiktige lønnsomhet, med forbehold for uventede negative hendelser av uforutsett omfang og med uforutsette følger.
- 206) I lys av ovennevnte betraktninger anser Overvåkningsorganet at omstrukturingsplanen viser at bankens langsiktige lønnsomhet kan gjenopprettes. Overvåkningsorganet konkluderer derfor med at bestemmelsene i avsnitt 2 i retningslinjene for omstrukturering er overholdt.

3.3 *Eget bidrag/byrdedeling*

- 207) Nr. 22 i retningslinjene for omstrukturering lyder slik: "For å begrense konkurransevridninger og håndtere atferdsrisiko bør støtten begrenses til et nødvendig minimum og støttemottakeren bør yte et passende bidrag til å dekke omstrukturingskostnadene. Bankens og dens kapitaleiere bør i størst mulig grad bidra til omstruktureringen med egne midler. Dette er nødvendig for å sikre at reddede banker tar en tilstrekkelig del av ansvaret for konsekvensene av sin tidligere atferd, og for å skape egnede incentiver for deres framtidige atferd".
- 208) Overvåkningsorganet minner i denne forbindelse om en avgjørende faktor i denne saken. Da Landsbankinn ble opprettet på grunnlag av Landsbankis innenlandske virksomhet, ble investeringene til aksjeeierne i Landsbanki fullstendig slettet, og bidro dermed i høyeste grad til omstruktureringen av Landsbankinn. Kreditorerne i Landsbanki måtte dessuten bære betydelige tap⁽⁵⁷⁾, eller i det minste bære risikoen for sine investeringer avhengig av resultatene for eiendelene som ble overført til Landsbankinn (gjennom den betingede obligasjonen). Byrdedelingskriteriet er derfor oppfylt når det gjelder eierne og kreditorerne i Landsbanki, og problemet med atferdsrisikoen er tatt hånd om.
- 209) I tillegg til vurderingene ovenfor må Overvåkningsorganet vurdere om statsstøtten som Landsbankinn har mottatt, var begrenset til det nødvendige minimum.
- 210) Når det gjelder kapitaliseringstiltakene, var den første kapitaliseringen av Landsbankinn da banken ble opprettet, lavere enn Finanstilsynets kapitalkrav (13 % i stedet for 16 %). I 2009, etter at avtalen med Landsbanki var inngått, nådde kapitaldekningen 15 %, som er 1 prosent lavere enn minstekravet fra Finanstilsynet, som innvilget et midlertidig unntak. I denne forbindelse merker Overvåkningsorganet seg at (den framtidige) kapitaldekningen i hovedsak var avhengig av om verdsettingen av eiendelene som var overført fra Landsbanki til Landsbankinn, hadde blitt nøyaktig utført. Det forhold at Landsbankinns kapitaldekning senere ble sterk nok til at banken kunne overta virksomheten til Spkef, og senere SpSv, er blitt forklart med oppskrivningen av den bokførte verdien av de overførte eiendelene. Det at kapitaldekningsgraden utviklet seg så positivt senere, gir etter Overvåkningsorganets syn ikke grunn til å hevde at Landsbankinn var overkapitalisert av staten fra starten av.
- 211) I nr. 26 i retningslinjene for omstrukturering står det at banker som mottar omstrukturingsstøtte, "bør kunne gi avkastning på kapital, også i form av utbytte og kuponger på utestående uprioritert gjeld, på grunnlag av overskuddet fra sin virksomhet".
- 212) Overvåkningsorganet avklarte i 2012 retningslinjene for statsstøtte med hensyn til kapitaltilskudd i form av aksjer. I 2012-utgaven av retningslinjene i forbindelse med finanskrisen lyder nr. 7-8 slik: "Endringene i regelverk og markedsforhold gjør at Overvåkningsorganet anser det sannsynlig at

⁽⁵⁷⁾ De nøyaktige tapene er ennå ikke kjent, og varierer med rangeringen. En indikasjon på tapene ifølge nyere anslag kan utledes fra http://www.lbi.is/library/Opin-gogn/skyrslan/Opna%20netid%20-%20CreditorsMeeting_31Mai2012%20-%20islenskaME.pdf, der det anslås at boets forpliktelser er rundt tre ganger større enn dets eiendeler.

statlige kapitaltilskudd i framtiden oftere vil ta form av aksjer med variabel avkastning. Det er derfor ønskelig at reglene for prissetting av slike kapitaltilskudd avklares, ettersom avkastningen av aksjer består av (usikre) framtidige dividender og kapitalgevinster, noe som gjør det vanskelig på forhånd direkte å vurdere godtgjøringen. Overvåkningsorganet vil derfor vurdere godtgjøringen for slike kapitaltilskudd på grunnlag av aksjenes emisjonskurs. Ved kapitaltilskudd bør aksjene tegnes med en tilstrekkelig stor rabatt i forhold til aksjekursen (etter justering for "utvanningseffekten") umiddelbart før kapitaltilskuddet offentliggjøres, for å sikre en tilstrekkelig godtgjøring til staten"⁽⁵⁸⁾.

- 213) Overvåkningsorganet mener at denne bestemmelsen ikke får direkte anvendelse i denne saken, ettersom staten teknisk sett kapitaliserte en ny bank. De gamle eierne kunne derfor ikke "utvannes" i ordets rette forstand. Grunnlaget for bestemmelsen er imidlertid at tilstrekkelig "utvannet" eierskap og framtidig overskudd skal tildeles staten, som måtte påta seg risiko ved å sprøyte inn kapital i et selskap i vanskeligheter.
- 214) I denne saken er det åpenbart at staten overtok det meste (81,33 %) av eierskapet i Landsbankinn, og derfor vil motta samme andel av det framtidige overskuddet, mens tidligere aksjeeiere ikke får noe. De nåværende minoritetsaksjeeierne som er tidligere kreditorer, vil til en viss grad nyte godt av det framtidige overskuddet. De vil imidlertid sannsynligvis fortsatt måtte bære betydelige tap, som beskrevet ovenfor.
- 215) I tillegg har Landsbankinns resultater vært tilfredsstillende helt siden starten av, og ifølge omstrukturingsplanen forventes et stabilt overskudd de nærmeste årene. Overvåkningsorganet anser at kravet i nr. 26 i retningslinjene for omstrukturering, sammen med nr. 8 i 2012-utgaven retningslinjene i forbindelse med finanskrisen, er oppfylt.
- 216) Spkef-transaksjonen innebærer som beskrevet ovenfor elementer av statsstøtte, men Overvåkningsorganet anser den som utformet slik at den er rettet mot å utelukke en direkte finansiell fordel for Landsbankinn. Det minnes i denne forbindelse om at den endelige kompensasjonen for overtakelsen av innskuddene fra Spkef ble fastsatt av en uavhengig voldgiftskomité. Transaksjonen utgjør derfor egentlig en framforhandlet kompensasjon for Landsbankinn som motytelse mot at den overtok innskuddsforpliktelsene fra Spkef. Overvåkningsorganet anser ikke denne støtten som særlig viktig i vurderingen av byrdedeling. Den økte merverdien og markedsandelen som Landsbankinn fikk gjennom transaksjonen, er viktigere i vurderingen av konkurransevridning nedenfor.
- 217) Til slutt, og når det gjelder innskuddsgarantien, har Overvåkningsorganet allerede i åpningsvedtaket nevnt at den – i lys av de ekstraordinære omstendighetene den gang – kan være et egnet middel for å sikre finansiell stabilitet på Island. Det er imidlertid åpenbart at en slik støtte ikke kan godkjennes på ubestemt tid.
- 218) Overvåkningsorganet mener derfor at denne statsstøtten, for at den skal kunne anses som begrenset til det nødvendige minimum, må opphøre så snart som mulig. Overvåkningsorganet ser derfor positivt på islandske myndigheters plan om å innføre et annet innskuddsgarantisystem for kapitalkontrollen oppheves, det vil si senest ved utgangen av 2013.
- 219) For å ta høyde for forsinkelsene knyttet til opphevingen av kapitalkontrollen og gjenspeile at Overvåkningsorganet mener at en lønnsom bank bør kunne konkurrere på markedet uten å være beskyttet av en full garanti for innskuddene, vil det derfor godkjenne innskuddsgarantien bare fram til utgangen av 2014⁽⁵⁹⁾. Deretter bør beskyttelse av innskudd være omfattet bare av gjeldende EØS-regelverk når det gjelder innskuddsgarantier.
- 220) Overvåkningsorganet konkluderer med at omstrukturingsplanen for Landsbankinn sikrer at støtten er begrenset til det nødvendige minimum og at støttetakeren, aksjeeierne og debitorerne i forgjengerbanken har bidratt betydelig i byrdedelingen. Omstrukturingsstøtten er derfor i samsvar med avsnitt 3 i retningslinjene for omstrukturering.

⁽⁵⁸⁾ 2012-utgaven av retningslinjene i forbindelse med finanskrisen, vedtatt av Overvåkningsorganet 14.12.2011 under kapittel VII: "Midlertidige regler i forbindelse med finanskrisen". Tilgjengelig på Overvåkningsorganets nettside: <http://www.efasurv.int/media/state-aid-guidelines/Part-VIII---Financial-Crisis-Guidelines-2012.pdf>. Overvåkningsorganets understreking.

⁽⁵⁹⁾ Ved utgangen av 2014 vil alle omstrukturingsperioder for alle islandske banker som det er innledet formell undersøkelse av, være utløpt.

3.4 Begrensning av konkurransevridding

- 221) Avsnitt 4 nr. 29–32 i retningslinjene for omstrukturering lyder som følger:

”Under en systemkrise er sikring av finansiell stabilitet fortsatt det overordnede målet for støtte til finanssektoren, men sikring av finanssystemet på kort sikt må ikke føre til langsiktige negative følger for like konkurransevilkår og konkurranseevnen i markedet. I denne forbindelse spiller tiltak for å begrense konkurransevridding som følge av statsstøtte en viktig rolle, ... Tiltak for å begrense konkurransevridding bør være skreddersydde for å fjerne de vriddinger som oppstår i det markedet der mottakerbanken utøver virksomhet etter at lønnsomheten er gjenopprettet etter omstruktureringen, samtidig som de bør følge en felles politikk og felles prinsipper. I sin vurdering av behovet for slike tiltak tar Overvåkningsorganet utgangspunkt i størrelsen på og omfanget av den virksomheten som den berørte banken vil ha etter gjennomføring av en troverdig omstrukturingsplan i samsvar med avsnitt 2 i dette kapitlet. ... Valget av typen av og formen på slike tiltak vil avhenge av to kriterier: for det første størrelsen på støttebeløpet og vilkårene for og omstendighetene rundt tildelingen, og for det andre særtrekkene ved det eller de markedene mottakerbanken vil utøve virksomhet i.

Når det gjelder det første kriteriet, vil tiltak for å begrense konkurransevridding variere betydelig avhengig av størrelsen på støttebeløpet samt graden av byrdedeling og prissettingsnivået. ... Det vil generelt være færre negative konsekvenser som følge av atferdsrisiko når byrdedelingen er mer omfattende og egenbidraget er større. ...

Når det gjelder det andre kriteriet, vil Overvåkningsorganet analysere støttens sannsynlige følger for markedene der mottakerbanken vil utøve virksomhet etter omstruktureringen. Det vil først og fremst undersøke bankens størrelse og dens relative betydning for markedet eller markedene når lønnsomheten er gjenopprettet. ... Tiltakene vil bli utformet i henhold til karaktertrekk ved markedet, for å sikre at konkurransen opprettholdes. ... Tiltak for å begrense konkurransevridding bør ikke komme på bekostning av framtidig gjenoppretting av bankens lønnsomhet.”

- 222) Det følger av sitatene ovenfor at støttens størrelse, særlig relativt sett, og markedets særtrekk er avgjørende for Overvåkningsorganets vurdering av om tiltakene er egnet til å begrense konkurransevridding. Samtidig er det åpenbart at slike tiltak ikke må true lønnsomheten til mottakeren av omstrukturingsstøtte, og konkurranseproblemer må behandles i tråd med det overordnede målet om finansiell stabilitet under den rådende krisen.
- 223) På grunnlag av ovennevnte rettslige ramme vil Overvåkningsorganet nedenfor redegjøre for de betraktninger det anser som vesentlige for vurderingen av om tiltakene begrenser konkurransevridding.
- 224) Først og fremst mener Overvåkningsorganet at det i lys av den særlige situasjonen i det islandske finansmarkedet og de økonomiske forholdene som beskrives i de foregående kapitlene, er nødvendig å foreta en grundig vurdering av markedsvilkårene og konkurransesituasjonen. Tiltakene for å begrense konkurransevridding bør gjenspeile de rådende vanskelige omstendighetene, samtidig som de sikrer at konkurransevridding begrenses til et minimum på både kort og lang sikt.
- 225) For det andre, som beskrevet i avsnittet om byrdedeling, er kravet om størst mulig bidrag fra de tidligere eierne av Landsbanki og, i en viss grad, fra Landsbankis kreditorer, oppfylt. Behovet for ytterligere konkurransetiltak er derfor begrenset.
- 226) For det tredje, når det gjelder særtrekkene ved det relevante markedet, førte sammenbruddet i det islandske finanssystemet, som ble fulgt av islandske myndigheters inngripen, til en større konsentrasjon i det islandske markedet for finansielle tjenester og til betydelig større markedsandeler for de tre største bankene – Íslandsbanki, Arion Bank og Landsbankinn. Bare noen få andre og små markedsaktører gjenstår, og sannsynligheten for at en ny markedsdeltaker kommer på banen i nærmeste framtid er svært liten, på grunn av de allerede nevnte etableringshindringene og markedets beskjedne størrelse, og særlig på grunn av kapitalkontrollen. Landsbankinn har en svært betydelig stilling i dette konsentrerte markedet, med en markedsandel på over 30 % i de fleste segmenter. Banken er Islands største målt ut fra balansen.

- 227) For det fjerde førte krisen til en rekke svært spesifikke problemer, for eksempel de store bankenes svært høye grad av direkte og indirekte eierskap i realøkonomien, og til at det oppstod et monopol for IT-banktjenester (RB), der de tre største bankene har majoritetsandelen.
- 228) For det femte er den relative størrelsen på støtten som Landsbankinn har mottatt, betydelig. I denne forbindelse merker Overvåkningsorganet seg at hele bankens kapital i utgangspunktet ble tilført av staten. I tillegg har banken hatt fordel av andre støttetiltak – Spkef-transaksjonen og innskuddsgarantien. Videre mottok SpSV støtte før den ble overtatt av Landsbankinn. Samtidig er Landsbankinn fortsatt en liten bank, i alle fall i internasjonal målestokk.
- 229) For det sjette gjør overtakelsene av Spkef og SpSv det nødvendig å innføre ytterligere konkurransetiltak. I vedtaket om SpSv understreket Overvåkningsorganet at omstrukturingsplanen for Landsbankinn må omfatte slike tiltak.
- 230) På bakgrunn av dette merker Overvåkningsorganet seg at det er eller vil bli truffet en rekke tiltak for å begrense den konkurransevriddningen som skyldes statsstøtten som er gitt til Landsbankinn.
- i) Islandske myndigheters tiltak og utvikling av regelverk*
- 231) Den islandske regjering har særskilt påtatt seg to forpliktelser (se vedlegget) som etter Overvåkningsorganets oppfatning kan bidra til å skape rammevilkår som fremmer konkurransen i finansmarkedene.
- 232) For det første ved å nedsette en arbeidsgruppe som skal gjennomgå lov nr. 36/1978 om stempelavgift, og ved å undersøke særlig om stempelavgiftene for obligasjoner som er utstedt av enkeltpersoner, bør oppheves når de overføres mellom kreditorer (dvs. når enkeltpersoner overfører sine lån fra én utlånsinstitusjon til en annen). Overvåkningsorganet mener at gjeldende lov – som blant annet pålegger kundene å betale stempelavgift ut fra beløpet på den aktuelle obligasjonen⁽⁶⁰⁾ når de bytter långiver – kan utgjøre en konkurransehindring ettersom kundene kan bli bundet til eksisterende kontrakter på langsiktige lån. Overvåkningsorganet ser derfor positivt på forpliktelsen til å gjennomgå denne loven.
- 233) For det andre merker Overvåkningsorganet seg at regjeringen i samsvar med en resolusjon vedtatt av det islandske parlamentet 21. mars 2012 vil nedsette en komité med mandat til å undersøke forbrukervernet i finansmarkedet. Dette vil omfatte et særskilt mandat til å undersøke om det er mulig å gjøre det enklere å bytte bank og å redusere byttekostnadene, og komiteen skal samarbeide tett med islandske konkurransemyndigheter når det gjelder dette spørsmålet. Komiteen skal framlegge sin rapport senest 15. januar 2013. En nærmere vurdering kan være gunstig for konkurransen på lang sikt. I mellomtiden bør den bankspesifikke forpliktelsen fra Landsbankinn, som drøftes nedenfor, bidra til at det blir enklere å bytte bank, og dermed styrke konkurransen.
- 234) Overvåkningsorganet ser positivt på løsningen som islandske konkurransemyndigheter og eierne av RB, herunder de tre største bankene, har funnet i denne forbindelse, ettersom den går ut på å sikre tilgang til viktig IT-infrastruktur på ikke-diskriminerende grunnlag og til en rimelig pris for små konkurrenter og potensielle nye markedsdeltakere. Overvåkningsorganet er av den oppfatning at dets innvendinger, som kom til uttrykk blant annet i det andre Byr-vedtaket⁽⁶¹⁾, er imøtekommet på en tilfredsstillende måte gjennom denne løsningen. Det er derfor ikke nødvendig at Overvåkningsorganet behandler dette spørsmålet ytterligere i dette vedtak.
- 235) Til slutt merker Overvåkningsorganet seg de regelverksendringer som er gjort siden 2008 og som drøftes i vedlegget. Når det gjelder konkurranseproblemer, er innføringen av artikkel 22 i loven om finansforetak nr. 161/2002 av særlig betydning i denne forbindelse. Denne bestemmelsen begrenser finansforetaks deltakelse i virksomhet som faller utenfor virkeområdet for driftstillatelsene deres. Ifølge den nye regelen kan slik virksomhet utøves bare på midlertidig grunnlag og forutsatt at formålet er å gjennomføre transaksjoner eller omorganisering for kunder. En begrunnet melding om dette skal sendes til Finanstilsynet, og det er innført frister for finansforetaks gjennomføring av omorganisering for kunder og avhending av eiendeler som er overtatt.

⁽⁶⁰⁾ Stempelavgiften varierer avhengig av type juridisk dokument, men den er vanligvis på 15 ISK for hver påbegynte tusen ISK (dvs. ca. 1,5 %) av pålydende for rentebærende obligasjoner sikret gjennom pant eller annen sikkerhet.

⁽⁶¹⁾ Vedtak nr. 325/11/COL av 19.10.2011.

- 236) Overvåkningsorganet anser denne endringen som en hensiktsmessig reaksjon fra myndighetene på problemet med finansinstitusjonenes uforholdsmessig store eierandeler i realøkonomien. Denne bestemmelsen synes i det minste å redusere muligheten for at denne situasjonen – som er en direkte følge av avtaler om bytting av gjeld mot egenkapital – blir permanent.

ii) Særskilte tiltak for Landsbankinn

- 237) Overvåkningsorganet understreker at Landsbankinns markedsandel og størrelse bare utgjør en brøkdel av Landsbankis – ettersom de samlede eiendelene er redusert med 75 %, som beskrevet ovenfor. I motsetning til Landsbanki utøver dessuten Landsbankinn virksomhet bare i det islandske markedet. Det meste av denne reduksjonen er en følge av at Landsbankis internasjonale virksomhet ble avviklet, men Overvåkningsorganet er av den oppfatning at denne prosessen er særlig viktig når det gjelder konkurransevridningen, ettersom det særlig var Landsbankis risikofylte oversjøiske strategi som førte til sammenbruddet og medførte vridninger i finansmarkedene i EØS-området tidligere⁽⁶²⁾.
- 238) Videre ser Overvåkningsorganet positivt på at Landsbankinn har forpliktet seg (se vedlegget) til å redusere sin innenlandske markedsandel med ytterligere [...] gjennom avhendelser knyttet til [...]. Overvåkningsorganet ser dessuten positivt på at Landsbankinn har forpliktet seg til å stenge [...] filialer i løpet av omstrukturingsperioden. På grunnlag av den endelige omstrukturingsplanen og idet det minnes om at Landsbankinn er en liten bank i EØS-sammenheng, er Overvåkningsorganet enig med Landsbankinn i at enda flere strukturelle tiltak kan true bankens muligheter til å gjenopprette langsiktig lønnsomhet⁽⁶³⁾.
- 239) Overvåkningsorganet merker seg at Landsbankinn forplikter seg til ikke å kjøpe opp finansinstitusjoner før 1. desember 2014 med mindre Overvåkningsorganet godkjenner det på forhånd. Dette betyr at ytterligere konsentrasjon i det islandske finansmarkedet gjennom Landsbankinns oppkjøp kan hindres. Denne forpliktelsen sikrer også at støtten som er gitt til Landsbankinn, anvendes for å gjenopprette bankens lønnsomhet, og ikke for å øke og ytterligere utvide bankens markedsandel på Island. Det samme gjelder Landsbankinns forpliktelse til fram til 15. desember 2014 verken å håndheve kontraktsklausuler eller innføre nye kontraktsklausuler som gjør særlige rentevilkår betinget av at et minste omfang av forretninger med banken opprettholdes, samt forpliktelsen til ikke å bruke statens engasjement som et konkurransefortrinn i markedsføringen.
- 240) Som beskrevet ovenfor er det islandske finansmarkedet i dag et utfordrende driftsmiljø for alle banker. Overvåkningsorganet ser derfor positivt på at Landsbankinn forplikter seg til å gjøre det enklere å bytte bank og til å yte grunnleggende betalingsbehandlingstjenester og pengeformidlingstjenester. Overvåkningsorganet er av den oppfatning at disse tiltakene, sammen med den ovennevnte avtalen mellom de tre største bankene og islandske konkurransemyndigheter om RB, sikrer at mindre markedsdeltakere kan få tilgang til viktig infrastruktur og tjenester til rimelige priser uten at de større markedsdeltakerne kan hindre dem. Overvåkningsorganet mener at dette vil redusere etableringshindringene for framtidige (potensielle) markedsdeltakere. Tiltakene kan også gjøre det mulig for eksisterende mindre markedsdeltakere å øke markedsandelene dersom de kan tilby bedre tjenester enn de større konkurrentene. Dessuten vil alle tiltakene som er rettet mot å gjøre det enklere å bytte bank, føre til hardere konkurranse mellom de eksisterende store deltakerne, noe som kan bidra til å hindre eller motvirke en situasjon med potensiell kollektiv dominans.
- 241) Til slutt forplikter Landsbankinn seg til så snart som mulig å selge aksjeinteresser i driftsselskaper som er overtatt som ledd i omstruktureringen i tråd med artikkel 22 i lov om finansforetak nr. 161/2002. Banken forplikter seg til å følge den framgangsmåte og overholde de frister som er fastsatt i denne bestemmelsen, og vil ha ajourførte opplysninger på sin egen (eller et datterselskaps) nettside om datterselskaper og aksjeinteresser som legges ut for salg. I tillegg har Landsbankinn forpliktet seg til å selge [...] innen bestemte frister i omstrukturingsperioden.

⁽⁶²⁾ Se for eksempel Kommisjonens vedtak i sak SA.28264 om omstrukturingsstøtte til Hypo Real Estate, der Kommisjonen godkjente at en stor del av den oversjøiske virksomheten til Hypo Real Estate ble utskilt som et tiltak for å begrense konkurransevridning for bankens etterfølger PBB.

⁽⁶³⁾ Av samme grunner godtar Overvåkningsorganet at avhendelsene skjer på betingelse av at [...].

- 242) Overvåkningsorganet ser positivt på Landsbankinn generelle forpliktelse til så snart som mulig å avhende alle selskaper og aksjeinteresser som ikke er knyttet til bankens kjerneområde. Dette vil ikke bare løse de potensielle konkurranseproblemene som kan oppstå fordi banken er en så dominerende eier i den islandske realøkonomien, men vil også hindre at bankens lønnsomhet settes på spill.
- 243) Overvåkningsorganet gjør islandske myndigheter og støttemottakere oppmerksomme på at på grunn av forpliktelsene kan et brudd på nasjonal lovgivning i dette tilfellet også innebære misbruk av støtte. Overvåkningsorganet er videre av den oppfatning at banken ved å legge ut opplysninger om planlagte avhendelser og salg på sitt nettsted, har innført bedre innsyn i den nåværende eierskapssituasjonen i den islandske økonomien. Dette løser i det minste i en viss grad det særskilte konkurranseproblemet som kjennetegner de islandske markedene i dag.
- 244) På grunnlag av alle opplysningene ovenfor mener Overvåkningsorganet at de ovennevnte tiltakene løser de viktigste konkurranseproblemene som Overvåkningsorganet har påpekt i samarbeid med islandske konkurransemyndigheter. Idet det tas hensyn til det overordnede målet om finansiell stabilitet, konkluderer Overvåkningsorganet med at forpliktelsene begrenser konkurransevriddingen i et tilfredsstillende omfang. Omstrukturingsstøtten er derfor i samsvar med avsnitt 4 i retningslinjene for omstrukturering.

III. KONKLUSJON

- 245) På grunnlag av vurderingen ovenfor og i lys av omstrukturingsplanen som er framlagt av islandske myndigheter for Landsbankinn, er Overvåkningsorganets tvil som ble uttrykt i åpningsvedtaket, om arten og forenligheten av støttetiltakene for Landsbankinn, fjernet. Overvåkningsorganet har dessuten ingen innvendinger mot Spkef-transaksjonen og godkjenner støtten som SpSv har mottatt. Overvåkningsorganet godkjenner derfor støttetiltakene som omstrukturingsstøtte som er forenlig med EØS-avtalens virkemåte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b), forutsatt at Island og Landsbankinn oppfyller forpliktelsene som er fastsatt i vedlegget –

GJORT DETTE VEDTAK:

Artikkel 1

Den innledende driftskapitalen og den endelige statlige kapitaliseringen som ble gitt til Landsbankinn samt Spkef-transaksjonen og innskuddsgarantien utgjør statsstøtte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1.

Artikkel 2

Tiltakene angitt i artikkel 1 utgjør ulovlig statsstøtte fra de datoer de ble innført til datoen for dette vedtak, i lys av at islandske myndigheter ikke oppfylte kravet om å melde fra til Overvåkningsorganet før støtten ble iverksatt, i samsvar med protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 3.

Artikkel 3

Tiltakene angitt i artikkel 1 og tiltakene for SpSv som beskrives i vedtakene om sparebankene, er forenlige med EØS-avtalens virkemåte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b), forutsatt at forpliktelsene fastsatt i vedlegget overholdes. Godkjenningen av den ubegrensede innskuddsgarantien utløper ved utgangen av 2014.

Artikkel 4

Dette vedtak er rettet til Island.

Artikkel 5

Dette vedtak har gyldighet i engelsk språkversjon.

Utferdiget i Brussel, 11. juli 2012.

For EFTAs overvåkningsorgan

Oda Helen Sletnes

President

Sverrir Haukur Gunnlaugsson

Medlem av kollegiet

VEDLEGG

Forpliktelser og relevante endringer i den rettslige rammen for bankvirksomhet**1. Islandske myndigheters forpliktelser**

Islandske myndigheter har påtatt seg to forpliktelser som beskrives nedenfor.

Endring av stempelavgiften for å hindre statsstøtte og redusere kostnadene ved bytte

Finansdepartementet vil nedsette en arbeidsgruppe med mandat til å gjennomgå lov nr. 36/1978 om stempelavgift. Arbeidsgruppen skal framlegge en rapport for finansministeren innen oktober 2012, sammen med et lovforslag. Arbeidsgruppens oppgave vil særlig være å undersøke muligheten for å oppheve stempelavgiften for obligasjoner utstedt av enkeltpersoner, når de overføres mellom kreditorer (dvs. når enkeltpersoner overfører sine lån fra én utlånsinstitusjon til en annen). Videre skal gruppen undersøke hvordan bestemmelsen om stempelavgift kan endres for å forenkle framgangsmåter og fremme konkurranse.

Tiltak som skal gjøre det enklere å bytte bank og redusere kostnadene ved bytte

I samsvar med en resolusjon vedtatt av det islandske parlamentet 21. mars 2012 vil regjeringen nedsette en komité med mandat til å undersøke forbrukervernet i finansmarkedet og framlegge forslag til hvordan enkeltpersoners og husholdningers stilling kan styrkes overfor utlånsinstitusjoner. Nedsettelsen av komiteen vil omfatte et særskilt mandat for å undersøke hvordan det kan bli enklere å bytte bank og hvordan kostnadene ved bytte kan reduseres, og komiteen skal samarbeide tett med islandske konkurransemyndigheter i denne forbindelse. Komiteen skal framlegge sin rapport senest 15. januar 2013.

Islandske myndigheter har videre gitt sin tilslutning til følgende forpliktelser fra Landsbankinn:

Begrensning av oppkjøp

Landsbankinn forplikter seg til ikke å kjøpe opp finansinstitusjoner før 15. desember 2014. Uavhengig av denne forpliktelsen kan Landsbankinn etter at Overvåkningsorganet har godkjent det, kjøpe slike foretak, særlig dersom det er nødvendig for å sikre finansiell stabilitet.

Avhendelse av [...] og nedlegging av filialer

Landsbankinn forplikter seg til å avhende sine aksjeinteresser i [...] før [dato]. [...]

Landsbankinn forplikter seg dessuten til å stenge [...] av sine filialer [dato].

Avhendelse av aksjer i selskaper under omstrukturering

Landsbankinn forplikter seg generelt til så snart som mulig å selge aksjeinteresser i driftsselskaper som er overtatt på grunn av omstrukturering, jf. artikkel 22 i lov om finansforetak nr. 161/2002. Banken forplikter seg dessuten til å følge den framgangsmåte og overholde de frister som er fastsatt i ovennevnte lovbestemmelse. Banken vil også legge ut ajourførte opplysninger på sin nettside (eller nettsiden til et relevant datterselskap) om slike aksjeinteresser som legges ut for salg.

Landsbankinn forplikter seg særlig til å tilby sine aksjer i følgende selskaper for salg, forutsatt at selskapene, herunder deres finansielle stilling, virksomhet og framtidige utsikter, ikke vil bli utsatt for betydelig rettslig risiko/prosesserisiko eller lignende usikkerhet:

[...]

Tiltak til fordel for nye og små konkurrenter

Landsbankinn forplikter seg til å iverksette følgende tiltak til fordel for nye og små konkurrenter:

- a) Landsbankinn vil før utgangen av 2014 verken håndheve kontraktklausuler eller innføre nye kontraktklausuler som gjør særlige rentevilkår betinget av et minstekrav til omfanget av forretninger med banken.
- b) Landsbankinn vil gi lett tilgjengelige opplysninger på bankens nettside om prosessen for å bytte til en annen finansiell institusjon som leverer banktjenester. På nettsiden vil det videre gis lett tilgang til de dokumentene som trengs for å bytte finansinstitusjon. De samme opplysningene og skjemaene for overføring vil være tilgjengelige på nettsidene til bankens filialer.
- c) Landsbankinn vil behandle alle anmodninger om overføring av banktjenester så raskt som mulig.
- d) Landsbankinn vil ikke bruke statens engasjement som et konkurransefortrinn i markedsføringen.

e) Forutsatt at det ikke foreligger konkurransedyktige tjenestetilbud, er Landsbankinn villig til å tilby følgende tjenester til en pris som vil være basert på kostnader pluss en rimelig fortjeneste:

- i) Behandlingstjenester for betaling i ISK.
- ii) Behandlingstjenester for betaling i utenlandsk valuta.
- iii) Distribusjon av sedler og mynter.

2. Relevante tilpasninger og endringer i rammevilkårene og tilsynsrammen for finansmarkedene på Island som er vedtatt etter krisen

Islandske myndigheter har framlagt følgende oversikt over endringene som er gjort i lovgivningen som var gjeldende høsten 2008:

- Finanstillsynets fullmakter til å gripe inn (dvs. til å overta generalforsamlingenes fullmakter og disponere eiendeler, jf. kriseloven) er utvidet; Finanstillsynet har fått utvidede tilsynsfullmakter; det er vedtatt ytterligere bestemmelser som gjør det mulig for Finanstillsynet å evaluere virksomheten eller atferden til de enkelte partene det fører tilsyn med. Dette omfatter både fullmakter til å ta beslutninger, for eksempel om nedleggelse av foretak eller avslutning av bestemte aktiviteter uten at driftstillatelse faktisk tilbakekalles, samt nærmere definisjon av begreper der tolkningen har vært gjenstand for uenighet fra Finanstillsynets og overvåkede enheters eller ankeinstansers side.
- Regler for enkeltstående store eksponeringer er gjort klarere og mer spesifikke; risikohåndteringsenheten har fått større rolle og ansvar, og Finanstillsynet har fått myndighet til å gi risikohåndteringen høyere status i finansforetakenes organisasjon; bestemmelsene om anvendelsen av stresstester er blitt strengere.
- Bestemmelser om et særlig register over store låntakere er inntatt i lovgivningen for å gi bedre oversikt over store enkelteksponeringer for to eller flere finansforetak. Registeret er viktig for å kople sammen eksponeringer og vurdere deres virkning på systemet dersom det skulle oppstå vanskeligheter i låntakernes virksomhet. Enheter som ikke er underlagt Finanstillsynets tilsyn, men som er oppført i finansforetakregistrene, må oversende Finanstillsynet opplysninger om alle sine forpliktelser. Finanstillsynet kan forby at det ytes tjenester til slike parter dersom de nekter å gi de opplysningene de anmodes om.
- Bestemmelsene om sunn forretningspraksis er blitt styrket, og kravet om en komité for klager på transaksjoner med finansforetak, er blitt nedfelt i loven; det skal gis nærmere opplysninger om alle store eiere i finansforetak.
- Fristene for finansforetakenes avhending av overtatte eiendeler er blitt kortere.
- Bestemmelsene om finansforetakenes eierandeler i egne aksjer er blitt strengere og nærmere definert. Datterselskapers eierandeler anses nå som egne aksjer, på samme måte som kontrakter utenfor balansen som gjelder egne aksjer.
- Det er nå forbudt for finansforetak å gi kreditt mot sikkerhet i egne aksjer eller garantikapitalbeviser.
- Finanstillsynet skal nå fastsette regler for hvordan lån med sikkerhet i andre finansforetaks aksjer skal beregnes i risikogrunnlaget og kapitalgrunnlaget.
- Ansvar og rollen til internrevisjonsenheten er blitt større. Det er utarbeidet nærmere regler for balansen mellom størrelsen på og spredningen av virksomheten til de berørte finansforetakene og størrelsen på internrevisjonsenheten.
- Det er fastsatt en grense på fem år for det tidsrom et revisjonsforetak kan foreta revisjon av samme finansforetak; finansforetakenes mulighet til å si opp en "vanskelig" revisor er blitt mindre.
- Alle bestemmelser om beregning av egenkapital og en rekke andre tekniske aspekter er blitt gjennomgått.
- Reglene for utøvelse av kvalifiserende eierandeler, dvs. 10 % eller mer av stemmerettene, er blitt gjennomgått. Finanstillsynet har fullmakt til å omgjøre bevisbyrden ved vurderingen av parter som planlegger å erverve eller skaffe flere kvalifiserende eierandeler, f.eks. når det er usikkert hvem som er den eller de berettigede eierne av et holdingselskap med en kvalifiserende eierandel.
- Det stilles flere krav til valg av ledere, deres ansvar for tilsyn eller virksomhet er blitt større, og det er blitt forbudt med arbeidende styreformenn; Finanstillsynet har fått en større tilsynsrolle overfor styret; det må offentliggjøres opplysninger om godtgjøring til den øverste ledelsen, som gjør det mulig å identifisere personene.
- Det er fastsatt regler for et finansforetaks kredittransaksjoner med ledere, administrerende direktører, nøkkelpersoner og eiere av kvalifiserende eierandeler i det berørte finansforetaket. Tilsvarende regler gjelder for parter som er nært knyttet til ovennevnte personer. Finanstillsynet har vedtatt regler for hva som anses som tilfredsstillende sikkerhet for slike transaksjoner.

- Det er vedtatt regler for ordninger med incentiver og bonuser til ledelse og ansatte samt for kontraktsavslutning.
- Bestemmelsene om omorganisering og avvikling av finansforetak har blitt strengere.
- Det er foretatt en generell revisjon av særreglene for sparebankene. Det er foretatt en avklaring av statusen og rettighetene til eiere av garantikapital i sparebankene, fastsatt begrensninger for utbytte, vedtatt klare regler for garantikapitaltransaksjoner, regler for nedskrivning av garantikapital og regler for sparebankenes tillatelser til formelt samarbeid. Sparebankene har ikke lenger lov til å endre juridisk form.

Ifølge islandske myndigheter går de islandske reglene i noen henseender lenger enn EUs ramme. De viktigste avvikene fra regler vedtatt av EU som er innlemmet i EØS-avtalen, er følgende:

- Finanstilsynet har fullmakt til å begrense virksomheten til enkeltstående finansforetak dersom det finner grunn til det. Videre har det fullmakt til å fastsette særlige krav til enkeltstående finansforetak for at de skal kunne fortsette sin virksomhet. Finanstilsynet kan også midlertidig helt eller delvis begrense virksomhet som et finansforetak utøver, uavhengig av om den er underlagt lisens eller ikke, dersom Overvåkningsorganet finner grunn til det. Dette skyldes naturligvis ikke minst virksomheten til filialer samt innskuddskontoer som disse opprettet i andre europeiske stater fram til 2008 (Icesave, Edge og Save-and-Save).
- Det er fastsatt langt mer detaljerte bestemmelser om internrevisjonens rolle i islandsk lovgivning enn i EU-direktivene.
- Det er fastsatt betydelig mer detaljerte bestemmelser om hvordan stresstester skal gjennomføres enn i EU-direktivene.
- Finansforetak må føre et særlig register (et kredittregister) over alle parter som innvilges kreditt, og oversende en ajourført liste til Finanstilsynet ved utgangen av hver måned. Videre skal det oversendes en lignende liste over parter med nær tilknytning til finansforetak, deres styrer og ledere og grupper av kunder med innbyrdes forbindelser, dersom disse partene ikke er oppført på den ovennevnte listen. Denne listen vil gi bedre mulighet til å overvåke innbyrdes forbindelser mellom finansforetak, deres direktører og ledelse.
- Dersom Finanstilsynet mener at lån opptatt av en enkeltpart i kredittregisteret hvis finansielle virksomhet ikke er underlagt offentlig tilsyn, kan ha innvirkning på systemet, kan det kreve opplysninger fra den berørte part om dennes forpliktelser.
- Dersom en part som er oppført i kredittregisteret og som ikke er underlagt offentlig tilsyn, nekter å gi Finanstilsynet opplysninger, kan Overvåkningsorganet beordre enheter som er underlagt tilsyn, til ikke lenger å yte tjenester til nevnte part. Det samme gjelder dersom den berørte part ikke gir tilfredsstillende opplysninger. Bestemmelsen om et kredittregister og utvidede fullmakter til tilsynsmyndigheter med hensyn til parter som ikke er underlagt offentlig tilsyn, finnes ikke i EU-/EØS-reglene.
- Det er fastsatt langt mer detaljerte og strenge bestemmelser om utlån til nærstående parter og sikkerhet enn i EU-/EØS-reglene.
- Finanstilsynet må nekte eieren av en kvalifiserende eierandel rett til å innløse eierandelen dersom det er tvil om hvem som er eller vil bli berettiget eier.
- Det lengste tidsrommet eksterne revisorer kan arbeide for samme finansforetak er kortere enn i EU-/EØS-reglene.
- Det er fastsatt langt mer detaljerte og strenge bestemmelser om valg av ledere av finansforetak enn i EU-direktivene.
- Det er vedtatt bestemmelser om bonusordninger og sluttkontrakter.
- Det er nylig fastsatt regler for godtgjøringspolitikk i EU-direktiver, men regler for sluttkontrakter er ennå ikke vedtatt i dette forumet.

Økonomiministeren framla 23. mars 2012 en rapport om det islandske finanssystemets framtidige struktur. Ministeren har videre nedsatt en ekspertgruppe som skal utarbeide en lovgivningsmessig ramme for all finansiell virksomhet på Island.

*Offentlig utgave av⁽¹⁾***2014/EØS/28/03****VEDTAK I EFTAS OVERVÅKNINGSORGAN****nr. 291/12/COL****av 11. juli 2012****om omstrukturingsstøtte til Arion Bank****(Island)**

EFTAs overvåkningsorgan ("Overvåkningsorganet") har –

under henvisning til avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde ("EØS-avtalen"), særlig artikkel 61 nr. 3 bokstav b) og protokoll 26,

under henvisning til avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol ("overvåknings- og domstolsavtalen"), særlig artikkel 24,

under henvisning til protokoll 3 til overvåknings- og domstolsavtalen ("protokoll 3"), særlig del I artikkel 1 nr. 3, del II artikkel 7 nr. 3 og del II artikkel 13,

og ut fra følgende betraktninger:

I. FAKTISKE FORHOLD**1. Framgangsmåte**

- 1) Etter uformell korrespondanse i oktober 2008, og etter at det islandske parlamentet (Alltinget) 6. oktober vedtok lov nr. 125/2008 om myndighet til utbetalinger fra statskassen på grunn av uvanlige omstendigheter i finansmarkedet osv. ("kriseloven"), som ga den islandske stat vidtrekkende fullmakter til å gripe inn i banksektoren, skrev Overvåkningsorganets president 10. oktober 2008 til islandske myndigheter og krevde at statsstøttetiltak truffet i henhold til kriseloven, skulle meldes til Overvåkningsorganet. Deretter fulgte regelmessig kontakt og korrespondanse, herunder et brev sendt av Overvåkningsorganet 18. juni 2009 der islandske myndigheter ble minnet på behovet for å melde alle statsstøttetiltak samt på stillstandsklausulen i protokoll 3 artikkel 3. Etter ytterligere korrespondanse og møter ble statsstøtte som var gitt i forbindelse med gjenopprettelsen av driften av visse deler av virksomheten i (tidligere) Kaupthing Bank og opprettelsen og kapitaliseringen av nye Kaupthing Bank (som ble omdøpt til Arion Bank 21. november 2009), til slutt meldt retrospektivt av islandske myndigheter 20. september 2010.
- 2) Ved brev av 15. desember 2010⁽²⁾ meddelte EFTAs overvåkningsorgan ("Overvåkningsorganet") islandske myndigheter sitt vedtak om å innlede framgangsmåten fastsatt i protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 2 med hensyn til tiltakene som den islandske stat traff for å gjenopprette visse aktiviteter i (den tidligere) Kaupthing Bank hf og for å opprette og kapitalisere nye Kaupthing Bank hf, nå omdøpt til Arion Bank ("åpningsvedtaket")⁽³⁾. Overvåkningsorganet krevde også at en detaljert omstrukturingsplan for Arion Bank skulle framlegges innen seks måneder.
- 3) Ved brev av 24. mars 2011⁽⁴⁾ mottok Overvåkningsorganet én merknad fra berørte parter, som ble videresendt til islandske myndigheter 25. mai 2011. Islandske myndigheter svarte ikke på denne merknaden.
- 4) Ved brev av 31. mars 2011 framla islandske myndigheter en omstrukturingsplan for Arion Bank. En ajourført omstrukturingsplan ble oversendt per e-post 30. april 2012.

⁽¹⁾ Dette dokumentet gjøres tilgjengelig bare for informasjonsformål. I denne offentlige utgaven er enkelte opplysninger utelatt for å hindre at fortrolige opplysninger viderefremmes. Dette er angitt med [...] eller en ikke-fortrolig tilnærmet verdi for det relevante tallet i klammeparentes.

⁽²⁾ Overvåkningsorganets vedtak nr. 492/10/COL om innledning av formell undersøkelse av statsstøttetiltak ved gjenopprettelsen av driften av visse aktiviteter i (den tidligere) Kaupthing Bank hf og opprettelsen og kapitaliseringen av nye Kaupthing Bank hf (nå omdøpt til Arion Bank hf), EUT C 41 av 10.2.2011, s. 7, og EØS-tillegget til Den europeiske unions tidende nr. 7 av 10.2.2011, s. 1.

⁽³⁾ Ytterligere opplysninger om framgangsmåten som førte til Overvåkningsorganets vedtak nr. 492/10/COL, finnes i delen om framgangsmåte i vedtaket.

⁽⁴⁾ Rettet av berørte parter 25. mai 2012.

- 5) Overvåkningsorganet anmodet 11. juli 2011 og 13. februar 2012 om opplysninger knyttet til omstrukturingsplanen. Svar på anmodningene om opplysninger ble mottatt fra islandske myndigheter 26. oktober 2011, 16. april 2012, 30. april 2012, 21. mai 2012 og 6. juli 2012. De endelige versjonene av merknadene fra islandske myndigheter og Arion Bank ble oversendt 3. juli 2012⁽⁵⁾.
- 6) I tillegg møtte Overvåkningsorganets representanter islandske myndigheter og representanter for Arion Bank 7. juni 2011 og 27.–28. februar 2012.

2. Bakgrunn

- 7) Overvåkningsorganet vil i dette avsnitt beskrive de hendelser, faktiske forhold og den økonomiske, politiske og lovgivningsmessige utviklingen som er knyttet til sammenbruddet i og gjenoppbyggingen av det islandske finanssystemet fra oktober 2008 til i dag, som synes nødvendig for å forklare i hvilken sammenheng denne vurderingen av støttetiltak foretas. Før dette gis en kronologisk oversikt over Kaupthing Banks sammenbrudd.

2.1 Kaupthing Banks sammenbrudd

- 8) I september 2008 begynte enkelte store, verdensomspennende finansinstitusjoner å oppleve alvorlige vanskeligheter. Midt oppe i turbulensen i de globale finansmarkedene, fikk Islands tre største forretningsbanker, som hadde hatt en uvanlig høy vekst de foregående årene, problemer med å refinansiere sin kortsiktige gjeld og opplevde et "run" på innskuddene. Lehman Brothers søkte om konkursbeskyttelse 15. september, og samme dag ble det kjent at Bank of America skulle overta Merrill Lynch. I tillegg ble en av Storbritannias største banker, HBOS, kjøpt opp av Lloyds TSB.
- 9) Problemene i den islandske finanssektoren ble tydeligere 29. september 2008, da den islandske regjering kunngjorde at den hadde inngått en avtale med Glitnir Bank om at den skulle sprøyte inn 600 millioner euro i egenkapital i banken som motytelse for 75 % av bankens aksjer. Statens planlagte overtakelse av Glitnir Bank var imidlertid ikke nok til å berolige markedene, og den ble senere avlyst. Aksjekursene i de tre forretningsbankene stupte, og kredittvurderingene ble nedjustert.
- 10) Uttakene av innskudd fra Landsbankis og Kaupthings utenlandske filialer økte dramatisk, og de innenlandske filialene opplevde også omfattende kontantuttak. Den første helgen i oktober ble det klart at enda en av de tre store bankene, Landsbanki, var i store vanskeligheter. Det islandske finanstillsynet (heretter kalt Finanstillsynet) tok kontroll over Glitnir Bank og Landsbanki 7. oktober 2008. En stund var det håp om at Kaupthing Bank kunne unngå samme skjebne, og 6. oktober 2008 ga den islandske sentralbanken Kaupthing et lån på 500 millioner euro med sikkerhet i Kaupthings danske datterselskap, FIH Erhvervsbanken. Kaupthing Banks låneavtaler og gjeldspapirer inneholdt imidlertid generelt en klausul om at dersom en av bankens store datterselskaper gikk konkurs, skulle dette anses som mislighold fra Kaupthing Banks side og kunne føre til at bankens lån forfalt. 8. oktober 2008 stanset britiske myndigheter alle utbetalinger fra Kaupthings datterselskap i Storbritannia, Kaupthing Singer & Friedlander (KSF). Dagen etter tok Finanstillsynet kontroll over banken på grunnlag av fullmakter i henhold til kriseloven.

2.2 Finanskrisen og hovedgrunnene til at de islandske bankene gikk over ende

- 11) I meldingen om støtten som var gitt til Arion Bank, forklarte islandske myndigheter at grunnene til sammenbruddet i den islandske banksektoren og myndighetenes behov for å gripe inn var nøye beskrevet i en rapport utarbeidet av en særlig granskningskommisjon ("SIC") som var nedsatt av det islandske parlamentet⁽⁶⁾ og hadde i oppdrag å granske og analysere prosessene som førte til at de tre største bankene gikk over ende. Nedenfor gir Overvåkningsorganet et sammendrag av kommisjonens konklusjoner om de grunnene til sammenbruddet som er mest relevante for

⁽⁵⁾ Når det gjelder konkurransesituasjonen i den islandske banksektoren og mulige midler for å bedre konkurransen, har Overvåkningsorganet samarbeidet med de islandske konkurransemyndighetene (ICA).

⁽⁶⁾ SICs medlemmer var høyesterettsdommer Páll Hreinsson, Alltingets ombudsmann Tryggvi Gunnarsson, og Sigríður Benediktsdóttir, Ph.D., foreleser og «associate chair» ved Yale University i USA. Hele rapporten er tilgjengelig på islandsk på <http://rna.althingi.is/>, og deler som er oversatt til engelsk (herunder sammendraget for ledelsen og kapittelet om grunnene til bankenes sammenbrudd) er tilgjengelige på <http://sic.althingi.is/>

Kaupthing Banks sammenbrudd. Opplysningene er hentet fra kapittel 2 ("Executive Summary" ("Sammendrag for ledelsen")) og kapittel 21 ("Causes of the Collapse of the Icelandic Banks – Responsibility, Mistakes and Negligence" ("Årsaker til de islandske bankenes fall – ansvar, feil og uaktsomhet")) i SIC-rapporten.

- 12) Den reduserte tilgangen til likviditet i finansmarkedene på verdensbasis som begynte i 2007, førte etter hvert til sammenbrudd for de tre største islandske bankene, som hadde gjort sin forretningsvirksomhet stadig mer avhengig av midler skaffet til veie i internasjonale markeder. Grunnene til at de islandske bankene gikk over ende, var imidlertid sammensatte og mange. SIC undersøkte grunnene til at de viktigste bankene gikk over ende, og det er verdt å legge merke til at de fleste av konklusjonene gjaldt for alle de tre bankene og at mange av dem er innbyrdes forbundet. Nedenfor gis et kort sammendrag av årsakene til at bankenes virksomhet ikke lyktes.

Overdreven og ikke bærekraftig utvidelse

- 13) SIC konkluderte med at bankene i årene før sammenbruddet hadde utvidet sine balanseregnskaper og utlånsporteføljer ut over sin egen drifts- og ledelseskapasitet. De tre bankenes samlede eiendeler hadde økt eksponentielt fra 1,4 billioner ISK⁽⁷⁾ i 2003 til 14,4 billioner ISK på slutten av andre kvartal i 2008. Det er påtagelig at en stor andel av de tre bankenes vekst bestod i utlån til utenlandske parter, som økte kraftig i 2007⁽⁸⁾, særlig etter at den internasjonale likviditetskrisen startet. Dette fikk SIC til å konkludere med at mye av det økte utlånet bestod i lån gitt til foretak som ikke fikk kreditt andre steder. Rapporten konkluderte også med at risikofylt investeringsbankvirksomhet var blitt et stadig mer framtrædende trekk ved bankenes aktiviteter og at veksten hadde bidratt til problemene.

Redusert tilgang til finansielle midler i de internasjonale markedene

- 14) En stor del av bankenes vekst skyldtes adgang til internasjonale finansmarkeder, kapitalisering på grunnlag av gode kredittvurderinger og adgang til europeiske markeder gjennom EØS-avtalen. De islandske bankene lånte i 2005 14 milliarder euro i utenlandske gjeldspapirmarkeder på relativt gunstige vilkår. Da adgangen til europeiske gjeldspapirmarkeder ble mer begrenset, finansierte bankene sin virksomhet i amerikanske markeder, med islandske gjeldspapirer pakket inn i sikrede gjeldsforpliktelser. I tiden før sammenbruddet ble bankene stadig mer avhengige av kortsiktige lån, noe som medførte stor og, ifølge SIC, forutsigbar refinansieringsrisiko.

Gjeldsoppbyggingen til bankenes eiere

- 15) For alle de største islandske bankene gjelder det at de største eierne var blant de største debitorene⁽⁹⁾. SIC anså at enkelte aksjonærer, fordi de var eiere, hadde usedvanlig lett tilgang til lån fra bankene. Den største aksjonæren i Kaupthing Bank var Exista hf., med en andel på litt over 20 %. Exista var også en av bankens største debitorer. I perioden fra 2005 til 2008 økte Kaupthings samlede utlån til Exista og nærstående parter⁽¹⁰⁾ jevnt fra 400–500 millioner euro til 1 400–1 700 millioner euro, og i 2007 og 2008 tilsvarte disse utlånene nesten bankens kapitalgrunnlag. Økningen i utlån til store aksjeeiere skjedde til tross for at Kaupthing begynte å få likviditets- og refinansieringsproblemer. Lån til nærstående parter ble også ofte gitt uten noen bestemt sikkerhet⁽¹¹⁾. Kaupthings Money Market Fund var det største fondet til Kaupthing Bank Asset Management Company, og i 2007 investerte fondet betydelig i obligasjoner utstedt av Exista. Ved årets utgang eide det verdipapirer til en verdi av ca. 14 milliarder ISK. Dette utgjorde ca. 20 % av fondets samlede eiendeler på det tidspunktet. Robert Tchenguz hadde aksjer i Kaupthing Bank og Exista, og satt samtidig i styret for Exista. Han mottok også store lån fra Kaupthing Bank på Island, Kaupthing Bank Luxembourg og Kaupthing Singer & Friedlander (KSF). Verdien av lånene som Robert Tchenguz og nærstående parter hadde fått fra Kaupthing Banks morselskap da banken gikk over ende, var til sammen verdt rundt 2 milliarder euro⁽¹²⁾.

⁽⁷⁾ Islandske kroner.

⁽⁸⁾ Utlånet til utenlandske parter økte med 11,4 milliarder euro, fra 9,3 milliarder euro til 20,7 milliarder euro, i løpet av seks måneder.

⁽⁹⁾ Kapittel 21.2.1.2 i rapporten.

⁽¹⁰⁾ Exista, Exista Trading, Bakkavör Group, Bakkavor Finance Ltd, Bakkabraedur Holding B.V., Lýsing, Síminn, Skipti og andre nærstående selskaper.

⁽¹¹⁾ Mer enn halvparten av slike lån som ble gitt fra begynnelsen av 2007 til banken gikk over ende, ble gitt uten sikkerhet.

⁽¹²⁾ I motereferatene fra lånekomiteen i Kaupthing Banks styre står det blant annet at banken ofte lånte ut penger til Tchenguz for at han skulle oppfylle marginkrav fra andre banker etter hvert som det gikk nedover med selskapene hans.

Risikokonsentrasjon

- 16) Beslektet med konklusjonen om den uvanlige eksponeringen for store aksjeeiere, var SICs konklusjon om at bankenes eiendelsporteføljer var for dårlig spredt. SIC anså at de europeiske reglene for stor eksponering ble tolket for snevert, særlig med hensyn til aksjeeierne, og at bankene hadde forsøkt å omgå reglene.

Svak egenkapital

- 17) Selv om den innrapporterte kapitaldekningsgraden for Kaupthing og de to andre største islandske bankene alltid lå litt høyere enn det fastsatte minstekravet, konkluderte SIC med at kapitaldekningsgraden ikke gjenspeilte bankenes finansielle styrke på en nøyaktig måte. Dette skyldtes at bankenes egne aksjer var utsatt for risiko gjennom overordnet sikkerhet og terminkontrakter knyttet til aksjene. Aksjekapital finansiert av selskapene selv, som SIC kaller "svak egenkapital"⁽¹³⁾, utgjorde mer enn 25 % av bankenes kapitalgrunnlag (eller over 50 % vurdert mot kjernekomponenten i kapitalen, dvs. aksjeeiernes egenkapital minus immaterielle eiendeler). I tillegg til dette kom problemer som følge av den risikoen bankene var utsatt for fordi de eide hverandres aksjer. Halvveis inn i 2008 utgjorde bankenes direkte finansiering av egne aksjer samt kryssfinansieringen av de to andre bankenes aksjer ca. 400 milliarder ISK, dvs. rundt 70 % av kapitalens kjernekomponent. SIC var av den oppfatning at omfanget av finansieringen av aksjeeiernes egenkapital gjennom lån fra systemet, var så stort at det truet systemets stabilitet. Bankene holdt en betydelig andel av egne aksjer som sikkerhet for sine utlån, og etter hvert som aksjeprisene falt, gikk derfor også kvaliteten på deres utlånsporteføljer ned. Dette påvirket bankenes ytelse og presset aksjekursene deres videre nedover; og som reaksjon på dette (antok SIC ut fra de opplysningene de har) prøvde bankene å skape uvanlig stor kunstig etterspørsel etter sine egne aksjer.

Bankenes størrelse

- 18) I 2001 tilsvarte de tre viktigste bankenes balanseregnskaper (samlet) litt over ett års bruttonasjonalprodukt (BNP) på Island. Ved utgangen av 2007 var bankene blitt internasjonale og hadde eiendeler verdt ni ganger Islands BNP. I SIC-rapporten nevnes det at observatører i 2006 kommenterte at banksystemet var blitt for stort i forhold til den islandske sentralbankens kapasitet, og at de tvilte på at den kunne fylle rollen som utlåner i siste instans. Ved utgangen av 2007 var Islands kortsiktige gjeld (som hovedsakelig skyldtes finansiering av bankene) 15 ganger større enn valutareservene, og de utenlandske innskuddene i de tre bankene var dessuten åtte ganger større enn valutareservene. Garantifondet for innskytere og investorer hadde minimale ressurser sammenlignet med de bankinnskuddene det skulle garantere. Disse faktorene førte ifølge SICs konklusjon til at Island opplevde et "run" på bankene.

Bankenes plutselige vekst sett i sammenheng med den lovgivningsmessige og finansielle infrastrukturen

- 19) SIC konkluderte med at de relevante tilsynsorganene på Island ikke hadde den troverdighet som var nødvendig i mangel av en tilstrekkelig bemidlet utlåner i siste instans. Rapporten konkluderer med at Finanstilsynet og den islandske sentralbanken ikke hadde tilstrekkelig ekspertise og erfaring til å regulere bankene i vanskelige økonomiske tider, men at de kunne ha handlet for å redusere den risikoen bankene pådro seg. For eksempel vokste Finanstilsynet ikke i takt med bankene, og reguleringsmyndighetens praksis holdt ikke tritt med den raske utviklingen i bankenes virksomhet. Rapporten er også kritisk til regjeringen, og konkluderer med at myndighetene skulle ha handlet for å redusere bankenes mulige påvirkning på økonomien ved å redusere deres størrelse eller kreve at en eller flere banker flyttet sitt hovedkontor ut av landet⁽¹⁴⁾.

Ubalanse og overekspansjon i hele den islandske økonomien

- 20) SIC-rapporten viser til hendelser på et bredere økonomisk plan, som også påvirket bankenes raske vekst og bidro til ubalansen når det gjelder størrelse og innflytelse mellom sektoren for finansielle

⁽¹³⁾ Kapittel 21.2.1.4 i rapporten.

⁽¹⁴⁾ Den daværende koalitionsregjeringen hadde som uttrykt politisk målsetning å oppmuntre til mer vekst og gi bankene insitament til å beholde sine hovedkontorer på Island.

tjenester og resten av økonomien. Rapporten konkluderte med at det var svært sannsynlig at regjeringens politikk (særlig finanspolitikken) bidro til overekspansjonen og ubalansen, og at den islandske sentralbankens pengepolitikk ikke var streng nok. Rapporten omtaler også det islandske boligfinansieringsfondets slakking av utlånsreglene som "et av de største penge- og finanspolitiske feilgrepene som ble gjort i tiden før bankenes sammenbrudd"⁽¹⁵⁾. Rapporten er også kritisk til hvor lett bankene fikk lån fra den islandske sentralbanken: beholdningen av den islandske sentralbankens kortsiktige lån med sikkerhet økte fra 30 milliarder ISK høsten 2005 til 500 milliarder ISK i begynnelsen av oktober 2008.

Den islandske kronen, ekstern ubalanse og kredittbytteavtaler

- 21) I rapporten slås det fast at i 2006 var verdien av Den islandske kronen uforsvarlig høy, det islandske underskuddet på foliokontoen var på over 16 % av BNP, og forpliktelsene i utenlandsk valuta, minus eiendeler, nærmet seg det samlede årlige BNP. Forutsetningene for en finanskriser var til stede. Ved utgangen av 2007 hadde verdien av kronen falt, og omfanget av kredittbytteavtaler (CDS) som ble inngått av Island og bankene, steg eksponentielt.

2.3. Tiltak truffet for å gjenoppbygge banksektoren

- 22) Etter at de tre største forretningsbankenes gikk over ende i oktober 2008 (herunder Kaupthing) stod islandske myndigheter overfor en helt ny utfordring: å sikre fortsatt bankvirksomhet på Island⁽¹⁶⁾. Den islandske regjering fulgte hovedsakelig den politikken som er fastlagt i kriseloven⁽¹⁷⁾ som ble vedtatt av det islandske parlamentet 6. oktober 2008. Loven gir Finanstilsynet ekstraordinære fullmakter til å ta kontroll over finansforetak og disponere deres eiendeler og forpliktelser etter behov. Finansministeren fikk, på vegne av statskassen, fullmakt til å utbetale midler for å opprette nye finansforetak. Ved konkursbehandling av finansforetak ble dessuten innskudd prioritert framfor andre krav. Regjeringen erklærte at innskudd i innenlandske forretnings- og sparebanker og deres filialer på Island ville være fullstendig beskyttet.
- 23) I begynnelsen var politikken først og fremst rettet mot å sikre de grunnleggende funksjonene i de innenlandske bank-, betalings- og oppgjørssystemene. I de første ukene etter sammenbruddet utarbeidet den islandske regjering også et økonomisk program i samarbeid med Det internasjonale pengefondet (IMF), som førte til at Island 20. november 2008 fikk innvilget anmodningen om et toårig stabiliseringsprogram ("Stand-By arrangement"), som omfattet et lån på 2,1 milliarder USD fra IMF for å styrke Islands valutareserver. Det ble sikret lån på opptil 3 milliarder USD fra andre nordiske land og fra noen andre handelspartnere. Av IMF-lånet ble 827 millioner USD gjort tilgjengelig umiddelbart, mens det gjenstående beløpet ble utbetalt i åtte like store delutbetalinger, i tråd med kvartalsvise gjennomganger av programmet.
- 24) IMF-programmet var et bredt anlagt stabiliseringsprogram med tre hovedmål. Det første var å stabilisere og gjenopprette tilliten til kronen for å stanse krisens negative innvirkning på økonomien. Tiltakene omfattet innføring av kapitalkontroll for å hindre kapitalflukt. For det andre omfattet programmet en bredt anlagt strategi for omstrukturering av bankene, som i siste instans hadde til hensikt å gjenoppbygge et levedyktig finanssystem på Island samt å ivareta landets internasjonale finansforbindelser. Blant de underordnede målene var å sikre rettferdig verdsetting av bankenes eiendeler, å gjenvinne mest mulig av eiendelene og å styrke tilsynspraksis. For det tredje var programmet rettet mot å sikre bærekraftige offentlige finanser ved å begrense nasjonaliseringen av tap i de konkursrammede bankene og innføre et mellomlangsigte program for finansiell konsolidering.
- 25) Islandske myndigheter har understreket at de hadde begrensede tilgjengelige politiske valgmuligheter på grunn av de uvanlige forholdene knyttet til at banksystemet var så stort sammenlignet med statskassens finansielle kapasitet. Løsningene de valgte skilte seg derfor på mange måter fra de tiltakene som ble truffet av andre lands regjeringer som stod overfor trusler mot den finansielle stabiliteten.

⁽¹⁵⁾ Kapittel 2 side 5 i rapporten.

⁽¹⁶⁾ Flere generelle opplysninger om tiltakene som ble truffet av islandske myndigheter, finnes i rapporten fra finansministeren til parlamentet om gjenoppbygging av forretningsbankene, fra mai 2011 (Skýrsla fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna). Rapporten er tilgjengelig på <http://www.althingi.is/altext/139/s/pdf/1213.pdf>

⁽¹⁷⁾ Lov nr. 125/2008 om myndighet til utbetalinger fra statskassen på grunn av uvanlige omstendigheter i finansmarkedet osv.

- 26) På grunnlag av kriseloven ble de tre store forretningsbankene, Glitnir Bank, Landsbanki Íslands og Kaupthing Bank, splittet opp i "tidligere" og "nye" banker. Finansministeren opprettet tre aksjeselskaper som skulle overta den innenlandske virksomheten til de tidligere bankene, og nedsatte deres styrer. Finanstilsynet tok kontroll over de tidligere bankene og fordelte i all vesentlighet deres innenlandske eiendeler og forpliktelser (innskudd) til de nye bankene som fortsatte bankvirksomheten på Island, mens de tidligere bankene ble satt under tilsyn av sine respektive avviklingsstyrer⁽¹⁸⁾. Utenlandske eiendeler og forpliktelser ble hovedsakelig plassert i de tidligere bankene, som senere ble gjenstand for avvikling og til slutt nedleggelse av all utenlandsk virksomhet⁽¹⁹⁾.
- 27) I de midlertidige åpningsbalansene for de tre nye bankene av 14. november 2008 ble det anslått at alle bankenes samlede eiendeler hadde en verdi på 2 886 milliarder ISK og at staten skulle skyte inn en egenkapital på 385 milliarder ISK. Den samlede verdien av obligasjonene som skulle utstedes av de nye bankene til de tidligere bankene som betaling for den verdien av de overførte eiendelene som oversteg forpliktelsene, ble anslått til 1 153 milliarder ISK. Finanstilsynet engasjerte Deloitte LLP for å foreta vurderinger av verdien av de overførte eiendelene og forpliktelsene. I løpet av denne prosessen ble det klart at den uavhengige vurderingen ikke ville føre til en fastsettelse av verdien på de overførte nettoeiendelene, men en verdsetting innenfor visse nivåer. I tillegg kom det fram at bankenes kreditorer hadde innsigelser mot verdsettingsprosessen, som ifølge dem ikke var upartisk, og de klaget over at de ikke var i stand til å beskytte sine interesser. Disse komplikasjonene førte til en endret strategi for avregning mellom de tidligere og de nye bankene, og medførte at partene i stedet for å støtte seg til verdivurderinger fra en uavhengig ekspert, prøvde å forhandle seg fram til enighet om verdien av de overførte nettoeiendelene.
- 28) Det var klart at det kom til å bli vanskelig for partene å bli enige om verdivurderingene, ettersom de åpenbart var gjenstand for mange antakelser som partene kunne være uenige om. Staten ønsket å komme fram til enighet om grunnleggende vurderinger som kunne danne et solid grunnlag for den innledende kapitaliseringen av de nye bankene. Dersom prisen for eiendelene utviklet seg slik at de oversteg grunnvurderingen, kunne kreditorene nyte godt av det i form av betingede obligasjoner eller økt verdi på bankenes aksjekapital, ettersom det under forhandlingene hadde kommet fram at Glitnirs og Kaupthings avviklingsstyrer og en majoritet av deres kreditorer kunne være interesserte i å skaffe seg andeler i de nye bankene, noe som ville gjøre det mulig for dem å nyte godt av en potensiell økt verdi på de overførte eiendelene.
- 29) Full kapitalisering av de tre nye bankene og grunnlaget for avtalene med kreditorene i de tidligere bankene ble offentliggjort 20. juli 2009. Regjeringen inngikk på vegne av staten, som var eeneier i de tre nye bankene, prinsippavtaler med avviklingsstyrene for de tidligere bankene med hensyn til hvordan kompensasjon for overføringen av nettoeiendeler i de nye bankene kunne oppnås og bli betalt for. Når det gjaldt to av de nye bankene, Íslandsbanki og Arion Bank, omfattet dette avtaler som forpliktet de tidligere bankene til å tegne seg for majoritetsinteresser i de nye bankene.
- 30) På grunnlag av de ovennevnte tentative avtalene besluttet avviklingsstyret for de tidligere bankene i oktober 2009 (Glitnir) og desember 2009 (Kaupthing Bank og Landsbanki Íslands) å benytte seg av de framforhandlede mulighetene og tegne aksjer i de nye bankene. 18. desember 2009 erklærte regjeringen at omstruktureringen av bankene var fullført og at det var inngått avtaler mellom på den ene side islandske myndigheter og de nye bankene, og på den annen side avviklingsstyrene for Glitnir Bank, Landsbanki Íslands og Kaupthing Bank på vegne av deres kreditorer, om oppgjør for eiendeler som ble overført fra de tidligere bankene til de nye, samt at de nye bankene da var fullfinansierte.

⁽¹⁸⁾ Se også Finanstilsynets årsberetning for 2009 (juli 2008–juni 2009), tilgjengelig på <http://en.fme.is/media/utgefird-efni/FME-Annual-Report-2009.pdf>

⁽¹⁹⁾ Flere overtakelser av finansforetak var i vente. I mars 2009 tok Finanstilsynet kontroll over virksomheten til de tre finansforetakene Straumur-Burðaras, Reykjavík sparebank (SPRON) og Sparisjodabanki Íslands (Icebank), og bestemte hvordan disse foretakenes eiendeler og forpliktelser skulle disponeres. En akkordavtale med Straumurs kreditorer ble godkjent senere, mens SPRON og Sparisjodabanki ble gjenstand for avvikling. Andre finansforetak ble også alvorlig berørt av de tre viktigste forretningsbankenes sammenbrudd og usikkerheten i finansmarkedene, og flere finansforetak ble satt under offentlig administrasjon i 2010. Finanstilsynet nedsatte derfor et midlertidig styre for VBS Investment Bank i mars 2010. I april 2010 tok Finanstilsynet kontroll over Keflavík sparebank og Byr sparebank, og besluttet at deres virksomheter skulle overtas av nye finansforetak, henholdsvis SpKef sparebank og Byr hf. Da det senere viste seg at de nye foretakenes finansielle situasjon var verre enn opprinnelig antatt, ble SpKef fusjonert med Landsbankinn etter en beslutning tatt av Finanstilsynet, mens Byr hf. ble fusjonert med Íslandsbanki etter en budrunde på aksjene i Byr. I tillegg ble islandske myndigheter i 2009 bedt om å finne en løsning på de finansielle problemene til Saga Capital Investment Bank, og de mottok en tilsvarende anmodning i 2011 i forbindelse med boligfinansieringsfondet.

- 31) Statskassens bidrag til de nye bankenes egenkapital ble betydelig redusert, fra de opprinnelig planlagte 385 milliarder ISK til 135 milliarder ISK i form av aksjekapital og, når det gjaldt to av de tre bankene, Íslandsbanki og Arion Bank, omkring 55 milliarder ISK i klasse II-kapital i form av ansvarlige lån, eller i alt 190 milliarder ISK. I tillegg støttet statskassen Íslandsbanki og Arion Bank med visse likviditetsordninger. Aksjekapitalen som de tidligere bankene tilførte de nye, beløp seg samlet til omkring 156 milliarder ISK. Hele kapitaliseringen av de nye bankene beløp seg derfor til ca. 346 milliarder ISK. I stedet for at staten beholdt fullt eierskap i de tre bankene, innebar avtalene at statens andeler ble redusert til ca. 5 % i Íslandsbanki, 13 % i Arion Bank og 81 % i Landsbankinn.
- 32) Det at kreditorene i de tidligere bankene overtok to av de tre bankene, løste store problemer i forbindelse med gjenoppbyggingen av finanssektoren og ga de nye bankene et mer solid kapitalgrunnlag, men fortsatt gjenstod mange svakheter som måtte bedres. Siden høsten 2009 har bankene hovedsakelig rettet oppmerksomheten mot interne saker, fastlagt den overordnede strategien for sin virksomhet og særlig omstruktureringen av utlånsporteføljene, som er den største risikofaktoren for deres virksomhet og langsiktige lønnsomhet. Omstrukturingsprosessen har vært komplisert på grunn av en rekke kompliserende faktorer, herunder Høyesteretts avgjørelse om at lån som var gitt i ISK, men indeksert etter utenlandske valutaer, var ulovlige. Når det gjelder Arion Bank, og i den utstrekning de er relevante for omstruktureringen av banken, blir disse forholdene drøftet videre nedenfor.

2.4. Makroøkonomisk miljø

- 33) Sterk økonomisk turbulens fulgte etter banksystemets sammenbrudd i oktober 2008. Vanskelighetene i det islandske finanssystemet ble kombinert med ødelagt tillit til landets valuta. Kronens verdi ble kraftig redusert i første kvartal 2008 og igjen på høsten, før og etter sammenbruddet i de tre forretningsbankene. Til tross for at kapitalkontroll ble innført høsten 2008, rådet valutauro i 2009⁽²⁰⁾. Denne uroen førte til en alvorlig resesjon i Islands økonomi, og BNP ble redusert med 6,8 % i 2009 og 4 % i 2010.
- 34) Blant den økonomiske krisens virkninger var en plutselig økning i arbeidsledigheten fra 1,6 % i 2008 til 8 % i 2009, økt inflasjon og lavere reallønn. I tillegg kom en kraftig økning i bedriftenes og husholdningenes gjeld og av andelen av misligholdte lån i bankenes utlånsporteføljer samt de nye bankenes omfattende overtakelse av foretak i økonomiske vanskeligheter. Samtidig førte den høye finanskostnaden for omstruktureringen av banksystemet til at finansunderskuddet økte kraftig og gjelden i offentlig sektor økte betraktelig.
- 35) Etter den dype resesjonen viser foreløpige data fra det islandske statistikkontoret en vending i andre halvdel av 2011, og en vekst i BNP på 3,1 % for hele året sammenlignet med året før.
- 36) Den økonomiske veksten i 2011 skyldtes først og fremst økt innenlandsk etterspørsel, særlig en økning på 4 % i de private husholdningenes forbruk. Dette ble oppmuntret gjennom høyere lønninger og stønader samt visse politiske initiativer som ble tatt for å lette betalingsbyrden knyttet til husholdningenes gjeld, herunder midlertidige rentesubsidier, "fryst" tilbakebetaling av lån og tidlig utbetaling av privat pensjonssparing. Foreløpige data for 2011 viser også en sakte økning i investeringene, men fra et svært lavt nivå⁽²¹⁾. Det offentlige forbruket har vært lavt de tre siste årene.
- 37) De generelle makroøkonomiske dataene skjuler viktige sektorforskjeller. I tillegg til sammenbruddet i finanssektoren har det vært en kraftig nedgang i byggesektoren og i mye annen innenlandsk produksjons- og tjenestevirksomhet. Det har imidlertid vært vekst i enkelte eksportsektorer. På grunn av den lave vekslingskursen for kronen og relativt stabile kurser for utenlandsk valuta for både marine produkter og aluminiumsprodukter, steg eksportinntektene etter at den økonomiske krisen inntraff, også i forbindelse med turisme og annen eksport av tjenester. Samtidig gikk importen kraftig ned, noe som medførte at handelsbalansen⁽²²⁾ hadde et midlertidig

⁽²⁰⁾ Et eksempel på den sterke nedgangen er den månedlige gjennomsnittlige valutakursen ved kjøp av euro med islandske kroner, som steg fra 90,71 ISK i desember 2007 til 184,64 ISK i november 2009.

⁽²¹⁾ I årene 2009–2011 har andelen av investeringer i BNP bare vært 13–14 %.

⁽²²⁾ Med handelsbalanse menes forskjellen i inntektene fra eksport og import av varer og tjenester. Den omfatter ikke resultatet av primærinntekter fra utlandet, som har vært negativt de senere år, særlig etter 2008. Dette innebærer at Islands samlede driftsbalanse, til tross for overskuddet på handelsbalansen, har vært negativ i de senere år, og har falt dramatisk siden 2009.

overskudd på omkring 10 % av BNP i 2010. Økt innenlandsk etterspørsel i 2011 har imidlertid ført til at importen igjen øker, noe som samlet gir et mindre handelsoverskudd på 8,2 % av BNP.

- 38) I det islandske statistikkontorets prognose for 2012–2017 blir det antatt at en gradvis økonomisk oppgang vil fortsette, med 2,6 % vekst i 2012. En lignende vekstrate forventes i hele perioden prognosen gjelder. Prognosen innebærer imidlertid en del usikkerhet. Planlagte store industriinvesteringer kan bli ytterligere forsinket. Islands handelsvilkår vil bli negativt påvirket av en forlenget resesjon i de viktigste samhandelslandene, noe som vil innebære en lavere vekstrate på Island. Dersom det tar lengre tid enn planlagt å ordne opp i husholdningenes og bedriftenes gjeldsbyrde, vil dette ytterligere begrense den innenlandske etterspørselen og vekstutsiktene for økonomien. Veksten kan også bli truet av fortsatt ustabile priser knyttet til valutauro i forbindelse med fjerning av kapitalkontroll.

2.5. Finansielt tilsyn og forbedrede rammeregler

- 39) EtterFinanstilsynetsinnledende arbeid knyttet til opprettelsen av de nye bankene og verddivurderingen av nettoeiendelene som ble overført fra de tidligere bankene, foretok Finanstilsynet våren 2009 en revisjon av de nye bankene og deres forretningsplaner, finansielle styrke og kapitalkrav i et såkalt ”sign-off”-prosjekt. Dette skjedde med bistand fra det internasjonale konsultentselskapet Oliver Wyman.
- 40) Etter at prosessen ovenfor var fullført, ga Finanstilsynet bankene driftstillatelser betinget av en rekke vilkår. I lys av kvaliteten på eiendelsporteføljene og den forventede økonomiske usikkerheten ble det ansett nødvendig å stille høyere kapitalkrav til de tre bankene enn det fastsatte minstekravet. Finanstilsynet fastsatte derfor et minstekrav til kapitaldekning for de tre bankene på 16 %, hvorav minst 12 % for kapitalkravet for klasse I. Kravene skulle gjelde i minst tre år med mindre de ble endret av Finanstilsynet. Det ble også fastsatt likviditetskrav som innebar at tilgjengelige midler til enhver tid skulle utgjøre minst 20 % av innskuddene og at kontanter eller kontantekvivalenter skulle utgjøre minst 5 % av innskuddene. Det ble videre stilt krav til blant annet omstrukturering av utlånsporteføljer, risikovurdering, foretaksstyring og eierskap. Lignende kapitalkrav ble innført av Finanstilsynet for andre finansforetak.
- 41) Det økonomiske stabiliseringsprogrammet som ble innført i samråd med IMF, innebar en gjennomgåelse av alle rammereglene for finansielle tjenester og finanstilsyn for å styrke forsvaret mot framtidige finanskriser. Regjeringen anmodet den tidligere direktøren for det finske finanstilsynet, Kaarlo Jännäri, om å foreta en vurdering av eksisterende rammeregler og tilsynspraksiser. Blant forbedringene som ble foreslått av Jännäri, var opprettelsen av et nasjonalt kredittregister ved Finanstilsynet for å redusere kredittrisikoen i systemet. I rapporten foreslo han også å fastsette strengere regler og praksis med hensyn til store eksponeringer og tilknyttet utlån samt å foreta flere inspeksjoner på stedet for å verifisere tilsyn og rapporter som ikke er foretatt eller utarbeidet på stedet, særlig med hensyn til kredittrisiko, likviditetsrisiko og valutarisiko. Det ble også anbefalt å gjennomgå og forbedre innskuddsgarantisystemet og samtidig ta nøye hensyn til utviklingen i EU.
- 42) Regjeringen framla deretter et lovforslag for Alltinget på grunnlag av blant annet forslag fra Jännäri og endringer i EØS-reglene for finansiell virksomhet fra og med 2009, som ble vedtatt og trådte i kraft 1. juli 2010 i form av lov nr. 75/2010. Som følge av den nye loven ble det gjort omfattende endringer i loven om finansforetak. Flere andre endringer ble senere foretatt i loven om finansforetak samt i loven om regulering av og tilsyn med finansielle tjenester. Disse lovendringene beskrives nærmere i vedlegget.

2.6 Hovedutfordringer i tiden framover⁽²³⁾

- 43) Til tross for at mye er oppnådd når det gjelder gjenoppbyggingen av finanssektoren, sliter Island fortsatt med ettervirkningene av finans- og valutakrisen høsten 2008. Finanskrisen avdekket en rekke feil og mangler i finanssystemet, og disse må rettes opp dersom allmennhetens tillit skal

⁽²³⁾ Flere opplysninger om dette temaet finnes for eksempel i økonomiministerens rapport til Alltinget fra mars 2012, *Future Structure of the Icelandic Financial System (Det islandske finanssystemets framtidige struktur)*. Ifølge departementet anses denne rapporten som en katalysator for en opplyst drøfting av dette viktige temaet, ettersom den ikke framsetter ferdig utformede forslag, men skisserer hovedsakene i og hovedutsiktene for den internasjonale utviklingen. Rapporten er tilgjengelig på <http://eng.efnahagsraduneyti.is/media/Acrobat/Future-Structure.pdf>.

gjenreises. Det er åpenbart at Island – i likhet med mange andre land som ble hardt rammet av finanskrisen – står overfor mange utfordringer når det skal tilpasse de lovgivningsmessige og driftsmessige rammene for finansielle tjenester med sikte på å støtte et levedyktig og effektivt finanssystem i framtiden og redusere risikoen for flere systemsjokk mest mulig.

- 44) De mest umiddelbare utfordringene som islandske finansforetak står overfor i dag, er knyttet til det faktum at bankene utøver virksomhet i et beskyttet miljø med kapitalkontroll og full innskuddsgaranti. Bankene må nå forberede seg på å drive virksomhet i et mer utsatt miljø, ettersom kapitalkontrollen fjernes og innskuddsgarantiene omfattes av ordninger fastsatt i de relevante EU-/EØS-direktivene⁽²⁴⁾. Islandske myndigheter har understreket at det må utvises stor forsiktighet når nye regler innføres i denne sammenheng.
- 45) En annen viktig utfordring er behovet for å tilpasse lovgivningen og rammereglene slik at de støtter et solid og effektivt finanssystem som også er i tråd med utviklingen i EØS-regelverket og internasjonalt regelverk⁽²⁵⁾.

2.7. *Konkurransesituasjonen i den islandske finanssektoren*

- 46) Ifølge nye opplysninger fra islandske myndigheter⁽²⁶⁾ er konkurransen i finansmarkedet radikalt endret siden bankene brøt sammen. Antall finansforetak er redusert ettersom en rekke sparebanker, forretningsbanker og spesialiserte utlånere enten er avviklet eller fusjonert med andre foretak⁽²⁷⁾. Antall finansforetak går fortsatt ned, senest med fusjoneringene av Landsbankinn og SpKef i mars 2011, av Íslandsbanki og Byr i desember 2011 og av Landsbankinn og Svarfdælir sparebank, som ble godkjent av Overvåkningsorganet 20. juni 2012. Som følge av det reduserte antallet finansforetak og av at de større bankene overtar innskudd fra bankene som legges ned, har konsentrasjonen i det innenlandske markedet økt. Den samlede virksomheten til de nye bankene i finansmarkedene i EØS er på den annen side mye mindre enn forgjengernes, ettersom den internasjonale bankvirksomheten er nedlagt.
- 47) I tillegg har det innenlandske markedet krympet betraktelig etter hvert som enkelte delmarkeder har forsvunnet eller er blitt kraftig redusert. Fordi aksjemarkedet nesten er forsvunnet og det er innført kapitalkontroll, er virksomheten i aksje- og valutamarkedene blitt redusert og investeringsmulighetene begrenset. Fordi investeringsnivået i økonomien er på et historisk lavt nivå og husholdninger og selskaper generelt har en høy gjeldsgrad, er etterspørselen etter kreditt lav. Etter sammenbruddet har bankene rettet oppmerksomheten mot interne anliggender og omstrukturering av utlånsporteføljene samt omstrukturering av noen av de viktigste bedriftskundene.
- 48) Før finanskrisen hadde sparebankene en samlet markedsandel på omkring 20–25 % i innskudd. Denne har nå falt til omkring 2–4 %. Markedsandelene som ble tapt av sparebankene og forretningsbankene som forlot markedet, er blitt tatt av de tre største forretningsbankene, Arion Bank, Íslandsbanki og Landsbanki. Til sammen har de tre store bankene nå ca. 90–95 % av markedet, mens de tidligere hadde 60–75 %, og Landsbankinns markedsandel er litt høyere enn de andre bankenes. Bortsett fra de ti regionale sparebankene, som i dag har ca. 2–4 % av

⁽²⁴⁾ Normalisering av innskuddsgarantiene omfatter ikke bare avskaffelse av den statlige støtten til slike garantier, men er også et ledd i gjennomgåelsen av kriselovens bestemmelser om at innskudd som i henhold til lov er omfattet av innskuddsgarantiene, skal prioriteres ved avvikling av finansforetak. Dette gir innskyterne en betraktelig fordel, ikke minst når folk fortsatt har banksammenbruddet i 2008 i friskt minne. Denne bestemmelsen vil på den annen side kunne hindre at bankene sprer sine finansieringsordninger tilstrekkelig.

⁽²⁵⁾ Se kapittel 9 i økonomiministerens rapport som er nevnt i fotnote 23. Da rapporten ble framlagt, nedsatte økonomiministeren også en gruppe av bankeksperter, der også utenlandske eksperter skulle delta, for å utarbeide forslag til en omfattende rettslig ramme og rammeregler for hele finansmarkedet på Island. Ifølge samme rapport har islandske myndigheter også til hensikt å undersøke andre framtidige muligheter, herunder en mulig atskillelse av investeringsbank- og forretningsbankvirksomhet, vedtakelse av lover for å sikre finansiell stabilitet, og en mulig endring av ansvarsfordelingen mellom reguleringsmyndighetene for finansielle tjenester. Det framgår også klart av uttalelsene fra islandske myndigheter at en gjennomgåelse av rammen for pengepolitikken fortsatt står på dagsorden, uavhengig av om Island blir medlem i Den europeiske union, i tillegg til andre mulige midler for å forbedre den økonomiske forvaltningen og sikre at reguleringsmyndighetene "ser skogen, og ikke bare trærne" og anvender de best egnede makrotiltakene på en effektiv måte.

⁽²⁶⁾ Se kapittel 6 i rapporten fra økonomiministeren til Alltinget, *Future Structure of the Icelandic Financial System*, tilgjengelig på <http://eng.efnaghagsraduneyti.is/publications/news/nr/3559>

⁽²⁷⁾ Siden høsten 2008 har mange finansforetak forsvunnet fra markedet (i tillegg til de tidligere, store forretningsbankene, Glitnir, Kaupthing og Landsbanki): Sparisjóðabanki Íslands (tidligere Icebank), Reykjavík sparebank (SPRON), Sparisjóður Mýrasýslu (Mýrasýsla sparebank, SPM), VBS Investment Bank og Askar Capital Investment Bank. Virksomheten til Straumur-Burdaras Investment Bank og Saga Capital Investment Bank er også betydelig redusert.

markedsandelene, er den eneste andre markedsdeltakeren den omstrukturerte MP Bank⁽²⁸⁾, som har en markedsandel på ca. 1–5 %.

- 49) Det er dermed åpenbart at det islandske finansmarkedet er oligopolistisk, og de tre største selskapene kunne sammen oppnå en dominerende markedsstilling. Ifølge islandske konkurransemyndigheter, som Overvåkningsorganet har anmodet om å framlegge synspunkter på konkurranse situasjonen på Island samt mulige tiltak, er det betydelige etableringshindringer i det islandske bankmarkedet. Dette har ødeleggende virkninger for konkurransen. Det finnes også enkelte hindringer for forbrukere som vil bytte bank. Islandske myndigheter erkjente videre at valutarisikoen som er knyttet til Islands lite utbredte og unoterte valuta, den islandske kronen, har begrenset konkurransen ytterligere og avskrekket utenlandske banker og selskaper fra å gå inn i det islandske markedet.
- 50) Islandske konkurransemyndigheter har i det siste rettet oppmerksomheten mot en bestemt sak i forbindelse med IT-infrastruktur for bankenes virksomhet og deres samarbeid om dette. Dette gjelder finansinstitusjonenes felles eide IT-tjenesteyter, *Reiknistofa bankanna* (de islandske bankenes datasenter, RB). Saken er relevant for vurderingen som foretas i dette vedtaket, og var blant de forholdene Overvåkningsorganet drøftet med islandske myndigheter og bankene.
- 51) RB eies av de tre største islandske bankene, to sparebanker, den islandske Sparebankforeningen og de tre største betalingskortselskapene på Island. Landsbankinn eier 36,84 % av aksjene i RB, Íslandsbanki eier 29,48 % og Arion Bank 18,7 %. Til sammen eier de tre forretningsbankene derfor 85,02 % av aksjene i RB. RBs kunder er eierne, den islandske sentralbanken og andre finansinstitusjoner samt andre offentlige enheter. Bankenes samarbeid på dette området er omfattende, ettersom RB har utviklet klarerings- og oppgjørssystemet på Island. Datasenteret tilbyr også en rekke kjernebankløsninger som er felles for flere kunder, og disse brukes av de fleste islandske bankene. RB driver dessuten et e-fakturerings- og e-betalingsystem for bedrifter og forbrukere.
- 52) Ifølge islandske konkurransemyndigheter har sammenbruddet i 2008 gjort de mindre bankene og sparebankene særlig sårbare. Særlig for de mindre finansforetakene var de nødvendige IT-tjenestene helt avgjørende, ettersom de kan anses som en av etableringshindringene for nye markedsdeltakere. Plattformen for IT-tjenester har i stor utstrekning blitt levert av RB til de største finansforetakene, og av Teris til sparebankene og de mindre markedsdeltakerne. Ettersom mange mindre finansforetak er blitt nedlagt i de senere år, har Teris mistet en stor del av inntektene, noe som førte til at selskapet i januar 2012 solgte noen av sine IT-løsninger til RB. Ifølge RB og Teris var formålet med denne transaksjonen blant annet å sikre fortsatt levering av IT-tjenester til mindre finansforetak.
- 53) Islandske konkurransemyndigheter har undersøkt to saker som gjelder RB. For det første om det felles eierskapet og samarbeidet til bankene og andre finansforetak i RB-forumet bør anses som et brudd på forbudet mot konkurransebegrensende atferd i artikkel 10 i den islandske konkurranse loven. For det andre vurderes det om RBs kjøp av Teris' viktigste eiendeler er forenlig med fusjonsreglene i nevnte lov. I mai 2012 ble disse to sakene avsluttet med et forlik mellom RB og dets eiere på den ene siden og islandske konkurransemyndigheter på den andre⁽²⁹⁾.
- 54) I tillegg til ovennevnte spørsmål som er direkte knyttet til det islandske finansmarkedet, har islandske konkurransemyndigheter særlig påpekt behovet for at salget og omstruktureringen

⁽²⁸⁾ Den 11. april 2011 ble en kontrakt om salg av (tidligere) MP banks virksomhet på Island og i Litauen godkjent på bankens aksjonærmøte, da flere enn 40 nye aksjeeiere investerte 5,5 milliarder ISK i nye aksjer i banken. De tidligere eierne beholdt annen virksomhet som den tidligere banken utøvde, og denne ble overført til et nytt rettssubjekt, EA fjárfestingarfélag hf. Nærmere opplysninger finnes i MP banks pressemelding av 11. april 2011, som er tilgjengelig på <https://www.mp.is/um-mp-banka/utgefild-efni/frettir/nr/1511> og <https://www.mp.is/um-mp-banka/utgefild-efni/frettir/nr/1510>

⁽²⁹⁾ Ifølge forliket har RB og dets eiere påtatt seg en rekke forpliktelser med sikte på å hindre konkurransevridning som følge av RBs egen virksomhet og samarbeidet med eierne. Forpliktelsene innebærer blant annet at RB skal drives på vanlige forretningsvilkår, uavhengig av eierne, og flertallet i RBs styre skal bestå av spesialister som er uavhengige av eierne, tilgang til RBs systemer og tjenester skal gis på ikke-diskriminerende grunnlag, og vilkårene for tjenestene som tilbys av RB, skal være de samme uavhengig av om kunden er aksjonær i RB eller ikke. Eksisterende eiere i RB har forpliktet seg til regelmessig å tilby deler av sin beholdning i RB for salg, med sikte på å gjøre det lettere for ikke-finansielle foretak å skaffe seg eierandeler i RB. Slike tilbud skal gis minst annethvert år, til minst en tredel av den samlede aksjeholdningen i RB er blitt solgt til andre parter enn de nåværende aksjeeierne eller lagt ut for salg ved en aksjeemisjon.

av driftsselskaper⁽³⁰⁾ fullføres uten unødig opphold. Mange driftsselskaper har blitt overtatt av bankene (som er kreditorer i disse selskapene) på grunn av for stor gjeld etter det økonomiske sammenbruddet i 2008. Ifølge konkurransemyndighetene kan det oppstå en interessekonflikt når banker yter finansielle tjenester til selskaper som de samtidig eier. Islandske konkurransemyndigheter er av den oppfatning at bankenes direkte og indirekte eierskap⁽³¹⁾ er det mest utbredte og farlige konkurranseproblemet i kjølvannet av finanskrisen, ettersom dette påvirker nesten alle selskaper og all industri på Island. Konkurransemyndighetene mener at raskere omstrukturering av selskaper ville forbedre konkurransen i finansmarkedet. Når bankenes engasjement i omstruktureringen av bedriftskundene har vært omfattet av meldingskravene under nasjonal fusjonskontroll, har konkurransemyndighetene i denne forbindelse ofte fastsatt vilkår for bankenes eierskap. Det er imidlertid vanskelig å finne en fullstendig løsning på problemet ettersom det først og fremst skyldes den høye gjeldsgraden i den islandske bedriftssektoren.

- 55) I sine uttalelser til Overvåkningsorganet har alle de tre forretningsbankene, Arion Bank, Íslandsbanki og Landsbankinn, uttrykt at det ikke har skjedd noen viktige endringer i konkurransevilkårene i det islandske finansmarkedet siden høsten 2008 som kunne gi grunn til bekymring. I markedet rådet effektiv konkurranse, uten bevis på samordnet opptreden mellom de tre største aktørene. Da islandske konkurransemyndigheter undersøkte konkurransevilkårene i markedet, ble noen viktige faktorer oversett. Utenlandske banker har, selv om de ikke har vært til stede på Island, deltatt lenge og deltar fortsatt aktivt i konkurranse med islandske banker om å gi bedriftslån og tilby andre finansielle tjenester til de største kundene, for eksempel foretak i eksportbasert virksomhet (fiskeri, kraftkrevende industri osv.) samt statlig og kommunal virksomhet.
- 56) Dette synet er imidlertid i strid med det synet som ble uttrykt i uttalelsen fra islandske myndigheter, slik det framgår i ovennevnte rapport fra økonomiministeren til Alltinget, og med konkurransemyndighetenes oppfatning. Som nærmere beskrevet nedenfor har dessuten Arion Bank, til tross for visse forbehold med hensyn til analysen av konkurransevilkårene, besluttet å påta seg visse forpliktelser med sikte på å begrense konkurransevidningen i forbindelse med det berørte støttetiltaket. Disse forpliktelsene beskrives i vedlegget.

3. Beskrivelse av tiltakene

3.1. Støttetakeren

- 57) Som beskrevet ovenfor gikk Kaupthing Bank over ende i 2008, i likhet med de to andre store islandske forretningsbankene. For å sikre fortsatt virksomhet i den innenlandske banksektoren traff islandske myndigheter derfor enkelte tiltak for å gjenopprette deler av virksomheten til (tidligere) Kaupthing Bank hf, blant annet opprettelse og kapitalisering av nye Kaupthing Bank hf (nå omdøpt til Arion Bank).

3.1.1 Kaupthing Bank

- 58) Før finanskrisen i 2008 var Kaupthing Bank den største banken på Island. Ved utgangen av 2007 beløp balansen seg til 5 347 milliarder ISK (58,3 milliarder euro). Kaupthing var hovedsakelig en nordeuropeisk bank med virksomhet i 13 land. Kaupthing tilbød integrerte finansielle tjenester til selskaper, institusjonelle investorer og enkeltpersoner, inndelt i fem forretningsområder: "Corporate and Retail Banking", "Capital Markets", "Treasury", "Investment Banking" og "Asset Management & Private Banking". I tillegg drev banken et filialnett på Island, der hovedkontoret lå, og i mindre omfang i Norge og Sverige. Kaupthing hadde bankkonsesjon gjennom datterselskaper i Danmark, Sverige, Luxembourg og Storbritannia, og filialer i Finland, Norge og Isle of Man. Kaupthings største datterselskaper var Kaupthing Singer & Friedlander (UK) og FIH Erhvervsbank (Danmark), men banken hadde 16 andre datterselskaper og filialer i en rekke land i Europa, Nord-Amerika, Asia og Midtøsten. Ved utgangen av 2007 hadde banken 3 334 ansatte. Bankens aksjer var notert på OMX Nordic Exchange i Reykjavík og i Stockholm.

⁽³⁰⁾ Islandske konkurransemyndigheter anvender uttrykket "driftsselskaper" om bankenes eierandeler i vanligvis ikke-finansielle foretak som bankene har tilegnet seg i forbindelse med omstruktureringen av låneporteføljene gjennom gjeld til aksjebytteavtaler eller på annen måte. Overvåkningsorganet anvender også uttrykket "driftsselskap" om reelle økonomiske foretak som ikke tilhører bankens kjernevirksomhet i finansmarkedene.

⁽³¹⁾ I denne forbindelse forstår Overvåkningsorganet det slik at "indirekte eierskap" viser til bankenes mulige innflytelse og kontroll over selskaper på grunn av sistnevnte store gjeld til banken.

3.1.2. Arion Bank

- 59) Kaupthings etterfølger Arion Bank er en islandsk bank som tilbyr universelle finansielle tjenester til selskaper, institusjonelle investorer og enkeltpersoner. Banken tar sikte på å være en hovedbankforbindelse for større selskaper og enkeltpersoner som ønsker et bredt utvalg av finansielle løsninger.
- 60) Arion Bank Group består av morselskapet og åtte sentrale datterselskaper som er en integrert del av bankens virksomhet⁽³²⁾.
- 61) I forbindelse med den nylige og pågående omstruktureringen av låneporteføljen har banken overtatt eiendeler som klassifiseres som holdt for salg, eller, dersom inndrivelsesarbeidet ikke fullføres, ikke-varige driftsmidler. Ifølge banken har den likevel til hensikt å selge slike eiendeler uten unødig opphold⁽³³⁾.
- 62) Andre store aksjeinteresser er i Auðkenni (et holdingselskap som administrerer sikkerhetsnøkler for nettbanker, med 20 %) og Reiknistofa bankanna (de islandske bankenes datasenter, RB, med 18,05 %). Arion Bank har lagt ned eller er i ferd med å legge ned i alt 15 selskaper som banken har hatt egenkapitalinteresser i. Disse selskapene er enten under avvikling, har ingen eiendeler eller er ikke i drift.
- 63) De viktigste bankproduktene er inndelt i fire kategorier: formuesforvaltning, investeringsbankvirksomhet, forretningsbankvirksomhet og privatbankvirksomhet, som beskrives nærmere nedenfor.

Formuesforvaltning

- 64) Denne avdelingen består av salg og tjenester, privatbankvirksomhet og formuesforvaltning for institusjoner. Bankens datterselskap, kapitalforvaltningsselskapet *Stefnir*, driver fondsforvaltningsvirksomheten, og Arion Banks kapitalforvaltningsavdeling er den viktigste fondsdistributøren. Avdelingen for kapitalforvaltning er en ledende aktør i det islandske markedet, og verdien av eiendelene som forvaltes av Arion Bank og dens datterselskaper beløp seg til 659 milliarder ISK ved utgangen av 2011.
- 65) Avdelingen for formuesforvaltning har ansvaret for å forvalte eiendeler på vegne av kundene, herunder institusjonelle investorer, selskaper, kunder med høy nettoverdi og småinvestorer. Avdelingen betjener kunder med ulike investeringsmål og tilbyr et bredt spekter av tjenester. I tillegg til et mangfold av verdipapirfond, alternative investeringsobjekter og pensjonsplanordninger, tilbyr avdelingen tilpassede strategier for plassering av eiendeler og forvaltede konti. Avdelingen tilbyr også fond fra andre ledende globale fondsforvaltningsselskaper.

Investeringsbankvirksomhet

- 66) Avdelingen for investeringsbankvirksomhet yter en rekke tjenester til bedriftskunder på de fire viktigste produktområdene:

⁽³²⁾ De viktigste datterselskapene er (hovedvirksomhet og bankens andeler angis i parentes): AFL-sparisjóður (sparebank; 94,45 %), Verdis hf. (verdipapirforvalter; 100 %), KB ráðgjöf ehf. (salg av forsikrings- og pensjonsprodukter; 100 %), Gen hf. (har andeler i internasjonale bedriftsfond; 100 %), Okkar Líftryggingar hf. (forsikringsselskap – person- og livsforsikring; 100 %), Sparisjóður Ólafsfjarðar (sparebank; 99,99 %), Stefnir hf. (forvaltningsselskap for investeringsforetak (UCITS); 100 %) og Valitor Holding hf. (betalingstjenesteleverandør; 52,94 %).

⁽³³⁾ I denne forbindelse skjeller banken mellom tre typer eiendeler. For det første bankens formueforvaltningsselskap Eignabjarg ehf., som forvalter aksjer i lønnsomme driftsselskaper som banken har overtatt. Dette omfatter aksjeinteresser i følgende selskaper (hovedvirksomhet og bankens aksjeandel angis i parentes): Hagar hf. (et handelsforetak med virksomhet på Island; 5,98 %), Penninn á Íslandi ehf. (et detaljistselskap som spesialiserer seg i kontormateriell og kontorutstyr; 100 %), Reitir fasteignafélag hf. (et selskap tilknyttet Eignabjarg hf., som spesialiserer seg i fast eiendom; 42,65 %) og Fram Foods ehf. (matvareindustri; 100 %). For det andre øvrige eiendeler holdt for salg, herunder aksjeinteresser i følgende selskaper: Langalína 2 ehf. (holdingselskap; 100 %), Umtak fasteignafélag ehf. (fast eiendom; 100 %), EAB 2 ehf. (matvareindustri; 100 %), Farice ehf. (drift av undersjøisk datakabel til naboland; 43,47 %), Sementsverksmiðjan ehf. (produksjon og import av sement; 33 %), HB Grandi hf. (fiskeforetak; 33 %) og GO fjárfestingar ehf. (soppproduksjon; 30 %). For det tredje holdes eiendeler som ikke-varige driftsmidler i form av aksjeinteresser i følgende selskaper: Landey (holdingselskap rettet mot eiendom som ikke gir inntekter; 100 %), Landfestar (driftsselskap som forvalter kommersiell fast eiendom som Arion Bank har overtatt fra kunder i økonomiske vanskeligheter; 100 %), Rekstrarfélagið Braut ehf. (grisefarm; 100 %), NS 1 ehf. (eier land og leier ut tomter til feriehus; 100 %), Módelhús ehf. (eiendom og fast eiendom; 100 %), EAB 1 ehf. (land og eiendom; 100 %), Andvaka ehf. (bedrifts- og ledelsesrådgivning; 50,11 %), Klakki ehf. (tidligere Exista – holdingselskap; 44,9 %), Ólgerðin Egill Skallagrímsson ehf. (produksjon, distribusjon og salg av mineralvann og noen andre drikkevarer; 20 %) og SMI ehf. (eiendom og fast eiendom; 39,1 %).

- Rådgivning om fusjoner og oppkjøp
- Kapitalmarkedstransaksjoner
- Oppkjøp og gjeldsfinansiering
- Hovedinvesteringer.

- 67) Avdelingen har som mål å kombinere rådgivningen og bankens finansieringsevne for å skape en integrert løsning for kundene, i nært samarbeid med andre avdelinger i banken, særlig avdelingene for kapitalmarkeder og forretningsbankvirksomhet.

Forretningsbankvirksomhet

- 68) Avdelingen for forretningsbankvirksomhet er inndelt i sju underavdelinger: bedriftslån; spesialiserte utlån; jus & dokumentasjon; porteføljeforvaltning; bedriftstjenester; inndrivelse og faktoring. Avdelingen for forretningsbankvirksomhet tilbyr en rekke finansieringstjenester og -produkter til sine bedriftskunder, som omfatter mellomstore bedrifter og store selskaper. Avdelingens viktigste mål er å opprettholde et langsiktig forhold til kundene og å levere skreddersydde løsninger og personlig tilpassede tjenester.
- 69) Arion Bank mener at banken ligger i teten når det gjelder å løse bedriftsgjeldsproblemer, og har gjort betydelige framskritt med hensyn til omstruktureringen av selskaper. Underavdelingen for inndrivelse i avdelingen for forretningsbankvirksomhet har ansvar for bankens inndrivelse av gjeld, dvs. for omstruktureringen av selskaper som har betalingsvansker. Det har vært god framdrift i arbeidet, som snart er fullført.

Privatbankvirksomhet

- 70) Avdelingen for privatbankvirksomhet har en markedsandel på 30 % på Island. Den har 24 filialer på Island og over 100 000 kunder. Filialene tilbyr et lang rekke tjenester, herunder rådgivning om innskudd og lån, betalingskort, pensjonssparing, forsikring, fond og verdipapirer.
- 71) Filialnettet er inndelt i sju grupper, hver med en egen bedriftsleder. Mindre filialer nyter godt av styrken til de større enhetene i hver gruppe. Mer utøvende myndighet og ansvar er overført til filialene, og derfor nærmere kundene. Ifølge banken gjør dette det lettere å samordne prosesser og å benytte ekspertisen i filialene fullt ut. Fire av disse bedriftslederne arbeider i det større Reykjavík-området, tre i større byområder. Denne strukturen er utformet med sikte på å styrke båndene mellom filialer i samme del av landet.

Angivelse av markedsandeler

- 72) Ifølge Arion Banks beregninger er bankens markedsandel i innskudd, basert på årsberetningene fra de islandske bankene og sparebankene, [>30] % eller marginalt lavere enn aksjene til Landsbankinn ([>30 %]) og Íslandsbanki ([>30 %]). Andre markedsdeltakere av mindre betydning er MP Bank ([<5 %]) og sparebankene (samlet [<5 %]).
- 73) Arion Banks andel i utlån til kundene er ca. [15–25] %, eller den samme som Íslandsbanki og litt mindre enn Landsbankinn. Boligfinansieringsfondet har den største andelen i dette markedet, [>25] %. Samlet sett har også pensjonsfond en betydelig andel i dette markedet, [5–10] %, mens andre markedsdeltakere har ubetydelige andeler.
- 74) Arion Banks markedsandel i handelen på den islandske børsen målt ut fra omsetningen i de første 14 ukene i 2012 var [10–20] %, mens andelen for hver av de andre forretningsbankene, Íslandsbanki, Landsbankinn og MP Bank, var [20–25] %.

3.2. Sammenligning av den tidligere og den nye banken

- 75) Den indikerende sammenligningen av de viktigste finansopplysningene i de tidligere og de nye bankenes balanseregnskaper som angis i tabell 1, viser store forskjeller i virksomhetenes størrelse

og omfang⁽³⁴⁾. Arion Banks samlede eiendeler ved utgangen av 2009 tilsvarte bare 11,5 % av Kaupthing Banks eiendeler midtveis ut i 2008. Utlånsporteføljen er den største enkeltstående eiendelskategorien. Den bokførte verdien av Kaupthing Banks utlånsportefølje var ved utgangen av juni 2008 4 169 milliarder ISK; til sammenligning var Arion Banks utlånsportefølje på 358 milliarder ISK ved utgangen av 2009, noe som utgjør 8,6 % av Kaupthings utlånsportefølje. Det er også en betydelig endring i Arion Banks verdipapirbeholdning i forhold til Kaupthing Banks. Aksjer og derivater er redusert med 96–100 %. Reduksjonen er mindre når det gjelder obligasjoner, ettersom Arion Banks obligasjoner utgjorde 25,7 % av Kaupthing Banks beholdning.

	Kaupthing 30.6.2008	Arion 31.12.2009	Arion som % av Kaupthing
Samlede eiendeler	6 603	757	11,5 %
– Lån til og fordringer overfor kunder	4 169	358	8,6 %
– Obligasjoner og gjeldsinstrumenter	676	173	25,7 %
– Aksjer og egenkapitalinstrumenter	172	7	4,1 %
– Samlede forpliktelser	6 166	667	10,8 %
– Innskudd	1 848	495	26,8 %
– Samlet egenkapital	438	90	20,6 %

Tabell 1: Sammenligning av Arion Banks og Kaupthing Banks balanseregnskaper, beløp angitt i milliarder ISK.

- 76) Resultatregnskapene til de to enhetene viser en tilsvarende forskjell i størrelse og omfang. En sammenligning av Arion Bank i 2009 og Kaupthing Bank i 2007 viser at Arions netto renteinntekter tilsvarte 15,2 % av Kaupthings, mens Arions netto gebyr- og provisjonsinntekter tilsvarte 10,7 % av Kaupthings. Arion Bank hadde 1 057 ansatte ved utgangen av 2009 (herunder ansatte i datterselskapene), mens Kaupthing Bank hadde 3 334 ansatte ved utgangen av 2007. Samlet antall ansatte i Arion Bank var derfor 32 % av antall ansatte i Kaupthing⁽³⁵⁾. En sammenligning av begge bankenes virksomhet på Island viser at Kaupthing Bank hadde 1 133 ansatte i den islandske delen av virksomheten (ikke medregnet ansatte i datterselskaper) ved utgangen av juni 2008, mens det i Arion Bank var 952 ansatte i virksomheten (ikke medregnet datterselskaper) på Island ved utgangen av 2009.

	Kaupthing 2007	Arion 2009	Arion som % av Kaupthing
Netto renteinntekter	80	12	15,2 %
Netto gebyr- og provisjonsinntekter	55	6	10,7 %
Driftsinntekter	166	50	29,9 %
Inntekter før inntektsskatt	81	15	19,0 %

Tabell 2: Sammenligning av Arion Banks og Kaupthing Banks resultatregnskap, beløp angitt i milliarder ISK.

3.3. Nasjonalt rettsgrunnlag

- 77) Støttetiltakets nasjonale rettsgrunnlag:

- *Lov nr. 125/2008 om myndighet til utbetalinger fra statskassen på grunn av uvanlige omstendigheter i finansmarkedet osv, vanligvis kalt "kriseloven"*

Kriseloven ga Finanstilsynet myndighet til å gripe inn "under uvanlige omstendigheter" og overta fullmaktene til finansinstitusjoners generalforsamlinger og styremøter, og til å bestemme hvordan eiendeler og forpliktelser skulle disponeres. Finanstilsynet fikk også myndighet til å nedsette avviklingsstyrer for finansforetakene som det hadde overtatt, som hadde samme mandat som

⁽³⁴⁾ Det har skjedd betydelige endringer i Arion Banks viktigste finansielle indikatorer etter at den ble opprettet, men det er likevel hensiktsmessig å sammenligne de to bankene ut fra opplysninger fra den senere tid. Det minnes om at Kaupthing var en internasjonal bank med virksomhet i mange land, mens Arion Bank ble etablert for å overta noen av Kaupthing Banks innenlandske virksomheter og eiendeler.

⁽³⁵⁾ Endringene varierer mellom de ulike forretningssegmentene, og på visse områder er reduksjonen på opptil 90 %. En betydelig reduksjon fant sted på den administrerende direktørens kontor, der 6 % av Kaupthings stab på Island var ansatt, mens det tilsvarende tallet for Arion Bank er 1 %.

generalforsamlingen. Ved avvikling av institusjonene gir loven forrang for krav fra innskytere og innskuddsgarantiordninger. Loven ga dessuten det islandske finansdepartementet fullmakt til å opprette nye banker. Kriseloven omfatter endringer av lov om finansforetak, nr. 161/2002, lov om offentlig tilsyn med finansiell virksomhet, nr. 87/1998, lov om innskuddsgarantier og kompensasjonsordning for investorer, nr. 98/1999, og lov om boligsaker, nr. 44/1998.

- *Tillegg til statsbudsjettet for 2008 (artikkel 4)*
- *Statsbudsjettet for 2009 (artikkel 6)*

3.4. Støttetiltaket

- 78) Islandske myndigheters inngripen etter at Kaupthing Bank gikk over ende, er beskrevet ovenfor, og ble beskrevet nærmere i åpningsvedtaket. Hovedtrekkene kan oppsummeres slik: Finanstilsynet tok kontroll over Kaupthing 9. oktober 2008, og innenlandske forpliktelser og (for det meste) innenlandske eiendeler ble overført til nye Kaupthing. Den tidligere bankens bo skulle kompenseres for overføringen med et beløp som tilsvarte differansen mellom eiendeler og forpliktelser. Da det viste seg at det ble vanskelig og tidkrevende å fastsette denne differansen, skjøt staten inn en viss innledende kapital og forpliktet seg til å bidra med mer kapital dersom det skulle bli nødvendig. Deretter kapitaliserte den banken, før det til slutt ble inngått en avtale mellom staten og den tidligere banken 1. desember 2009, som førte til at statens interesse i banken ble redusert fra 100 % til 13 %⁽³⁶⁾. Overvåkningsorganet anser denne datoen – 1. desember 2009 – som starten på den femårige omstrukturingsperioden, som følger utløper 1. desember 2014.
- 79) I følgende avsnitt beskrives bare de sidene ved statens inngripen som utgjør tiltak som er relevante for en vurdering i henhold til EØS-avtalens artikkel 61.

3.4.1. Klasse I-kapital

- 80) Staten skjøt inn klasse I-kapital to ganger – første gang da nye Kaupthing ble opprettet, og deretter igjen da den kapitaliserte banken fullt ut (med retroaktiv virkning); fulgt av en avtale med den tidligere banken på vegne av bankens kreditorer som lot staten beholde en eierandel i banken på 13 %.

3.4.1.1. Innledende kapital

- 81) Etter at nye Kaupthing Bank ble opprettet i oktober 2008, tilførte staten 775 millioner ISK⁽³⁷⁾ (5 millioner euro) i kontanter som innledende kapital til den nye banken, og i tillegg ga den tilsagn om å bidra med totalt inntil 75 milliarder ISK i form av risikokapital i klasse I til den nye banken som motytelse for hele bankens egenkapital. Det første tallet tilsvarer minstekravet til kapital ved opprettelsen av en bank i henhold til islandsk lovgivning. Det siste tallet ble beregnet som 10 % av en innledende vurdering av den sannsynlige størrelsen på bankens samlede risikovektede eiendeler. Bevilgning av dette beløpet ble formelt inntatt i statsbudsjettet for 2009 som en tildeling av statlige midler for å håndtere de ekstraordinære omstendighetene i finansmarkedene. Dette kapitaltilskuddet skulle gi en tilstrekkelig garanti for at bankens drift kunne fortsette til problemene knyttet til den endelige rekapitaliseringen ble løst, herunder størrelsen på åpningsbalansen og fastsettelse av kompensasjonen som skulle betales til den tidligere banken for de overførte eiendelene.

3.4.1.2. Kapitaltilskudd og overtakelse av 13 % av aksjene som en del av oppgjøret med kreditorerne i den tidligere banken

- 82) Den 20. juli 2009 erklærte den islandske regjering at den hadde inngått foreløpig avtale med Kaupthings avviklingsstyre om innledende kapitalisering av nye Kaupthing Bank (omdøpt til Arion Bank med virkning fra 21. november 2009) og grunnlaget for kompensasjonen som skulle betales mellom de to partene. Med forbehold samtykket regjeringen med Kaupthings

⁽³⁶⁾ Avtalene ble imidlertid ikke formalisert før 8. januar 2010, da Kaupthing, på vegne av sine kreditorer, gjennom datterselskapet Kaupskil ehf. overtok eierskapet i Arion Bank, med godkjenning fra det islandske finanstilsynet og konkurransetilsynet. Kaupskil har 87 % av de ordinære aksjene, og ISFI ("Icelandic State Financial Investments") har 13 %. Kaupskil har kjøpsopsjon på statens aksjer på et senere tidspunkt.

⁽³⁷⁾ Beløp nevnt i dette avsnitt angis først i den valutaen kapitalen ble utbetalt i, fulgt av en angivelse i parentes av det tilsvarende beløpet i ISK eller euro (etter det som er relevant), når dette beløpet er oppgitt av islandske myndigheter.

avviklingsstyre i at kreditorene, gjennom avviklingsstyret, skulle gis opsjon på å overta en majoritetsaksjeandel i Arion Bank for å lette bankens uavhengige utvikling. Dette ville i realiteten innebære at den tidligere banken sørget for den største andelen av kapitalen i Arion Bank, som en del av kompensasjonsavtalen. Dersom Kaupthing Bank ikke skulle fullføre tegningen av aksjer i Arion Bank, ville staten beholde hele eierskapet.

- 83) Den 14. august 2009 erklærte regjeringen at den hadde forpliktet seg til å tilføre Arion Bank 72 milliarder ISK i klasse I-kapital i form av statsobligasjoner, noe som ga banken en kjernekapitaldekning i klasse I på omkring 12 %. Statens kapitalisering av Arion Bank ble gjennomført 9. oktober 2009, og omfattet innsprøyting av 71 225 millioner ISK i banken, tilbakedatert til 22. oktober 2008, i tillegg til de innledende 775 millionene ISK i kontanter. Statens samlede aksjekapital var derfor på 72 milliarder ISK. I tillegg beløp den påløpte renten på statsobligasjonene seg til 9,2 milliarder ISK.
- 84) Den 4. september 2009 erklærte regjeringen at det var inngått endelige avtaler om kapitaliseringen av Arion Bank og grunnlaget for kompensasjonen. I tråd med den foreløpige avtalen av 20. juli 2009 inneholdt avtalen først og fremst bestemmelser om to alternative avtaler: kapitalisering under den tidligere bankens (kreditors) eierskap (felles kapitaliseringsavtale) eller kapitalisering under statlig eierskap (alternativ kapitaliseringsavtale)⁽³⁸⁾. Ifølge den tidligere avtalen hadde kreditorene i Kaupthing mulighet til å få kontroll (gjennom avviklingsstyret) i Arion Bank ved å tegne ny aksjekapital. Ettersom verdien av forpliktelsene som ble overført til Arion Bank, var høyere enn verdien av de overførte eiendelene, skulle Kaupthing betale for den nye aksjekapitalen med midler fra den tidligere bankens egne eiendeler. Dette kompensasjonsbeløpet ble beregnet til 38 milliarder ISK, men skulle regelmessig revurderes på grunnlag av de framtidige resultatene for en bestemt utlånsportefølje. Staten skulle ha en minoritetsandel av den ordinære aksjekapitalen, tilsvarende 13 % av aksjene i Arion Bank. For å oppfylle Finanstilsynets krav om ytterligere 4 % av klasse II-kapitalen, ville staten også bidra til Arion Banks kapital i form av et ansvarlig lån på 24 milliarder ISK.
- 85) Den 1. desember 2009 ble det inngått en avtale mellom på den ene siden regjeringen og Arion Bank, og på den andre siden Kaupthings avviklingsstyre, om oppgjør for eiendeler og forpliktelser som ble overført fra Kaupthing til den nye banken. Samme dag besluttet Kaupthings avviklingsstyre å utøve opsjonen i avtalen om felles kapitalisering til å erverve 87 % av aksjekapitalen i Arion Bank. Staten beholdt de resterende 13 % av klasse I-kapitalen.
- 86) Kaupthing betalte for kjøpet ved å overføre eiendeler til en verdi av 66 milliarder ISK fra sitt bo til Arion Bank. For dette formålet anvendte Kaupthing en kombinasjon av kontanter, bedriftslån knyttet til Island og en portefølje av boliglån og lån til enheter knyttet til den islandske stat. Den statlige kapitaliseringen som ble foretatt 9. oktober 2009, ble senere omgjort, og Arion Bank tilbakebetalte 32,6 milliarder ISK i statsobligasjoner til staten og utstedte et ansvarlig obligasjonslån til staten på 29,5 milliarder ISK.
- 87) Det oppstod komplikasjoner med hensyn til kapitaldekningskravet på 12 % for klasse I og ytterligere 4 % for klasse II, ettersom overføringen av ikke-risikofrie eiendeler til Arion Bank medførte en økning i bankens risikovektede eiendelsgrunnlag. Fordi Arion Bank ble rekapitalisert gjennom en transaksjon som medførte en betydelig økning av risikovektede eiendeler, ble det et større behov for kapital ut fra avtalen om felles kapitalisering enn avtalen om statlig kapitalisering, som skjedde utelukkende ved hjelp av statsobligasjoner. En større del av midlene som ble tilbakebetalt til staten, måtte være klasse II-obligasjoner enn det som ellers ville vært tilfelle. Av samme grunn betalte Kaupthing 66 milliarder ISK for 87 % av aksjene i stedet for 62,6 milliarder ISK, som var planlagt opprinnelig (dvs. 87 % av 72 milliarder ISK). Staten betalte 12,2 milliarder ISK for sin andel på 13 % i Arion.

⁽³⁸⁾ I henhold til avtalen om statlig eierskap – som ikke trådte i kraft – skulle staten fortsatt eie hele banken dersom Kaupthings avviklingsstyre besluttet ikke å overta kontrollen over Arion Bank. Kompensasjonen ville også i dette tilfellet komme fra Kaupthing til Arion Bank, og i samme form som under avtalen om felles kapitalisering, dvs. en kompensasjonsordning anslått til 38 milliarder ISK. Kaupthing ville også få mulighet til å kjøpe statens aksjeandeler mellom 2011 og 2015, til en pris som ga staten en passende avkastning av investeringen.

3.4.2. Tilføring av klasse II-kapital

- 88) Staten ga også den nye banken to ansvarlige lån for å styrke bankens egenkapital og likviditetsstilling. Instrument A ble utstedt i utenlandsk valuta og tilsvarte på det tidspunktet et beløp på 29,5 milliarder ISK. Lånet ble gitt i form av et kapitalinstrument som ga Arion Bank mulighet til å utstede usikrede, ansvarlige obligasjonslån. Instrument B var et beløp på 6,5 milliarder ISK som ble brukt av Arion Bank som betaling til staten for opptjent egenkapital (dividende) i tiden fram til avtalen om felles kapitalisering trådte i kraft. Klasse II-instrumentene fra staten ble tildelt på grunnlag av et behov for å sikre en sterk kapitalstruktur, og var i samsvar med kravene fra Finanstilsynet.
- 89) Løpetiden for instrument A er ti år fra 30. desember 2009. Det er innebygde insitamenter for innløsning i form av en opptrapping av renten etter fem år. Den årlige renten for de første fem årene er 400 basispoeng over EURIBOR, mens den i perioden fra fem til ti år er 500 basispoeng over EURIBOR. Løpetiden for instrument B er den samme, men renten ligger 300 basispoeng over EURIBOR for de første tre årene.

3.4.3. Innskuddsgaranti

- 90) For å oppfylle kravene i direktiv 97/9/EF om erstatningsordninger for investorer og direktiv 94/19/EF om innskuddsgarantiordninger, vedtok islandske myndigheter lov nr. 98/1999 om innskuddsgarantiordninger og ordninger for investorkompensasjon, og opprettet dermed det såkalte garantifondet for innskytere og investorer ("TIF"), som har blitt finansiert gjennom årlige bidrag fra bankene, beregnet i forhold til bankens samlede innskudd.
- 91) Ifølge islandske myndigheter, og for ytterligere å forsikre og berolige allmennheten om at innskuddene deres var sikre da krisen inntraff, medførte den islandske regjeringens bankredningstiltak høsten 2008 også ytterligere statlig støtte til innskudd i innenlandske forretnings- og sparebanker, utenfor virkeområdet for lov nr. 98/1999 om gjennomføring av innskuddsgarantidirektiv 94/19/EF og investorkompensasjonsdirektiv 97/9/EF.
- 92) I en uttalelse fra statsministerens kontor av 6. oktober 2008 ble det sagt at "den islandske regjering understreker at innskudd i innenlandske forretnings- og sparebanker og deres filialer på Island vil bli garantert fullt ut". Dette tilsagnet ble senere gjentatt av den nåværende statsministerens kontor i februar og desember 2009. Det ble dessuten henvist til i et intensjonsbrev fra den islandske regjering til det internasjonale pengefondet (og senere offentliggjort på økonomidepartementets og IMF's nettsteder) av 7. april 2010 (og henvisningen ble gjentatt i et nytt intensjonsbrev av 13. september 2010). I brevet (som ble undertegnet av den islandske statsministeren, finansministeren, økonomiministeren og den islandske sentralbanksjefen) står følgende: "På det nåværende tidspunkt er vi fortsatt forpliktet til å beskytte innskyterne hundre prosent, men når den finansielle stabiliteten er sikret, vil vi planlegge en gradvis oppheving av den fulle garantien." Videre blir det i avsnittet i forslaget til statsbudsjett for 2011 som gjelder statsgarantier, i en fotnote vist til den islandske regjeringens tilsagn om at innskudd i islandske banker er omfattet av en statsgaranti⁽³⁹⁾.
- 93) Dette illustreres ytterligere av en nyere uttalelse fra nåværende økonomiminister og tidligere finansminister (2009–2011), Steingrímur Sigfússon, i en debatt i det islandske parlamentet om statens kostnader knyttet til Landsbankinns overtakelse av sparebanken SpKef. Ifølge ministeren må man i forbindelse med denne saken huske statens tilsagn høsten 2008 om at alle innskudd i sparebankene og forretningsbankene ville være sikre og beskyttet. "Arbeidet har siden i alle tilfeller vært basert på dette (dvs. tilsagnet), og det medfører dessverre riktighet at denne (dvs. betalingen til SpKef) vil være en av de største regningene som betales direkte av staten som kostnader for å sikre innskuddene til alle innbyggere i Suðurnes ... og alle SpKefs kunder i Vestfjordene og området i vest og nordvest ... Jeg regner med at ingen har ment at innskyterne i disse områdene skulle behandles annerledes enn andre innbyggere, så staten hadde egentlig ikke noe valg i dette tilfellet"⁽⁴⁰⁾.

⁽³⁹⁾ Se det relevante avsnittet i forslaget til statsbudsjett for 2011, som er tilgjengelig på http://hamar.stjr.is/Fjarlagavefur-Hluti-II/GreinargerdirogRaedur/Fjarlagafurvarp/2011/Seinni_hluti/Kafla_8.htm.

⁽⁴⁰⁾ Uoffisiell oversettelse fra Overvåkningsorganet av en uttalelse gjengitt i Morgunblaðið (www.mbl.is) 10. juni 2012.

- 94) Ifølge den islandske regjering vil tilleggsinnskuddsgarantien bli opphevet før kapitalkontrollen er fullstendig avskaffet, noe de ifølge islandske myndigheter vil være ved utgangen av 2013.

3.4.4. Særlig likviditetsordning

- 95) Statens finansiering av Arion Bank skjedde gjennom en innsprøyting av 72 milliarder ISK i statsobligasjoner med tilbakekjøpsrett, som motytelse for hele bankens egenkapital. Kaupthing Banks beslutning om å benytte opsjonen og erverve 87 % av aksjene i banken, innebar imidlertid at de fleste av disse obligasjoner ble returnert til staten. Kaupthing Bank overførte eiendeler fra sitt bo til Arion Bank som motytelse for egenkapitalen, noe som reduserte bankens beholdning av eiendeler med tilbakekjøpsrett betydelig og truet bankens evne til å oppfylle tilsynskrav om likviditetsreserver. I lys av dette og i forbindelse med at Kaupthing benyttet opsjonen nevnt ovenfor, gikk regjeringen med på å sørge for en ytterligere likviditetsordning for Arion Bank. Likviditetsordningen ble utformet som en utvidelse av SPRON-bytteavtalen som beskrives nedenfor.

3.4.5. SPRON-bytteavtalen

- 96) Den 21. mars 2009 brukte Finanstilsynet sin fullmakt i henhold til kriseloven og tok kontroll over Reykjavík sparebank (SPRON), og overførte det meste av bankens innskudd til Arion Bank. Det ble opprettet et aksjeselskap som skulle eies av SPRON og overta SPRONs eiendeler samt alle rettigheter knyttet til sikkerhet, herunder alle boliglån, garantier og andre lignende rettigheter knyttet til SPRONs krav. Datterselskapet ble kalt Drómi hf og overtok SPRONs forpliktelser overfor Arion Bank for det overførte innskuddet, og utstedte 22. juni 2009 en obligasjon til Arion Bank tilsvarende 96,7 milliarder ISK. Alle SPRONs eiendeler ble stilt som sikkerhet for obligasjonen, herunder aksjene i Drómi. Imidlertid har partene hittil ikke blitt enige om en avtale om renten som skal betales på obligasjonen⁽⁴¹⁾.
- 97) I de foreløpige vilkårene som ble underskrevet 17. juli 2009, gikk regjeringen med på å holde Arion Bank skadesløs når det gjaldt verdien av SPRON-obligasjonen. Partene ble videre enige om å arbeide for at SPRON-obligasjonen skulle kunne anvendes som sikkerhet for finansiering fra den islandske sentralbanken.
- 98) I et brev til Arion Bank av 3. september 2009 utvidet regjeringen vilkårene for SPRON-bytteavtalen slik at de ikke omfattet bare potensiell kapitalutgang for SPRON-innskuddet og dermed sikret bankens overtakelse av innskuddet, men også den likviditeten som krevdes for å oppfylle Finanstilsynets vilkår. I brevet ga regjeringen tilsagn om å skyte inn opptil 75 milliarder ISK i statsobligasjoner dersom Kaupthing besluttet å benytte opsjonen og bli majoritetseier i Arion Bank. Den endrede ordningen innebærer at andre eiendeler enn SPRON-obligasjonen kan anvendes som sikkerhet på mindre gunstige vilkår. Forpliktelsen fra regjeringens side ble senere formalisert i en avtale av 21. september 2010 om lån av statsobligasjoner til Arion Bank for bruk som sikkerhet⁽⁴²⁾. Denne ordningen utløper 31. desember 2014, og sammenfaller dermed med SPRON-obligasjonens løpetid. Beløpet for hvert uttrekk under ordningen skal være minst en milliard ISK. Statsobligasjoner skal bare anvendes for å sikre lån med sikkerhet fra den islandske sentralbanken med sikte på å skaffe Arion Bank likviditet⁽⁴³⁾.

⁽⁴¹⁾ Tvisten mellom partene om renten på obligasjonen ble først framlagt for Finanstilsynet. Finanstilsynet besluttet 5. juni 2009 at en REIBOR-sats + 1,75 % var passende under de rådende omstendighetene. I sin beslutning erklærte Finanstilsynet at det ville revurdere beslutningen hver sjettemåned på anmodning fra partene. Tvisten ble imidlertid senere brakt for retten og er i skrivende stund ikke avgjort. Ifølge Arion Banks årsberetning for 2011 anmodet Drómi i et brev av 2. desember 2009 Finanstilsynet om å revurdere den tidligere beslutningen om renten. 4. februar 2011 besluttet Finanstilsynet at gjelden skulle pålegges en årlig rente bestående av den opprinnelig fastsatte renten pluss det opprinnelig fastsatte rentetillegg fra overtakelsen til 30. juni 2010, men uten rentetillegg fra nevnte tidspunkt til gjelden var tilbakebetalt i sin helhet. Arion Bank har anlagt sak mot Finanstilsynet og Drómi i et forsøk på å annullere Finanstilsynets beslutning av 4. februar 2011. 4. mai 2011 anla Drómi sak mot Finanstilsynet og Arion Bank der hovedkravet var at alle Finanstilsynets beslutninger om renter skulle oppheves, og sekundært at det skulle anvendes en annen rente fra starten av.

⁽⁴²⁾ Finansdepartementet gikk med på å låne Arion Bank statsobligasjoner som gjorde det mulig å oppnå likviditetsordninger gjennom gjenkjøpstransaksjoner med den islandske sentralbanken, i samsvar med sentralbankens nåværende regler. Statsobligasjonenes markedsverdi er høyst 75 milliarder ISK.

⁽⁴³⁾ Arion Bank har ikke lov til å selge obligasjonene eller bruke dem for andre formål enn som fastsatt i avtalen. Dersom Arion Bank bruker SPRON-obligasjonen som sikkerhet for lånet av statsobligasjoner, betaler banken ikke gebyr for uttrekk opp til 25 milliarder ISK, mens den for resten skal betale et vederlag på 1,75 % for tillatelse til å pantsette statsobligasjonene. Arion Bank skal imidlertid ikke betale vederlag dersom banken tydelig kan vise at mer enn 25 milliarder ISK av lånet er knyttet til uttak av SPRON-innskudd. Dersom Arion Bank bruker andre eiendeler enn SPRON-obligasjonen som sikkerhet for lånet sitt, øker vederlaget til 3 % av utlånsbeløpet som ble gitt i forbindelse med denne ene sikkerheten. I slike tilfeller skal Arion Bank i tillegg betale et særlig gebyr på 0,5 % av lånebeløpet hver gang statsobligasjoner anvendes.

3.5. *Omstruktureringsplanen*

- 99) Islandske myndigheter oversendte en omstruktureringsplan for Arion Bank 31. mars 2011 samt en endret plan 26. oktober 2011. En ajourført omstruktureringsplan ble framlagt 30. april 2012 sammen med en femårig forretningsplan og en intern vurdering av risikoprofil og kapitalbehov (ICAAP) fra april 2012. ICAAP-rapporten ble framlagt for Finanstilsynet i april 2012.
- 100) I omstruktureringsplanen omhandles viktige saker som lønnsomhet, byrdedeling og begrensning av konkurransevridning. Ifølge omstruktureringsplanen driver Arion Bank virksomhet bare på Island, der banken tar sikte på å yte tradisjonelle, vanlige banktjenester.

3.5.1. *Beskrivelse av omstruktureringsplanen*

- 101) Islandske myndigheter og banken mener at omstruktureringen av Arion Bank vil sikre at banken igjen blir solid og velfinansiert, med sunn kapitaldekning slik at den kan opprettholde rollen som leverandør av kreditt til realøkonomien. På grunnlag av opplysningene i omstruktureringsplanen og svarene på spørsmålene fra Overvåkningsorganet skal dette oppnås gjennom følgende trinn:
- i) fastlegging av langsiktig strategisk kurs, redusert virksomhet og begrenset risikoeksponering,
 - ii) oppnåelse og opprettholdelse av en sterk kapitalposisjon og tilfredsstillende lønnsomhet,
 - iii) opprettholdelse av en sterk likviditetsstilling og forbedret finansieringsstruktur,
 - iv) omstrukturering av utlånsporteføljer for husholdninger og bedrifter,
 - v) begrensning av ubalansen i forhold til utenlandsk valuta,
 - vi) effektivisering av filialnettet og oppnåelse av kostnadseffektivitet.
- 102) Før omstruktureringsplanen beskrives nærmere, er det hensiktsmessig å gi en kort redegjørelse for bankens syn på hvordan manglene som bidro til Kaupthings sammenbrudd, behandles i omstruktureringsplanen for Arion Bank. I denne forbindelse har det blitt understreket at selv om Arion Banks aktiviteter er basert på den innenlandske virksomheten og eiendelene til Kaupthing Bank, så er den likevel en ny bank, med andre forretningsmål og andre eiere, et annet styre og en annen ledelse enn Kaupthing. Arion Banks nåværende ledelse har uttalt at den ikke vil spekulere når det gjelder de særskilte svakhetene eller sammenbruddet til Kaupthing. Ellers viser Arion Bank for det første til SIC-rapporten som er beskrevet ovenfor, når det gjelder grunnene til Kaupthing Banks sammenbrudd. For det andre blir det påpekt at det etter at Kaupthing gikk over ende, er truffet tiltak for å styrke infrastrukturen etter en vurdering av risikohåndteringen og foretaksstyringen foretatt av Finanstilsynet.
- 103) Ifølge Arion Bank er to prosjekter særlig relevante for tiltakene banken har truffet som reaksjon på vurderingen ovenfor. Det første gjelder store og sammenhengende eksponeringer. Det er blitt hevdet at Kaupthing hadde et "formalistisk" syn på behandlingen av eksponeringer med innbyrdes forbindelse, og at det førte til at banken ga lån til parter med innbyrdes forbindelser eller nærstående parter som overskred den lovlige grensen på 25 % av risikokapitalen. Gjennom dette prosjektet har Arion Bank utvidet definisjonene av parter med innbyrdes forbindelse, og anvender strengere prosesser i denne forbindelse; Arion Banks risikohåndteringsavdeling har siste ord dersom tvister oppstår. Store eksponeringer overvåkes strengt og rapporteres nøyaktig, og som en del av prosessen knyttet til innvilgelse av kreditt blir det utarbeidet en særlig rapport dersom kreditten vil føre til en stor eksponering. Endringer som er gjort i islandsk lovgivning om finansinstitusjoner etter krisen, har i betydelig grad innskrenket bankenes mulighet til å gi lån til nærstående parter. Lån til eiere eller til ansatte i viktige stillinger kan ikke lenger overstige 1 % av risikokapitalen og kan bare gis mot sikkerhet av god kvalitet.
- 104) For det andre blir krysseierskap og indirekte eksponeringer utsatt for nøye gransking. Kaupthing Bank drev angivelig med utlån med sikkerhet i bankens egne aksjer, hvilket utvilsomt var risikabelt og kan ha medført overskridelse av grensene som er fastsatt i den islandske selskapsloven. Endringer i islandsk lovgivning har ført til at det nå er umulig å drive med utlån mot sikkerhet i egne aksjer eller å inngå kontrakter der egne aksjer er underliggende risiko.

3.5.1.1 Antakelser i omstruktureringsplanen

105) Omstruktureringsplanen er utarbeidet for morselskapet som en del av ICAAP-prosessen, og den tar også hensyn til virkningene for datterselskapene. Den bygger på et sett av allmenne og økonomiske antakelser som danner det økonomiske grunnlaget for normalscenarioet og stress-scenariene som beskrives nedenfor.

106) Antakelsene omfatter følgende:

- Det råder fortsatt en betydelig økonomisk, juridisk, politisk og myndighetsmessig usikkerhet i bankens driftsmiljø, og denne påvirker den langsiktige prognosen. Det forutses derfor ingen store endringer i bankens operasjonelle aktiviteter.
- Makroøkonomiske antakelser er basert på en prognose utarbeidet av Arion Banks forskningsavdeling, og omfatter følgende hovedvariabler:

<i>Prosentvis endring i forhold til tidligere år</i>	2012	2013	2014
Vekst i BNP	3,0	3,9	3,5
Arbeidsledighet	6,2	5,3	4,9
Inflasjon	5,5	6,1	5,9
Reibor ⁽⁴⁴⁾	4,9	5,8	5,6
Libor	0,5	0,5	0,5
Euribor	1,0	1,0	1,0
Lønninger	9,2	9,7	8,4
ISK valutakursindeks (TWI) ⁽⁴⁵⁾	4,9	5,0	5,0

Tabell 3: Fra den økonomiske prognosen utarbeidet av Arion Banks forskningsavdeling

- Banken framlegger også antakelser i forbindelse med for eksempel bankens markedsstilling, muligheter og trusler, interndata- og markedsutvikling, herunder såkalte hovedantakelser⁽⁴⁶⁾.
- Det forventes løpende vekst, hovedsakelig forbruksdrevet⁽⁴⁷⁾.
- Forbruket vil fortsatt stige ved hjelp av særlige tiltak (pensjonsuttak og nye beregninger av utenlandske valutalån osv.). I tillegg vil stigende boligpriser bidra til større husholdningsformue. Redusert arbeidsledighet vil også bidra til at forbruket øker.
- Under finanskrisen som har pågått siden 2008, har investeringene målt som prosentdel av BNP ligget under det som har vært det laveste de siste 50 årene, men en gradvis oppgang forventes i resten av omstrukturingsperioden.
- I tråd med den beregnede økningen i investeringsaktiviteten forventer banken økt etterspørsel etter nye lån og at bankens utlånsportefølje vil vokse i omstrukturingsperioden.
- Importen vil øke mer enn eksporten, men vil nå et balansert nivå ved utgangen av prognoseperioden.
- Inflasjon og renter spiller en viktig rolle i bankens forretnings- og omstrukturingsplan⁽⁴⁸⁾. Det antas at inflasjonen vil være høy i hele prognoseperioden.
- Det forventes at kronen svekkes med gjennomsnittlig 5 % i prognoseperioden.

⁽⁴⁴⁾ REIBOR ("Reykjavik interbank offered rate") er den interbankrenten som anvendes av forretningsbanker og sparebanker på Island. Den anvendes på kortsiktige lån.

⁽⁴⁵⁾ Handelsvektet valutakursindeks for den islandske kronen.

⁽⁴⁶⁾ Blant bankens hovedantakelser er at [...].

⁽⁴⁷⁾ Til tross for at vanskelige problemer fortsatt gjenstår, har den islandske økonomien ifølge Arion Bank vist klare tegn på bedring det siste året, med vekst i økonomien for første gang siden finanskrisen startet og med synkende arbeidsledighetstall.

⁽⁴⁸⁾ Banken bemerker at i 2011 bidro både nedskrivningen av ISK, høye varepriser globalt i første halvdel av året og økte tariffønninger i 2011 til en årlig inflasjon på 5,3 % ved utgangen av året. Inflasjonsutsiktene for de nærmeste årene er ikke lovende, og inflasjonen kan overskride den islandske sentralbankens mål på 2,5 %. Som reaksjon på økt økonomisk aktivitet og dårligere inflasjonsutsikter økte sentralbanken renten to ganger i 2011 med til sammen 50 basispoeng, og med til sammen 75 basispoeng i første halvdel av 2012. I forretningsplanen antas det at denne utviklingen vil fortsette i 2012–2014.

- Arion Bank gir uttrykk for tvil om strategien knyttet til opphevingen av kapitalkontrollen, og antar at disse fortsatt vil bli anvendt i prognoseperioden⁽⁴⁹⁾.
 - i) *Fastlegging av langsiktig strategisk kurs, redusert virksomhet og begrenset risikoeksponering*
- 107) På grunn av den raske overgangen fra å være en nordeuropeisk bank med virksomhet i 13 land til å bli en bank som utelukkende driver virksomhet på Island, stod Arion Bank overfor en rekke utfordringer både internt og eksternt, som måtte tas tak i og løses. Den nye prisvurderingen av eiendelene som ble overført fra Kaupthing til Arion Bank, var en av dem. I tillegg måtte banken bygge ned sin infrastruktur, og banken måtte tilpasse seg til den nye økonomiske virkeligheten der mange selskaper, enkeltpersoner og husholdninger hadde fått en svært redusert evne til å betjene sine lån.
- 108) Mange av de tallrike utfordringene som den nye banken stod overfor, var dermed direkte knyttet til omstendighetene rundt etableringen av banken. Overføringen av innenlandske eiendeler og forpliktelser fra boet etter Kaupthing til Arion Bank skapte noen ugunstige risikoeksponeringer for banken. Gjennom den bredt anlagte innsatsen for å tilpasse bankens virksomhet til en ny økonomisk virkelighet har det skjedd store framskritt når det gjelder å redusere bankens risikoeksponering til et kontrollerbart nivå. Oppmerksomheten har vært rettet mot å
- inndrive kriserammede lån⁽⁵⁰⁾,
 - redusere valutaubalansen⁽⁵¹⁾,
 - redusere kredittkonsentrasjonen knyttet til store kunder og kunder med innbyrdes forbindelse⁽⁵²⁾,
 - øke kapitalnivået⁽⁵³⁾,
 - øke termininnskuddene og sikre alternative finansieringskilder⁽⁵⁴⁾,
 - redusere inflasjonsrisikoen som skyldes ubalanse i konsumprisindeksen (KPI)⁽⁵⁵⁾.
- 109) Bankens langsiktige strategiske kurs ble fastlagt i løpet av 2010. Ifølge Arion Bank er bankens kundeportefølje allerede i ferd med å oppfylle målet om å bli en relasjonsbank, og den har tro på at denne bankmodellen kan fullt ut oppnås.
- 110) Bankens organisasjonsstruktur er blitt forenklet siden etableringen⁽⁵⁶⁾, og det er innført krav til foretaksstyring som sikrer offentliggjøring, åpenhet og økt ansvarlighet. Rollen og funksjonene til støtteavdelingene, særlig avdelingen for risikohåndtering, er forbedret. Avdelingen er uavhengig og sentralisert, og rapporterer direkte til administrerende direktør. Den administrerende direktøren og styret har ansvar for å definere og uttrykke risikoviljen knyttet til bankens virksomhet. Risikovilje "oversettes" til eksponeringsgrenser og -mål som overvåkes av avdelingen for risikohåndtering,

⁽⁴⁹⁾ I denne forbindelse bemerker Arion Bank at det til tross for tegn til bedring i den islandske økonomien, fortsatt gjenstår en rekke uløste problemer; ett av problemene er opphevingen av kapitalkontrollen. Opphevingen av kapitalkontrollen har skjedd i sakte tempo selv om den islandske sentralbanken framla en liberaliseringsplan i mars 2011 med en rekke tiltak rettet mot å oppheve kontrollen i løpet av de neste fire årene. Senere samme år besluttet imidlertid det islandske parlamentet å forlenge gyldighetstiden for lovene om utenlandsk valuta (og dermed kapitalkontrollen) til 2013. Sentralbanken har derfor fått lite spillerom av parlamentet dersom kontrollene skal oppheves i løpet av de neste to årene. Kapitalkontrollen ble i realiteten strammet inn i mars 2012, gjennom endringer i loven om utenlandsk valuta. Strategien for opphevingen av kapitalkontrollen er ikke klar, og det antas derfor at de vil bli beholdt i resten av prognoseperioden.

⁽⁵⁰⁾ Innsatsen knyttet til omstruktureringen av låneporteføljen har ført til at misligholdsraten er redusert fra 37 % ved årsslutt 2010 til 13 % ved årsslutt 2011. Dette framskrittet når det gjelder å finne løsninger for kriserammede låntakere, reduserer i betydelig grad usikkerheten knyttet til vurderingen av utlånsporteføljens balanseførte verdi.

⁽⁵¹⁾ Den manglende valutabalansen er redusert fra 300 % av bankens kapitalgrunnlag ved årsslutt 2008 til 30 % av kapitalgrunnlaget ved årsslutt 2011.

⁽⁵²⁾ Banken hadde [...] grupper som overskred 10 % av kapitalgrunnlaget ved utgangen av 2009. Disse gruppene stod til sammen for 175 % av kapitalgrunnlaget. Ved utgangen av 2011 hadde banken [...] grupper som overskred 10 % av kapitalgrunnlaget, som til sammen stod for 87 % av kapitalgrunnlaget.

⁽⁵³⁾ Det samlede kapitalgrunnlaget økte med 20,7 milliarder ISK fra 2009 til 2011.

⁽⁵⁴⁾ Termininnskuddene har økt fra 10 % til 23 % fra årsslutt 2009 til årsslutt 2011.

⁽⁵⁵⁾ KPI-balansen er snudd fra minus 17 % av bankens kapitalgrunnlag ved årsslutt 2009 til pluss 9 % av kapitalgrunnlaget ved årsslutt 2011.

⁽⁵⁶⁾ Etter at Finanstilsynet grep inn i oktober 2008, ble det gjort strukturelle endringer. Avdelingene for internrevisjon og etterleving av regelverket ble styrket, avdelingen for privatbankvirksomhet ble slått sammen med avdelingen for formuesforvaltning, og avdelingen for finansforvaltning ble slått sammen med avdelingen for kapitalmarkeder. Som følge av den nye strategiske kursen og av at den nye ledelsen gikk inn i banken høsten 2011, ble det gjort flere betydelige endringer i organisasjonsstrukturen for å sikre at den gjenspeiler og støtter bankens nye strategi på en bedre måte, forenkler virksomheten og gir økt grad av samspill mellom avdelingene.

som regelmessig rapporterer resultatene til administrerende direktør og styret.

- 111) Finanstilsynet valgte ut Arion Bank til å overta alle innskuddsforpliktelser fra Reykjavík sparebank (SPRON). I april 2009 kjøpte banken opp den regionale Mýrasýsla sparebank (SPM), herunder alle bankens eiendeler og visse forpliktelser, deriblant innskudd⁽⁵⁷⁾. Gjennom disse tiltakene fikk banken 22 000 nye kunder uten at den utvidet filialnettet.
- 112) Den 22. desember 2011 kjøpte Arion Bank det tidligere Kaupthing Mortgages Institutional Investor Fund, KMIIF (som nå heter Arion Bank Mortgages Institutional Investor Fund, AMIIF)⁽⁵⁸⁾.
- 113) I 2012 vil verdipapirforvalteren Verdis, et datterselskap som er heleid av banken, bli fusjonert med banken. [...].

ii) Oppnåelse og opprettholdelse av en sterk kapitalposisjon og tilfredsstillende lønnsomhet

- 114) Som det framgår av tabell 4 har Arion Bank vært lønnsom siden den ble etablert, med en egenkapitalavkastning på mellom 10,5 og 16,7 %.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Netto renteinntekter	14 258	24 440	25 480	[...]	[...]	[...]
Verdijustering av lån	9 642	29 722	20 037	[...]	[...]	[...]
Provisjonsinntekter	3 914	3 379	4 454	[...]	[...]	[...]
Netto finansinntekter	13 460	–5 681	1 223	[...]	[...]	[...]
Andre inntekter	1 713	1 047	4 364	[...]	[...]	[...]
Samlet inntekt	42 988	52 908	55 559	[...]	[...]	[...]
Driftsutgifter	–13 133	–14 226	–15 791	[...]	[...]	[...]
Verdifall	–14 470	–23 067	–26 582	[...]	[...]	[...]
Nettoinntekter før skatt	15 384	15 614	13 186	[...]	[...]	[...]
Avgifter og bankgebyrer	–2 414	–2 897	–2 692	[...]	[...]	[...]
Nettofortjeneste	12 971	12 717	10 494	[...]	[...]	[...]
Avkastning på egenkapital (ROE)	16,7 %	13,4 %	10,5 %	[10–20] %	[5–15] %	[5–15] %
Netto rentemargin	3,6 %	[...] %	[...] %	[...] %
Forhold mellom kostnader og inntekter	44,8 %	[...] %	[...] %	[...] %

Tabell 4: Finansiell oversikt for 2009–2011 og prognose for 2012–2014.

Opplysningene gjelder morselskapet. Resultatene for datterselskaper er tatt med gjennom andre inntekter.

Beløpene er angitt i millioner ISK.

⁽⁵⁷⁾ SPM hadde vært i økonomiske vanskeligheter i flere måneder og forsøkt å inngå akkordavtaler med kreditorene under konkursloven, ettersom kapitaldekningsgraden lå under de lovfestede kravene. Forsøket lyktes imidlertid ikke, og 3. april 2009 ble det inngått en avtale mellom SPM og nye Kaupthing som innebar at nye Kaupthing kjøpte alle SPMs eiendeler, herunder filialen i Borgarnes, Island, samt SPMs datterselskaper, herunder to sparebanker i Nord-Irland, Afl Savings Bank og Ólafsfjörður Savings Bank (SPÓL). Samtidig overtok nye Kaupthing noen av SPMs forpliktelser, herunder innskudd og lån, som fastsatt i avtalen. Samme dag tok Finanstilsynet en beslutning om avhendingen av SPMs eiendeler og forpliktelser. Finanstilsynets beslutning innebærer ikke statlig inngripen i form av kapitalinnskudd, forpliktelser eller tilsagn. Det er videre blitt bekreftet overfor Overvåkningsorganet av banken og islandske myndigheter at staten ikke påtok seg noen finansielle forpliktelser i denne forbindelse. Se Finanstilsynets beslutning av 3. april 2009, som er tilgjengelig på <http://www.fme.is/media/akvardanir/3.-april-2009.pdf>.

⁽⁵⁸⁾ Bakgrunnen for denne transaksjonen er at Kaupthing utstedte fire serier av sikrede obligasjoner i 2006–2008, som ble garantert av Kaupthings datterselskap KMIIF. Gjennom KMIIF eide Kaupthing en portefølje av islandske boliglån på mer enn 120 milliarder ISK. Formålet med den sikrede obligasjonen var å finansiere en stor del av Kaupthings boliglånsportefølje. Ifølge avtalen av 22. desember 2011 har Arion Bank kjøpt denne boliglånsporteføljen. Kjøpet ble finansiert hovedsakelig gjennom kjøp av sikrede obligasjoner til en verdi av 117,7 milliarder ISK, ettersom Arion Bank har overtatt Kaupthings forpliktelser i henhold til programmet for de sikrede obligasjonene. Ifølge Arion Bank kan oppkjøpet av AMIIF verken klassifiseres som et "vanlig" oppkjøp eller som et oppkjøp knyttet til omstrukturingsarbeidet. Oppkjøpet var knyttet til etableringen av banken, ettersom AMIIF ikke ble overført til Arion Bank da den ble opprettet. Før overføringen leverte Arion Bank tjenester til låntakere uten å ha kontroll over lånene. I tillegg trodde låntakerne som hadde boliglån i fondet, at de var kunder i Arion Bank. Etter overføringen eier Arion Bank lånene. Som sagt ble avtalen om ovennevnte transaksjon inngått mellom Kaupthing og Arion Bank, og uten deltakelse eller forpliktelser fra den islandske statens side.

- 115) I løpet av perioden 2009-2011 har uregelmessige hendelser hatt stor innvirkning på resultatregnskapet, særlig når det gjelder endret verdivurdering av lån. Islandske myndigheter har gitt opplysninger om samlede lån og rabatter fra den tidligere banken⁽⁵⁹⁾. Samlet pålydende verdi av lånene som ble overført, var 1 230 milliarder ISK, og bokført verdi var 459 milliarder ISK. Den samlede rabatten var derfor på ca. 771 milliarder ISK. Når vilkårene har tillatt det, er det blitt foretatt ny verdivurdering av lånene, som har ført til endrede verdier på lånene som angitt i tabell 4⁽⁶⁰⁾. For resten av omstrukturingsperioden forventes imidlertid bare en ubetydelig endring i verdien på lånene. Bankens lønnsomhet vil derfor ikke lenger være avhengig av denne ekstraordinære posten.
- 116) Kapitalkravet som Finanstilsynet satte som vilkår for at Arion Bank skulle få driftstillatelse, var 12 % for klasse 1-kapital og 16 % for den samlede kapitalen ("kapitaldekningsgrad"). Bankens kapitalstrategi er å opprettholde et sterkt kapitalgrunnlag for å støtte forretningsutviklingen og oppfylle myndighetsfestede kapitalkrav, også i vanskelige tider. Bankens langsiktige kapitalplanlegging er for tiden basert på et standard minstekrav på [...] % for klasse 1-kapital og en samlet kapitaldekningsgrad på [...] %. Bankens kapitalposisjon er gradvis blitt styrket i løpet av perioden 2009–2011, og har oversteget både Finanstilsynets kapitalkrav og bankens interne mål. Ved utgangen av 2011 var bankens kapitaldekningsgrad 20,5 %, med en klasse 1-dekning på 15,7 %.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Klasse 1-kapital	88 302	98 715	106 459	[...]	[...]	[...]
Klasse 2-kapital	29 543	26 257	32 105	[...]	[...]	[...]
Samlet kapital	117 845	124 972	138 564	[...]	[...]	[...]
Risikovektede eiendeler	685 702	678 563	675 998	[...]	[...]	[...]
Klasse 1-dekning	12,9%	14,5%	15,7%	[15–20]%	[15–20]%	[15–20]%
Kapitaldekningsgrad	17,2%	18,4%	20,5%	[20–25]%	[20–25]%	[20–25]%

Tabell 5: Kapitaldekning ved årsslutt for årene 2009-2011 og prognose for 2012-2014.

Opplysningene gjelder morselskapet. Resultatene for datterselskaper er tatt med gjennom andre inntekter.

Beløpene er angitt i millioner ISK.

- 117) Ifølge ICAAP-rapporten av april 2012 mener banken at den trenger en kapital på [...] milliarder ISK for å dekke risikoeksponeringen. Banken har et kapitalgrunnlag på [...] milliarder ISK, og har dermed en kapitalbuffer på [...] milliarder ISK. På grunnlag av det nåværende risikovektede beløpet gir dette en kapitaldekning på [...] %.
- 118) Arion Banks strategi har vært å avstå fra å utbetale utbytte til 2013. Strategien vil bare bli endret i samarbeid med Finanstilsynet, og bare dersom Arion Bank og Finanstilsynet sammen fastslår at en bærekraftig snuoperasjon i den islandske økonomien er gjennomført.
- iii) Opprettholdelse av en sterk likviditetsstilling og forbedring av finansieringsstrukturen*
- 119) Når det gjelder likviditet, krever Finanstilsynet at banken skal ha sikrede likviditetsreserver på minst 20 % av innskuddene og kontantreserver på 5 % av anfordringsinnskuddene. I tillegg fastsetter den islandske sentralbanken regler for kredittinstitusjonenes likviditet⁽⁶¹⁾, som krever at kredittinstitusjoners likvide eiendeler og forpliktelser klassifiseres etter type og løpetid og tildeles vekt ut fra risiko. Kredittinstitusjoner må ha likvide eiendeler som er tilstrekkelige til å dekke

⁽⁵⁹⁾ Disse lånene er inndelt i boliglån og andre lån til enkeltpersoner samt lån til bedrifter. Rabattene varierte avhengig av type lån samt av om pålydende var i islandske kroner eller utenlandsk valuta.

⁽⁶⁰⁾ Verdien på lånene økte mer i 2009–2011 enn det som angis i tabell 4, ettersom en del av den gjaldt kompensasjonsordningen, i alt 38 milliarder ISK. Kompensasjonsordningen ble avvirket i første kvartal 2011 fordi differansen mellom verdien av eiendelene og verdien av forpliktelsene som ble overført fra Kaupthing til Arion Bank, var innbetalt i sin helhet.

⁽⁶¹⁾ Se den islandske sentralbankens regler for likviditetsdekning, nr. 317 av 25. april 2006, tilgjengelig på <http://www.sedlabanki.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=4713>

forpliktelsene for én måned og for mer en måned og opptil tre måneder. Reglene krever også en bestemt stresstest der det anvendes en rabatt på en rekke egenkapitalposter, men der det på den ene side antas at alle forpliktelser betales innen forfall, og på den annen side at en del av andre forpliktelser, for eksempel innskudd, betales på kort varsel eller uten varsel.

- 120) Bankens likviditetsdekning i 2011–2012 angis i diagrammet nedenfor. Det er tydelig at banken har opprettholdt en sterk likviditetsstilling som overstiger Finanstilsynets krav til kontantdekning og det mer omfattende kravet om sikret likviditet. Ifølge bankens planer for 2012–2014 vil den opprettholde en kontantdekning på mellom [...] og [...] %, og en likviditetsdekning på mellom [...] og [...] %. Banken har også opptrådt i samsvar med den islandske sentralbankens likviditetsregler ettersom likviditetsdekningen (for mer enn 1 og opp til 3 måneder) ved utgangen av årene 2009–2011 har ligget i området mellom 1,5 og 2,1.

[Diagram som viser Arion Banks likviditetsdekning i henhold til Finanstilsynets regler]

Verdiene er av hensyn til taushetsplikten ikke oppgitt]

Diagram 1: Arion Banks likviditetsdekning 2011–2012

- 121) Likviditetskravene under Basel III er ikke obligatoriske ennå, men Arion Bank har begynt med frivillig overvåking av likviditetskravet⁽⁶²⁾ som disse reglene forfatter, og ved utgangen av 2011 var bankens likviditetsdekning [...] %.
- 122) Arion Bank blir i stor grad finansiert gjennom innskudd, men det er truffet tiltak for å spre finansieringen gjennom utstedelse av sikrede obligasjoner. I november 2011 fikk Arion Bank lisens fra Finanstilsynet til å utstede lovfestede, sikrede obligasjoner. I februar 2012 ble et obligasjonsprogram på 1 milliard euro fullført. Midlene vil bli brukt til å finansiere Arion Banks boliglån. Det minnes om at Arion Bank ved utgangen av 2011 kjøpte KMIIFs utlånsfond, overtok et utestående beløp på 127 milliarder ISK i sikrede obligasjoner og fortsatte som utsteder av sikrede obligasjoner. Banken mener at utstedelsen av sikrede obligasjoner i de innenlandske markedene vil dekke bankens refinansieringsbehov og finansiering av nye lån i perioden 2012–2016.
- iv) Omstrukturering av utlånsporteføljer for husholdninger og bedrifter*
- 123) En av de viktigste oppgavene for den islandske finanssektoren var å omstrukturere gjelden til husholdninger og bedrifter. Dette er et komplisert og sensitivt spørsmål som medfører en rekke finansielle, økonomiske og etiske vurderinger.
- 124) Ifølge Arion Bank har omstruktureringen av utlånsporteføljen blitt høyt prioritert, og banken anser seg i tet når det gjelder å løse problemer knyttet til bedrifters og husholdningers gjeld, og har oppnådd god framgang i den forbindelse. En gjeldssaneringsenhet rettet mot bedrifter ble opprettet av banken i 2009, og formuesforvaltningsselskaper ble etablert for å forvalte pantsatte eiendeler. Banken har innført en rekke spesialtilpassede løsninger som er utformet for å hjelpe husholdninger og enkeltpersoner som har lån, med å betjene gjelden.
- 125) Bedriftskunder som ikke har vært i stand til å oppfylle sine forpliktelser, har deltatt i bankens gjeldssaneringsprosess. Målet er å gjøre insolvente selskaper om til solvente selskaper med en sunn balanse som setter dem i stand til å gjøre framtidige forretninger og bidra til utviklingen av økonomien. Ved utgangen av 2011 hadde 986 selskaper deltatt i bankens gjeldssaneringsprogrammer for bedrifter, og løsning ble nådd i 871 tilfeller. Banken forventer at omstruktureringen av bedriftsgjeld i all hovedsak vil være fullført innen utgangen av 2012.
- 126) Når det gjelder omstruktureringen av husholdningenes gjeld, har flere enn 14 000 privatkunder benyttet seg av bankens gjeldsløsningspakker, herunder det særskilte gjeldssaneringsprogrammet. Ved utgangen av 2010 hadde banken også opprettet en egen gjeldsrådgivningstjeneste for privatkunder. Banken anser denne ordningen som viktig på grunn av det høye antallet vanskelige gjeldssaneringssaker som skal behandles. Banken tar sikte på å fullføre omstruktureringen av

⁽⁶²⁾ Ifølge likviditetskravet skal banker ha en beholdning av likvide eiendeler av høy kvalitet som er tilstrekkelig stor til å dekke netto kontantuttak i en 30-dagersperiode i et stress-scenario. Referanseverdien for likviditetskravet er derfor 100 %.

husholdningsskjelden i 2012.

- 127) Formålet for gjeldssaneringsprogrammene er å forbedre kvaliteten på eiendelene. Andelen av misligholdte lån har falt fra 30 % ved utgangen av 2010 til 13 % ved utgangen av 2011. Ved utgangen av 2011 var 56 % av lånene i utlånsporteføljen klassifisert som løpende, 18 % var "under oppsyn", 13 % tapsutsatte og 13 % misligholdt.

v) Tiltak for å begrense ubalansen i forhold til utenlandsk valuta

- 128) I utlånsporteføljen er lån i utenlandsk valuta (valutalån eller "FX-lån") inndelt i FX/FX-lån og FX/ISK-lån. FX/FX-lån er lån der kundene genererer inntekter i utenlandsk valuta, mens FX/ISK-lån er lån i utenlandsk valuta der kundene genererer inntekter i islandske kroner. Bankens manglende balanse i forhold til utenlandsk valuta skyldes først og fremst FX/ISK-delen. I løpet av 2010 og 2011 har banken gjort framskritt i retning av å redusere ubalansen i forhold til utenlandsk valuta. Reduksjonen av ubalansen vil fortsette i 2012, ved at lån gitt i utenlandsk valuta til privatpersoner omgjøres til lån i ISK, og gjennom tiltak som treffes for å oppmuntre selskaper med begrensede utenlandske valutainntekter til å omgjøre lånene til ISK. Det hersker fortsatt rettslig usikkerhet når det gjelder valutalån, men banken tar sikte på å redusere ubalansen knyttet til FX/ISK slik at den vil ligge innenfor den islandske sentralbankens krav innen utgangen av 2012.

vi) Effektivisering av filialnettet og oppnåelse av kostnadseffektivitet

- 129) Ifølge Arion Bank har det islandske markedet for mange banker i forhold til sammenlignbare økonomier. Bankene vil bli tvunget til å redusere kostnadene for å forbli konkurransedyktige. Arion Bank har gjort en innsats for å kontrollere kostnadsnivåene, og mener at banken ligger i tet når det gjelder sårt tiltrengt effektivisering i finanssektoren.
- 130) Arion Bank har strømlinjeformet virksomheten ved å redusere antall ansatte og effektivisere filialnettet. I mars 2011 ble effektiviseringen av filialnettet fullført da tre filialer i Reykjavík-området ble fusjonert til én. Til sammen 15 filialer er nedlagt og det resterende nettet av 24 filialer er ifølge banken kostnadseffektivt, samtidig som det opprettholdes et høyt nivå når det gjelder å ta hensyn til kundenes behov. I forbindelse med ovennevnte endringer har banken redusert arbeidsstyrken med ca. 10 % i løpet av 2011. Det har vært holdt sterk kontroll med kostnadsnivåene, og forholdet mellom kostnader og inntekter er allerede nede på 45 % på morselskapnivå i 2011 og vil bli forbedret noe mer i 2012-2014, ned til [...] %.

3.5.2. Evne til å oppnå lønnsomhet i et normalscenario og et stress-scenario

- 131) I omstrukturingsplanen er det med henvisning til ICAAP-rapporten blitt framlagt et stress-scenario for Arion Bank som viser bankens evne til å oppnå langsiktig lønnsomhet i ulike scenarioer og med ulike risikoeksponeringer.

3.5.2.1. Normalscenarioet

- 132) Omstrukturingsplanen som beskrives ovenfor, herunder de antakelsene den bygger på, utgjør normalscenarioet.

3.5.2.2. Stress-scenarioet

- 133) Omstrukturingsplanen omfatter et stress-scenario der normalscenarioet utspiller seg under såkalte PDR-antakelser (der PDR står for "Prolonged Deep Resession"), som bygger på retningslinjer fra Finanstilsynet. Formålet med stresstesten er å undersøke hvordan bankens inntekter, kredittap, kapitalkrav, tilgjengelig kapital/kapitalbuffer og likviditetsstilling ville utviklet seg under pressede

økonomiske forhold. Forskjellen er at antakelsene i PDR-scenariot for 2009, nå er antakelser for 2012 osv. Antakelsene oppsummeres i tabell 6 nedenfor.

	2012	2013	2014
Vekst i BNP	-16,0 %	-3,9 %	-2,8 %
Arbeidsledighet	10,6 %	16,6 %	16,9 %
Inflasjon	9,7 %	0,1 %	0,3 %
REIBOR	10,0 %	7,0 %	8,0 %

Tabell 6: Hovedantakelser i et scenario med forlenget dyp resesjon⁽⁶³⁾

- 134) Stress-scenariot er utformet på bakgrunn av usannsynlige, men potensielt troverdige endringer i det økonomiske miljøet banken driver sin virksomhet i. Bankens lønnsomhet blir åpenbart negativt påvirket av de alvorlige forholdene som følger av det langvarige dype resesjonsscenariot, ettersom egenkapitalavkastningen vil bli betydelig redusert⁽⁶⁴⁾. Den vil likevel oppnå en liten fortjeneste, og ettersom bankens utlånsportefølje og de risikovektede eiendelene vil krympe samtidig, blir kapitalposisjonen ikke negativt påvirket⁽⁶⁵⁾. Bankens likviditetsstilling vil også ligge godt over minstekravene.
- 135) ICAAP-rapporten bygger på finansielle tall fra 31. desember 2011. Hovedkonklusjonen er at banken mener at den trenger en kapital på [...] milliarder ISK for å dekke risikoeksponeringen, på grunnlag av pilar I og II. 16 % av de risikovektede eiendelene utgjør et beløp på [...] milliarder ISK. Banken har et kapitalgrunnlag på [...] milliarder ISK og dermed en kapitalbuffer på [...] milliarder ISK. Ved kapitalvurderingen tas det hensyn til stressrelaterte faktorer, herunder virkningen på bankens utlånsportefølje. Ifølge ICAAP-rapporten retter bankens risikohåndteringsavdeling oppmerksomheten mot å identifisere, vurdere og måle all materiell risiko banken står overfor, og risikoen er inndelt i fire klasser: kredittrisiko (herunder konsentrasjonsrisiko), markedsrisiko, operasjonell risiko og annen risiko (herunder likviditetsrisiko, forretningsrisiko og politisk og juridisk risiko). Tabell 7 viser de risikofaktorene som er tatt hensyn til i kapitalvurderingen.

	ICAAP 31.12.2011
Kapitalkrav (pilar I)	[...]
Individuell konsentrasjon	[...]
Sektorkonsentrasjon	[...]
Renterisiko i bankporteføljen	[...]
Valutarisiko for klasse C, D, E	[...]
Skattemyndigheter	[...]
Verdsettelsesrisiko – unoterte aksjer	[...]
Verdsettelsesrisiko – utlånsportefølje	[...]
Pilar II Kapitalvurdering	[...]
Vurdering av samlet kapitalbehov (pilar I+II)	[...]
16 % av de riskovektede eiendelene	[...]
Samlet kapitalgrunnlag	[...]
Kapitalbuffer	[...]

Tabell 7: ICAAP-resultater når det gjelder kapitalvurdering, beløpene er angitt i milliarder ISK

- 136) ICAAP-rapporten fastslår at det til tross for at det er gjort framskritt med hensyn til å rette opp den store ubalansen mellom lån utstedt i utenlandsk valuta til kunder og innskudd med pålydende i islandsk valuta, gjenstår arbeid for å fjerne den gjenværende ubalansen i 2012. Ved utgangen av

⁽⁶³⁾ Dette scenariot bygger også på ytterligere ugunstige antakelser. Boligprisene antas å falle med 10 % i 2012, 18 % i 2013 og 16 % i 2014. I 2012 forventes et uttak av privatinnskudd på 30 %, 20 % av bedriftsinnskudd og 80 % av innskudd fra kredittinstitusjoner. Provisjonsinntektene forventes redusert med 50 % fra normalscenariot i 2012–2014. Verditap på lån antas å bli redusert med 1–3 % og utlånsmarginen med 0,5–1 %, mens innskuddsspredningen vil øke med 0,5–1 %. Driftsutgiftene antas å bli 10 % høyere enn i normalscenariot. Kronens valutakurs antas å falle, og den handelsvektede indeksen (TWI) forventes å øke med 4 % i 2013 og 11 % i 2014.

⁽⁶⁴⁾ Egenkapitalavkastningen ville falle til [0–5] % i 2012, [0–5] % i 2013 og [5–10] % i 2014.

⁽⁶⁵⁾ Bankens kapitaldekningsgrad ville være [20–25] % i 2012, [20–25] % i 2013 og [25–30] % i 2014.

2011 overskred ubalansen fortsatt den lovpålagte grensen, og banken måtte få dispensasjon fra den islandske sentralbanken. Bankens strategi for å redusere ubalansen mellom valutaene er på

den ene side systematisk endring av valutalånenes pålydende til ISK for kunder som får inntekten utbetalt i ISK, og på den annen side sikring mot manglende valutabalans gjennom avtaler med den islandske sentralbanken og valutabytteavtaler med islandske kunder.

- 137) Likviditetsrisikoen er en av bankens viktigste risikofaktorer. Årsaken er at lånenes løpetid er lengre enn innskuddenes løpetid. Bankens strategi er å nøye overvåke likviditetsstillingen og å forlenge løpetiden for forpliktelsene, gjennom grundige analyser av innskuddenes stabilitet⁽⁶⁶⁾ og spredt finansiering. Ifølge bankens interne krav bør den sikrede likviditetsdekningen ikke falle under [...] % av innskuddene, og minstekravet til kontantdekning bør være [...] % eller litt over Finanstilsynets krav, som er 20 % for den sikrede likviditetsdekningen og 5 % for kontantdekningen. Som diagram 1 ovenfor viser, har banken ligget godt over Finanstilsynets og interne standarder. Gjennom en analyse av bankens innskuddsgrunnlag, der innskuddene inndeles i sju grupper ut fra stabilitet, har den stresstestet likviditeten. Forutsatt at kapitalkontrollen hadde blitt opphevet umiddelbart, ville bankens sikrede likviditetsdekning [...]. Kontantdekningen ville [...]. Banken har imidlertid utarbeidet beredskapsplaner for å håndtere en potensiell finansieringskrise, og ville blant annet [...].

3.5.3. *Avviklingsstrategi/tilbakebetaling til staten*

- 138) Som beskrevet ovenfor har kapitalbidrag i klasse II en varighet på 10 år fra 30. desember 2009. Når det gjelder godtgjøring, er det en innebygget klausul om opptrapping etter 5 år (dvs. 2014), fra 400 bp til 500 bp over EURIBOR. Ifølge islandske myndigheter skal denne opptrappingen oppmuntre banken til å tilbakebetale denne kapitalen fra og med dette tidspunktet.
- 139) Når det gjelder egenkapitalandelen på 13 % som staten beholder i Arion Bank, forvaltes statens eierandeler i finansforetak av ISFI ("Icelandic State Financial Investments")⁽⁶⁷⁾. Gjennom statsbudsjettet for 2012 har regjeringen fått tillatelse til å selge de andelene staten for tiden har i sparebankene, men det er ennå ikke tatt en beslutning om salg av statens eierandeler i de tre største forretningsbankene. De ansvarlige ministrene har imidlertid nedsatt en arbeidsgruppe for å utforske mulige måter å disponere aksjeinteresser i forretningsbankene på. Regjeringen har gitt uttrykk for at den ikke har til hensikt å redusere sine eierandeler i Landsbankinn til under to tredeler av bankens aksjekapital, men at andelene i Arion Bank og Íslandsbanki snart kan bli lagt ut for salg eller solgt sammen med bankene i sin helhet dersom majoritetsseierne beslutter å selge, såfremt visse nødvendige forutsetninger foreligger.
- 140) Den særlige likviditetsordningen er bare tilgjengelig til 31. desember 2014, som sammenfaller med løpetiden for SPRON-obligasjonen.

4. **Grunnlag for å innlede formell undersøkelse**

- 141) I åpningsvedtaket var Overvåkningsorganets foreløpige konklusjon at både den islandske statens tiltak for å kapitalisere Arion Bank, og likviditetsordningen innebærer statsstøtte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61. Det kunne videre ikke utelukke at statsstøtte inngikk i innskuddsgarantien. Overvåkningsorganet vil framlegge sitt endelige syn på disse tiltakene, som fortsatt har betydning for denne vurderingen, i dette vedtak.
- 142) Når det gjelder hvorvidt tiltakene som ble vurdert i åpningsvedtaket, er forenlige med EØS-avtalen, anså Overvåkningsorganet at en endelig avgjørelse bare kunne tas på grunnlag av en omstrukturingsplan, som ikke var blitt oversendt da Overvåkningsorganet innledet formell undersøkelse 15. desember 2010. Det at omstrukturingsplanen fortsatt ikke forelå mer enn ett år etter at Arion ble opprettet, var en særlig grunn til at Overvåkningsorganet var i tvil om støtten var forenlig med EØS-avtalen.

⁽⁶⁶⁾ Med uttrykket "innskuddenes stabilitet" menes innskuddenes tidligere stabilitet og antatt utvikling over tid.

⁽⁶⁷⁾ ISFI er et statlig organ med et uavhengig styre som rapporterer til finansministeren, og ble opprettet ved lov nr. 88/2009. ISFI skal ha fullført sine oppgaver senest fem år etter opprettelsen. ISFI forvalter statens eierandeler i finansforetak i samsvar med loven og prinsippene for god foretaksstyring og forretningspraksis samt statens eierskapspolitikk. Det har som mål å gjenopprette og gjenoppbygge et dynamisk innenlandsk finansmarked, samtidig som det skal fremme effektiv konkurranse i markedet og sikre åpenhet i alle beslutninger som gjelder statens deltakelse i finansiell virksomhet.

4.1. Kommentarer fra berørte parter

- 143) Overvåkningsorganet mottok en uttalelse på vegne av kreditorene i den tidligere banken, der de understreket at de måtte anses som berørte parter og uttalte at de kanskje ville oversende flere merknader senere.

4.2. Kommentarer fra islandske myndigheter

- 144) Islandske myndigheter godtar at tiltak truffet i forbindelse med opprettelsen av nye Kaupthing Bank, nåværende Arion Bank, utgjør statsstøtte. Islandske myndigheter mener likevel at tiltakene er forenlige med EØS-avtalens virkemåte på grunnlag av avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b), ettersom de er nødvendige, forholdsmessig tilpasset og hensiktsmessige for å bøte på en alvorlig forstyrrelse i den islandske økonomien. Islandske myndigheter anser at tiltakene som er truffet, på alle måter er i tråd med prinsippene i Overvåkningsorganets retningslinjer for statsstøtte. De hevder også at støtten er nødvendig og begrenset til det nødvendige minstebeløp.

- 145) Islandske myndigheter understreker dessuten at de tidligere aksjeeierne i Kaupthing Bank har tapt alle sine aksjer uten å ha fått noen kompensasjon fra staten, at støtten er riktig utformet for å redusere negative ringvirkninger for konkurrentene og at lånevilkårene (klasse II-kapital) kan sammenlignes med markedsvilkårene.

- 146) Islandske myndigheter anser ikke at innskuddsgarantien innebærer statsstøtte.

4.3. Islandske myndigheters forpliktelser

- 147) Islandske myndigheter har påtatt seg en rekke forpliktelser, hvorav de fleste er knyttet til konkurransevriddningene som fulgte av støtten som vurderes. Forpliktelsene beskrives i vedlegget.

II. VURDERING**1. Eventuell statsstøtte**

- 148) EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 lyder:

”Med de unntak som er fastsatt i denne avtale, skal støtte gitt av EFs medlemsstater eller EFTA-statene eller støtte gitt av statsmidler i enhver form, som vrir eller truer med å vri konkurransen ved å begunstige enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer, være uforenlig med denne avtales funksjon i den utstrekning støtten påvirker samhandelen mellom avtalepartene.”

- 149) Nedenfor vil Overvåkningsorganet vurdere følgende tiltak⁽⁶⁸⁾:

- den innledende driftskapitalen som ble gitt av den islandske stat til den nye banken,
- den (midlertidige) fulle statlige kapitaliseringen av den nye banken,
- statens fortsatte innehav av 13 % av den resterende aksjekapitalen etter at 87 % av aksjekapitalen i den nye banken ble overført til kreditorene i Kaupthing, og
- statens tilførsel av klasse II-kapital til den nye banken i form av uprioritert gjeld.

Ovennevnte tiltak omtales heretter samlet som ”kapitaliseringstiltakene”. I tillegg vil Overvåkningsorganet vurdere:

- avtalen om den særlige likviditetsordningen,
- SPRON-bytteavtalen,
- den islandske regjeringens tilsagn om at den ville garantere innenlandske innskudd i alle islandske banker fullt ut.

⁽⁶⁸⁾ Nærmere beskrevet i kapittel 3 i dette vedtak.

1.1. Eventuelle statlige midler

- 150) Som Overvåkningsorganet allerede fastslo i sin foreløpige konklusjon i åpningsvedtaket, er det klart at kapitaliseringstiltakene er finansiert gjennom statlige midler fra den islandske statskassen. Statlige midler foreligger også åpenbart i forbindelse med likviditetsordningen som er tilgjengelig for Arion Bank. Når det gjelder SPRON-bytteavtalen, påtok staten seg risikoen for at eiendelene til SPRON/Drómi ikke ville være tilstrekkelige til å dekke de overførte forpliktelsene (innskuddene) i SPRON. Banken garanterte å dekke underskuddet, noe som innebar en (potensiell) overføring av statlige midler.
- 151) Når det gjelder innskuddsgarantien, understreker Overvåkningsorganet innledningsvis at vurderingen er begrenset til den tilleggsinnskuddsgarantien som er beskrevet ovenfor, og som hovedsakelig består av tilsagnene fra den islandske regjering om at innskudd i innenlandske forretnings- og sparebanker og deres filialer på Island vil være dekket i sin helhet.
- 152) Denne vurderingen berører ikke Overvåkningsorganets syn på hvorvidt lov nr. 98/1999 og den islandske regjeringens og TIFs tiltak under finanskrisen er forenlige med EØS-regelverket, særlig direktiv 94/19/EF. Når det gjelder gjennomføringen av direktiv 97/9/EF og 94/19/EF, er Overvåkningsorganet av den oppfatning at i det omfang slike tiltak utgjør statsstøtte, vil bruk av statlige midler for å overholde forpliktelser i henhold til EØS-regelverket vanligvis ikke være i strid med EØS-avtalens artikkel 61. Dette vedtak omfatter derfor ingen vurdering av disse tiltakene.
- 153) Overvåkningsorganet uttalte i åpningsvedtaket at det ville undersøke nærmere om den islandske stats uttalelser som beskrives ovenfor, er tilstrekkelig presise, resolute, ubetingede og rettslig bindende til at de for eksempel medfører en forpliktelse til å yte statlige midler⁽⁶⁹⁾. I vurderingen av om disse kriteriene er oppfylt, bemerket Overvåkningsorganet at tilsagnene innebar en ugjendrivelig forpliktelse til å yte offentlige midler, noe som framgår av det forhold at den islandske stat har gjort sitt beste for å beskytte innskyterne: Den har ikke bare endret prioriteringen av innskuddsinnehavere i insolvente bo (som ikke ville medføre bruk av statlige midler), men har også gjort det klart at den ikke ville la innskyterne lide noe tap. Regjeringens fulle garanti for alle innskudd i innenlandske forretnings- og sparebanker skiller seg videre ut fra alle innskuddsgarantiordninger som bygger på EØS-reglene, ettersom det ikke er fastsatt et høyeste beløp for beskyttelsen og ettersom bankene som benytter seg av tiltaket, ikke bidrar finansielt.
- 154) Den islandske regjeringens forståelse av dette tilsagnet tydeliggjøres av statens inngripen i finanssektoren etter oktober 2008, som har vært motivert av ønsket om å følge opp tilsagnet. Inngripenen har omfattet tiltak for å dekke finansforetaks innskudd, for eksempel etableringen av de tre forretningsbankene, overføringen av innskudd fra SPRON til Arion Bank, overføringen av innskudd fra Straumur til Íslandsbanki, den islandske sentralbankens overtakelse av innskuddene fra de fem sparebankene i Sparisjódabanki Íslands, overføringen av innskudd fra Byr sparebank til Byr hf, overføringen av innskudd fra Keflavík sparebank til SpKef og statens ansvar for innskudd i SpKef etter den tvungne fusjonen med Landsbankinn.
- 155) Islandske myndigheter har i flere statsstøttesaker som Overvåkningsorganet er i ferd med å undersøke, hvorav noen er nevnt ovenfor, hevdet at de valgte tiltakene i de ulike sakene var det finansielt minst tyngende alternativet for den islandske stat dersom den skulle holde løftet om å beskytte innskyterne fullt ut.
- 156) I lys av opplysningene ovenfor anser Overvåkningsorganet at det foreligger et juridisk bindende, nøyaktig, ubetinget og resolutt tiltak. På bakgrunn av dette konkluderer Overvåkningsorganet derfor med at den islandske stats tilsagn om at innskudd er garantert i sin helhet, medfører en forpliktelse til å yte statlige midler i henhold til EØS-avtalens artikkel 61.

⁽⁶⁹⁾ Se i denne forbindelse Underrettens dom i forente saker T-425/04, T-444/04, T-450/04 og T-456/04, *Frankrike m.fl. mot Kommissjonen*, dom av 21. mai 2010, saml. [2010] II-02099, nr. 283 (påanket) samt uttalelsen fra AG Mengozzi i ankesaken, dvs. sak C-399/10, *Bouygues*, nr. 47, der det fastslås at disse vilkårene er for strenge til at det kan konkluderes med at statsstøtte foreligger.

1.2. Begunstigelse av enkelte foretak eller produksjon av enkelte varer

1.2.1. Fordel

- 157) For det første må støttetiltaket gi den nye banken fordeler som fritar den for kostnader som vanligvis betales over bankens budsjett. I tråd med den foreløpige konklusjonen i åpningsvedtaket er Overvåkningsorganet fortsatt av den oppfatning at alle kapitaliseringstiltakene gir den nye banken en fordel ettersom den mottatte kapitalen ikke ville vært tilgjengelig for banken uten statens inngripen.
- 158) For å avgjøre om en investering i et foretak, for eksempel gjennom et kapitalinnskudd, innebærer en fordel, anvender Overvåkningsorganet markedsinvestorprinsippet og vurderer om en privat investor av samme størrelse som det offentlige organet som driver virksomhet på vanlige markedsvilkår, ville gjort en slik investering⁽⁷⁰⁾. Når det gjelder kapitaliseringstiltak for å støtte banker i vanskeligheter, har oppfatningen til Europakommisjonen (i mange saker siden finanskrisen startet)⁽⁷¹⁾ og til Overvåkningsorganet⁽⁷²⁾ generelt vært at statlig rekapitalisering av banker utgjør statsstøtte, i betraktning av uroen og usikkerheten som har kjennetegnet finansmarkedene siden høsten 2008. Denne generelle betraktningen gjelder særlig det islandske finansmarkedet i 2008 og 2009, da hele systemet brøt sammen. Overvåkningsorganet anser derfor at kapitaliseringstiltakene gir Arion Bank en fordel, uavhengig av den eventuelle overføringen av 87 % av kapitalen fra den nye banken til kreditorene (stort sett fra privat sektor). Den private sektorens bidrag i kapitaliseringen av Arion Bank kom utelukkende fra den tidligere bankens kreditorer, som bare forsøkte å redusere sine tap⁽⁷³⁾.
- 159) Lignende betraktninger gjelder også i forbindelse med den særlige likviditetsordningen, som ble framforhandlet som del av en pakke med statsstøttetiltak med sikte på å gjenopprette virksomheten til en bank som har gått over ende, i en nyopprettet bank, og å oppmuntre den tidligere bankens kreditorer til å skyte inn egenkapital i den nye banken. Det er åpenbart at staten grep inn fordi det ikke var avklart om Arion Bank kunne skaffe tilstrekkelig likviditet i markedet. I stedet for å opptre som en privat investor, overtok derfor staten rollen til private markedsdeltakere som var blitt skremt fra å låne penger til finansforetak. Overvåkningsorganet bekrefter derfor den foreløpige konklusjonen fra åpningsvedtaket og mener at den særlige likviditetsordningen gir Arion Bank en fordel.
- 160) Når det gjelder overføringen av innskudd fra SPRON og betalingen med obligasjonen som ble utstedt av Drómi – SPRON-bytteavtalen, ser Overvåkningsorganet positivt på at den samlede transaksjonen er rettet mot å gi Arion Bank kompensasjon som tilsvarer bare beløpet for de overførte forpliktelsene. Imidlertid er det staten som tar hele risikoen for at Drómi-obligasjonen er av mindre verdi enn det overførte innskuddet, og den forplikter seg til å dekke et potensielt underskudd. Det ser derfor ut til at Arion Bank, i tillegg til å få inntekter gjennom rentene på obligasjonen, kan få merverdi og flere markedsandeler, uten å ta noen risiko. Overvåkningsorganet konkluderer med at dette innebærer en fordel⁽⁷⁴⁾.
- 161) Til slutt må Overvåkningsorganet også vurdere om tilleggsinnskuddsgarantien innebærer en fordel for Arion Bank og islandske banker generelt. I denne forbindelse merker Overvåkningsorganet seg at da islandske myndigheter første gang ga tilsagnet om at innskudd ville være garantert, var det ikke helt klart hvordan garantien ville fungere i praksis, særlig ikke hvilken virkning en slik inngripen ville ha på en sammenbrutt bank som ikke lenger er i stand til å oppfylle sine finansielle forpliktelser overfor innskyterne. I mellomtiden ser det ut til at en slik bank vil kunne gå over ende, men at den islandske stat, for eksempel ved å overføre innskudd til en annen bank og dekke underskuddet med eiendeler, vil sikre at hele innskuddet kan betales i sin helhet og at innskyterne alltid vil ha tilgang til hele innskuddet sitt.

⁽⁷⁰⁾ Se for eksempel T-228/99 *WestLB*, [2003] saml. II-435.

⁽⁷¹⁾ Se for eksempel Kommisjonens vedtak av 10. oktober 2008 i sak NN 51/2008 *Garantiordning for banker i Danmark*, nr. 32, og Kommisjonens vedtak av 21. oktober 2008 i sak C 10/2008 *IKB*, nr. 74.

⁽⁷²⁾ Se Overvåkningsorganets vedtak av 8. mai 2009 om en ordning for midlertidig rekapitalisering av grunnleggende sunne banker for å fremme finansiell stabilitet og utlån til realøkonomien i Norge (205/09/COL), tilgjengelig på <http://www.eftasurv.int/?1=1&showLinkID=16694&l=1>

⁽⁷³⁾ Se i denne forbindelse et lignende resonnement vedtatt av Europakommisjonen med hensyn til investeringer gjort av leverandører til et foretak i vanskeligheter, i kommisjonsbeslutning C 4/10 (ex NN 64/09) – *Støtte til Trèves (Frankrike)*.

⁽⁷⁴⁾ Denne konklusjonen berøres ikke av uenigheten og rettstvisten mellom partene til Drómi-obligasjonen om renten på obligasjonen.

- 162) Overvåkningsorganet mener at det viktigste spørsmålet ikke er nøyaktig hvordan staten ville opptre for å oppfylle den ubegrensede garantien på innenlandske innskudd. Det viktige er at den har påtatt seg forpliktelsen til å gripe inn i et ubegrenset omfang dersom en bank ikke klarer å utbetale innskudd.
- 163) Den ubegrensede garantien har etter Overvåkningsorganets oppfatning begunstiget Arion Bank: For det første fordi den innebærer et verdifullt konkurransefortrinn – en ubegrenset statsgaranti, og dermed et viktig sikkerhetsnett – framfor alternative investeringsmuligheter og leverandører. Dette framgår for eksempel av en fersk rapport fra økonomiministeren: ”islandske finansforetak driver i dag virksomhet i et beskyttet miljø med kapitalkontroll og full innskuddsgaranti. Under slike forhold er bankinnskudd i praksis det eneste sikre alternativet for islandske sparere”⁽⁷⁵⁾.
- 164) For det andre synes det klart at Arion Bank uten garantien mye lettere kunne blitt utsatt for et ”run” på innskuddene i likhet med forgjengeren⁽⁷⁶⁾. Dermed ville banken sannsynligvis ha måttet betale høyere renter (for å kompensere for risikoen) for å tiltrekke eller beholde det samme innskuddsbeløpet, dersom det ikke hadde vært for den ubegrensede tilleggsinnskuddsgarantien fra den islandske stat. Overvåkningsorganet konkluderer derfor med at innskuddsgarantien medfører en fordel for banken.

1.2.2. Selektivitet

- 165) Det andre kravet er at støttetiltaket må være selektivt ved at det begunstiger ”*enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer*”. Kapitaliseringstiltakene, likviditetsordningen og SPRON-bytteavtalen er selektive ettersom de gir en fordel bare til Arion Bank.
- 166) Ettersom statsstøtte kan være selektiv også i situasjoner der én eller flere sektorer av økonomien begunstiges og andre ikke, anser Overvåkningsorganet også statsgarantien for innskudd som begunstiger den islandske banksektoren som helhet, som selektiv. Denne konklusjonen følger også av betraktningene ovenfor, der det fastslås at banker begunstiges framfor andre foretak som tilbyr muligheter for å spare og investere penger.

1.3. Konkurransesvridning og påvirkning på samhandelen mellom avtalepartene

- 167) Tiltakene styrker Arion Banks stilling overfor konkurrenter (eller potensielle konkurrenter) på Island og andre EØS-stater. Arion Bank er som beskrevet ovenfor et foretak som driver virksomhet i finansmarkeder som er åpne for internasjonal konkurranse i EØS-området. De islandske finansmarkedene er for tiden temmelig isolerte, særlig på grunn av kapitalkontroll, men handel over landegrensene og muligheter for det finnes fortsatt, og handelen vil sannsynligvis øke så snart kapitalkontrollen oppheves. Alle tiltakene som er under vurdering, må derfor anses å vri konkurransen og å påvirke samhandelen mellom avtalepartene til EØS-avtalen⁽⁷⁷⁾.

1.4. Konklusjon

- 168) Overvåkningsorganets konklusjon er derfor at tiltakene som ble truffet av den islandske stat for å kapitalisere den nye banken, i likhet med likviditetsordningen, innskuddsgarantien og SPRON-bytteavtalen innebærer statsstøtte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1.

2. Krav til framgangsmåte

- 169) I henhold til protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 3 ”skal EFTAs overvåkningsorgan underrettes, tidsnok til at det kan oversende sine merknader, om eventuelle planer om å tildele eller endre støtte (...). Den berørte stat skal ikke iverksette det planlagte tiltaket før det er gjort et endelig vedtak”.

⁽⁷⁵⁾ Rapport fra økonomiministeren til Alltinget (mars 2012), ”Det islandske finanssystemets framtidige struktur”, kap. 9.6, tilgjengelig på <http://eng.atvinnuvegaraduneyti.is/media/Acrobat/Future-Structure.pdf>

⁽⁷⁶⁾ Overvåkningsorganet merker seg i denne forbindelse merknadene fra den islandske sentralbanksjefen, som i forordet til bankens rapport om finansiell stabilitet for andre halvdel av 2010 uttalte at ”*finansinstitusjonenes kapitalisering for tiden er beskyttet gjennom kapitalkontrollen og regjeringens tilsagn om innskuddsgaranti*”. Se <http://www.sedlabanki.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=8260>, s. 5. Se også Kommisjonens vedtak NN48/2008 Garantiordning for banker i Irland, nr. 46 og 47: http://ec.europa.eu/community_law/state_aids/comp-2008/nn048-08.pdf; og NN51/2008 Garantiordning for banker i Danmark: http://ec.europa.eu/community_law/state_aids/comp-2008/nn051-08.pdf

⁽⁷⁷⁾ Se i denne forbindelse sak 730/79 *Phillip Morris mot Kommisjonen*, [1980] saml. 2671.

- 170) Islandske myndigheter meldte ikke støttetiltakene som omfattes av åpningsvedtaket til Overvåkningsorganet før de ble iverksatt. Overvåkningsorganet konkluderer derfor med at islandske myndigheter ikke har overholdt sine forpliktelser i henhold til protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 3. Tildelingen av denne støtten var derfor ulovlig. Når det gjelder Arion Banks oppkjøp av SPM sparebank, som etter Overvåkningsorganets oppfatning ikke innebærer statsstøtte, bemerkes det likevel at i henhold til nr. 41 i Overvåkningsorganets retningslinjer for omstrukturering, og for å unngå ikke-konkurranseedyktig bruk av statsstøtte, kan en banks oppkjøp av konkurrerende virksomheter bare skje under særskilte omstendigheter og etter melding til Overvåkningsorganet.

3. Spørsmålet om støtten er forenlig med EØS-avtalen

- 171) Som en innledende bemerkning påpeker Overvåkningsorganet at Arion Bank er et nytt rettssubjekt som ble etablert i 2008, men banken er – når det gjelder innenlandsk virksomhet – åpenbart også den økonomiske etterfølgeren til Kaupthing Bank, i den forstand at det er en økonomisk sammenheng mellom de to enhetene. Ettersom den økonomiske virksomheten som Arion Bank drev fra høsten 2008 og framover, ikke kunne fortsatt uten støtten, anser Overvåkningsorganet banken som et foretak i vanskeligheter.
- 172) Tiltakene som er under vurdering, er samtidig både krise- og omstruktureringstiltak. Som det framgår av åpningsvedtaket ville Overvåkningsorganet sannsynligvis midlertidig ha godkjent tiltakene som forenlig krisestøtte dersom de hadde blitt meldt før de ble iverksatt, før det hadde tatt en endelig beslutning om dem på grunnlag av en omstruktureringsplan. I mangel av en melding i tide innledet imidlertid Overvåkningsorganet formell undersøkelse og anmodet om å få oversendt en omstruktureringsplan. Som nevnt ovenfor avhenger svaret på spørsmålet om disse tiltakene er forenlige med EØS-avtalen, av om omstruktureringsplanen oppfyller kriteriene i Overvåkningsorganets gjeldende retningslinjer for statsstøtte for foretak i vanskeligheter.

3.1. Rettslig grunnlag for vurderingen av forenlighet: EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 og Overvåkningsorganets retningslinjer for omstrukturering

- 173) Statsstøtte til foretak i vanskeligheter vurderes vanligvis i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav c), men Overvåkningsorganet kan i henhold til avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b) tillate statsstøtte for "å bøte på en alvorlig forstyrrelse av økonomien i en av EFs medlemsstater eller en EFTA-stat". Som omhandlet i nr. 8 i retningslinjene for banksektoren⁽⁷⁸⁾ og bekreftet med dette, mener Overvåkningsorganet at EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b), i tråd med rettspraksis og Europakommisjonens beslutningspraksis, gjør det nødvendig å anvende en streng fortolkning av hva som kan anses som en alvorlig forstyrrelse av en EFTA-stats økonomi.
- 174) Islandske myndigheter har som forklart ovenfor fortalt at det islandske finanssystemet gikk inn i en tilstand med systemkrise i oktober 2008, og at dette førte til at de viktigste bankene og store sparebanker gikk over ende i løpet av noen dager. Den samlede markedsandelen til finansinstitusjonene som gikk over ende, oversteg 90 % i de fleste segmentene i det islandske finansmarkedet. Vanskelighetene ble toppet med tapt tillit til landets valuta. Islands realøkonomi er hardt rammet av finanskrisen. Selv om det har gått mer enn tre år siden krisen begynte, er det islandske finanssystemet fortsatt sårbart. Situasjonen er blitt betydelig bedre siden 2008, men det er åpenbart at tiltakene på det tidspunkt de ble truffet, hadde til formål å bøte på en alvorlig forstyrrelse i den islandske økonomien.

- 175) EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b) anses derfor å få anvendelse i dette tilfellet.

Anvendelsen av retningslinjene for omstrukturering

- 176) Overvåkningsorganets retningslinjer for statsstøtte knyttet til gjenoppretting av lønnsomheten og vurdering av omstruktureringstiltakene i finanssektoren under den rådende krisen i henhold

⁽⁷⁸⁾ Se del VIII i Overvåkningsorganets retningslinjer for statsstøtte: "Midlertidige regler i forbindelse med finanskrisen. Anvendelsen av statsstøtteregler på tiltak truffet overfor finansinstitusjoner i forbindelse med den rådende globale finanskrisen", som er tilgjengelig på <http://www.eftasurv.int/?1=1&showLinkID=16604&1=1>.

til statsstøttereglene⁽⁷⁹⁾ ("retningslinjene for omstrukturering") fastsetter de statsstøttereglene som får anvendelse ved omstrukturering av finansinstitusjoner under den rådende krisen. Ifølge retningslinjene for omstrukturering må omstrukturering av en finansiell institusjon for å være forenlig med EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b) under den rådende finanskrisen:

- i) føre til at bankens lønnsomhet gjenoprettes,
- ii) omfatte et tilstrekkelig eget bidrag fra støttemottakeren (byrdedeling), og
- iii) omfatte tilstrekkelige tiltak for å begrense konkurransevridningen.

- 177) Overvåkningsorganet vil derfor i det følgende, på grunnlag av omstruktureringsplanen som er framlagt for Arion Bank, vurdere om disse kriteriene er oppfylt, og om støttetiltakene som beskrives ovenfor, dermed utgjør forenlig omstruktureringsstøtte.

3.2. *Gjenoppretting av lønnsomheten*

- 178) Gjenoppretting av langsiktig lønnsomhet for en støttemottaker som mottar omstruktureringsstøtte, er hovedformålet med slik støtte, og vurderingen av om omstruktureringsstøtten vil bidra til at dette målet nås, er en viktig faktor når spørsmålet om forenlighet skal besvares.
- 179) Som nevnt ovenfor fører uroen i den islandske økonomien fra og med høsten 2008, anvendelsen av ekstraordinære tiltak som for eksempel kapitalkontroll, rammebetingelser under utarbeiding og makroøkonomiske utsikter som, til tross for en viss stabilisering i det siste, fortsatt er noe usikre, særlig i lys av de pågående økonomiske problemene i eurosone, til at det er utfordrende å drive en bank lønnsomt og sikre langsiktig lønnsomhet. Overvåkningsorganet understreker her at denne betraktningen må tas hensyn til i vurderingen nedenfor.
- 180) I henhold til avsnitt 2 i retningslinjene for omstrukturering bør EØS-staten framlegge en omfattende og detaljert omstruktureringsplan som gir fullstendige opplysninger om forretningsmodellen og gjenoppretter bankens langsiktige lønnsomhet. Nummer 10 i retningslinjene for omstrukturering krever at omstruktureringsplanen fastslår årsakene til bankens vanskeligheter og angir bankens egne svakheter samt skisserer hvordan de foreslåtte omstruktureringstiltakene kan løse bankens underliggende problemer.
- 181) Årsakene til Arion Banks vanskeligheter er, som beskrevet ovenfor og redegjort for både i omstruktureringsplanen og i SIC-rapporten, knyttet til omstendighetene rundt bankens opprettelse og forgjengerens problemer. Blant de viktigste årsakene som ble påpekt i SIC-rapporten om forgjengeren, var den overdrevne og ikke bærekraftige utvidelsen, gjeldsoppbyggingen til bankens eiere, risikokonsentrasjonen, svak egenkapital og bankenes størrelse i forhold til den islandske økonomien. Kaupthing Bank hadde store enkelteksponeringer og tok en stor risiko ved å gi lån til eierne. Den støttet seg også hovedsakelig til kortsiktig interbankfinansiering.

Myndighetenes lønnsomhetstiltak

- 182) I omstruktureringsplanen for Arion Bank rettes oppmerksomheten mot mange av bankens svakheter, som angitt ovenfor, men Overvåkningsorganet mener at også Kaupthings sammenbrudd og sammenbruddet i den islandske finanssektoren ble forårsaket av en rekke faktorer som er særegne for Island, knyttet til landets beskjedne størrelse og mangler ved regelverk og tilsyn som er påpekt av den særlige granskningskommisjonen. Arion Banks langsiktige lønnsomhet avhenger derfor, i likhet med det som er tilfelle for alle andre islandske banker, ikke bare av tiltakene som er truffet av banken, men også av at manglene knyttet til tilsyn og regelverk rettes opp.
- 183) I denne forbindelse ser Overvåkningsorganet positivt på de endringene i regelverk og tilsyn som islandske myndigheter har gjort, og som beskrives i vedlegget.
- 184) For det første er Finanstilsynets fullmakter og kompetanse blitt utvidet, blant annet med nye ansvarsområder når det gjelder store enkelteksponeringer og risiko knyttet til dem, noe som etter Overvåkningsorganets oppfatning er en egnet reaksjon på en av faktorene som førte til det finansielle sammenbruddet.

⁽⁷⁹⁾ "Gjenoppretting av lønnsomheten og vurdering av omstruktureringstiltakene i finanssektoren under den rådende krisen i henhold til statsstøttereglene", vedtatt av Overvåkningsorganet 25.11.2009 under kapittel VII: "Midlertidige regler i forbindelse med finanskrisen", som er utvidet med retningslinjene for finanskrisen 2012. Tilgjengelig på Overvåkningsorganets nettsted: <http://www.eftasurv.int/media/state-aid-guidelines/Part-VIII---Return-to-viability-and-the-assessment-of-restructuring-measures-in-the-financial-sector.pdf>.

- 185) For det andre er det midlertidig høye kapitaldekningskravet og en rekke bestemmelser knyttet til sikkerhetsstillelse, særlig forbudet mot å gi kreditt mot pant i egne aksjer, rettet mot å sikre at islandske banker ikke kan bygge opp en svak kapitalposisjon en gang til. Overvåkningsorganet anser at disse tiltakene vil bidra til å styrke de islandske bankene.
- 186) For det tredje er det iverksatt en rekke tiltak knyttet til valg av medlemmer i ledelse og styre samt deres godtgjøring. Videre er utlån til nærstående parter (for eksempel eiere) nå omfattet av strengere regler, og Finanstilsynet kan nå forby en bank å drive enkelte typer virksomhet dersom det mener det er grunn til det. Reglene for eksternt og internt regnskap er også endret, for eksempel har tidsrommet en eksternt regnskapsfører kan arbeide for samme bank blitt kortere. Overvåkningsorganet ser positivt på at disse tiltakene er rettet mot å hindre at historien gjentar seg når det gjelder eiere og øverste ledelse, og tiltakene øker også den eksterne risikoovervåkingen. Begge deler reduserer truslene mot bankenes lønnsomhet.
- 187) For det fjerde er ifølge islandske myndigheter den allerede nevnte muligheten som Finanstilsynet har til å begrense en banks virksomhet, også begrunnet i det omfattende uttaket islandske forretningsbanker foretok før krisen, som i det minste satte forgang i deres fall. Etter Overvåkningsorganets oppfatning medfører dessuten de nye reglene for likviditet og balanse i forhold til utenlandsk valuta⁽⁸⁰⁾ visse begrensninger når det gjelder bankenes mulighet til å tiltrekke uforholdsmessig store innskudd i utenlandsk valuta dersom dette skulle føre til at bankenes virksomhet blir lettere påvirket av og mer sårbar for valutarisiko og likviditetsrisiko. Overvåkningsorganet er tilfreds med at islandske myndigheter har rettet opp disse manglene i regelverket.

Omstruktureringsplanen for Arion Bank

- 188) Når det gjelder omstruktureringsplanen og tiltakene på banknivå, har Arion Bank i all hovedsak gått tilbake til en mer tradisjonell bankmodell og har til hensikt å være en relasjonsbank for det islandske markedet. Banken vil først og fremst bli finansiert gjennom kundeinnskudd og egenkapital, med en gradvis økning av lån for det meste gjennom sikrede obligasjoner.
- 189) I tillegg hadde Arion Bank som nevnt ovenfor allerede fra opprettelsen av betydelig lavere gjeldsgrad enn Kaupthing, og ettersom det meste av den store gjelden forble i boet etter Kaupthing, er Arion Bank ifølge omstruktureringsplanen bare i svært begrenset grad avhengig av refinansiering i internasjonale markeder for usikret gjeld. Av samme grunn ble oppgaven med å redusere gjelden i bankens balanse i all hovedsak fullført allerede i oktober 2008. Overvåkningsorganet slutter seg likevel til Arion Banks og islandske myndigheters vurdering av behovet for de mange tiltakene som beskrives i omstruktureringsplanen, når det gjelder nedtrapping av bankens virksomhet for å ta hensyn til en ny økonomisk virkelighet og begrense risikoeksponeringen. Manglene som disse tiltakene bøter på (for eksempel konsentrasjon av store eksponeringer og eksponeringer med innbyrdes forbindelser, alvorlig valutabalanses osv.), er for det meste arvet fra den tidligere banken. For Arion Banks framtidige lønnsomhet er det avgjørende at disse manglene blir tatt tilstrekkelig hensyn til i omstruktureringsplanen.
- 190) Avhengigheten av interbankmarkeder for refinansiering viste seg å bli en av hovedårsakene til Kaupthings sammenbrudd. Finansieringen av Arion Bank har hittil overveiende vært basert på innskudd og egenkapital, men i omstruktureringsplanen forutses en noe redusert andel av innskudd, fra 68 % til 61 % av de samlede forpliktelsene, basert blant annet på bankens analyse av innskuddsgrunnlaget. Arion Bank har til hensikt å oppveie dette ved å utstede sikrede obligasjoner i det innenlandske markedet. Vi minner om at Arion Bank har fått lisens til å utstede sikrede obligasjoner, og deretter gjennomført et program med sikrede obligasjoner til 1 milliard euro. I februar 2012 gjennomførte Arion Bank sin første emisjon av sikrede obligasjoner og utstedte obligasjoner verdt 2,5 milliarder ISK, og i mai 2012 gjennomførte banken sin første

⁽⁸⁰⁾ Nye regler for valutabalansen vedtatt av den islandske sentralbanken trådte i kraft 1. januar 2011. Reglernes formål er å begrense valutarisikoen ved å hindre at valutabalansen overskrider fastsatte grenser. En av de viktigste endringene i forhold til tidligere versjoner av reglene er at den tillatte åpne posisjonen i utenlandske enkeltvalutaer er redusert fra 20 % til 15 % av egenkapitalen, og den tillatte samlede balansen for utenlandsk valuta er redusert fra 30 % til 15 %. Rapporteringen av balansen for utenlandsk valuta er også mer detaljert enn før, ettersom eiendeler og forpliktelser med pålydende i utenlandsk valuta klassifiseres etter: lån, obligasjoner, egenkapitalinstrumenter, aksjer i verdipapirfond, innskudd, rentebærende avtaler, gjeld til sentralbanken osv. Dersom valutabalansen avviker fra grensene som er fastsatt i reglene, må det berørte finansforetaket treffe tiltak for å fjerne forskjellen innen høyst tre virkedager. Dersom et finansforetaks tiltak ikke er tilstrekkelig til å gjøre dette, kan sentralbanken ilegge periodiske bøter. Sentralbanken har også truffet andre tiltak for å begrense manglende valutabalansen, for eksempel ved å inngå en valutabytteavtale med en av forretningsbankene samt ved å kjøpe utenlandsk valuta. Ifølge sentralbanken fremmer disse tiltakene økt finansiell stabilitet og styrker sentralbankens ikke-lånte utenlandske valutareserver.

emisjon av uindekserte sikrede obligasjoner til fast pris, til en verdi av 1,2 milliarder ISK⁽⁸¹⁾. I resten av omstrukturingsperioden har banken til hensikt å utstede obligasjoner i en rekke formater, herunder sikrede obligasjoner og overordnede usikrede obligasjoner.

- 191) På grunnlag av opplysningene som er framlagt av islandske myndigheter, anser Overvåkningsorganet at bankens finansieringssituasjon ser ut til å være god fram til slutten av omstrukturingsperioden. I lys av usikkerheten knyttet til innskuddsgarantien og kapitalkontrollen samt den uvisse framtidige utviklingen av (statlige) gjeldsmarkeder, kan det ikke slås fast om Arion Banks finansieringsstrategi vil bli gjennomført som planlagt på lang sikt. På grunn av den sterke avhengigheten av innskudd og sikrede obligasjoner i omstrukturingsperioden, og den store andelen av denne typen gjeld i balansen, medgir imidlertid Overvåkningsorganet at små variasjoner i finansieringsstrategien som kan bli nødvendig senere, ikke vil true bankens lønnsomhet.
- 192) Når det gjelder eiendelene i balansen, forblir de internasjonale eiendelene i boet etter Kaupthing. Følgen er at balansen har krympet med 88 %. En stor svakhet ved Kaupthings forretningsmodell – avhengigheten av risikofylte internasjonale eiendeler uten egnet risikovurdering – er dermed fjernet. Overvåkningsorganet ser positivt på at banken ifølge omstrukturingsplanen ikke vil delta i lignende forretninger i framtiden, men heller satse på bankens tradisjonelle kjerneområde.
- 193) En stor, gjenstående utfordring for banken når det gjelder eiendelsporteføljen, er omstruktureringen av lånene som ble overført fra Kaupthing. I denne forbindelse ser Overvåkningsorganet positivt på at denne omstrukturingsprosessen har vært og fortsatt er høyt prioritert av banken, noe som framgår av de mange generelle og skreddersydde forslagene som banken har framlagt for sine overbelånte kunder. Fortsatt gjenstår arbeid for å fullføre omstruktureringen, men opplysninger fra banken ser ut til å bekrefte at det er gjort store framskritt, særlig fra 2011, noe som underbygges av at det for 871 av 986 selskaper som hadde deltatt i bankens gjeldssaneringsprogrammer, ble oppnådd løsning ved utgangen av 2011, mens det var oppnådd løsning for bare 416 selskaper ved utgangen av første kvartal i 2011. I det siste er det også gjort store framskritt med hensyn til omstruktureringen av husholdningenes gjeld, og banken har som mål å fullføre inndrivelsen av gjeld fra bedrifter og privatpersoner innen utgangen av 2012.
- 194) Overvåkningsorganet mener at ovennevnte opplysninger tyder på at Arion Banks omstrukturingsmetoder er fornuftige. På grunnlag av opplysningene som er framlagt av Arion Bank, virker det dessuten realistisk at banken kan nå målet om å fullføre omstruktureringen av utlånsporteføljene for bedrifter og husholdninger innen utgangen av 2012. Alt i alt betyr dette, med forbehold for uventet utvikling i det makroøkonomiske miljø på Island eller i andre land, at Arion Bank etter Overvåkningsorganets oppfatning senest ved utgangen av omstrukturingsperioden vil ha en relativt sunn balanse og lønnsomme utlånsporteføljer.
- 195) Som nevnt ovenfor var den svake kapitaliseringen av Kaupthing en av faktorene som førte til at banken gikk over ende. I omstrukturingsplanen for Arion Bank antas det at banken vil holde seg godt over minstekravet til kapitaldekning på 16 %, som Finanstilsynet har fastsatt for hele omstrukturingsperioden. Denne dekningen ligger godt over det framtidige Basel III-minstekravet på 10,5 %. Også i stress-scenariet som Arion Bank har framlagt, vil kapitaldekningsgraden fortsatt ligge betydelig over denne høye referanseverdien, på [>20] %. Når det gjelder kapitalvurderingen av ICAAP-rapporten for i år, som Arion Bank har framlagt i forbindelse med omstrukturingsplanen, anser Overvåkningsorganet det som veloverveid og betryggende at banken, idet en rekke risikofaktorer er tatt hensyn til, beholder en kapitalbuffer på [...] milliarder ISK, og dermed gir Arion Bank, i et driftsmiljø som beskrevet ovenfor, en betydelig buffer for å håndtere uventet motgang.
- 196) Når det gjelder bankens likviditetsstilling, merker Overvåkningsorganet seg at den i dag, ifølge omstrukturingsplanen, ser ut til å være tilstrekkelig solid, og at ikke noe tyder på at situasjonen vil bli betydelig forverret i løpet av omstrukturingsperioden. Overvåkningsorganet mener dessuten at stresstesten av bankens likviditetsdekning i forbindelse med ICAAP-rapporten, tyder på at banken er eksponert for likviditetsrisiko som kan få følger ved en plutselig oppheving av kapitalkontroll, men likviditetssituasjonen overvåkes nøye, det planlegges tiltak for å begrense

⁽⁸¹⁾ I forbindelse med bankens oppkjøp ved utgangen av 2011 av tidligere Kaupthing Mortgage Institutional Investor Fund, overtok banken også ansvaret for sikrede obligasjoner til en verdi av 117,7 milliarder ISK.

risikoen, og det er utarbeidet beredskapsplaner for å forberede banken på uventede og uønskede hendelser. Dette har også stor betydning i lys av at staten i 2010 måtte gi banken en særlig likviditetsordning for å gi den mulighet til å oppfylle Finanstilsynets likviditetskrav, og at denne likviditetsordningen opphører ved utgangen av 2014.

- 197) Overvåkningsorganet ser også positivt på endringene i Arion Banks organisasjonsstruktur og risikohåndtering, som beskrevet ovenfor, som vil fjerne en svakhet ved Kaupthings virksomhet og bidra til en mer objektiv og profesjonell risikovurdering av bankens virksomhet.
- 198) Når det gjelder lønnsomhet, er det også fastsatt i retningslinjene for omstrukturering at omstrukturingsplanen bør vise hvordan banken så snart som mulig skal gjenopprette langsiktig lønnsomhet uten statsstøtte. Særlig bør banken kunne skape en tilstrekkelig avkastning på egenkapitalen, samtidig som den bør dekke alle kostnader knyttet til normal drift og oppfylle de relevante myndighetskrav. Det er særlig angitt i nr. 13 i retningslinjene for omstrukturering at langsiktig lønnsomhet oppnås når en bank kan dekke alle sine kostnader, også avskrivnings- og finanskostnader, og framvise tilstrekkelig avkastning på egenkapitalen, idet det tas hensyn til bankens risikoprofil.
- 199) Overvåkningsorganet minner her om noe som allerede er nevnt ovenfor, nemlig at det økonomiske miljøet Arion Bank driver virksomhet i, ville vært utfordrende for enhver bank. På denne bakgrunn er Overvåkningsorganet tilfreds med den anslåtte lønnsomheten i omstrukturingsplanen, som til tross for den høye kapitaldekningen vil være tilfredsstillende i det meste av omstrukturingsperioden og senere. Egenkapitalavkastningen, som var særlig høy i 2009–2010, vil variere mellom [>10] % og [<15] %. Ekstraordinære poster i resultatregnskapet, særlig betydelige omvurderingsgevinster fra utlånsporteføljene som ble overført fra Kaupthing, og nedskrivningene som fulgte etter Høyesteretts ferske dom i saken om FX-lån, som har hatt sterk innvirkning på bankens finansielle resultater de siste tre årene, forventes å bli redusert. Ifølge omstrukturingsplanen er det forventet at slike uvanlige hendelser vil ha bare svak innvirkning i 2012–2013, og ingen uvanlige hendelser er forventet etter 2013.
- 200) En viktig faktor for å oppnå framtidig lønnsomhet er ifølge omstrukturingsplanen større gebyr- og provisjonsinntekter, som er anslått til [...] i planleggingsperioden. Virksomhet som ga provisjonsinntekter, for eksempel transaksjoner i aksjemarkedet og handel med utenlandsk valuta, stanset nærmest helt opp etter sammenbruddet og som følge av kapitalkontrollen. Imidlertid er det, når omstruktureringen av bedriftssektoren nærmer seg fullføring og kapitalkontrollen oppheves, realistisk å forvente en betydelig økt aktivitet på børsen og i valutahandelen. Overvåkningsorganet tviler derfor ikke på at disse tallene er troverdige.
- 201) Banken har, som beskrevet ovenfor, tatt en rekke initiativer for å oppnå kostnadseffektivitet, blant annet har den effektivisert sitt filialnett og lagt ned i alt 15 filialer. I henhold til bankens forpliktelser [...]. Staben ble redusert med ca. 10 % i 2011. Overvåkningsorganet ser positivt på denne innsatsen ettersom den innebærer at banken allerede har klart å begrense kostnadene og holde forholdet mellom kostnader og inntekter på 45 % i 2011. Ifølge omstrukturingsplanen har banken til hensikt å sikre at dette forholdet reduseres ytterligere, til [...] % i resten av omstrukturingsperioden.
- 202) I tillegg til det som beskrives ovenfor, er det åpenbart at omstrukturingsplanen bygger på en lang rekke andre antakelser. Overvåkningsorganet har tatt sikte på å undersøke de som virker mest relevante og er av størst betydning for Arion Banks framtidige lønnsomhet. Når det gjelder de makroøkonomiske antakelsene, er de stort sett i tråd med prognosene fra det islandske statistikkontoret og den islandske sentralbanken, selv om banken forutser en noe sterkere vekst og høyere inflasjon. Alt i alt ser det ut til at antakelsene som ligger til grunn for omstrukturingsplanen, er tilstrekkelig fornuftige til at Overvåkningsorganet, i forbindelse med betraktningene ovenfor, kan konkludere med at de omstruktureringstiltakene banken har truffet, er tilstrekkelige til å sikre bankens langsiktige lønnsomhet, med forbehold for uventede negative hendelser av uforutsett omfang og med uforutsette følger.
- 203) I lys av ovennevnte betraktninger anser Overvåkningsorganet at omstrukturingsplanen inneholder tilstrekkelige tiltak som bidrar til at bankens langsiktige lønnsomhet kan gjenopprettes,

til at Overvåkningsorganet kan konkludere med at bestemmelsene i avsnitt 2 i retningslinjene for omstrukturering er overholdt.

3.3. *Eget bidrag/byrdedeling*

- 204) Nummer 22 i retningslinjene for omstrukturering lyder slik: "For å begrense konkurransevridninger og håndtere atferdsrisiko bør støtten begrenses til et nødvendig minimum og støttemottakeren bør yte et passende bidrag til å dekke omstrukturingskostnadene. Banken og dens kapitaleiere bør i størst mulig grad bidra til omstruktureringen med egne midler. Dette er nødvendig for å sikre at reddede banker tar en tilstrekkelig del av ansvaret for konsekvensene av sin tidligere atferd, og for å skape egnede incentiver for deres framtidige atferd".
- 205) Overvåkningsorganet minner i denne forbindelse om en avgjørende faktor i denne saken. Da Arion Bank ble opprettet på grunnlag av Kaupthings innenlandske virksomhet, ble investeringene til aksjeeierne i Kaupthing Bank fullstendig slettet, og bidro dermed i høyeste grad til omstruktureringen av Arion Bank. Kreditorerne i Kaupthing måtte dessuten bære betydelige tap⁽⁸²⁾, eller i det minste bære risikoen for sine investeringer avhengig av lønnsomheten til Arion Bank. Byrdedelingskriteriet er derfor oppfylt til fulle når det gjelder eierne og kreditorerne i Kaupthing, og problemet med atferdsrisikoen er tatt hånd om.
- 206) I tillegg til vurderingene ovenfor må Overvåkningsorganet vurdere om statsstøtten som Arion Bank har mottatt, var begrenset til det nødvendige minimum.
- 207) Når det gjelder kapitaliseringstiltakene, var den innledende kapitaliseringen av Arion Bank, fram til avtalen med kreditorerne i Kaupthing reduserte statens andel til 13 %, akkurat tilstrekkelig til å oppfylle Finanstilsynets kapitalkrav. I 2009, etter at avtalen om Kaupthings oppkjøp av Arion Bank var inngått og klasse II-kapitalen var tildelt Arion Bank, nådde kapitaldekningen ca. 18 %, som er 2 prosentpoeng over Finanstilsynets minstekrav. I denne forbindelse merker Overvåkningsorganet seg at kapitaldekningen i hovedsak var avhengig av om verdsettingen av eiendelene som var overført fra Kaupthing til Arion Bank, hadde blitt nøyaktig utført. Det må dessuten huskes at de økonomiske utsiktene for Island på den tiden var svært usikre. I lys av ovenstående anser Overvåkningsorganet kapitalbeløpet som den islandske stat tildelte Arion Bank, som begrenset til det nødvendige minimum, ettersom det ikke oversteg det fastsatte minimum pluss en rimelig buffer.
- 208) Denne konklusjonen undergraves ikke av at Arion Banks kapitaldekning senere har økt noe, til 19 % i 2010 og 21 % i 2011. Den økte kapitaldekningen skyldtes i betydelig grad oppskrivning av den bokførte verdien av eiendelene som var overført fra Kaupthing til Arion Bank. Det hadde ikke vært mulig å forutse med sikkerhet at dette skulle skje, og det at kapitaldekningen utviklet seg i positiv retning senere, gir etter Overvåkningsorganets syn ikke grunn til å hevde at Arion Bank var overkapitalisert av staten fra starten av⁽⁸³⁾.
- 209) I nr. 26 i retningslinjene for omstrukturering står det at banker som mottar omstrukturingsstøtte, "bør kunne gi avkastning på kapital, også i form av utbytte og kuponger på utestående uprioritert gjeld, på grunnlag av overskuddet fra sin virksomhet".
- 210) I denne sammenheng bør det minnes om at det på det tidspunkt det ble inngått avtaler om at Kaupskil skulle overta 87 % av aksjeinteressene i Arion Bank, ble avtalt at staten skulle få betalt en rimelig del av bankens inntekter i perioden fram til den nye avtalen om eierskap trådte i kraft. Det avtalte beløpet var 6,5 milliarder ISK⁽⁸⁴⁾, som tilsvarte en årlig avkastning for staten på nesten 9 % på kapitalen som ble innløst allerede høsten 2009. Det er klart at dette beløpet er 2,3 milliarder ISK lavere enn de påløpte rentene på statsobligasjonen for dette tidsrommet, og

⁽⁸²⁾ Ettersom Kaupthing fortsatt er under avvikling, er de nøyaktige tapene foreløpig ikke kjent. Ifølge opplysninger framlagt på Kaupthings kreditormøte 31. mai 2012, beløp Kaupthings samlede eiendeler ved årsslutt 2011 seg til 874 milliarder ISK (5,2 milliarder euro), og de nåværende godkjente kravene i henhold til artikkel 113 i den islandske konkursloven (ikke-prioriterte krav) beløp seg til 2 873 milliarder ISK (17 milliarder euro). Flere opplysninger finnes på <http://www.kaupthing.com/lisalib/getfile.aspx?itemid=21204>.

⁽⁸³⁾ Statens kapitalisering av Arion Bank var basert direkte på differansen mellom den første verdsettingen av overførte eiendeler og forpliktelser, og Finanstilsynets kapitalkrav.

⁽⁸⁴⁾ Islandske myndigheter har forklart at et fast beløp på 6,5 milliarder ISK ble avtalt som godtgjøring til staten i denne forbindelse, ettersom finansielle opplysninger endret seg i løpet av forhandlingsperioden og bankens faktiske lønnsomhet i denne perioden var vanskelig å fastslå.

ligger betydelig under den europeiske sentralbankens referanserente på 15,3 % i denne perioden, som fastsatt i Overvåkningsorganets retningslinjer for rekapitalisering⁽⁸⁵⁾. Når det gjelder statens andel på 13 % i Arion Bank, er det imidlertid gode utsikter til en tilfredsstillende avkastning ettersom Arion Bank samlet sett har hatt gode resultater siden banken ble etablert.

- 211) Det bør imidlertid også understrekes at godtgjøringen for klasse II-kapitalen avviker fra Overvåkningsorganets retningslinjer for rekapitalisering. I tråd med det islandske myndigheter har forklart, består den nødvendige godtgjøringen i henhold til retningslinjene for rekapitalisering av statens finansieringskostnad på 8 %, Kaupthings CDS-”spread” før krisen og et tilleggsgebyr på 2 %. I lys av Kaupthings høye CDS-”spread” før krisen, vil den godtgjøringen som Arion Bank betaler, EURIBOR pluss et tillegg på 4 %, ligge betydelig under referansekravet.
- 212) I henhold til nr. 25 i retningslinjene for omstrukturering kan unntak fra egnet byrdedeling på forhånd (dvs. tilstrekkelig godtgjøring) blant annet være berettiget ved omfattende omstrukturering, herunder tiltak for å begrense konkurransevridding. Som beskrevet nedenfor anser Overvåkningsorganet omstruktureringen av Arion Bank som tilstrekkelig omfattende til at dette vilkåret er oppfylt.
- 213) SPRON-bytteavtalen innebærer som beskrevet ovenfor elementer av statsstøtte, men Overvåkningsorganet mener at den er utformet slik at den er rettet mot å begrense, om ikke utelukke, direkte finansielle fordeler for Arion Bank. Avtalen utgjør egentlig en framforhandlet kompensasjon til Arion Bank for at den påtok seg innskuddsforpliktelsene til SPRON, og det er sannsynlig at Arion Bank får tilsvarende eiendeler for de overførte forpliktelsene. Overvåkningsorganet anser ikke denne støtten som særlig viktig for vurderingen av byrdedeling.
- 214) Til slutt, og når det gjelder innskuddsgarantien, har Overvåkningsorganet allerede i åpningsvedtaket nevnt at den – i lys av de ekstraordinære omstendighetene den gang – kan være et egnet middel for å sikre finansiell stabilitet på Island. Det er imidlertid åpenbart at en slik støtte ikke kan godkjennes på ubestemt tid.
- 215) Overvåkningsorganet mener derfor at denne statsstøtten, for at den skal kunne anses som begrenset til det nødvendige minimum, må opphøre så snart som mulig. Overvåkningsorganet ser derfor positivt på islandske myndigheters plan om å innføre et annet innskuddsgarantisystem, som nå forventes opprettet for kapitalkontrollen oppheves, det vil si senest ved utgangen av 2013.
- 216) I tillegg er Overvåkningsorganet av den oppfatning at en lønnsom bank bør kunne konkurrere på markedet uten å være beskyttet av en full garanti for innskuddene, og vil derfor godkjenne innskuddsgarantien bare fram til utgangen av 2014⁽⁸⁶⁾. Deretter bør beskyttelse av innskudd være omfattet bare av gjeldende EØS-regelverk når det gjelder innskuddsgarantier.
- 217) På grunnlag av vurderingene ovenfor konkluderer Overvåkningsorganet med at omstrukturingsplanen for Arion Bank sikrer at støtten er begrenset til det nødvendige minimum og at støtemottakeren, aksjeeierne og debitorerne i forgjengerbanken har bidratt betydelig i byrdedelingen. Omstrukturingsstøtten er derfor i samsvar med avsnitt 3 i retningslinjene for omstrukturering.

3.4. Begrensning av konkurransevridding

- 218) Avsnitt 4 nr. 29–32 i retningslinjene for omstrukturering lyder som følger:

”Under en systemkrise er sikring av finansiell stabilitet fortsatt det overordnede målet for støtte til finanssektoren, men sikring av finanssystemet på kort sikt må ikke føre til langsiktige negative følger for like konkurransevilkår og konkurranseevnen i markedet. I denne forbindelse spiller tiltak for å begrense konkurransevridding som følge av statsstøtte en viktig rolle, ... Tiltak for å begrense konkurransevridding bør være skreddersydde for å fjerne de vriddinger som oppstår

⁽⁸⁵⁾ Rekapitalisering av finansinstitusjoner under den nåværende finanskrisen: begrensning av støtte til det nødvendige minimum og sikkerhetstiltak mot uforholdsmessig konkurransevridding, EUT L 17 av 20.1.2011, og EØS-tillegget til EUT nr. 3 av 20.1.2011. Retningslinjene er også tilgjengelig på Overvåkningsorganets nettsted: <http://www.efasurv.int/state-aid/legal-framework/state-aid-guidelines/>.

⁽⁸⁶⁾ Ved utgangen av 2014 vil alle omstrukturingsperioder for alle islandske banker som det er innledet formell undersøkelse av, være utløpt.

i det markedet der mottakerbanken utøver virksomhet etter at lønnsomheten er gjenopprettet etter omstruktureringen, samtidig som de bør følge en felles politikk og felles prinsipper. I sin vurdering av behovet for slike tiltak tar Overvåkningsorganet utgangspunkt i størrelsen på og omfanget av den virksomheten som den berørte banken vil ha etter gjennomføring av en troverdig omstrukturingsplan i samsvar med avsnitt 2 i dette kapittelet. ... Valget av typen av og formen på slike tiltak vil avhenge av to kriterier: for det første størrelsen på støttebeløpet og vilkårene for og omstendighetene rundt tildelingen, og for det andre særtrekkene ved det eller de markedene mottakerbanken vil utøve virksomhet i.

Når det gjelder det første kriteriet, vil tiltak for å begrense konkurransevidning variere betydelig avhengig av størrelsen på støttebeløpet samt graden av byrdedeling og prissettingsnivået. ... Det vil generelt være færre negative konsekvenser som følge av atferdsrisiko når byrdedelingen er mer omfattende og egenbidraget er større. ...

Når det gjelder det andre kriteriet, vil Overvåkningsorganet analysere støttens sannsynlige følger for markedene der mottakerbanken vil utøve virksomhet etter omstruktureringen. Det vil først og fremst undersøke bankens størrelse og dens relative betydning for markedet eller markedene når lønnsomheten er gjenopprettet. ... Tiltakene vil bli utformet i henhold til karaktertrekk ved markedet, for å sikre at konkurransen opprettholdes. ... Tiltak for å begrense konkurransevidning bør ikke komme på bekostning av framtidig gjenoppretting av bankens lønnsomhet.”

- 219) Det følger av sitatene ovenfor at støttens størrelse, særlig relativt sett, og markedets særtrekk er avgjørende for Overvåkningsorganets vurdering av om tiltakene er egnet til å begrense konkurransevidning. Samtidig er det åpenbart at slike tiltak ikke må true lønnsomheten til mottakeren av omstrukturingsstøtte, og konkurranseproblemer må behandles i tråd med det overordnede målet om finansiell stabilitet under den rådende krisen.
- 220) På grunnlag av ovennevnte rettslige ramme vil Overvåkningsorganet nedenfor redegjøre for de betraktninger det anser som vesentlige for vurderingen av om tiltakene begrenser konkurransevidningen.
- 221) Først og fremst mener Overvåkningsorganet at det i lys av den særlige situasjonen i det islandske finansmarkedet og de økonomiske forholdene som beskrives i de foregående kapitlene, er nødvendig å foreta en grundig vurdering av markedsvilkårene og konkurransesituasjonen. Tiltakene for å begrense konkurransevidning bør gjenspeile de rådende vanskelige omstendighetene, samtidig som de sikrer at konkurransevidningen begrenses til et minimum på både kort og lang sikt.
- 222) For det andre, som beskrevet i avsnittet om byrdedeling, er kravet om størst mulig bidrag fra de tidligere eierne av Kaupthing og, i en viss grad, fra Kaupthings kreditorer, oppfylt. Behovet for ytterligere konkurransetiltak er derfor begrenset.
- 223) For det tredje, når det gjelder særtrekkene ved det relevante markedet som er beskrevet ovenfor, førte sammenbruddet i det islandske finanssystemet, som ble fulgt av islandske myndigheters inngripen, herunder opprettelsen av Arion Bank på grunnlag av Kaupthings innenlandske virksomhet, til en større konsentrasjon i det islandske markedet for finansielle tjenester og til større markedsandeler for de tre største bankene – Landsbankinn, Íslandsbanki og Arion Bank. Foruten disse gjenstår bare noen få andre og små markedsaktører, og sannsynligheten for at en ny markedsdeltaker kommer på banen i nærmeste framtid er svært liten, ikke bare på grunn av de allerede nevnte etableringshindringene og markedets beskjedne størrelse, men særlig også på grunn av den pågående kapitalkontrollen. Arion Bank har en svært betydelig stilling i dette konsentrerte markedet, med en markedsandel på 30 % eller mer i de mest relevante og økonomisk viktige segmentene.
- 224) For det fjerde førte krisen til en rekke svært spesifikke problemer, for eksempel de store bankenes svært høye grad av direkte og indirekte eierskap i realøkonomien. Et annet problem knyttet til konkurransen er at det i praksis foreligger et monopol for IT-banktjenester (RB), der de tre største bankene har majoritetsandelen.
- 225) For det femte er den relative størrelsen på støtten som Arion Bank har mottatt, betydelig. I denne forbindelse merker Overvåkningsorganet seg at hele bankens kapital i utgangspunktet ble tilført av

staten. I tillegg har banken hatt fordel av en rekke støttetiltak – den særlige likviditetsordningen, SPRON-bytteavtalen og full innskuddsgaranti. Samtidig er Arion Bank fortsatt en liten bank, i alle fall i internasjonal målestokk.

- 226) På bakgrunn av dette merker Overvåkningsorganet seg at det er eller vil bli truffet en rekke tiltak for å begrense den konkurransevriddningen som skyldes statsstøtten som er gitt til Arion Bank.

i) Islandske myndigheters tiltak og utvikling av regelverk

- 227) Den islandske regjering har særskilt påtatt seg to forpliktelser (se vedlegget) som etter Overvåkningsorganets oppfatning kan bidra til å skape rammevilkår som fremmer konkurransen i finansmarkedene.

- 228) For det første ved å nedsette en arbeidsgruppe som skal gjennomgå lov nr. 36/1978 om stempelavgift, og ved å undersøke særlig om stempelavgiftene for obligasjoner som er utstedt av enkeltpersoner, bør oppheves når de overføres mellom kreditorer (dvs. når enkeltpersoner overfører sine lån fra én utlånsinstitusjon til en annen). Overvåkningsorganet mener at gjeldende lov – som blant annet pålegger kundene å betale stempelavgift ut fra beløpet på den aktuelle obligasjonen⁽⁸⁷⁾ når de bytter långiver – kan utgjøre en konkurransehindring ettersom kundene kan bli bundet til eksisterende kontrakter på langsiktige lån. Overvåkningsorganet ser derfor positivt på forpliktelsen til å gjennomgå denne loven.

- 229) For det andre merker Overvåkningsorganet seg at regjeringen i samsvar med en resolusjon vedtatt av det islandske parlamentet 21. mars 2012 vil nedsette en komité med mandat til å undersøke forbrukervernet i finansmarkedet. Dette vil omfatte et særskilt mandat til å undersøke om det er mulig å gjøre det enklere å bytte bank og å redusere byttekostnadene, og komiteen skal samarbeide tett med islandske konkurransemyndigheter (ICA) når det gjelder dette spørsmålet. Komiteen skal framlegge sin rapport senest 15. januar 2013. Overvåkningsorganet er av den oppfatning at en nærmere vurdering kan være gunstig for konkurransen på lang sikt. I mellomtiden bør den bankspesifikke forpliktelsen fra Arion Bank, som drøftes nedenfor, bidra til at det blir enklere å bytte bank, og dermed styrke konkurransen.

- 230) Når det gjelder konkurranseproblemene som Overvåkningsorganet har påpekt i forbindelse med RB, ser Overvåkningsorganet positivt på løsningen som ICA og eierne av RB, herunder de tre største bankene, har funnet. Denne omfatter en innsats for å sikre tilgang til viktig IT-infrastruktur på ikke-diskriminerende grunnlag og til en rimelig pris for små konkurrenter og potensielle nye markedsdeltakere. Overvåkningsorganet er av den oppfatning at dets innvendinger er imøtekommet på en tilfredsstillende måte gjennom denne løsningen, og at det ikke nødvendigvis er av Overvåkningsorganet behandler dette spørsmålet ytterligere i dette vedtak.

- 231) Til slutt merker Overvåkningsorganet seg de regelverksendringer som er gjort siden 2008 og som drøftes i vedlegget. Når det gjelder konkurranseproblemer, er innføringen av artikkel 22 i loven om finansforetak nr. 161/2002 av særlig betydning i denne forbindelse. Den inneholder bestemmelser som begrenser finansforetaks deltakelse i virksomhet som faller utenfor virkeområdet for driftstillatelsene deres. Ifølge den nye regelen kan slik virksomhet utøves bare på midlertidig grunnlag og forutsatt at formålet er å gjennomføre transaksjoner eller omorganisering for kunder. En begrunnet melding om dette skal sendes til Finanstilsynet, og det er innført frister for finansforetaks gjennomføring av omorganisering for kunder og avhending av eiendeler som er overtatt.

- 232) Overvåkningsorganet anser denne endringen som en hensiktsmessig reaksjon fra myndighetene på problemet med finansinstitusjonenes uforholdsmessig store eierandeler i realøkonomien. Denne bestemmelsen synes i det minste å redusere muligheten for at denne situasjonen – som er en direkte følge av avtaler om bytting av gjeld mot egenkapital (og lignende transaksjoner) som overbelånte selskaper inngikk i kjølvannet av krisen – blir permanent. Ettersom bestemmelsen er rettet mot å løse et av de mest presserende konkurranseproblemene som er knyttet til statsstøtten til de tre bankene, tar Overvåkningsorganet behørig hensyn til den i sin vurdering.

⁽⁸⁷⁾ Stempelavgiften varierer avhengig av type juridisk dokument, men den er vanligvis på 15 ISK for hver påbegynte tusen ISK (dvs. ca. 1,5 %) av pålydende for rentebærende obligasjoner sikret gjennom pant eller annen sikkerhet.

ii) Særskilte tiltak for Arion Bank

- 233) Overvåkningsorganet understreker at Arion Banks markedsandel og størrelse bare utgjør en brøkdel av Kaupthings – ettersom de samlede eiendelene er redusert med 88 %, som beskrevet ovenfor. I motsetning til Kaupthing utøver Arion Bank virksomhet bare i det islandske markedet. Det meste av denne reduksjonen er åpenbart en følge av at Kaupthings internasjonale virksomhet ble avviklet, men Overvåkningsorganet er av den oppfatning at denne prosessen er særlig viktig når det gjelder konkurransevridningen, ettersom det særlig var Kaupthings risikofylte oversjøiske strategi som førte til sammenbruddet og medførte vridninger i finansmarkedene i EØS-området tidligere⁽⁸⁸⁾.
- 234) Overvåkningsorganet merker seg Arion Banks forpliktelser som omhandlet i vedlegget, som innebærer at Arion Bank ikke vil kjøpe opp finansinstitusjoner før 1. desember 2014 med mindre Overvåkningsorganet godkjenner det på forhånd. Dette betyr at med mindre det oppstår behov for flere fusjoner av hensyn til den finansielle stabiliteten, kan ytterligere konsentrasjon i det islandske finansmarkedet gjennom Arion Banks oppkjøp hindres. Denne forpliktelsen sikrer også at støtten som er gitt til Arion Bank, anvendes for å gjenopprette bankens lønnsomhet, og ikke for å øke og ytterligere utvide bankens markedsandel på Island. Arion Banks forpliktelse til [...] bør også tas godt imot ettersom den [...] og støtter strategien for å oppnå nødvendig kostnadsreduksjon. Det samme gjelder Arions forpliktelse til fram til 1. desember 2014 verken å innlemme kontraktsklausuler i boliglånsavtaler for enkeltpersoner⁽⁸⁹⁾ eller å innføre nye kontraktsklausuler som gjør særlige rentevilkår betinget av at et minste omfang av forretninger med banken opprettholdes.
- 235) Som beskrevet ovenfor er det islandske finansmarkedet i dag et utfordrende driftsmiljø for alle banker, og dette gjenspeiles også av den nesten fullstendige mangelen på interesse fra utlandet for å tre inn i dette markedet nå. Overvåkningsorganet ser derfor positivt på at Arion Bank forplikter seg til å gjøre det enklere å bytte bank og til å yte grunnleggende betalingsbehandlingstjenester. Overvåkningsorganet er av den oppfatning at disse tiltakene, sammen med den ovennevnte avtalen mellom de tre største bankene og islandske konkurransemyndigheter (ICA) om RB, sikrer at mindre markedsdeltakere kan få tilgang til viktig infrastruktur og tjenester til rimelige priser uten at de større markedsdeltakerne kan hindre dem. Overvåkningsorganet mener at dette vil redusere etableringshindringene for framtidige (potensielle) markedsdeltakere og kan gjøre det mulig for eksisterende mindre markedsdeltakere å øke markedsandelene dersom de kan tilby bedre tjenester enn de større konkurrentene. Dessuten vil alle tiltakene som er rettet mot å gjøre det enklere å bytte bank, føre til hardere konkurranse mellom de eksisterende store deltakerne, noe som kan bidra til å hindre eller motvirke en situasjon med potensiell kollektiv dominans.
- 236) Til slutt forplikter Arion Bank seg til så snart som mulig å selge aksjeinteresser i driftsselskaper som er overtatt som ledd i omstruktureringen i tråd med artikkel 22 i lov om finansforetak nr. 161/2002, til å følge den framgangsmåte og overholde de frister som er fastsatt i denne bestemmelsen og fortolket av Finanstilsynet, og banken vil ha ajourførte opplysninger på sin egen (eller et datterselskaps) nettside om datterselskaper og aksjeinteresser som legges ut for salg. Overvåkningsorganet ser positivt på Arion Banks forpliktelse til så snart som mulig å avhende alle selskaper og aksjeinteresser som ikke er knyttet til bankens kjerneområde, ikke minst av hensyn til lønnsomheten. Overvåkningsorganet anser det som selvinnskylende at banken må overholde innenlandske rettslige forpliktelser, for eksempel artikkel 22 i loven om finansforetak, men det merker seg denne forpliktelsen og gjør islandske myndigheter og støttetottakere oppmerksomme på at et brudd på nasjonal lovgivning i dette tilfellet også kan innebære misbruk av støtte. Overvåkningsorganet er videre av den oppfatning at banken ved å legge ut opplysninger om planlagte avhendelser og salg på sitt nettsted, har innført bedre innsyn i den nåværende eierskapssituasjonen i den islandske økonomien. Dette løser i det minste i en viss grad det særskilte konkurranseproblemet som kjennetegner de islandske markedene i dag.

⁽⁸⁸⁾ Se for eksempel Kommisjonens vedtak i sak SA.28264 om omstrukturingsstøtte til Hypo Real Estate, der Kommisjonen godkjente at en stor del av den oversjøiske virksomheten til Hypo Real Estate ble utskilt som et tiltak for å begrense konkurransevridning for bankens etterfølger PBB.

⁽⁸⁹⁾ Banken har også bekreftet at den ikke kjenner til noen klausuler i noen andre typer låneavtaler som gir banken mulighet til å heve renten dersom kunden ikke oppfyller et minstekrav til omfanget av transaksjoner med banken. Dersom det finnes slike klausuler i banken, vil banken ikke anvende dem før desember 2014.

- 237) På grunnlag av alle opplysningene ovenfor, og særlig i lys av den særlige situasjonen på Island og at Overvåkningsorganet mener at de ovennevnte tiltakene løser de viktigste konkurranseproblemene som Overvåkningsorganet har påpekt i samarbeid med ICA, og idet det tas hensyn til det overordnede målet om finansiell stabilitet, konkluderer Overvåkningsorganet med at forpliktelsene begrenser konkurransevriddningen i et tilfredsstillende omfang. Omstruktureringsstøtten er derfor i samsvar med avsnitt 4 i retningslinjene for omstrukturering.

III. KONKLUSJON

- 238) På grunnlag av vurderingen ovenfor og i lys av omstruktureringsplanen som er framlagt av islandske myndigheter for Arion Bank, er Overvåkningsorganets tvil som ble uttrykt i åpningsvedtaket, om arten og forenligheten av støttetiltakene for Arion Bank, fjernet. Overvåkningsorganet godkjenner derfor støttetiltakene som omstruktureringsstøtte som er forenlig med EØS-avtalens virkemåte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b), forutsatt at Island og Arion Bank oppfyller forpliktelsene som er fastsatt i vedlegget –

GJORT DETTE VEDTAK:

Artikkel 1

Den innledende driftskapitalen, den (midlertidige) fulle statlige kapitaliseringen, statens andel på 13 % av aksjekapitalen, og klasse II-kapitalen som ble gitt til Arion Bank, samt den særlige likviditetsordningen, SPRON-bytteavtalen og den ubegrensede innskuddsgarantien utgjør statsstøtte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1.

Artikkel 2

Tiltakene angitt i artikkel 1 utgjør ulovlig statsstøtte fra de datoer de ble innført til datoen for dette vedtak, i lys av at islandske myndigheter ikke oppfylte kravet om å melde fra til Overvåkningsorganet før støtten ble iverksatt, i samsvar med protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 3.

Artikkel 3

Tiltakene angitt i artikkel 1 er forenlige med EØS-avtalens virkemåte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b), forutsatt at forpliktelsene fastsatt i vedlegget overholdes. Godkjenningen av den ubegrensede innskuddsgarantien utløper ved utgangen av 2014.

Artikkel 4

Dette vedtak er rettet til Island.

Artikkel 5

Dette vedtak har gyldighet i engelsk språkversjon.

Utferdiget i Brussel, 11. juli 2012.

For EFTAs overvåkningsorgan

Oda Helen Sletnes
President

Sverrir Haukur Gunnlaugsson
Medlem av kollegiet

VEDLEGG

Forpliktelser og relevante endringer i den rettslige rammen for bankvirksomhet**1. Islandske myndigheters forpliktelser**

Islandske myndigheter har påtatt seg to forpliktelser som beskrives nedenfor.

Endring av stempelavgiften for å hindre statsstøtte og redusere kostnadene ved bytte

Finansdepartementet vil nedsette en arbeidsgruppe med mandat til å gjennomgå lov nr. 36/1978 om stempelavgift. Arbeidsgruppen skal framlegge en rapport for finansministeren innen oktober 2012, sammen med et lovforslag. Arbeidsgruppens oppgave vil særlig være å undersøke muligheten for å oppheve stempelavgiften for obligasjoner utstedt av enkeltpersoner, når de overføres mellom kreditorer (dvs. når enkeltpersoner overfører sine lån fra én utlånsinstitusjon til en annen). Videre skal gruppen undersøke hvordan bestemmelsen om stempelavgift kan endres for å forenkle framgangsmåter og fremme konkurranse.

Tiltak som skal gjøre det enklere å bytte bank og redusere kostnadene ved bytte

I samsvar med en resolusjon vedtatt av det islandske parlamentet 21. mars 2012 vil regjeringen nedsette en komité med mandat til å undersøke forbrukervernet i finansmarkedet og framlegge forslag til hvordan enkeltpersoners og husholdningers stilling kan styrkes overfor utlånsinstitusjoner. Nedsettelsen av komiteen vil omfatte et særskilt mandat for å undersøke hvordan det kan bli enklere å bytte bank og hvordan kostnadene ved bytte kan reduseres, og komiteen skal samarbeide tett med ICA i denne forbindelse. Komiteen skal framlegge sin rapport senest 15. januar 2013.

Islandske myndigheter har videre gitt sin tilslutning til følgende forpliktelser fra Arion Bank:

Begrensning av oppkjøp

Arion Bank forplikter seg til ikke å kjøpe opp finansinstitusjoner før 1. desember 2014. Uavhengig av denne forpliktelsen kan Arion Bank etter at Overvåkningsorganet har godkjent det, kjøpe slike foretak, særlig dersom det er nødvendig for å sikre finansiell stabilitet.

[...]

Arion Bank forplikter seg til å [...].

Avhendelse av aksjer i selskaper under omstrukturering

Arion Bank forplikter seg til så snart som mulig å selge aksjeinteresser i driftsselskaper som er overtatt på grunn av omstrukturering, jf. artikkel 22 i lov om finansforetak nr. 161/2002. Banken forplikter seg dessuten til å følge den framgangsmåte og overholde de frister som er fastsatt i ovennevnte lovbestemmelse slik den er fortolket av Finanstilsynet. Banken vil også legge ut ajourførte opplysninger på sin nettside (eller nettsiden til et relevant datterselskap) om slike aksjeinteresser som legges ut for salg.

Tiltak til fordel for nye og små konkurrenter

Arion Bank forplikter seg til før 1. desember 2014 å iverksette følgende tiltak til fordel for nye og små konkurrenter:

- a) Arion Bank vil verken håndheve kontraktklausuler eller innføre nye kontraktklausuler om renter i boliglånsavtaler for enkeltpersoner, som gjør særlige rentevilkår betinget av et minstekrav til omfanget av forretninger med banken.
- b) Arion Bank vil gi lett tilgjengelige opplysninger på bankens nettside om prosessen for å bytte til en annen finansiell institusjon som leverer banktjenester. På nettsiden vil det videre gis lett tilgang til de dokumentene som trengs for å bytte finansinstitusjon. De samme opplysningene og skjemaene for overføring vil være tilgjengelige på nettsidene til bankens filialer.
- c) Arion Bank vil behandle alle anmodninger om overføring av banktjenester så raskt som mulig.
- d) Arion Bank vil ikke bruke statens engasjement som et konkurransefortrinn i markedsføringen.
- e) Forutsatt at det ikke foreligger konkurransedyktige tjenestetilbud, er Arion Bank villig til å tilby følgende tjenester til en pris som vil være basert på kostnader pluss en rimelig fortjeneste, etter det banken til enhver tid har fastsatt:
 - i) Behandlingstjenester for betaling i ISK.
 - ii) Behandlingstjenester for betaling i FX.

2. Relevante tilpasninger og endringer i rammevilkårene og tilsynsrammen for finansmarkedene på Island som er vedtatt etter krisen

Islandske myndigheter har framlagt følgende oversikt over endringene som er gjort i lovgivningen som var gjeldende høsten 2008:

- Finanstilsynets fullmakter til å gripe inn (dvs. til å overta generalforsamlingenes fullmakter og disponere eiendeler, jf. kriseloven) er utvidet; Finanstilsynet har fått utvidede tilsynsfullmakter; det er vedtatt ytterligere bestemmelser som gjør det mulig for Finanstilsynet å evaluere virksomheten eller atferden til de enkelte partene det fører tilsyn med. Dette omfatter både fullmakter til å ta beslutninger, for eksempel om nedleggelse av foretak eller avslutning av bestemte aktiviteter uten at driftstillatelse faktisk tilbakekalles, samt nærmere definisjon av begreper der tolkningen har vært gjenstand for uenighet fra Finanstilsynets og overvåkede enheters eller ankeinstansers side.
- Regler for enkeltstående store eksponeringer er gjort klarere og mer spesifikke; risikohåndteringsenheten har fått større rolle og ansvar, og Finanstilsynet har fått myndighet til å gi risikohåndteringen høyere status i finansforetakenes organisasjon; bestemmelsene om anvendelsen av stresstester er blitt strengere.
- Bestemmelser om et særlig register over store låntakere er inntatt i lovgivningen for å gi bedre oversikt over store enkelteksponeringer for to eller flere finansforetak. Registeret er viktig for å kople sammen eksponeringer og vurdere deres virkning på systemet dersom det skulle oppstå vanskeligheter i låntakernes virksomhet. Enheter som ikke er underlagt Finanstilsynets tilsyn, men som er oppført i finansforetakregistrene, må oversende Finanstilsynet opplysninger om alle sine forpliktelser. Finanstilsynet kan forby at det ytes tjenester til slike parter dersom de nekter å gi de opplysningene de anmodes om.
- Bestemmelsene om sunn forretningspraksis er blitt styrket, og kravet om at det skal finnes en komité for klager på transaksjoner med finansforetak, er blitt nedfelt i loven; det skal gis nærmere opplysninger om alle store eiere i finansforetak.
- Fristene for finansforetakenes avhending av overtatte eiendeler er blitt kortere.
- Bestemmelsene om finansforetakenes eierandeler i egne aksjer er blitt strengere og nærmere definert. Datterselskapers eierandeler anses nå som egne aksjer, på samme måte som kontrakter utenfor balansen som gjelder egne aksjer.
- Det er nå forbudt for finansforetak å gi kreditt mot sikkerhet i egne aksjer eller garantikapitalbeviser.
- Finanstilsynet skal nå fastsette regler for hvordan lån med sikkerhet i andre finansforetaks aksjer skal beregnes i risikogrunnlaget og kapitalgrunnlaget.
- Ansvar og rollen til internrevisjonsenheten er blitt større. Det er utarbeidet nærmere regler for balansen mellom størrelsen på og spredningen av virksomheten til de berørte finansforetakene og størrelsen på internrevisjonsenheten.
- Det er fastsatt en grense på fem år for det tidsrom et revisjonsforetak kan foreta revisjon av samme finansforetak; et revisjonsforetak kan foreta revisjon av samme finansforetak; finansforetakenes mulighet til å si opp en "vanskelig" revisor er blitt mindre.
- Alle bestemmelser om beregning av egenkapital og en rekke andre tekniske aspekter er blitt gjennomgått.
- Reglene for utøvelse av kvalifiserende eierandeler, dvs. 10 % eller mer av stemmerettene, er blitt gjennomgått. Finanstilsynet har fullmakt til å omgjøre bevisbyrden ved vurderingen av parter som planlegger å erverve eller skaffe flere kvalifiserende eierandeler, f.eks. når det er usikkert hvem som er den eller de berettigede eierne av et holdingselskap med en kvalifiserende eierandel.
- Det stilles flere krav til valg av ledere, deres ansvar for tilsyn eller virksomhet er blitt større, og det er blitt forbudt med arbeidende styreformenn; Finanstilsynet har fått en større tilsynsrolle overfor styret; det må offentliggjøres opplysninger om godtgjøring til den øverste ledelsen, som gjør det mulig å identifisere personene.
- Det er fastsatt regler for et finansforetaks kredittransaksjoner med ledere, administrerende direktører, nøkkelpersoner og eiere av kvalifiserende eierandeler i det berørte finansforetaket. Tilsvarende regler gjelder for parter som er nært knyttet til ovennevnte personer. Finanstilsynet har vedtatt regler for hva som anses som tilfredsstillende sikkerhet for slike transaksjoner.
- Det er vedtatt regler for ordninger med incentiver og bonuser til ledelse og ansatte samt for kontraktsavslutning.
- Bestemmelsene om omorganisering og avvikling av finansforetak har blitt strengere.

- Det er foretatt en generell revisjon av særreglene for sparebankene. Det er foretatt en avklaring av statusen og rettighetene til eiere av garantikapital i sparebankene, fastsatt begrensninger for utbytte, vedtatt klare regler for garantikapitaltransaksjoner, regler for nedskrivning av garantikapital og regler for sparebankenes tillatelser til formelt samarbeid. Sparebankene har ikke lenger lov til å endre juridisk form.

Ifølge islandske myndigheter går de islandske reglene i noen henseender lenger enn EUs ramme. De viktigste avvikene fra regler vedtatt av EU som er innlemmet i EØS-avtalen, er følgende:

- Finanstilsynet har fullmakt til å begrense virksomheten til enkeltstående finansforetak dersom det finner grunn til det. Videre har det fullmakt til å fastsette særlige krav til enkeltstående finansforetak for at de skal kunne fortsette sin virksomhet. Finanstilsynet kan også midlertidig helt eller delvis begrense virksomhet som et finansforetak utøver, uavhengig av om den er underlagt lisens eller ikke, dersom Overvåkningsorganet finner grunn til det. Dette skyldes naturligvis ikke minst virksomheten til filialer samt innskuddskontoer som disse opprettet i andre europeiske stater fram til 2008 (Icesave, Edge og Save-and-Save).
- Det er fastsatt langt mer detaljerte bestemmelser om internrevisjonens rolle i islandsk lovgivning enn i EU-direktivene.
- Det er fastsatt betydelig mer detaljerte bestemmelser om hvordan stresstester skal gjennomføres enn i EU-direktivene.
- Finansforetak må føre et særlig register (et kredittregister) over alle parter som innvilges kreditt, og oversende en ajourført liste til Finanstilsynet ved utgangen av hver måned. Videre skal det oversendes en lignende liste over parter med nær tilknytning til finansforetak, deres styrer og ledere og grupper av kunder med innbyrdes forbindelser, dersom disse partene ikke er oppført på den ovennevnte listen. Denne listen vil gi bedre mulighet til å overvåke innbyrdes forbindelser mellom finansforetak, deres direktører og ledelse.
- Dersom Finanstilsynet mener at lån opptatt av en enkeltpart i kredittregisteret hvis finansielle virksomhet ikke er underlagt offentlig tilsyn, kan ha innvirkning på systemet, kan det kreve opplysninger fra den berørte part om dennes forpliktelser.
- Dersom en part som er oppført i kredittregisteret og som ikke er underlagt offentlig tilsyn, nekter å gi Finanstilsynet opplysninger, kan Overvåkningsorganet beordre enheter som er underlagt tilsyn, til ikke lenger å yte tjenester til nevnte part. Det samme gjelder dersom den berørte part ikke gir tilfredsstillende opplysninger. Bestemmelsen om et kredittregister og utvidede fullmakter til tilsynsmyndigheter med hensyn til parter som ikke er underlagt offentlig tilsyn, finnes ikke i EU-/EØS-reglene.
- Det er fastsatt langt mer detaljerte og strenge bestemmelser om utlån til nærstående parter og sikkerhet enn i EU-/EØS-reglene.
- Finanstilsynet må nekte eieren av en kvalifiserende eierandel rett til å innløse eierandelen dersom det er tvil om hvem som er eller vil bli berettiget eier.
- Det lengste tidsrommet eksterne revisorer kan arbeide for samme finansforetak er kortere enn i EU-/EØS-reglene.
- Det er fastsatt langt mer detaljerte og strenge bestemmelser om valg av ledere av finansforetak enn i EU-direktivene.
- Det er vedtatt bestemmelser om bonusordninger og sluttkontrakter.
- Det er nylig fastsatt regler for godtgjøringspolitikk i EU-direktiver, men regler for sluttkontrakter er ennå ikke vedtatt i dette forumet.

Økonomiministeren framla 23. mars 2012 en rapport om det islandske finanssystemets framtidige struktur. Ministeren har videre nedsatt en ekspertgruppe som skal utarbeide en lovgivningsmessig ramme for all finansiell virksomhet på Island.

EU-ORGANER

KOMMISSJONEN

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning

2014/EØS/28/04

(Sak M.7207 – Clayton Dubilier & Rice/Ashland Water)

1. Kommisjonen mottok 2. mai 2014 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der foretaket Clayton, Dubilier & Rice Fund IX, L.P. ("CD&R Fund IX", USA) ved kjøp av aksjer alene overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over enheter og eiendeler som utgjør Ashland Water Technologies ("AWT", USA).
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
 - CD&R Fund IX: aktiv eierkapital-fond som investerer innenfor en rekke sektorer.
 - AWT: leverer spesialkjemikalier og yter ulike tjenester som ytelsesbaserte mate- og kontrollsystemer, utstyr for overvåking av eiendom, fjernovervåkningssystemer samt rådgivning til ulike industrier om hvordan de kan redusere kostnadene for energi og vann og andre driftskostnader.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt.
4. Kommisjonen innbyr berørt tredjemann til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 143 av 13.5.2014. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse M.7207 – Clayton Dubilier & Rice/Ashland Water, per faks (+32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen")

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning
(Sak M.7212 – HML/MMC/MMC Superalloy Corporation)
Sak som kan behandles etter forenklet framgangsmåte

2014/EØS/28/05

1. Kommisjonen mottok 6. mai 2014 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der Hitachi Metals Ltd. ("HML", Japan) og Mitsubishi Materials Corporation ("MMC", Japan) ved kjøp av aksjer i fellesskap overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over hele MMC Superalloy Corporation ("MMC Superalloy", Japan). MMC Superalloy er for øyeblikket et heleid datterselskap under MMC.
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
 - HML: produsent og leverandør av høyfunksjonelle materialer til bruk i bilindustrien (herunder motorer og eksosanlegg).
 - MMC: børsnotert selskap med virksomhet på tvers av åtte sektorer (sement, metaller, avanserte materialer og verktøyer, aluminium, elektroniske materialer og komponenter, energi, edle metaller og gjenbruk).
 - MMC Superalloy: produsent av særlige superlegeringer av ikke-jernholdig metall som anvendes i en rekke sektorer, også luftfart.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter rådsforordning (EF) nr. 139/2004.⁽²⁾
4. Kommisjonen innbyr berørt tredjemann til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 145 av 15.5.2014. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse M.7212 – HML/MMC/MMC Superalloy Corporation, per faks (+32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen")

⁽²⁾ EUT C av 14.12.2013, s. 5.

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning**2014/EØS/28/06****(Sak M.7225 – Allianz/REI Investment/Fiumaranuova)****Sak som kan behandles etter forenklet framgangsmåte**

1. Kommisjonen mottok 2. mai 2014 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der Rei Investment I B.V. (Nederland), som tilhører ING Groep N.V. ("ING", Nederland), og Allianz S.p.A. (Italia), som i siste instans kontrolleres av Allianz SE ("Allianz", Tyskland), ved kjøp av aksjer i fellesskap overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over Fiumaranuova S.r.l. ("Fiumaranuova", Italia).
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
 - ING: global finansinstitusjon som tilbyr bank-, investerings-, forsikrings- og pensjonstjenester.
 - Allianz: finanstjenesteleverandør med virksomhet over hele verden innenfor forsikring og kapitalforvaltning.
 - Fiumaranuova: eier kjøpesenteret "Centro Commerciale Fiumara" samt det tilknyttede underholdningssenteret "Centro Divertimenti Fiumara", som begge ligger i Genova i regionen Liguria i Italia.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter rådsforordning (EF) nr. 139/2004.⁽²⁾
4. Kommisjonen innbyr berørt tredjemann til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 144 av 14.5.2014. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse M.7225 – Allianz/REI Investment/Fiumaranuova, per faks (+32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen")

⁽²⁾ EUT C av 14.12.2013, s. 5.

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning**2014/EØS/28/07****(Sak M.7228 – Centrica/Bord Gáis Energy)**

1. Kommissjonen mottok 5. mai 2014 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der det britiske foretaket Centrica plc. (Centrica) ved kjøp av aksjer overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over hele det irske foretaket Bord Gáis Energy Limited (BGE), et heleid datterselskap av Bord Gáis Éireann of Ireland.
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
 - Centrica: integrert energivirksomhet som produserer, er kilde til og leverer gass og elektrisitet til husstander og foretakskunder i Storbritannia og Nord-Amerika.
 - BGE: heleid datterselskap av Bord Gáis Éireann med virksomhet innenfor kjøp og salg av gass og elektrisitet til husstander og foretakskunder i Irland.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommissjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt.
4. Kommissjonen innbyr berørt tredjemann til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommissjonen.

Merknadene må være Kommissjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 145 av 15.5.2014. Merknadene sendes til Kommissjonen, med referanse M.7228 – Centrica/Bord Gáis Energy, per faks (+32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen")

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning**2014/EØS/28/08****(Sak M.7235 – SPC/Cargill/Golden Compound JV)****Sak som kan behandles etter forenklet framgangsmåte**

1. Kommisjonen mottok 2. mai 2014 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der SPC Sunflower Plastic Compound GmbH ("SPC", Tyskland), som kontrolleres av U.S. Ukraine Support GmbH og Ulrich und Elke Meyer Invest GmbH (begge Tyskland), og Cargill GmbH ("Cargill", Tyskland), som kontrolleres av konsernet Cargill Incorporated (USA), i fellesskap overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over foretaket Golden Compound GmbH ("GC", Tyskland) ved kjøp av aksjer i et nystiftet fellesforetak.
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
 - SPC: utvikling, markedsføring og utnyttning av prosesser og teknologier for produksjon av biologisk materiale.
 - Cargill: levering av produkter og tjenester til sektorene for næringsmidler, landbruk, finans og industri.
 - GC: framstilling av en komposittplast av plastgranulater og solsikkekjerneskall samt forskning på videreutvikling av framstillingsprosessen.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter rådsforordning (EF) nr. 139/2004.⁽²⁾
4. Kommisjonen innbyr berørt tredjemann til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 144 av 14.5.2014. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse M.7235 – SPC/Cargill/Golden Compound JV, per faks (+32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen")

⁽²⁾ EUT C av 14.12.2013, s. 5.

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning**2014/EØS/28/09****(Sak M.7248 – Cinven/Skandia)****Sak som kan behandles etter forenklet framgangsmåte**

1. Kommissjonen mottok 2. mai 2014 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der Heidelberg Leben Holding AG (Tyskland), som kontrolleres av Cinven Capital Management (V) General Partner Limited ("Cinven", Guernsey), ved kjøp av aksjer alene overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over hele Skandia Lebensversicherung AG (Tyskland), Skandia Versicherung Management & Service GmbH (Tyskland), Skandia Portfolio Management GmbH (Tyskland), Skandia Pension Consulting GmbH (Tyskland) og Skandia Austria Holding AG (Østerrike (de fem målforetakene er samlet omtalt som "Skandia").
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
 - Cinven: investeringsforetak som yter investeringsforvaltningstjenester til en rekke investeringsfond.
 - Skandia: tilbyr livsforsikring, særlig andelsbaserte produkter i Tyskland og Østerrike.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommissjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter rådsforordning (EF) nr. 139/2004.⁽²⁾
4. Kommissjonen innbyr berørt tredjemann til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommissjonen.

Merknadene må være Kommissjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 144 av 14.5.2014. Merknadene sendes til Kommissjonen, med referanse M.7248 – Cinven/Skandia, per faks (+32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen")

⁽²⁾ EUT C av 14.12.2013, s. 5.

Innledning av behandling
(Sak M.7000 – Liberty Global/Ziggo)

2014/EØS/28/10

Kommisjonen vedtok 8. mai 2014 å innlede behandling i ovennevnte sak, etter å ha fastslått at den meldte foretakssammenslutningen reiser alvorlig tvil med hensyn til dens forenlighet med det indre marked. Innledningen av behandling markerer åpningen av annen fase av undersøkelsen av den meldte foretakssammenslutningen og berører ikke det endelige vedtaket i saken. Vedtaket er hjemlet i artikkel 6 nr. 1 bokstav c) i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾.

Kommisjonen innbyr berørt tredjemann til å framlegge sine merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

For at de skal kunne tas i betraktning under saksbehandlingen, må merknadene være Kommisjonen i hende senest 15 dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 147 av 16.5.2014. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse M.7000 – Liberty Global/Ziggo, per faks (+32 2 296 43 01) eller med post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË

Statsstøtte – Frankrike

2014/EØS/28/11

Statsstøtte SA.26763 (2014/C) (tidl. 2012/NN) – Påstått støtte fra Île-de-France-regionen til offentlige transportforetak

Innbydelse til å sende inn merknader i henhold til artikkel 108 nr. 2 TEUV

Kommisjonen har ved brev av 11. mars 2014 underrettet Frankrike om at den har besluttet å innlede undersøkelse i henhold til artikkel 108 nr. 2 i traktat om Den europeiske unions virkemåte (TEUV) med hensyn til ovennevnte støtte.

Berørte parter kan sende sine merknader innen en måned etter at denne oppsummeringen og følgebrevet ble offentliggjort (EUT C 141 av 9.5.2014, s. 24), til:

European Commission
Directorate-General for Competition
State Aid Registry
Rue de la Loi/Wetstraat, 200
1049 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË
Faks: +32 2 296 12 42
E-post: stateaidgreffe@ec.europa.eu

Merknadene vil bli oversendt til Frankrike. En berørt part som ønsker å få sine merknader behandlet fortrolig, kan sende inn en skriftlig, begrunnet anmodning om dette.

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1. (Fusjonsforordningen)

Statsstøtte – Estland**2014/EØS/28/12****Statsstøtte SA.36868 (2014/C) (tidl. 2013/N) – Omstruktureringsstøtte
til Estonian Air****Innbydelse til å sende inn merknader i henhold til artikkel 108 nr. 2 TEUV**

Kommisjonen har ved brev av 4. februar 2014 underrettet Estland om at den har besluttet å innlede undersøkelse i henhold til artikkel 108 nr. 2 i traktat om Den europeiske unions virkemåte (TEUV) med hensyn til ovennevnte støtte.

Berørte parter kan sende sine merknader innen en måned etter at denne oppsummeringen og følgebrevet ble offentliggjort (EUT C 141 av 9.5.2014, s. 47), til:

European Commission
Directorate-General for Competition
State Aid Registry
Rue de la Loi/Wetstraat, 200
1049 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË
Faks: +32 2 296 12 42
E-post: stateaidgreffe@ec.europa.eu

Merknadene vil bli oversendt til Estland. En berørt part som ønsker å få sine merknader behandlet fortrolig, kan sende inn en skriftlig, begrunnet anmodning om dette.

**Offentliggjøring av medlemsstaters vedtak om å tildele, midlertidig oppheve
eller tilbakekalle lisenser i henhold til artikkel 10 nr. 3 i europaparlaments- og
rådsforordning (EF) nr. 1008/2008 om felles regler for drift av lufttrafikk
i Fellesskapet
(Omarbeiding)****2014/EØS/28/13**

I samsvar med artikkel 10 i europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1008/2008 av 24. september 2008 om felles regler for drift av lufttrafikk i Fellesskapet (omarbeiding) har Europakommisjonen offentliggjort medlemsstaters vedtak om å tildele, midlertidig oppheve eller tilbakekalle lisenser i tidsrommet fra 1. januar 2013 til 31. desember 2013. Se [EUT C 137 av 7.5.2014, s. 19](#) for nærmere opplysninger om disse vedtakene.

**Godkjenning av statsstøtte i henhold til artikkel 107 og 108 i traktaten om
Den europeiske unions virkemåte**

2014/EØS/28/14

Saker der Kommisjonen ikke gjør innsigelse

Støttenr.	Medlemsstat	Region	Navnet på støtteordningen eller på foretaket som mottar ekstraordinær støtte	Nærmere opplysninger
SA.36391 (13/N)	Tsjekkia	Jihozápad, Střední Čechy, Severozápad, Severovýchod, Jihovýchod, Střední Morava, Moravskoslezsko	Úvěrová podpora renovací bytových domů	EUT C 2 av 7.1.2014, s. 1
SA.36678 (13/N)	Slovakia	Západné Slovensko, Východné Slovensko, Stredné Slovensko	Schéma štátnej pomoci posilnenia kultúrneho potenciálu regiónov	EUT C 2 av 7.1.2014, s. 2
SA.36869 (13/N)	Portugal	–	Concessão extraordinária de garantias pessoais pelo Estado, no âmbito do sistema financeiro	EUT C 2 av 7.1.2014, s. 3
SA.37236 (13/N)	Tyskland	–	Verlängerung der bestehenden FuEuI-Regelung „Richtlinie zur Förderung von Forschung, Entwicklung und Innovation“	EUT C 2 av 7.1.2014, s. 4
SA.37416 (13/N)	Frankrike	–	Aides aux nouvelles technologies en production – volet relief (NTP-relief)	EUT C 2 av 7.1.2014, s. 5
SA.35678 (12/N)	Italia	Lazio	Interventi regionali in materia di cinema ed audiovisivo (articolo 26 comma 3 della legge regionale 13 aprile 2012, n. 2)	EUT C 3 av 8.1.2014, s. 1
SA.37281 (13/N)	Tyskland	Bayern	FuE-Programm „Mikrosystemtechnik“ Bayern (MST)	EUT C 3 av 8.1.2014, s. 2
SA.37274 (13/N)	Tyskland	Bayern	BayBIO	EUT C 3 av 8.1.2014, s. 3
SA.37124 (13/N)	Nederland	–	Wijzigingen aan de Suppletieregeling Filminvesteringen	EUT C 3 av 8.1.2014, s. 4
SA.37284 (13/N)	Tyskland	Chemnitz, Dresden, Leipzig	Sachsen: Beihilferechtliche Genehmigung zur Gewährung von Zuwendungen zur Beseitigung der Hochwasserschäden 2013 im Bereich Fischerei und Aquakultur	EUT C 3 av 8.1.2014, s. 5
SA.37785 (13/N)	Spania	–	Régimen de financiación para la exportación de buques	EUT C 6 av 10.1.2014, s. 1
SA.37786 (13/N)	Spania	–	Régimen de ayudas horizontales a la construcción naval	EUT C 6 av 10.1.2014, s. 2
SA.35679 (12/N)	Tyskland	Dresden	Telemedicine infrastructure in the model region of Saxony (Tyskland)	EUT C 10 av 14.1.2014, s. 2
SA.36200 (13/N)	Polen	Polen Artikkel 107 nr. 3 bokstav a) og c)	Umorzenie przedsiębiorcom należności z tytułu składek	EUT C 10 av 14.1.2014, s. 3
SA.37640 (13/N)	Italia	Friuli-Venezia Giulia, Veneto	Aiuto al salvataggio di ACC Compressors SpA in A.S.	EUT C 10 av 14.1.2014, s. 4
SA.36896 (13/N)	Slovenia	–	Rescue aid for Mariborska Livarna Maribor ('MLM d.d.') – Slovenia	EUT C 11 av 15.1.2014, s. 1
SA.37481 (13/N)	Sverige	– Artikkel 107 nr. 3 bokstav c)	Förlängning av den godkända statliga stödordningen N 152/07 (regional transportstödordning)	EUT C 12 av 16.1.2014, s. 1
SA.37558 (13/N)	Romania	–	Proiectul Ro-NET – Dezvoltarea infrastructurii de bandă largă în zone nedeservite, prin utilizarea fondurilor structurale	EUT C 13 av 17.1.2014, s. 3

Støttenr.	Medlemsstat	Region	Navnet på støtteordningen eller på foretaket som mottar ekstraordinær støtte	Nærmere opplysninger
SA.37436 (13/N)	Tyskland	Brandenburg Artikkel 107 nr. 3 bokstav a)	Förderrichtlinie des Ministeriums für Wirtschaft zur Gewährung von Zuwendungen zur Konsolidierung und Standortsicherung für kleine und mittlere Unternehmen im Land Brandenburg (Konsolidierungs- und Standortsicherungsprogramm)	EUT C 14 av 18.1.2014, s. 3
SA.36650 (13/N)	Spania	–	Ayudas compensatorias por costes de emisiones indirectas de CO ₂	EUT C 17 av 21.1.2014, s. 8
SA.35932 (13/N)	Nederland	–	Fonds teeltaangelegenheden	EUT C 17 av 21.1.2014, s. 9
SA.36866 (13/N)	Italia	–	Incentivi fiscali all'investimento in <i>start-up</i> innovative	EUT C 17 av 21.1.2014, s. 10
SA.37745 (13/N)	Finland	–	Hyväksytyn valtiontukiohjelman N 88/08 ”Muutokset alueelliseen kuljetustukijärjestelmään” voimassaolon pidentäminen 30. kesäkuuta 2014 saakka Förlängning av den godkända statliga stödordningen N 88/08 (ändringar av regional transportstödordning) t.o.m. den 30 juni 2014	EUT C 17 av 21.1.2014, s. 11
SA.37475 (13/N)	Tyskland	Thüringen	Richtlinie zur Förderung von innovativen, technologieorientierten Verbundprojekten, Netzwerken und Clustern (Verbundförderung) (Promotion of R+D in collaboration, networks and clusters)	EUT C 19 av 22.1.2014, s. 1
SA.37638 (13/N)	Spania	Andalucía Artikkel 107 nr. 3 bokstav a)	Prolongación del régimen de ayudas estatales aprobado N 593/08 [Régimen de ayudas regionales a la inversión, la creación de empleo y el apoyo a las PYME en Andalucía (España) – Extensión del N 507/2000] hasta el 30 de junio de 2014 inclusive	EUT C 19 av 22.1.2014, s. 2
SA.36578 (13/N)	Storbritannia	–	Environmental Enhancement Through Agriculture, National Parks (England and Wales) scheme 2009	EUT C 19 av 22.1.2014, s. 3
SA.37400 (13/N)	Litauen	–	2007–2013 m. r121,3 egioninės pagalbos žemėlapio taikymo pratęsimas iki 2014 m. birželio 30 d.	EUT C 20 av 23.1.2014, s. 2
SA.37202 (13/N)	Storbritannia	Wales Blandet	Finance Wales JEREMIE Fund	EUT C 20 av 23.1.2014, s. 3
SA.37226 (13/N)	Storbritannia	Wales –	Welsh Assembly Government Rescue and Restructuring Scheme for SMEs	EUT C 20 av 23.1.2014, s. 4
SA.37637 (13/N)	Nederland	–	Wijzigingen van de Aanloopsteunproject voor nieuwe gecombineerdvervoerdiensten op basis van het Twin Hub spoorwegwet (SA.31981 en SA.34743)	EUT C 21 av 24.1.2014, s. 3
SA.35597 (13/N)	Tsjekkia	Moravskoslezsko	Arcelor Mittal Ostrava a.s. Snížení emisí modernizací odprášení Aglomerace jih	EUT C 23 av 25.1.2014, s. 3
SA.36315 (13/N)	Nederland	Groot-Rijnmond	Green Deal bijdrage Stoomnetwerk Botlek Zuid	EUT C 23 av 25.1.2014, s. 4
SA.36965 (13/N)	Polen	–	Ósme rozszerzenie programu gwarancji na rzecz banków w Polsce	EUT C 23 av 25.1.2014, s. 5
SA.37525 (13/N)	Estland	–	Eesti 2007.–2013. aasta regionaalabi kaardi kehtivuse pikendamise kuni 30. juunini 2014	EUT C 23 av 25.1.2014, s. 6
SA.37578 (13/N)	Ungarn	–	Közlekedési módok összekapcsolása, gazdasági központok intermodalitásának és közlekedési infrastruktúrájának fejlesztése	EUT C 23 av 25.1.2014, s. 7
SA.30062 (13/N)	Tyskland	–	SA.30062 (2013/N) and SA.31773 (MC13/2010) – Amendment of LBBW restructuring plan – Tyskland	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 1
SA.37379 (13/N)	Tyskland	Sachsen Blandet	Nachrangdarlehen für KMU mit Rating – Sachsen	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 2

Støttenr.	Medlemsstat	Region	Navnet på støtteordningen eller på foretaket som mottar ekstraordinær støtte	Nærmere opplysninger
SA.37415 (13/N)	Frankrike	–	Prorogation de la carte française des aides à finalité régionale pour la période 2007–2013 jusqu'au 30 juin 2014	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 5
SA.37619 (13/N)	Ungarn	– Blandet	Az N 651/2006. számú jóváhagyott program (fejlesztési adókedvezmény) 2014. június 30-cal bezárólag történő meghosszabbítása	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 9
SA.33656 (2012/ NN)	Irland	West	Bringing into use of Telecommunications Duct Built Alongside a Gas Pipeline	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 1
SA.34660 (2012/N)	Nederland	–	Jessica-stadsontwikkelingsfondsen Den Haag en Rotterdam	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 2
SA.29832 (2013/N-2 og MC10/2009, tidl. SA.27991 (C10/2009), tidl. SA.28855 (N373/2009), tidl. SA.33305 (2012/C))	Nederland	–	Amendment to the restructuring plan of ING	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 2 Rettet ved EUT C 89 av 28.3.2014, s. 66
SA.30062 (2013/N)	Tyskland	–	SA.30062 (2013/N) and SA.31773 (MC13/2010) – Amendment of LBBW restructuring plan – Tyskland	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 2
SA.34668 (2013/N)	Frankrike	–	Aide de l'ADEME au projet 'HYDIVU' de RENAULT	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 3
SA.36105 (2013/N)	Tyskland	–	Fußballstadion Chemnitz	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 4
SA.36458 (2013/N)	Tyskland	Brandenburg Artikkel 107 nr. 3 bokstav a)	Risikokapitalfonds BFB II (4. Änderung)	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 5
SA.36877 (2013/N)	Hellas	Thessalia	Concession agreement: PATHE 'Malliakos — Klidi' motorway section	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 5
SA.36893 (2013/N)	Hellas	Kentriki Ellada	Concession agreement: Central Hellas Motorway (E65)	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 6
SA.36934 (2013/N)	Tyskland	Bayern Blandet	Soforthilfeprogramm des Freistaats Bayern für die Gewährung von Zuwendungen für Hochwasserschäden 2013	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 7
SA.37160 (2013/N)	Ungarn	–	R&D&I measures supported by the Economic Development Operational Programme and the Regional Operational Programme	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 7
SA.37166 (2013/N)	Ungarn	–	State aid from the Research and Technological Innovation Fund	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 8
SA.37344 (2013/N)	Polen	Miasta Kraków, Miasta Warszawa Artikkel 107 nr. 3 bokstav a)	Regionalna pomoc inwestycyjna dla Samsung Electronics Polska Sp. z o.o. – II	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 2 EUT C 50 av 21.2.2014, s. 9
SA.37373 (2013/N)	Nederland	Zuidoost-Friesland Artikkel 107 nr. 3 bokstav a)	Bijdrage aan de vernieuwing van ijshal Thialf in Heerenveen	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 9
SA.37379 (2013/N)	Tyskland	Sachsen Blandet	Nachrangdarlehen für KMU mit Rating – Sachsen	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 10
SA.37386 (2013/N)	Irland	–	Employment and Investment Incentive (EII), incorporating the Seed Capital Scheme (SCS)	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 11

Støttenr.	Medlemsstat	Region	Navnet på støtteordningen eller på foretaket som mottar ekstraordinær støtte	Nærmere opplysninger
SA.37390 (2013/N)	Latvia	–	Aid in the form of credit guarantees (amendment of SA.35910 (2012/N))	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 3 EUT C 50 av 21.2.2014, s. 11 Rettet ved EUT C 89 av 28.3.2014, s. 67
SA.37391 (2013/N)	Latvia	–	Prolongation of RDP measure 'Natura 2000 payments (to forest owners)'	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 4 EUT C 50 av 21.2.2014, s. 12 Rettet ved EUT C 88 av 27.3.2014, s. 30
SA.37392 (2013/N)	Tyskland	Nordrhein-Westfalen	Programm für rationelle Energieverwendung, regenerative Energien und Energiesparen – progres. nrw – Programmbereich Innovation	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 13
SA.37407 (2013/N)	Italia	– Blandet	Proroga al 30 giugno 2014 della carta degli aiuti a finalità regionale 2007–2013	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 13
SA.37415 (2013/N)	Frankrike	–	Prorogation de la carte française des aides à finalité régionale pour la période 2007–2013 jusqu'au 30 juin 2014	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 14
SA.37424 (2013/N)	Tyskland	– Blandet	Verlängerung der bestehenden Regionalfördergebietskarte bis einschließlich 30.06.2014	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 15
SA.37438 (2013/N)	Storbritannia	– Blandet	Prolongation of the United Kingdom existing regional assisted areas map until 30th June 2014	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 5 EUT C 50 av 21.2.2014, s. 15
SA.37469 (2013/N)	Tyskland	Hamburg	Hamburger FuE-Förderrichtlinie	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 16
SA.37471 (2013/N)	Portugal	– Blandet	Prorrogação até 30 de junho de 2014 do mapa português dos auxílios com finalidade regional 2007-2013	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 16
SA.37472 (2013/N)	Sverige	– Blandet	*SE*Nationell stödkarta 2007–2013	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 17
SA.37476 (2013/N)	Italia	–	Criteria and modalities for awarding aid in favour of the associations of mutual insurance	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 6 EUT C 50 av 21.2.2014, s. 18 Rettet ved EUT C 89 av 28.3.2014, s. 68
SA.37483 (2013/N)	Irland	–	Prolongation of the Irish regional aid map 2007–2013 until 30 June 2014	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 18
SA.37496 (2013/N)	Tyskland	Brandenburg	Brandenburg-Vertragsnaturschutz	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 19 Rettet ved EUT C 89 av 28.3.2014, s. 69
SA.37540 (2013/N)	Frankrike	– Blandet	Aides recherche-développement filières grandes cultures	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 20 Rettet ved EUT C 89 av 28.3.2014, s. 70

Støttenr.	Medlemsstat	Region	Navnet på støtteordningen eller på foretaket som mottar ekstraordinær støtte	Nærmere opplysninger
SA.37542 (2013/N)	Frankrike	– Blandet	Aides en faveur de la publicité des animaux, produits animaux et produits d'origine animale	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 20 Rettet ved EUT C 89 av 28.3.2014, s. 71
SA.37543 (2013/N)	Frankrike	–	Aides à la publicité des secteurs des fruits, des légumes, de l'horticulture, des pommes de terre, des productions végétales spécialisées et de l'apiculture	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 21 Rettet ved EUT C 89 av 28.3.2014, s. 72
SA.37544 (2013/N)	Frankrike	–	Aides à la publicité en faveur des produits viticoles	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 21 Rettet ved EUT C 89 av 28.3.2014, s. 73
SA.37549 (2013/N)	Tyskland	Saarland	Saarland: Förderung der Erhaltung genetischer Ressourcen in der Landwirtschaft (Erhaltung genetischer Ressourcen EGR)	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 22
SA.37559 (2013/N)	Hellas	–	Παράταση του ελληνικού χάρτη περιφερειακών ενισχύσεων 2007–2013 έως τις 30 Ιουνίου 2014	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 23
SA.37572 (2013/N)	Italia	–	Aid for animal welfare measures (Bolzano)	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 7 EUT C 50 av 21.2.2014, s. 23
SA.37587 (13/N)	Frankrike	– Blandet	Aides à la recherche et au développement dans le secteur de la viande, des produits carnés, des ovoproduits, du lait et des produits laitiers	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 7 EUT C 50 av 21.2.2014, s. 24
SA.37588 (13/N)	Frankrike	–	Programmes pour l'installation et le développement des initiatives locales (PIDIL)	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 8 EUT C 50 av 21.2.2014, s. 24
SA.37607 (13/N)	Tyskland	Hessen	Hessen – Beihilfen im Zusammenhang mit dem Transport und der Beseitigung von Falltieren	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 9 EUT C 50 av 21.2.2014, s. 25
SA.37619 (13/N)	Ungarn	– Blandet	Az N 651/2006. számú jóváhagyott program (fejlesztési adókedvezmény) 2014. június 30-cal bezárólag történő meghosszabbítása	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 9 EUT C 50 av 21.2.2014, s. 26
SA.37666 (2013/N)	Tyskland	Bayern	Bayern: Bayerisches Bergbauernprogramm, Teil B – Förderung der Weide-und Alm-/Alpwirtschaft (BBP-B)	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 26
SA.37668 (2013/N)	Portugal	Madeira Artikkel 107 nr. 3 bokstav a)	Prorrogação do regime aprovado N 421/2006 Zona Franca Madeira até 30 de junho de 2014 inclusive	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 10 EUT C 50 av 21.2.2014, s. 27
SA.37689 (2013/N)	Tyskland	–	Bund: Weinfonds	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 28
SA.37690 (2013/N)	Slovenia	–	Rescue aid in favour of Abanka d.d. – Slovenia	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 11 EUT C 50 av 21.2.2014, s. 28
SA.37692 (2013/N)	Latvia	–	Setting up of buffer zones	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 29
SA.37698 (2013/N)	Portugal	–	Ninth Extension of the Portuguese Guarantee Scheme	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 29

Støttenr.	Medlemsstat	Region	Navnet på støtteordningen eller på foretaket som mottar ekstraordinær støtte	Nærmere opplysninger
SA.37716 (2013/N)	Romania	– Artikkel 107 nr. 3 bokstav a)	Dezvoltarea regională prin investiții directe	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 11 EUT C 50 av 21.2.2014, s. 30
SA.37721 (2013/N)	Romania	– Artikkel 107 nr. 3 bokstav a)	Procesarea produselor agricole și forestiere în vederea obținerii de produse neagricole	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 12 EUT C 50 av 21.2.2014, s. 31
SA.37739 (2013/N)	Tyskland	Thüringen	Thüringen — Förderung von Bodenschutzkalkulationsmaßnahmen in Thüringen	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 31
SA.37802 (2013/N)	Tyskland	–	Niedersachsen: Beihilfe für die Entfernung und Beseitigung von Falltieren	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 12 EUT C 50 av 21.2.2014, s. 32
SA.37803 (2013/N)	Tyskland	–	Baden-Württemberg: Zuschuss für die Tierkörperbeseitigung von gefallen Tieren	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 13 EUT C 50 av 21.2.2014, s. 33
SA.37812 (2013/N)	Polen	Polen Artikkel 107 nr. 3 bokstav a) og c)	Przedłużenie obowiązywania zatwierdzonego programu pomocy państwa – N 405/2008 (Program pomocy regionalnej na inwestycje w zakresie: energetyki, infrastruktury telekomunikacyjnej, infrastruktury sfery badawczo-rozwojowej i lecznictwa uzdrowiskowego) do dnia 30 czerwca 2014 r. włącznie	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 14 EUT C 50 av 21.2.2014, s. 33
SA.37822 (2013/N)	Tyskland	Rheinland-Pfalz Blandet	Rheinland-Pfalz; 'Beihilfe zu den Kosten der Entfernung und Beseitigung gefallener Tiere, für die Beiträge zur Tierseuchenkasse gezahlt werden	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 34
SA.37833 (2013/N)	Storbritannia	–	Historic Environment Regeneration Scheme	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 35
SA.37838 (2013/N)	Nederland	– Artikkel 107 nr. 3 bokstav c)	Verlenging van de Nederlandse regionalesteunkaart 2007–2013 tot en met 30 juni 2014	EUT C 37 av 7.2.2014, s. 15 EUT C 50 av 21.2.2014, s. 35
SA.37860 (2013/N)	Hellas	–	Prolongation of Broadband Network Development in White Rural Areas of Hellas	EUT C 50 av 21.2.2014, s. 35
SA.34453 (13/N)	Nederland	Zuidwest-Drenthe	Subsidie en een achtergestelde lening ten behoeve van de investering in de duurzame verwarming van een woonwijk in Meppel (NL)	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 1
SA.34719 (13/N)	Nederland	Groot-Amsterdam	Elektrisch vervoer Amsterdam	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 2
SA.34738 (13/N)	Estland	–	Keskonnaprogrammist saastunud alade puhastamiseks antava abi tingimused	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 3
SA.35073 (13/N)	Belgia	–	Aanvraag tot verlenging van de steunmaatregel nr. N 334/2005 betreffende de verlaging van het accijnstarief voor biobrandstoffen / Demande de prolongation du régime d'aides N° 334/2005 relatif à la réduction d'accises pour les biocarburants	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 3
SA.35753 (13/N)	Storbritannia	Surrey	Surrey: Satellite Technology Limited	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 4
SA.35764 (13/N)	Finland	Pohjois-Pohjanmaa	Northern Start-up Fund	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 5
SA.35766 (13/N)	Storbritannia	–	The Renewable Heat Incentive	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 6
SA.36428 (13/N)	Storbritannia	–	Enterprise Capital Funds	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 6

Støttenr.	Medlemsstat	Region	Navnet på støtteordningen eller på foretaket som mottar ekstraordinær støtte	Nærmere opplysninger
SA.36560 (13/N)	Finland	Pirkanmaa	Tampere-Pirkkalan lentoaseman terminaalin 2 lentoasemainfrastruktuurin rahoittaminen Finansiering av flygplatsinfrastruktur vid Tammerfors-Birkala flygplats T2	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 7
SA.36561 (13/N)	Finland	Pohjanmaa	Vaasan lentoaseman lentoasemainfrastruktuurin rahoittaminen Finansiering av flygplatsinfrastruktur vid Vasa flygplats	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 8
SA.36593 (13/N)	Italia	Friuli-Venezia Giulia	Regolamento recante criteri e modalità per la concessione di indennizzi a favore delle imprese ittiche che hanno subito danni dalle avversità atmosferiche e meteomarine di carattere eccezionale verificatesi dal 30.1.2012 al 20.2.2012 in attuazione dell'art. 1, comma 3 bis, comma 3 ter e comma 9, della l.r. 22/2002 (Istituzione del fondo regionale per la gestione delle emergenze in agricoltura)	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 8
SA.36621 (13/N)	Italia	Sicilia Artikkel 107 nr. 3 bokstav a)	Port of Capo D'Orlando	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 9
SA.36855 (13/N)	Italia	Sassari	Declaratoria della eccezionalità della moria causata da una virosi da OsHV – 1 µvar che ha interessato l'allevamento di ostriche della specie Crassostrea gigas dello Stagno di San Teodoro a partire dal mese di maggio 2012	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 10
SA.36875 (13/N)	Sverige	–	Automatiskt förhandsstöd för filmproduktion	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 11
SA.36975 (13/N)	Tyskland	–	Förderrichtlinie Nationaler Radverkehrsplan – NRVP	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 12
SA.37029 (13/N)	Frankrike	–	Aide à la liquidation ordonnée du Crédit Immobilier de France	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 13
SA.37109 (13/N)	Belgia	– Artikkel 107 nr. 3 bokstav a)	Realisatie van multifunctionele voetbalstadions met een maatschappelijke return	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 13
SA.37125 (13/N)	Frankrike	Pays de la Loire	Opération de financement de la construction de l'aéroport du Grand Ouest (Notre-Dame des Landes)	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 14
SA.37367 (13/N)	Spania	–	Seguridad de los atuneros vascos en el Océano Índico	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 15
SA.37435 (13/N)	Spania	Galicia	Convenio entre la Xunta de Galicia y la Compañía Europea De Túnidos, S.L., para la seguridad del atunero-congelador «Albacora Cuatro», con puerto base en la Comunidad Autónoma de Galicia	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 15
SA.37521 (13/N)	Finland	Suomi/Finland Blandet	Suomen aluetukikartan 2007–2013 voimassaolon jatkaminen 30. kesäkuuta 2014 saakka Förlängning till och med den 30 juni 2014 av Finlands regionalstödscharta för 2007–2013	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 16
SA.37639 (13/N)	Tyskland	–	FuEuI-Beihilferegelung für Forschungseinrichtungen und KMU – Deutschland (Hamburg)	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 17
SA.37642 (13/N)	Slovenia	–	Orderly winding down of Probanka d.d.	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 18
SA.37643 (13/N)	Slovenia	–	Orderly winding down of Factor banka d.d.	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 18
SA.37651 (13/N)	Tyskland	–	Richtlinie zur Förderung von Personal in Forschung und Entwicklung	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 19
SA.37679 (13/N)	Østerrike	–	Österreichische Filmförderungsregelung (Filmstandort Österreich) – Verlängerung der Laufzeit	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 20

Støttenr.	Medlemsstat	Region	Navnet på støtteordningen eller på foretaket som mottar ekstraordinær støtte	Nærmere opplysninger
SA.37682 (13/N)	Tyskland	Brandenburg Artikkel 107 nr. 3 bokstav c)	Umsetzung des Entwicklungskonzepts Brandenburg Glasfaser 2020 III	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 21
SA.37702 (13/N)	Tyskland	–	German Innovation aid scheme for Shipbuilding	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 21
SA.37722 (13/N)	Finland	–	Aid scheme to cinema in Finland	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 22
SA.37731 (13/N)	Finland	–	T&K-projektien tukiohjelma (N 356/2007) jatkaminen/Förlängning av FoU-stödordningen (N 356/2007)	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 22
SA.37732 (13/N)	Finland	–	Nuorten innovatiivisten yritysten tukiohjelma (N 309/2007) jatkaminen/Förlängning av stödordningen för nystartade innovativa företag (N 309/2007)	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 23
SA.37733 (13/N)	Finland	–	Pk-yritysten innovaatiotoiminnan neuvontapalveluiden ja innovaatiotoimintaa tukevien palveluiden tukiohjelma (N 308/2007) jatkaminen/ Förlängning av stödordningen för innovationsrådgivningstjänster och innovationsstödande tjänster för små och medelstora företag (N 308/2007)	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 24
SA.37751 (13/N)	Tyskland	–	Verlängerung der Richtlinie für das CIRR Zinsausgleichssystem im Schiffbausektor	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 24
SA.37752 (13/N)	Tyskland	–	FET-Richtlinie	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 25
SA.37830 (13/N)	Storbritannia	–	Support for Land Remediation – prolongation	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 26
SA.37897 (13/N)	Sverige	–	Stödordning för forskning, utveckling och innovation (Vinnova N 560/2007)	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 27
SA.37915 (13/N)	Sverige	–	Förlängning av stödordning för forskning, utveckling och innovation inom energiområdet (STEM, N 561/2007)	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 27
SA.37984 (13/N)	Irland	–	Prolongation of the Credit Union Resolution Scheme H1 2014	EUT C 69 av 7.3.2014, s. 28
SA.33344 (2013/ NN)	Nederland	–	Projecten groothandelssector	EUT C 83 av 21.3.2014, s. 1
SA.33348 (2013/ NN)	Nederland	–	Algemene vispromotie	EUT C 83 av 21.3.2014, s. 2
SA.36500 (2013/N)	Spania	–	Recapitalisation and Restructuring of Banco Gallego S.A.	EUT C 83 av 21.3.2014, s. 2
SA.37150 (2013/N)	Tsjekkia	–	Zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací na zmírnění škod způsobených povodněmi na rybách v červnu roku 2013	EUT C 83 av 21.3.2014, s. 3
SA.37339 (2013/N)	Danmark	–	Ændring af 'Energiteknologisk Udviklings-og Demonstrationsprogram'	EUT C 83 av 21.3.2014, s. 4
SA.37510 (2013/N)	Tyskland	–	Sachsen: Massnahmen zur ökologischen Bewirtschaftung von Teichen	EUT C 83 av 21.3.2014, s. 5
SA.37541 (2013/N)	Frankrike	–	Aide à l'investissement dans les exploitations viticoles	EUT C 83 av 21.3.2014, s. 5

**Kommisjonsmelding i forbindelse med gjennomføringen av europaparlaments- og
rådsdirektiv 2006/42/EF av 17. mai 2006 om maskiner, og om endring av direktiv
95/16/EF (omarbeiding)**

2014/EØS/28/15

*(Offentliggjøring av titler og referanser for harmoniserte standarder i henhold til
Unionens harmoniseringsregelverk)*

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
--------------------	---	--------------------------------	--	--

Type A-standarder

Type A-standarder angir grunnleggende begreper, terminologi og konstruksjonsprinsipper som gjelder for alle maskinkategorier. Selv om anvendelsen av disse standardene skaper en grunnleggende ramme for korrekt bruk av maskindirektivet, er dette i seg selv ikke tilstrekkelig for å sikre at de relevante grunnleggende helse- og sikkerhetskravene i direktivet overholdes, og gir derfor ingen fullstendig antakelse om samsvar.

CEN	EN ISO 12100:2010 Maskinsikkerhet – Hovedprinsipper for konstruksjon – Risikovurdering og risikoreduksjon (ISO 12100:2010)	8.4.2011	EN ISO 12100-1:2003 EN ISO 12100-2:2003 EN ISO 14121-1:2007 Note 2.1	Dato utløpt (30.11.2013)
-----	---	----------	---	-----------------------------

Type B-standarder

Type B-standarder omhandler særlige aspekter ved maskinsikkerhet eller særskilt vern som kan brukes på tvers av en rekke maskinkategorier. Anvendelse av type B-standards spesifikasjoner gir en antakelse om samsvar med grunnleggende helse- og sikkerhetskrav i maskindirektivet, som de dekker når en type C-standard eller produsentens risikovurdering viser at en teknisk løsning angitt ved type B-standarden er tilstrekkelig for en bestemt berørt maskinkategori eller -modell. Anvendelse av type B-standarder som angir spesifikasjoner for sikkerhetskomponenter som markedsføres hver for seg, gir en antakelse om samsvar for de berørte sikkerhetskomponentene og for de grunnleggende helse- og sikkerhetskravene som standardene omfatter.

CEN	EN 349:1993+A1:2008 Maskinsikkerhet – Minsteavstander for å unngå knusing av kroppsdeler	8.9.2009		
CEN	EN 547-1:1996+A1:2008 Maskinsikkerhet – Kroppsmål – Del 1: Prinsipper for bestemmelse av dimensjoner som er krevd for å gi hele kroppen atkomst inn i maskiner	8.9.2009		
CEN	EN 547-2:1996+A1:2008 Maskinsikkerhet – Kroppsmål – Del 2: Prinsipper for bestemmelse av nødvendige dimensjoner for atkomståpninger	8.9.2009		
CEN	EN 547-3:1996+A1:2008 Maskinsikkerhet – Kroppsmål – Del 3: Antropometriske data	8.9.2009		
CEN	EN 574:1996+A1:2008 Maskinsikkerhet – Tohånds betjening – Funksjonelle aspekter – Prinsipper for konstruksjon	8.9.2009		
CEN	EN 614-1:2006+A1:2009 Maskinsikkerhet – Ergonomiske prinsipper for konstruksjon – Del 1: Terminologi og generelle prinsipper	8.9.2009		
CEN	EN 614-2:2000+A1:2008 Maskinsikkerhet – Ergonomiske utformingsprinsipper – Del 2: Sammenheng mellom utformingen av maskineri og arbeids- oppgaver	8.9.2009		
CEN	EN 626-1:1994+A1:2008 Maskinsikkerhet – Reduksjon av risiko for helseskader fra farlige stoffer fra maskiner – Del 1: Prinsipper og spesifikasjoner for maskinprodusenter	8.9.2009		
CEN	EN 626-2:1996+A1:2008 Maskinsikkerhet – Reduksjon av risiko for helseskader fra farlige stoffer fra maskiner – Del 2: Metodikk for verifisering av prøvings- prosedyrer	8.9.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 842:1996+A1:2008 Maskinsikkerhet – Synssignaler for fare – Generelle krav, utforming og prøving	8.9.2009		
CEN	EN 894-1:1997+A1:2008 Maskinsikkerhet – Ergonomiske krav til konstruksjon av skjermvisning og aktuatorer – Del 1: Grunnprinsipper for menneskelig interaksjon med skjermvisning og styreenheter	8.9.2009		
CEN	EN 894-2:1997+A1:2008 Maskinsikkerhet – Ergonomiske krav til konstruksjon av skjermvisning og aktuatorer – Del 2: Skjermvisning	8.9.2009		
CEN	EN 894-3:2000+A1:2008 Maskinsikkerhet – Ergonomiske krav til konstruksjon av skjermer og aktuatorer – Del 3: Aktuatorer	8.9.2009		
CEN	EN 894-4:2010 Maskinsikkerhet – Ergonomiske krav til konstruksjon av skjermer og aktuatorer – Del 4: Plassering og tilrettelegging av skjermer og aktuatorer	20.10.2010		
CEN	EN 953:1997+A1:2009 Maskinsikkerhet – Vern – Generelle krav til konstruksjon og bygging av faste og bevegelige vern	8.9.2009		
CEN	EN 981:1996+A1:2008 Maskinsikkerhet – System for akustiske og visuelle fare- og informasjonssignaler	8.9.2009		
CEN	EN 1005-1:2001+A1:2008 Maskinsikkerhet – Personers fysiske arbeid – Del 1: Termer og definisjoner	8.9.2009		
CEN	EN 1005-2:2003+A1:2008 Maskinsikkerhet – Menneskers fysiske yteevne – Del 2: Manuell behandling av maskiner og maskindeler	8.9.2009		
CEN	EN 1005-3:2002+A1:2008 Maskinsikkerhet – Menneskers fysiske yteevne – Del 3: Anbefalte kraftgrenser ved håndtering av maskiner	8.9.2009		
CEN	EN 1005-4:2005+A1:2008 Maskinsikkerhet – Personers fysiske arbeid – Del 4: Evaluering av arbeidsstillinger og bevegelser i forhold til maskiner	8.9.2009		
CEN	EN 1032:2003+A1:2008 Mekanisk vibrasjon – Prøving av mobilt maskineri for bestemmelse av emisjonsverdien for vibrasjoner	8.9.2009		
CEN	EN 1037:1995+A1:2008 Maskinsikkerhet – Sikring mot uventet start	8.9.2009		
CEN	EN 1088:1995+A2:2008 Maskinsikkerhet – Forriglingsinnretninger i forbindelse med vern – Prinsipper for konstruksjon og utvelgning	8.9.2009		
CEN	EN 1093-1:2008 Maskinsikkerhet – Evaluering av luftbårne farlige stoffer – Del 1: Valg av prøvemethode	8.9.2009		
CEN	EN 1093-2:2006+A1:2008 Maskinsikkerhet – Evaluering av utslipp av luftbårne farlige stoffer – Del 2: Sporingsmetode for vurdering av luftforurensingen fra en spesifisert forurensningskilde	8.9.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 1093-3:2006+A1:2008 Maskinsikkerhet – Evaluering av utslipp av luftbårne farlige stoffer – Del 3: Benkprøvningsmetode for måling av utslipp fra en spesifisert forurensningskilde	8.9.2009		
CEN	EN 1093-4:1996+A1:2008 Maskinsikkerhet – Evaluering av luftbårne farlige stoffer – Del 4: Innfangningseffektivitet av et avtrekkssystem – Spøringsmetode	8.9.2009		
CEN	EN 1093-6:1998+A1:2008 Maskinsikkerhet – Evaluering av utslipp av luftbårne farlige stoffer – Del 6: Separeringseffektivitet ved mengde, fritt utslipp	8.9.2009		
CEN	EN 1093-7:1998+A1:2008 Maskinsikkerhet – Evaluering av utslipp av luftbårne farlige stoffer – Del 7: Separeringseffektivitet ved mengde, styrt utslipp	8.9.2009		
CEN	EN 1093-8:1998+A1:2008 Maskinsikkerhet – Evaluering av utslipp av luftbårne farlige stoffer – Del 8: Forurensningskildens konsentrasjonsparameter, prøvningsbenkmetode	8.9.2009		
CEN	EN 1093-9:1998+A1:2008 Maskinsikkerhet – Evaluering av utslipp av luftbårne farlige stoffer – Del 9: Forurensningskildens konsentrasjonsparameter, rommetode	8.9.2009		
CEN	EN 1093-11:2001+A1:2008 Maskinsikkerhet – Evaluering av utslipp av luftbårne farlige stoffer – Del 11: Indekstall for avgasser	8.9.2009		
CEN	EN 1127-1:2011 Eksplosive omgivelser – Eksplosjonsforebyggelse og -vern – Del 1: Grunnleggende begreper og metodikk	18.11.2011	EN 1127-1:2007 Note 2.1	31.7.2014
CEN	EN 1299:1997+A1:2008 Mekaniske vibrasjoner og støt – Vibrasjonsisolering av maskiner – Informasjon til bruk for kildeisolering	8.9.2009		
CEN	EN 1837:1999+A1:2009 Maskinsikkerhet – Integrert belysning på maskiner	18.12.2009		
CEN	EN ISO 3741:2010 Akustikk – Bestemmelse av lydeffektnivå for støykilder basert på måling av lydtrykk – Presisjonsmetoder for klangrom (ISO 3741:2010)	8.4.2011	EN ISO 3741:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.4.2011)
CEN	EN ISO 3743-1:2010 Akustikk – Bestemmelse av lydeffektnivå for støykilder basert på måling av lydtrykk – Teknisk metode for små flyttbare kilder i etterklangsfelt – Del 1: Sammenlikningsmetode for prøvingsrom med harde vegger (klangrom) (ISO 3743-1:2010)	8.4.2011	EN ISO 3743-1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.4.2011)
CEN	EN ISO 3743-2:2009 Akustikk – Bestemmelse av lydeffektnivå for støykilder – Tekniske metoder for små flyttbare kilder i etterklangsfelt – Del 2: Metoder for spesielle klangrom (ISO 3743-2:1994)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 3744:2010 Akustikk – Bestemmelse av lydeffektnivåer og lydenerginivåer for støykilder basert på måling av lydtrykk – Teknisk metode i et tilnærmet fritt-felt over en reflekterende flate (ISO 3744:2010)	8.4.2011	EN ISO 3744:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.4.2011)

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN ISO 3745:2012 Akustikk – Bestemmelse av lydeffektnivåer og lydenerginivåer for støykilder basert på måling av lydtrykk – Presisjonsmålemetoder for ekkofrie og semi-ekko-frie rom (ISO 3745:2012)	5.6.2012	EN ISO 3745:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.9.2012)
CEN	EN ISO 3746:2010 Akustikk – Bestemmelse av lydeffektnivåer og lydenerginivåer for støykilder basert på måling av lydtrykk – Forenklet metode som bruker en omhyllende måleflate over en reflekterende flate	8.4.2011	EN ISO 3746:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.6.2011)
CEN	EN ISO 3747:2010 Akustikk – Bestemmelse av lydeffektnivå og lydenerginivå for støykilder basert på måling av lydtrykk – Sammenligningsmetode til bruk på stedet (ISO 3747:2010)	8.4.2011	EN ISO 3747:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.6.2011)
CEN	EN ISO 4413:2010 Hydraulikk – Generelle regler og sikkerhetskrav til systemer og deres komponenter (ISO 4413:2010)	8.4.2011	EN 982:1999+A1:2008 Note 2.1	Dato utløpt (30.11.2011)
CEN	EN ISO 4414:2010 Pneumatikk – Generelle regler og sikkerhetskrav til systemer og deres komponenter (ISO 4414:2010)	8.4.2011	EN 983:1996+A1:2008 Note 2.1	Dato utløpt (30.11.2011)
CEN	EN ISO 4871:2009 Akustikk – Deklarering og verifikasjon av støyemisjonsverdier for maskiner og utstyr (ISO 4871:1996)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 5136:2009 Akustikk – Bestemmelse av avgitt lydeffekt til en kanal fra vifter og liknende luftbehandlingsutstyr – Kanalmålemetode (ISO 5136:2003)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 7235:2009 Akustikk – Laboratoriemåling av kanallyddempere, plenumskamre og ventiler – Innskuddsdemping, egenstøy og totalt trykkfall (ISO 7235:2003)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 7731:2008 Ergonomi – Faresignaler for offentlige områder og arbeidsplasser – Lydsignaler for fare (ISO 7731:2003)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 9614-1:2009 Akustikk – Bestemmelse av lydeffektnivå for støykilder ved bruk av lydintensitet – Del 1: Punktmåling (ISO 9614-1:1993)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 9614-3:2009 Akustikk – Bestemmelse av lydeffektnivå for støykilder basert på måling av lydintensitet – Del 3: Presisjonsmetode for sveipemåling (ISO 9614-3:2002)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 11145:2008 Optikk og fotonikk – Lasere og laserrelatert utstyr – Terminologi og symboler (ISO 11145:2006)	8.9.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN ISO 11161:2007 Maskinsikkerhet – Integrerte produksjonssystemer – Grunnleggende krav (ISO 11161:2007)	26.5.2010		
	EN ISO 11161:2007/A1:2010	26.5.2010	Note 3	Dato utløpt (30.9.2010)
CEN	EN ISO 11200:2009 Akustikk – Støy fra maskiner og utstyr – Retningslinjer for bruk av grunnstandarder for bestemmelse av emisjonslydtryknivåer ved en arbeidstakers plass og ved andre angitte plasser	18.12.2009		
CEN	EN ISO 11201:2010 Akustikk – Støy fra maskiner og utstyr – Emisjonslydtryknivåer ved en arbeidstakers plass og ved andre angitte plasser: måling i et hovedsakelig fritt felt over en reflekterende flate med ubetydelige korreksjoner for omgivelser (ISO 11201:2010)	20.10.2010	EN ISO 11201:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.11.2010)
CEN	EN ISO 11202:2010 Akustikk – Støy fra maskiner og utstyr – Emisjonslydtryknivåer ved en arbeidstakers plass og ved andre angitte plasser: måling ved bruk av tilnærmede korreksjoner (ISO 11202:2010)	20.10.2010	EN ISO 11202:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.11.2010)
CEN	EN ISO 11203:2009 Akustikk – Støy fra maskiner og utstyr – Bestemmelse av emisjonslydtryknivåer fra lydeffektnivåer ved en arbeidstakers plass og ved andre angitte plasser (ISO 11203:1995)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 11204:2010 Akustikk – Støy fra maskiner og utstyr – Emisjonslydtryknivåer ved en arbeidstakers plass og ved andre angitte plasser: måling ved bruk av nøyaktige korreksjoner for omgivelser (ISO 11204:2010)	20.10.2010	EN ISO 11202:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.11.2010)
CEN	EN ISO 11205:2009 Akustikk – Støy fra maskiner og utstyr – Teknisk metode for bestemmelse av emisjonslydtryknivå på stedet basert på måling av lydintensitet ved en operatorplass og ved andre angitte plasser (ISO 11205:2003)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 11546-1:2009 Akustikk – Bestemmelse av lydisolerende egenskaper av innkapslinger – Del 1: Målinger under laboratorieforhold (for deklareringsformål) (ISO 11546-1:1995)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 11546-2:2009 Akustikk – Bestemmelse av lydisolerende egenskaper hos innkapslinger – Del 2: Målinger på stedet (for godkjenning og kontroll) (ISO 11546-2:1995)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 11554:2008 Optikk og fotonikk – Lasere og laserrelatert utstyr – Prøvmåter for laserstrålekraft, energi og temporale karakteristikker (ISO 11554:2006)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 11688-1:2009 Akustikk – Anbefalt praksis for utforming av maskiner og utstyr med lavt støynivå – Del 1: Planlegging (ISO/TR 11688-1:1995)	18.12.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN ISO 11691:2009 Akustikk – Bestemmelse av innskuddstap for lyddempere uten bruk av luftstrøm – Forenklet laboratoriemetode (ISO 11691:1995)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 11957:2009 Akustikk – Bestemmelse av lydisolerende egenskaper av personellhytter – Målinger i laboratorier og på stedet (ISO 11957:1996)	18.12.2009		
CEN	EN 12198-1:2000+A1:2008 Maskinsikkerhet – Vurdering og reduksjon av farer som oppstår ved stråling fra maskiner – Del 1: Generelle prinsipper	8.9.2009		
CEN	EN 12198-2:2002+A1:2008 Maskinsikkerhet – Vurdering og reduksjon av farer som oppstår ved stråling fra maskiner – Del 2: Prosedyre for måling av stråling	8.9.2009		
CEN	EN 12198-3:2002+A1:2008 Maskinsikkerhet – Vurdering og reduksjon av farer som oppstår ved stråling fra maskiner – Del 3: Reduksjon av stråling ved fortynning eller filtrering	8.9.2009		
CEN	EN 12254:2010 Skjermer for arbeidsplasser med laserutstyr – Sikkerhetskrav og prøving	26.5.2010	EN 12254:1998+A2:2008 Note 2.1	Dato utløpt (30.9.2010)
	EN 12254:2010/AC:2011	29.2.2012		
CEN	EN 12786:2013 Maskinsikkerhet – Veiledning for utarbeidelse av tekst vedrørende vibrasjoner i sikkerhetsstandarder	28.11.2013		
CEN	EN 13478:2001+A1:2008 Maskinsikkerhet – Forebyggende brannvern og beskyttelse	8.9.2009		
CEN	EN 13490:2001+A1:2008 Mekaniske vibrasjoner – Industritrucker (last- og stablevogner) – Laboratorie vurdering og spesifikasjon av setevibrasjoner på operatørplass	8.9.2009		
CEN	EN ISO 13732-1:2008 Ergonomi for termisk miljø – Metoder for vurdering av reaksjoner på berøring av overflater – Del 1: Varme overflater (ISO 13732-1:2006)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 13732-3:2008 Ergonomi for termisk miljø – Metoder for vurdering av menneskers reaksjoner på berøring av overflater – Del 3: Kalde overflater (ISO 13732-3:2005)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 13753:2008 Mekaniske vibrasjoner og støt – Hånd-arm-vibrasjoner – Målemetode for vibrasjonsoverføring i elastiske materialer under belastning av hånd-arm-systemet (ISO 13753:1998)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 13849-1:2008 Maskinsikkerhet – Sikkerhetsrelaterte deler i styresystemer – Del 1: Hovedprinsipper for konstruksjon (ISO 13849-1:2006)	8.9.2009	EN ISO 13849-1:2006 EN 954-1:1996 Note 2.1	Dato utløpt (31.12.2011)
	EN ISO 13849-1:2008/AC:2009			

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN ISO 13849-2:2012 Maskinsikkerhet – Sikkerhetsrelaterte deler i styresystemer – Del 2: Validering (ISO 13849-2:2003)	5.4.2013	EN ISO 13849-2:2008 Note 2.1	Dato utløpt (30.4.2013)
CEN	EN ISO 13850:2008 Maskinsikkerhet – Nødstop – Hovedprinsipper for konstruksjon (ISO 13850:2006)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 13855:2010 Maskinsikkerhet – Plassering av beskyttende utstyr i forhold til den hastigheten kroppsdelene kan nærme seg dem på (ISO 13855:2010)	20.10.2010	EN 999:1998+A1:2008 Note 2.1	Dato utløpt (30.11.2010)
CEN	EN ISO 13856-1:2013 Maskinsikkerhet – Trykkløse beskyttelsesinnretninger – Del 1: Grunnleggende prinsipper for konstruksjon og prøving av trykkløse matter og trykkløse gulv (ISO 13856-1:2013)	28.11.2013	EN 1760-1:1997+A1:2009 Note 2.1	
CEN	EN ISO 13856-2:2013 Maskinsikkerhet – Trykkløse beskyttelsesinnretninger – Del 2: Grunnleggende prinsipper for konstruksjon og prøving av trykkløse kanter og trykkløse stenger (ISO 13856-2:2013)	28.11.2013	EN 1760-2:1997+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (28.11.2013)
CEN	EN ISO 13856-3:2013 Maskinsikkerhet – Trykkløse beskyttelsesinnretninger – Del 3: Grunnleggende prinsipper for konstruksjon og prøving av trykkløse støtfangere, trykkplater, kabler og liknende utstyr (ISO 13856-3:2013)	28.11.2013	EN 1760-3:1997+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (31.1.2014)
CEN	EN ISO 13857:2008 Maskinsikkerhet – Sikre avstander til faresoner for de nedre kroppsdelene (ISO 13857:2008)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 14119:2013 Maskinsikkerhet – Forriglingsinnretninger i forbindelse med vern – Prinsipper for konstruksjon og utvelgning (ISO 14119:2013)	11.4.2014	EN 1088:1995+A2:2008 Note 2.1	30.4.2015
CEN	EN ISO 14122-1:2001 Maskinsikkerhet – Permanent atkomst til maskiner – Del 1: Valg av fast atkomst mellom to nivåer (ISO 14122-1:2001)	20.10.2010		
	EN ISO 14122-1:2001/A1:2010	20.10.2010	Note 3	Dato utløpt (31.10.2010)
CEN	EN ISO 14122-2:2001 Maskinsikkerhet – Permanent atkomst til maskiner – Del 2: Arbeidsplattformer og gangveier (ISO 14122-2:2001)	20.10.2010		
	EN ISO 14122-2:2001/A1:2010	20.10.2010	Note 3	Dato utløpt (31.10.2010)
CEN	EN ISO 14122-3:2001 Maskinsikkerhet – Permanent atkomst til maskiner – Del 3: Trapper, trappestiger og rekkverk (ISO 14122-3:2001)	20.10.2010		
	EN ISO 14122-3:2001/A1:2010	20.10.2010	Note 3	Dato utløpt (31.10.2010)

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN ISO 14122-4:2004 Maskinsikkerhet – Permanent atkomst til maskiner – Del 4: Faste stiger (ISO 14122-4:2004)	8.4.2011		
	EN ISO 14122-4:2004/A1:2010	8.4.2011	Note 3	Dato utløpt (8.4.2011)
CEN	EN ISO 14159:2008 Maskinsikkerhet – Hygienekrav ved utforming og konstruksjon av maskiner (ISO 14159:2002)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 14738:2008 Maskinsikkerhet – Antropometriske krav til utforming av maskinarbeidsplasser (ISO 14738:2002, innbefattet rettelse 1:2003 og rettelse 2:2005)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 15536-1:2008 Ergonomi – Datadukker og kroppsmaler – Del 1: Generelle krav (ISO 15536-1:2005)	8.9.2009		
CEN	EN 15967:2011 Bestemmelse av det høyeste eksplosjonstrykket og høyeste hastighet for trykkøkning fra gasser og damp	18.11.2011		
CEN	EN ISO 16231-1:2013 Motoriserte landbruksmaskiner – Vurdering av stabilitet – Del 1: Prinsipper (ISO 16231-1:2013)	28.11.2013		
CEN	EN ISO 20643:2008 Mekaniske vibrasjoner – Håndholdte og håndstyrte maskiner – Prinsipper for bestemmelse av vibrasjonsemissjon (ISO 20643:2005)	8.9.2009		
	EN ISO 20643:2008/A1:2012	15.11.2012	Note 3	Dato utløpt (31.1.2013)
CEN	EN 30326-1:1994 Mekaniske vibrasjoner – Laboratoriemetode for vurdering av setevibrasjoner i kjøretøyer – Del 1: Generelle krav (ISO 10326-1:1992)	8.9.2009		
	EN 30326-1:1994/A1:2007	8.9.2009	Note 3	Dato utløpt (28.12.2009)
	EN 30326-1:1994/A2:2011	29.2.2012	Note 3	Dato utløpt (30.6.2012)

Type C-standarder

Type C-standarder angir spesifikasjoner for en bestemt maskinkategori. De ulike maskintypene som tilhører den kategorien som dekkes av en type C-standard, har en lignende tilsiktet bruk og utgjør lignende farer. Type C-standarder kan vise til type A eller B-standarder og angi hvilke spesifikasjoner i type A eller B-standarden som får anvendelse for den berørte maskinkategorien. Når en type C-standard for et bestemt maskinsikkerhetsaspekt avviker fra spesifikasjonene for en type A eller B-standard, har spesifikasjonene for type C-standarden forrang foran spesifikasjonene for type A eller B-standarden. Anvendelse av type C-standarders spesifikasjoner på grunnlag av produsentens risikovurdering gir en antakelse om samsvar med de grunnleggende helse- og sikkerhetskravene i maskindirektivet som standarden dekker. Visse type C-standarder er organisert som en serie av flere deler, der del 1 av standarden angir generelle spesifikasjoner som gjelder en maskingruppe, og andre deler av standarden angir spesifikasjoner for bestemte maskinkategorier som tilhører gruppen og som utfyller eller endrer de generelle spesifikasjonene i del 1. Når det gjelder type C-standarder som er organisert på denne måten, angis antakelsen om samsvar med de grunnleggende helse- og sikkerhetskravene i maskindirektivet ved anvendelse av standardens generelle del 1 sammen med den relevante, spesifikke delen av standarden.

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 81-3:2000+A1:2008 Sikkerhetsregler for konstruksjon og installasjon av heiser – Del 3: Elektriske og hydrauliske småvareheiser	8.9.2009		
	EN 81-3:2000+A1:2008/AC:2009			
CEN	EN 81-31:2010 Sikkerhetsregler for konstruksjon og installasjon av heiser – heiser bare for varetransport – Del 31: Vareheis med tilgjengelig heisstol	20.10.2010		
CEN	EN 81-40:2008 Sikkerhetsregler for konstruksjon og installasjon av heiser – Spesielle heiser for transport av personer og varer – Del 40: Trappeheiser og skråbane løfteplattformer for bruk av personer med svekket bevegelighet	8.9.2009		
CEN	EN 81-41:2010 Sikkerhetsregler for konstruksjon og installasjon av heiser – Spesielle heiser for transport av personer og varer – Del 41: Vertikalt løftende plattformer for bruk av personer med svekket bevegelighet	8.4.2011		
CEN	EN 81-43:2009 Sikkerhetsregler for konstruksjon og installasjon av heiser – Spesielle heiser for transport av personer og varer – Del 43: Spesielle heiser for bruk på kraner	8.9.2009		
CEN	EN 115-1:2008+A1:2010 Rørledninger av plast for avløp under trykk i grunnen – Glassfiberarmert herdeplast (GRP) basert på umettet polyesterharpiks (UP) – Del 1: Generelt	26.5.2010	EN 115-1:2008 Note 2.1	Dato utløpt (30.9.2010)
CEN	EN 201:2009 Maskiner for plast- og gummibearbeiding – Sprøytetøpings- maskiner – Sikkerhetskrav	18.12.2009		
CEN	EN 267:2009+A1:2011 Automatiske brennere med vifte for flytende brennstoff	18.11.2011	EN 267:2009 Note 2.1	Dato utløpt (29.2.2012)
CEN	EN 280:2013 Vertikalt bevegelige arbeidsplattformer – Beregninger, stabilitetskriterier, konstruksjon – Sikkerhet, inspeksjoner og prøvinger	28.11.2013	EN 280:2001+A2:2009 Note 2.1	31.1.2015
CEN	EN 289:2004+A1:2008 Maskiner for plast- og gummibearbeiding – Presser – Sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 303-5:2012 Varmekjeler – Del 5: Varmekjeler for fast brensel, håndpåfylling og automatisk påfylling, nominell varmeavgivelse opp til 500 kW – Terminologi, krav, prøving og merking	24.8.2012		
CEN	EN 378-2:2008+A2:2012 Kuldeanlegg og varmepumper – Sikkerhets- og miljøkrav – Del 2: Utforming, bygging, prøving, merking og dokumentasjon	24.8.2012	EN 378-2:2008+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.11.2012)
CEN	EN 415-1:2000+A1:2009 Sikkerhet ved emballeringsmaskiner – Del 1: Terminologi og klassifisering av emballeringsmaskiner og tilhørende utstyr	8.9.2009		
CEN	EN 415-3:1999+A1:2009 Sikkerhet ved emballeringsmaskiner – Del 3: Formings-, fyllings- og forseglingsmaskiner	18.12.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 415-5:2006+A1:2009 Sikkerhet ved emballeringsmaskiner – Del 5: Pakkemaskiner	18.12.2009		
CEN	EN 415-6:2013 Sikkerhet ved emballeringsmaskiner – Del 6: Omviklingsmaskiner for paller	28.11.2013	EN 415-6:2006+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.11.2013)
CEN	EN 415-7:2006+A1:2008 Sikkerhet ved emballeringsmaskiner – Del 7: Gruppeemballerings- maskiner og sekundære emballeringsmaskiner	8.9.2009		
CEN	EN 415-8:2008 Sikkerhet ved emballeringsmaskiner – Del 8: Stroppemaskiner	8.9.2009		
CEN	EN 415-9:2009 Sikkerhet ved emballeringsmaskiner – Del 9: Støymålemetoder for emballeringsmaskiner, produksjonslinje og tilleggsutstyr – Presisjonsgrad 2 og 3	18.12.2009		
CEN	EN 422:2009 Maskiner for gummi- og plastbearbeiding – Blåseformingsmaskiner – Sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 453:2000+A1:2009 Næringsmiddelmaskiner – Deigblandere – Sikkerhets- og hygienekrav	26.5.2010		
CEN	EN 454:2000+A1:2009 Næringsmiddelmaskiner – Planetblandemaskiner – Sikkerhets- og hygienekrav	26.5.2010		
CEN	EN 474-1:2006+A4:2013 Masseforflytningsmaskiner – Sikkerhet – Del 1: Generelle krav	28.11.2013	EN 474-1:2006+A3:2013 Note 2.1	Dato utløpt (28.11.2013)
CEN	EN 474-2:2006+A1:2008 Masseforflytningsmaskiner – Sikkerhet – Del 2: Krav til dosere	8.9.2009		
CEN	EN 474-3:2006+A1:2009 Masseforflytningsmaskiner – Sikkerhet – Del 3: Krav til lastere	8.9.2009		
CEN	EN 474-4:2006+A2:2012 Masseforflytningsmaskiner – Sikkerhet – Del 4: Krav til gravelastere	23.3.2012		
CEN	EN 474-5:2006+A3:2013 Masseforflytningsmaskiner – Sikkerhet – Del 5: Krav til hydrauliske gravemaskiner	28.11.2013	EN 474-5:2006+A2:2012 Note 2.1	Dato utløpt (31.1.2014)
CEN	EN 474-6:2006+A1:2009 Masseforflytningsmaskiner – Sikkerhet – Del 6: Krav til dumpere	8.9.2009		
CEN	EN 474-7:2006+A1:2009 Masseforflytningsmaskiner – Sikkerhet – Del 7: Krav til skrapere	8.9.2009		
CEN	EN 474-8:2006+A1:2009 Masseforflytningsmaskiner – Sikkerhet – Del 8: Krav til gradere	8.9.2009		
CEN	EN 474-9:2006+A1:2009 Masseforflytningsmaskiner – Sikkerhet – Del 9: Krav til rørleggingsmaskiner	8.9.2009		
CEN	EN 474-10:2006+A1:2009 Masseforflytningsmaskiner – Sikkerhet – Del 10: Krav til grøftemaskiner	8.9.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 474-11:2006+A1:2008 Masseforflytningsmaskiner – Sikkerhet – Del 11: Krav til jord- og fyllmassekompaaktorer	8.9.2009		
CEN	EN 474-12:2006+A1:2008 Masseforflytningsmaskiner – Sikkerhet – Del 12: Krav til wire- gravemaskiner	8.9.2009		
CEN	EN 500-1:2006+A1:2009 Mobile veianleggsmaskiner – Sikkerhet – Del 1: Generelle krav	26.5.2010		
CEN	EN 500-2:2006+A1:2008 Mobile veianleggsmaskiner – Sikkerhet – Del 2: Spesielle krav til fresemaskiner for asfalt- og betongdekker	8.9.2009		
CEN	EN 500-3:2006+A1:2008 Mobile veianleggsmaskiner – Sikkerhet – Del 3: Spesielle krav til jordstabiliserende maskiner og resirkuleringsmaskiner	8.9.2009		
CEN	EN 500-4:2011 Mobile veianleggsmaskiner – Sikkerhet – Del 4: Spesielle krav til komprimeringsmaskiner	20.7.2011	EN 500-4:2011+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (31.8.2011)
CEN	EN 500-6:2006+A1:2008 Mobile veianleggsmaskiner – Sikkerhet – Del 6: Spesielle krav til brosteinsferdigstillere	8.9.2009		
CEN	EN 528:2008 Skinneavhengig lagrings- og gjenfinningsutstyr – Sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 609-1:1999+A2:2009 Landbruks- og skogbruksmaskiner – Sikkerhet til vedkløyvere – Del 1: Kilekløyvere	18.12.2009		
CEN	EN 609-2:1999+A1:2009 Landbruks- og skogbruksmaskiner – Sikkerhet til vedkløyvere – Del 2: Skrukloyvere	18.12.2009		
CEN	EN 617:2001+A1:2010 Utstyr for kontinuerlig transport og systemer – Krav til sikkerhet og EMC for utstyr for lagring av løsvare i siloer, lagringslommer, trakter og beholdere	8.4.2011		
CEN	EN 618:2002+A1:2010 Utstyr og systemer for kontinuerlig transport – Krav til sikkerhet og EMC til utstyr for mekanisk håndtering av bulkmaterialer med unntak av stasjonære transportbånd	8.4.2011		
CEN	EN 619:2002+A1:2010 Utstyr og systemer for kontinuerlig transport – Krav til sikkerhet og EMC til utstyr for mekanisk håndtering av stykkgoods	8.4.2011		
CEN	EN 620:2002+A1:2010 Utstyr og systemer for kontinuerlig transport – Krav til sikkerhet og EMC til stasjonære transportbånd for bulkmaterialer	8.4.2011		
CEN	EN 676:2003+A2:2008 Automatiske viftebrennere for gassformig brensel	8.9.2009		
	EN 676:2003+A2:2008/AC:2008	8.9.2009		
CEN	EN 690:2013 Landbruksmaskiner – Gjødelspredere - Sikkerhet	1.5.2014	EN 690:1994+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.4.2014)
CEN	EN 692:2005+A1:2009 Verktøymaskiner – Mekaniske presser – Sikkerhet	8.9.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 693:2001+A2:2011 Verktøymaskiner – Sikkerhet – Hydrauliske presser	18.11.2011	EN 693:2001+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (31.3.2012)
CEN	EN 703:2004+A1:2009 Landbruksmaskiner – Maskiner til lastning, blanding og/eller kutting og fordeling av silo – Sikkerhet	18.12.2009		
CEN	EN 706:1996+A1:2009 Landbruksmaskiner – Beskjæringsmaskiner for vinstokker – Sikkerhet	18.12.2009		
CEN	EN 707:1999+A1:2009 Jordbruksmaskiner – Tanker for flytende gjødsel – Sikkerhet	18.12.2009		
CEN	EN 709:1997+A4:2009 Jord- og skogbruksmaskiner – Tohjulstraktor med påmontert jordfres, motordrevet jordfres, motordrevet jordfres med drivhjul – Sikkerhet	26.5.2010	EN 709:1997+A2:2009 Note 2.1	Dato utløpt (31.12.2010)
	EN 709:1997+A4:2009/AC:2012			
CEN	EN 710:1997+A1:2010 Sikkerhetskrav til maskiner og anlegg for produksjon av støpeformer og kjerner, og tilhørende utstyr	20.10.2010		
	EN 710:1997+A1:2010/AC:2012			
CEN	EN 741:2000+A1:2010 Kontinuerlig transportutstyr og systemer – Krav til sikkerhet for systemer og deres komponenter for pneumatisk transport av bulkmaterialer	8.4.2011		
CEN	EN 746-1:1997+A1:2009 Industrielt termoprosessutstyr – Del 1: Felles sikkerhetskrav til industrielt termoprosessutstyr	18.12.2009		
CEN	EN 746-2:2010 Industrielt termoprosessutstyr – Del 2: Sikkerhetskrav til forbrennings- og brennstoffsystemer	20.10.2010		
CEN	EN 746-3:1997+A1:2009 Industrielt termoprosessutstyr – Del 3: Sikkerhetskrav til produksjon og bruk av atmosfæriske gasser	8.9.2009		
CEN	EN 786:1996+A2:2009 Hageutstyr – Elektrisk drevne håndførte og håndholdte plen- og kantrimmere – Mekanisk sikkerhet	18.12.2009		
CEN	EN 791:1995+A1:2009 Borerigger – Sikkerhet	8.9.2009		
CEN	EN 792-13:2000+A1:2008 Håndholdte, kraftdrevne, ikke-elektriske verktøy – Sikkerhetskrav – Del 13: Festeverktøy	8.9.2009		
CEN	EN 809:1998+A1:2009 Pumper og pumpeenheter for væsker – Generelle sikkerhetskrav	18.12.2009		
	EN 809:1998+A1:2009/AC:2010			
CEN	EN 815:1996+A2:2008 Sikkerhet ved fullprofilmaskiner for tunneler og sjakter – Sikkerhetsbestemmelser	8.9.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 818-1:1996+A1:2008 Kortlenket kjetting for løft – Sikkerhet – Del 1: Generelle krav til godkjenning	8.9.2009		
CEN	EN 818-2:1996+A1:2008 Kortlenket kjetting for løft – Sikkerhet – Del 2: Mediumkalibrert kjetting for kjettingslynger – Klasse 8	8.9.2009		
CEN	EN 818-3:1999+A1:2008 Kortlenket kjetting for løft – Sikkerhet – Del 3: Mediumkalibrert kjetting for kjettingslynger – Klasse 4	8.9.2009		
CEN	EN 818-4:1996+A1:2008 Kortlenket kjetting for løft – Sikkerhet – Del 4: Kjettingslynger – Klasse 8	8.9.2009		
CEN	EN 818-5:1999+A1:2008 Kortlenket kjetting for løft – Sikkerhet – Del 5: Kjettingslynger – Klasse 4	8.9.2009		
CEN	EN 818-6:2000+A1:2008 Kortlenket kjetting for løft – Sikkerhet – Del 6: Kjettingslynger – Informasjon om bruk og vedlikehold utarbeidet av produsenten	8.9.2009		
CEN	EN 818-7:2002+A1:2008 Kortlenket kjetting for løft – Sikkerhet – Del 7: Finkalibrert kjetting for taljer, klasse T (Type T, DAT og DT)	8.9.2009		
CEN	EN 848-1:2007+A2:2012 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Profilmaskiner for ensidet bearbeiding med roterende verktøy – Del 1: Enspindlete vertikale profilmaskiner	15.11.2012	EN 848-1:2007+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (31.3.2013)
CEN	EN 848-2:2007+A2:2012 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Profilmaskiner for ensidet bearbeiding med roterende verktøy – Del 2: Enspindlete vertikale fresemaskiner med handmating/integrert mating	15.11.2012	EN 848-2:2007+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (31.3.2013)
CEN	EN 848-3:2012 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Profilmaskiner for ensidig bearbeiding med roterende verktøy – Del 3: Numerisk styrte (NC) bor- og fresemaskiner	5.4.2013	EN 848-3:2007+A2:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.4.2013)
CEN	EN 859:2007+A2:2012 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Høvelmaskiner med manuell mating	24.8.2012	EN 859:2007+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (31.12.2012)
CEN	EN 860:2007+A2:2012 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Ensidede tykkelseshøvelmaskiner	24.8.2012	EN 860:2007+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (31.12.2012)
CEN	EN 861:2007+A2:2012 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Overflatehøvel og tykkelseshøvelmaskiner	24.8.2012	EN 861:2007+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (31.12.2012)
CEN	EN 869:2006+A1:2009 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til presstøpingsanlegg for metaller	8.9.2009		
CEN	EN 908:1999+A1:2009 Jord- og skogbruksmaskiner – Vanningsvogn med slangetrommel – Sikkerhet	18.12.2009		
CEN	EN 909:1998+A1:2009 Jord- og skogbruksmaskiner – Sentralt opplagret sidevanningsutstyr – Sikkerhet	18.12.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 930:1997+A2:2009 Maskiner for produksjon av skotøy og andre produkter av lær og kunstlær – Grovbearbeiding, skuring, polering og trimming – Sikkerhetskrav	18.12.2009		
CEN	EN 931:1997+A2:2009 Maskiner for produksjon av skotøy – Skolestmaskiner – Sikkerhetskrav	18.12.2009		
CEN	EN 940:2009+A1:2012 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Kombinerte trebearbeidingsmaskiner	5.6.2012	EN 940:2009 Note 2.1.	Dato utløpt (31.8.2012)
CEN	EN 972:1998+A1:2010 Garverimaskiner – Valsemaskiner – Sikkerhetskrav	8.4.2011		
	EN 972:1998+A1:2010/AC:2011			
CEN	EN 996:1995+A3:2009 Pælingsutstyr – Sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 1010-1:2004+A1:2010 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til konstruksjon og tilvirkning av trykke- og papirforedlingsmaskiner – Del 1: Felleskrav	8.4.2011		
CEN	EN 1010-2:2006+A1:2010 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til konstruksjon og tilvirkning av trykke- og papirforedlingsmaskiner – Del 2: Trykke- og impregneringsmaskiner inkludert fôrtrykksmaskiner	8.4.2011		
CEN	EN 1010-3:2002+A1:2009 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til konstruksjon og tilvirkning av trykke- og papirforedlingsmaskiner – Del 3: Skjæremaskiner	18.12.2009		
CEN	EN 1010-4:2004+A1:2009 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til konstruksjon og tilvirkning av trykke- og papirforedlingsmaskiner – Del 4: Bokbindings-, papirforedlings- og sluttbearbeidingsmaskiner	18.12.2009		
CEN	EN 1012-1:2010 Kompressorer og vakuumpumper – Sikkerhetskrav – Del 1: Luftkompressorer	8.4.2011		
CEN	EN 1012-2:1996+A1:2009 Kompressorer og vakuumpumper – Sikkerhetskrav – Del 2: Vakuumpumper	18.12.2009		
CEN	EN 1012-3:2013 Kompressorer og vakuumpumper – Sikkerhetskrav – Del 3: Prosesskompressorer	11.4.2014		
CEN	EN 1028-1:2002+A1:2008 Brannpumper – Sentrifugalpumper med evakueringssystem – Del 1: Klassifisering – Generelle krav og sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 1028-2:2002+A1:2008 Brannpumper – Sentrifugalpumper med evakueringssystem – Del 2: Verifikasjon av generelle krav og sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 1034-1:2000+A1:2010 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til konstruksjon og produksjon av papir- og skjæremaskiner – Del 1: Felleskrav	26.5.2010		
CEN	EN 1034-2:2005+A1:2009 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til konstruksjon og produksjon av papir- og skjæremaskiner – Del 2: Barketromler	26.5.2010		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 1034-3:2011 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til konstruksjon og produksjon av papir- og skjæremaskiner – Del 3 – Valse- og rullemaskiner	29.2.2012	EN 1034-3:1999+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.6.2012)
CEN	EN 1034-4:2005+A1:2009 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til konstruksjon og produksjon av papir- og skjæremaskiner – Del 4: Papirmassemaskiner og deres tilførselsinnretninger	26.5.2010		
CEN	EN 1034-5:2005+A1:2009 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til konstruksjon og produksjon av papir- og skjæremaskiner – Del 5: Tverrsnittere	26.5.2010		
CEN	EN 1034-6:2005+A1:2009 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til konstruksjon og produksjon av papir- og skjæremaskiner – Del 6: Kalandere	26.5.2010		
CEN	EN 1034-7:2005+A1:2009 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til konstruksjon og produksjon av papir- og skjæremaskiner – Del 7: Kar	26.5.2010		
CEN	EN 1034-8:2012 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til konstruksjon og produksjon av papir- og skjæremaskiner – Del 8: Foredlingsanlegg	5.6.2012		
CEN	EN 1034-13:2005+A1:2009 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til konstruksjon og produksjon av papir- og skjæremaskiner – Del 13: Maskiner for kutting av trådene fra baller og enheter	26.5.2010		
CEN	EN 1034-14:2005+A1:2009 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til konstruksjon og produksjon av papir- og skjæremaskiner – Del 14: Spoledeler	26.5.2010		
CEN	EN 1034-16:2012 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til konstruksjon og produksjon av papir- og skjæremaskiner – Del 16: Maskiner for tilvirking av papir og papp	5.6.2012		
CEN	EN 1034-17:2012 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til konstruksjon og produksjon av papir- og skjæremaskiner – Del 17: Maskiner for produksjon av mykpapir	15.11.2012		
CEN	EN 1034-21:2012 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til konstruksjon og produksjon av papir- og skjæremaskiner – Del 21: Bestrykningsmaskiner	15.11.2011		
CEN	EN 1034-22:2005+A1:2009 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til konstruksjon og produksjon av papir- og skjæremaskiner – Del 22: Treslipemaskiner	26.5.2010		
CEN	EN 1034-26:2012 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til konstruksjon og produksjon av papir- og skjæremaskiner – Del 26: Rull-pakkemaskin	24.8.2012		
CEN	EN 1034-27:2012 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til konstruksjon og produksjon av papir- og skjæremaskiner – Del 27: Rullehåndteringssystemer	15.11.2012		
CEN	EN 1114-1:2011 Maskiner for plast- og gummibearbeiding – Ekstrudere og ekstrusjonslinjer – Del 1: Sikkerhetskrav til ekstrudere	29.2.2012		
CEN	EN 1114-3:2001+A1:2008 Maskiner for plast- og gummibearbeiding – Ekstrudere og ekstrusjonslinjer – Del 3: Sikkerhetskrav ved avtrekking	8.9.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 1127-2:2002+A1:2008 Eksplisjonsfarlige omgivelser – Eksplisjonsforebyggelse og -vern – Del 2: Grunnleggende begreper og metodikk i gruvedrift	8.9.2009		
CEN	EN 1175-1:1998+A1:2010 Industritrucker – Sikkerhet – Elektriske krav – Del 1: Generelle krav til batteridrevne trucker	8.4.2011		
CEN	EN 1175-2:1998+A1:2010 Industritrucker – Sikkerhet – Elektriske krav – Del 2: Generelle krav til trucker med forbrenningsmotorer	8.4.2011		
CEN	EN 1175-3:1998+A1:2010 Industritrucker – Sikkerhet – Elektriske krav – Del 3: Spesielle krav til elektrisk transmisjonssystem for trucker med forbrenningsmotor	8.4.2011		
CEN	EN 1218-1:1999+A1:2009 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Tappe-/ kantbearbeidingsmaskiner – Del 1: Ensidige tappe-/kant- bearbeidingsmaskiner med glidende bord	18.12.2009		
CEN	EN 1218-2:2004+A1:2009 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Tappe-/ kantbearbeidingsmaskiner – Del 2: Tosidig tappe-/kant- bearbeidingsmaskiner med kjedemating	8.9.2009		
CEN	EN 1218-3:2001+A1:2009 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Tappe-/ kantbearbeidingsmaskiner – Del 3: Handmatede tappe-/ kantbearbeidingsmaskiner med glidende bord for tapping av konstruksjonstrevirke	8.9.2009		
CEN	EN 1218-4:2004+A2:2009 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Tappe-/kantbearbeidings- maskiner – Del 4: Kantbåndmaskiner med kjedemating	8.9.2009		
CEN	EN 1218-5:2004+A1:2009 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Tappe-/kantbearbeidings- maskiner – Del 5: Ensidet profileringsmaskin med fast bord og rullemating eller kjedemating	18.12.2009		
CEN	EN 1247:2004+A1:2010 Støpemasiner – Sikkerhetskrav til støpeøser, støpeutstyr, sentrifugalstøpemasiner, kontinuerlige og halvkontinuerlige støpemasiner	8.4.2011		
CEN	EN 1248:2001+A1:2009 Støperimaskiner – Sikkerhetskrav til utstyr for slipeblåsing	8.9.2009		
CEN	EN 1265:1999+A1:2008 Maskinsikkerhet – Regler for støyprøving av støpemasiner og utstyr	8.9.2009		
CEN	EN 1374:2000+A1:2010 Landbruksmaskiner – Stasjonære losseapparater for runde siloer – Sikkerhet	20.10.2010		
CEN	EN 1398:2009 Lastebruer – Sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 1417:1996+A1:2008 Maskiner for plast- og gummibearbeiding – Valseverk – Sikkerhetskrav	8.9.2009		
	EN 1417:1996+A1:2008/AC:2009	8.9.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 1459:1998+A3:2012 Sikkerhet ved industritrucker – Motoriserte trucker med variabel rekkevidde	23.3.2012		
CEN	EN 1492-1:2000+A1:2008 Tekstilslings – Sikkerhet – Del 1: Spesifikasjon for flatvevde båndstropper, laget av kunstfiber, for generell bruk	8.9.2009		
CEN	EN 1492-2:2000+A1:2008 Tekstilslings – Sikkerhet – Del 2: Spesifikasjon for rundslings, laget av kunstfiber, for generell bruk	8.9.2009		
CEN	EN 1492-4:2004+A1:2008 Tekstilslings – Sikkerhet – Del 4: Løftestropper for generell bruk laget av natur- og kunstfiber	8.9.2009		
CEN	EN 1493:2010 Kjøretøyløftere	8.4.2011	EN 1493:1998+A1:2008 Note 2.1	Dato utløpt (4.8.2011)
CEN	EN 1494:2000+A1:2008 Mobile eller bevegelige jekker og liknende løfteutstyr	8.9.2009		
CEN	EN 1495:1997+A2:2009 Løfteplattformer – Klatrestillaser	18.12.2009		
	EN 1495:1997+A2:2009/AC:2010	26.5.2010		

Advarsel: Denne publikasjonen berører ikke avsnitt 5.3.2.4, siste underavsnitt i 7.1.2.12, tabell 8 og figur 9 i standard EN 1495:1997, der det ikke kan forutsettes antakelse om samsvar med bestemmelsene i direktiv 2006/42/EF.

CEN	EN 1501-1:2011 Komprimatorbil med tilhørende løfteutstyr – Alminnelige krav og sikkerhetskrav – Del 1: Komprimatorbil med baklaster	18.11.2011	EN 1501-1:1998+A2:2009 Note 2.1	Dato utløpt (29.2.2012)
CEN	EN 1501-2:2005+A1:2009 Komprimatorbil med tilhørende løfteutstyr – Alminnelige krav og sikkerhetskrav – Del 2: Komprimatorbil med sidelaster	29.12.2009		
CEN	EN 1501-3:2008 Komprimatorbil med tilhørende løfteutstyr – Alminnelige krav og sikkerhetskrav – Del 3: Komprimatorbil med frontlaster	8.9.2009		
CEN	EN 1501-4:2007 Komprimatorbil med tilhørende løfteutstyr – Alminnelige krav og sikkerhetskrav – Del 4: Støymålingsprotokoll for komprimatorbiler	8.9.2009		
CEN	EN 1501-5:2011 Komprimatorbil med tilhørende løfteutstyr – Alminnelige krav og sikkerhetskrav – Del 5: Løfteutstyr for komprimatorbil	18.11.2011	EN 1501-1:1998+A2:2009 Note 2.1	Dato utløpt (29.2.2012)
CEN	EN 1526:1997+A1:2008 Sikkerhet for industritrucker – Tilleggskrav til automatiserte funksjoner på trucker	8.9.2009		
CEN	EN 1539:2009 Tørkeanordninger og ovner som avgir brennbare stoffer – Sikkerhetskrav	26.5.2010		
CEN	EN 1547:2001+A1:2009 Industrielt termoprosessutstyr – Regler for støypøving av industrielt termoprosessutstyr inklusive hjelpeutstyr	8.9.2009		
CEN	EN 1550:1997+A1:2008 Verktøymaskiner – Sikkerhetskrav til utforming og konstruksjon av chucker	8.9.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 1554:2012 Transportbånd – Prøving av valsens friksjon	24.8.2012		
CEN	EN 1570-1:2011 Sikkerhetskrav til løftebord	29.2.2012	EN 1570:1998+A2:2009	Dato utløpt (30.4.2012)
CEN	EN 1612-1:1997+A1:2008 Maskiner for gummi- og plastbearbeiding – Presstøpemaskiner – Del 1: Sikkerhetskrav til doserings- og blandemaskiner	8.9.2009		
CEN	EN 1672-2:2005+A1:2009 Næringsmiddelmaskiner – Grunnleggende begreper – Del 2: Hygienekrav	8.9.2009		
CEN	EN 1673:2000+A1:2009 Næringsmiddelmaskiner – Ovner med roterende stativ – Sikkerhets- og hygienekrav	26.5.2010		
CEN	EN 1674:2000+A1:2009 Næringsmiddelmaskiner – Kjevlemaskiner for deig og buttedeig – Sikkerhets- og hygienekrav	26.5.2010		
CEN	EN 1677-1:2000+A1:2008 Komponenter for slings – Sikkerhet – Del 1: Smidde komponenter – Klasse 8	8.9.2009		
CEN	EN 1677-2:2000+A1:2008 Komponenter for slinger – Sikkerhet – Del 2: Smidde løfteskroer med sperreleppe – Klasse 8	8.9.2009		
CEN	EN 1677-3:2001+A1:2008 Komponenter for slinger – Sikkerhet – Del 3: Smidde selvlåsende løfteskroer – Klasse 8	8.9.2009		
CEN	EN 1677-4:2000+A1:2008 Komponenter for slings – Sikkerhet – Del 4: Løkker – Klasse 8	8.9.2009		
CEN	EN 1677-5:2001+A1:2008 Komponenter for slings – Sikkerhet – Del 5: Smidde løfteskroer med sperreleppe – Klasse 4	8.9.2009		
CEN	EN 1677-6:2001+A1:2008 Komponenter for slings – Sikkerhet – Del 6: Løkker – Klasse 4	8.9.2009		
CEN	EN 1678:1998+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Grønnsakuttemaskiner – Sikkerhets- og hygienekrav	20.10.2010		
CEN	EN 1679-1:1998+A1:2011 Stempelforbrenningsmotorer – Sikkerhet – Del 1: Motorer med kompresjonstenning	20.7.2011		
CEN	EN 1710:2005+A1:2008 Utstyr og maskiner for bruk i potensielle eksplosive omgivelser i gruver	8.9.2009		
	EN 1710:2005+A1:2008/AC:2010			
CEN	EN 1755:2000+A2:2013 Industritrucker, sikkerhet – Drift i potensielt eksplosivt miljø – Bruk i brennbar gass, damp, tåke og støv	28.11.2013	EN 1755:2000+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (28.11.2013)
CEN	EN 1756-1:2001+A1:2008 Bakløftere – Løfteplattformer for montering på biler – Sikkerhetskrav – Del 1: Bakløftere for varer	8.9.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 1756-2:2004+A1:2009 Bakløfere – Løfteplattformer for montering på biler – Sikkerhetskrav – Del 2: Bakløfere for passasjerer	18.12.2009		
CEN	EN 1777:2010 Hydrauliske plattformer (HPs) for brann- og redningskjøretøy – Sikkerhetskrav og prøving	26.5.2010	EN 1777:2004+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.9.2010)
CEN	EN 1804-1:2001+A1:2010 Gruvemaskiner – Sikkerhetskrav til hydraulisk drevet takunderstøttelse – Del 1: Støtteenheter og generelle krav	26.5.2010		
CEN	EN 1804-2:2001+A1:2010 Gruvemaskiner – Sikkerhetskrav til hydraulisk drevet takunderstøttelse – Del 2: Skaft og stempler	26.5.2010		
CEN	EN 1804-3:2006+A1:2010 Gruvemaskiner – Sikkerhetskrav til hydraulisk drevet takunderstøttelse – Del 3: Systemer for hydraulisk regulering	26.5.2010		
CEN	EN 1807-1:2013 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Båndsager	28.11.2013	EN 1807:1999+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (28.11.2013)
CEN	EN 1807-2:2013 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Båndsager – Del 2: Sagemaskiner for tømmer	28.11.2013	EN 1807:1999+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (28.11.2013)
CEN	EN 1808:1999+A1:2010 Sikkerhetskrav til hengestillaser – Utforming, beregninger, stabilitetskriterier, konstruksjon – Prøvinger	20.10.2010		
CEN	EN 1829-1:2010 Maskiner for høytrykksvannjetting – Sikkerhetskrav – Del 1: Maskiner	26.5.2010		
CEN	EN 1829-2:2008 Maskiner for høytrykksvannjetting – Sikkerhetskrav – Del 2: Slang, slangedninger og koblinger	8.9.2009		
	EN 1829-2:2008/AC:2011			
CEN	EN 1845:2007 Maskiner til framstilling av skotøy – Skotøyformemaskiner – Sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 1846-2:2009+A1:2013 Brann- og redningskjøretøyer – Del 2: Generelle krav – Sikkerhet og ytelse	28.11.2013	EN 1846-2:2009 Note 2.1	Dato utløpt (28.11.2013)
CEN	EN 1846-3:2013 Brann- og redningskjøretøyer – Del 3: Permanent installert utstyr – Krav til sikkerhet og ytelse	28.11.2013	EN 1846-3:2002+A1:2008 Note 2.1	Dato utløpt (31.1.2014)
CEN	EN 1853:1999+A1:2009 Jordbruksmaskiner – Tilhengere med tipp – Sikkerhet	18.12.2009		
CEN	EN 1870-3:2001+A1:2009 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Sirkelsager – Del 3: Kappsager og kombinerte kapp- og bordsirkelsager	8.9.2009		
CEN	EN 1870-4:2012 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Sirkelsager – Del 4: Flerbladet kløvsag med manuell innlasting og/eller lossing	5.6.2012	EN 1870-4:2001+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.9.2012)

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 1870-5:2002+A2:2012 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Sirkelsager – Del 5: Benksirkelsager for kløving, kapping på tvers eller nedenfra og opp	15.11.2012	EN 1870-5:2002+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (31.3.2013)
CEN	EN 1870-6:2002+A1:2009 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Sirkelsager – Del 6: Vedsag/benksirkelsag med manuell innlasting og/eller uttak	18.12.2009		Dato utløpt
CEN	EN 1870-7:2012 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Sirkelsager – Del 7: Sirkelsag for tømmer med integrert matingsbord med manuell innlasting og/eller uttak	5.4.2013	EN 1870-7:2002+A1:2009 Note 2.1	(30.4.2013)
CEN	EN 1870-8:2012 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Sirkelsager – Del 8: Enbladet kraftbetjent kløvsag med manuell innlasting og/eller uttak	5.4.2013	EN 1870-8:2001+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (31.5.2013)
CEN	EN 1870-9:2012 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Sirkelsager – Del 9: Gjæringssager med to blader for kapping med integrert mating og manuell tømmerplassering og/eller avlasting	15.11.2012	EN 1870-9:2000+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (31.3.2013)
CEN	EN 1870-10:2013 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Sirkelsager – Del 10: Automatiske og halvautomatiske kappsager med enkelt sagblad, kapping nedenfra og opp	28.11.2013	EN 1870- 10:2003+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.11.2013)
CEN	EN 1870-11:2013 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Sirkelsager – Del 11: Halvautomatiske og automatiske horisontale kappsager med én sageenhet (radielle sager)	11.4.2014	EN 1870- 11:2003+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.4.2014)
CEN	EN 1870-12:2013 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Sirkelsager – Del 12: Kappsager med pendelarm	11.4.2014	EN 1870- 12:2003+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.4.2014)
CEN	EN 1870-13:2007+A2:2012 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Sirkelsager – Del 13: Horisontale platesager med klembjelke	5.6.2012	EN 1870- 13:2007+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.9.2012)
CEN	EN 1870-14:2007+A2:2012 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Sirkelsager – Del 14: Vertikale platesager	5.6.2012	EN 1870- 14:2007+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.9.2012)
CEN	EN 1870-15:2012 Sikkerhet for trebearbeidingsmaskiner – Sirkelsager – Del 15: Gjæringssager med flere blader for kapping, med integrert innmating av arbeidsstykket og manuell innlasting og/eller uttak	5.4.2013	EN 1870- 15:2004+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.4.2013)
CEN	EN 1870-16:2012 Sikkerhet for trebearbeidingsmaskiner – Sirkelsager – Del 16: Toveis gjæringssager for V-kapping	5.4.2013	EN 1870- 16:2005+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.4.2013)
CEN	EN 1870-17:2007+A2:2009 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Sirkelsager – Del 17: Manuelle horisontale kappsager med én sageenhet (manuelle radielle sager)	18.12.2009		
CEN	EN 1870-18:2013 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Sirkelsager – Del 18: Enkle justersager	28.11.2013	EN 1870-1:2007+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (28.11.2013)

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 1870-19:2013 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Sirkelsager – Del 19: Bensirkelsager (med og uten glidende bord) og byggesager	11.4.2014	EN 1870-1:2007+A1:2009 Note 2.1	31.5.2014
CEN	EN 1889-1:2011 Maskiner for gruvedrift – Mobile maskiner for arbeid under bakken – Sikkerhet – Del 1: Kjøretøy med gummihjul	18.11.2011		
CEN	EN 1889-2:2003+A1:2009 Maskiner for gruvedrift – Mobile maskiner for arbeid under bakken – Sikkerhet – Del 2: Lokomotiv	8.9.2009		
CEN	EN 1915-1:2013 Flyplassutstyr – Generelle krav – Del 1: Grunnleggende sikkerhetskrav	28.11.2013	EN 1915-1:2001+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (28.11.2013)
CEN	EN 1915-2:2001+A1:2009 Flyplassutstyr – Generelle krav – Del 2: Stabilitets- og styrkekrav, beregninger og prøvingsmetoder	8.9.2009		
CEN	EN 1915-3:2004+A1:2009 Flyplassutstyr – Generelle krav – Del 3: Metoder for vibrasjonsmåling og reduksjon	8.9.2009		
CEN	EN 1915-4:2004+A1:2009 Flyplassutstyr – Generelle krav – Del 4: Metoder for støymåling og reduksjon	8.9.2009		
CEN	EN 1953:2013 Forstøvnings- og sprøyteutstyr for beleggmateriale – Sikkerhetskrav	28.11.2013	EN 1953:1998+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (31.3.2014)
CEN	EN 1974:1998+A1:2009 Næringsmiddelmaskiner – Kuttmaskiner – Sikkerhets- og hygienekrav	18.12.2009		
CEN	EN ISO 2151:2008 Akustikk – Regler for støyprøving av kompressorer og vakuumpumper – Teknisk metode (klasse 2) (ISO 2151:2004)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 2860:2008 Masseforflytningsmaskiner – Minste atkomst mål (ISO 2860:1992)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 2867:2011 Masseforflytningsmaskiner – Atkomstsystemer (ISO 2867:2011)	18.11.2011	EN ISO 2867:2011 Note 2.1	31.7.2014
CEN	EN ISO 3164:2013 Masseforflytningsmaskiner – Laboratorieevaluering av vernestruktur – Spesifikasjoner for defleksjonsbegrensende volum (ISO 3164:1995)	28.11.2013	EN ISO 3164:2008 Note 2.1	Dato utløpt (30.11.2013)
CEN	EN ISO 3266:2010 Ringbolter av smijern i klasse 4 for løfteformål (ISO 3266:2010)	20.10.2010		
CEN	EN ISO 3411:2007 Masseforflytningsmaskiner – Fysiske mål på operatører og minste mål på operatørers rom (ISO 3411:2007)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 3449:2008 Masseforflytningsmaskiner – Beskyttelsesvern mot fallende gjenstander – Laboratorieprøvinger og ytelseskrav (ISO 3449:2005)	8.9.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN ISO 3450:2011 Masseforflytningsmaskiner – Hjulgående maskiner eller høyhastighets beltegående maskiner med gummibelter – Ytelseskrav og prøvingsprosedyrer for bremsesystemer (ISO 3450:2011)	29.2.2012	EN ISO 3450:2008	Dato utløpt (31.5.2012)
CEN	EN ISO 3457:2008 Masseforflytningsmaskiner – Vern – Definisjoner og krav (ISO 3457:2003)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 3471:2008 Masseforflytningsmaskiner – Veltebøyler – Laboratorieprøving og funksjonskrav (ISO 3471:2008)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 3691-5:2009 Industritrucker – Sikkerhetskrav og verifikasjon – Del 5: Manuelt drevne trucker (ISO 3691-5:2009)	28.11.2013		
CEN	EN ISO 4254-1:2013 Landbruksmaskiner – Sikkerhet – Del 1: Generelle krav (ISO 4254-1:2013)	28.11.2013	EN ISO 4254-1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.11.2013)
CEN	EN ISO 4254-5:2009 Landbruksmaskiner – Sikkerhet – Del 5: Motordrevne jord- bearbeidingsmaskiner (ISO 4254-5:2008)	26.5.2010		
	EN ISO 4254-5:2009/AC:2011			
CEN	EN ISO 4254-6:2009 Traktorer og maskiner for jord- og skogbruk – Tekniske hjelpemidler for å ivareta sikkerhet – Del 6: Spredere og fordelere for flytende kunstgjødning (ISO 4254-6:2009)	26.5.2010		
	EN ISO 4254-6:2009/AC:2010			
CEN	EN ISO 4254-7:2009 Landbruksmaskiner – Sikkerhet – Del 7: Skurtreskere, forhøstere og bomullshøstere (ISO 4254-7:2008)	26.5.2010		
	EN ISO 4254-7:2009/AC:2010			
CEN	EN ISO 4254-10:2009 Jordbruksmaskiner – Sikkerhet – Del 10: Roterende høyvendere og rakere (ISO 4254-10:2009)	26.5.2010		
	EN ISO 4254-10:2009/AC:2010			
CEN	EN ISO 4254-11:2010 Landbruksmaskiner – Sikkerhet – Del 11: Selvpoptakende halmpresser (ISO 4254-11:2010)	8.4.2011	EN 704:1999+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.6.2011)
CEN	EN ISO 4254-12:2012 Landbruksmaskiner – Sikkerhet – Del 12: Rotor- og skiveslåmaskiner og slagklippere (ISO 4254-12:2012)	24.8.2012	EN 745:1999+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (31.12.2012)
CEN	EN ISO 5395-1:2013 Hagebruksutstyr – Sikkerhet av motoriserte gressklippere – Del 1: Terminologi og generell prøving (ISO 5395-1:2013)	28.11.2013	EN 836:1997+A4:2011 Note 2.1	30.9.2014

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN ISO 5395-2:2013 Hageutstyr – Sikkerhet ved drevne gressklippere – Del 2: Fotgjenger kontrollerte gressklippere (ISO 5395-2:2013)	28.11.2013	EN 836:1997+A4:2011 Note 2.1	30.9.2014
CEN	EN ISO 5395-3:2013 Hageutstyr – Sikkerhet ved drevne gressklippere – Del 3: Sitte-på gressklippere (ISO 5395-3:2013)	28.11.2013	EN 836:1997+A4:2011 Note 2.1	30.9.2014
CEN	EN ISO 5674:2009 Traktorer og maskiner for jord- og skogbruk – Vern for kraftuttak (PTO) – Styrke- og slitasjeprøvinger og godkjenningsskriterier (ISO 5674:2004)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 6682:2008 Masseforflytningsmaskiner – Komfortsoner og rekkeavstander (ISO 6682:1986, innbefattet endringsblad 1:1989)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 6683:2008 Masseforflytningsmaskiner – Sikkerhetsbelter og -forankringer – Ytelseskrav og prøvinger (ISO 6683:2005)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 7096:2008 Masseforflytningsmaskiner – Laboratoriebedømmelse av vibrasjoner i førersetet (ISO 7096:2000)	8.9.2009		
	EN ISO 7096:2008/AC:2009	8.9.2009		
CEN	EN ISO 8230-1:2008 Sikkerhetskrav til maskiner for kjemisk rensing – Del 1: Felles sikkerhetskrav (ISO 8230-1:2008)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 8230-2:2008 Sikkerhetskrav til maskiner for kjemisk rensing – Del 2: Maskiner som bruker perkloretylen (ISO 8230-2:2008)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 8230-3:2008 Sikkerhetskrav til maskiner for kjemisk rensing – Del 3: Maskiner som bruker brannfarlige løsningsmidler (ISO 8230-3:2008)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 9902-1:2001 Tekstilmaskiner – Bestemmelse av støyemisjon – Del 1: Felleskrav (ISO 9902-1:2001)	18.12.2009		
	EN ISO 9902-1:2001/A1:2009	18.12.2009	Note 3	Dato utløpt (28.12.2009)
CEN	EN ISO 9902-2:2001 Tekstilmaskiner – Bestemmelse av støyemisjon – Del 2: Forbehandlingsmaskiner og spinnemaskiner (ISO 9902-2:2001)	18.12.2009		
	EN ISO 9902-2:2001/A1:2009	18.12.2009	Note 3	Dato utløpt (28.12.2009)
CEN	EN ISO 9902-3:2001 Tekstilmaskiner – Bestemmelse av støyemisjon – Del 3: Maskiner til produksjon av ikke-vevde tekstiler (nonwoven) (ISO 9902- 3:2001)	18.12.2009		
	EN ISO 9902-3:2001/A1:2009	18.12.2009	Note 3	Dato utløpt (28.12.2009)

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN ISO 9902-4:2001 Tekstilmaskiner – Bestemmelse av støyemisjon – Del 4: Garnbehandlende maskiner og maskiner for produksjon av tauverk og rep (ISO 9902-4:2001)	18.12.2009		
	EN ISO 9902-4:2001/A1:2009	18.12.2009	Note 3	Dato utløpt (28.12.2009)
CEN	EN ISO 9902-5:2001 Tekstilmaskiner – Bestemmelse av støyemisjon – Del 5: Forbehandlingsmaskiner for veving og strikking (ISO 9902-5:2001)	18.12.2009		
	EN ISO 9902-5:2001/A1:2009	18.12.2009	Note 3	Dato utløpt (28.12.2009)
CEN	EN ISO 9902-6:2001 Tekstilmaskiner – Bestemmelse av støyemisjon – Del 6: Stoff- produserende maskiner (ISO 9902-6:2001)	18.12.2009		
	EN ISO 9902-6:2001/A1:2009	18.12.2009	Note 3	Dato utløpt (28.12.2009)
CEN	EN ISO 9902-7:2001 Tekstilmaskiner – Bestemmelse av støyemisjon – Del 7: Farge- og etterbehandlingsmaskiner (ISO 9902-7:2001)	18.12.2009		
	EN ISO 9902-7:2001/A1:2009	18.12.2009	Note 3	Dato utløpt (28.12.2009)
CEN	EN ISO 10218-1:2011 Roboter – Sikkerhetskrav – Del 1: Industrielle roboter (ISO 10218- 1:2011)	18.11.2011	EN ISO 10218-1:2008 Note 2.1	Dato utløpt (31.1.2012)
CEN	EN ISO 10218-2:2011 Roboter for industrielle miljøer – Sikkerhetskrav – Del 2: Robotsystemer og integrering (ISO 10218-2:2011)	18.11.2011		
CEN	EN ISO 10472-1:2008 Sikkerhetskrav til maskineri i industrielle vaskerier – Del 1: Generelle krav (ISO 10472-1:1997)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 10472-2:2008 Sikkerhetskrav til maskineri i industrielle vaskerier – Del 2: Vaskemaskiner og sentrifuger (ISO 10472-2:1997)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 10472-3:2008 Sikkerhetskrav til maskineri i industrielle vaskerier – Del 3: Vaskerimaskineri inklusive komponentmaskiner (ISO 10472- 3:1997)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 10472-4:2008 Sikkerhetskrav til maskineri i industrielle vaskerier – Del 4: Lufttørkere (ISO 10472-4:1997)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 10472-5:2008 Sikkerhetskrav til maskineri i industrielle vaskerier – Del 5: Strykemaskiner, tilbringere og brette-maskiner for plane tekstiler (ISO 10472-5:1997)	8.9.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN ISO 10472-6:2008 Sikkerhetskrav til maskiner i industrielle vaskerier – Del 6: Stryke- og fikserpresser (ISO 10472-6:1997)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 10517:2009 Hageutstyr – Håndholdte hekksakser med integrert motor – Sikkerhet (ISO 10517:2009)	18.12.2009		
	EN ISO 10517:2009/A1:2013	28.11.2013	Note 3	30.9.2014
CEN	EN ISO 10821:2005 Industrisymaskiner – Sikkerhetskrav til symaskiner, enheter og systemer (ISO 10821:2005)	18.12.2009		
	EN ISO 10821:2005/A1:2009	18.12.2009	Note 3	Dato utløpt (28.12.2009)
CEN	EN ISO 11102-1:2009 Stempelforbrenningsmotorer – Håndtering av startutrustning – Del 1: Sikkerhetskrav og prøving (ISO 11102-1:1997)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 11102-2:2009 Stempelforbrenningsmotorer – Håndtering av startutrustning – Del 2: Metoder for prøving av frikopplingsvinkel (ISO 11102-2:1997)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 11111-1:2009 Tekstilmaskiner – Sikkerhetskrav – Del 1: Felleskrav (ISO 11111-1:2009)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 11111-2:2005 Tekstilmaskiner – Sikkerhetskrav – Del 2: Forbehandlingsmaskiner og spinnemaskiner (ISO 11111-2:2005)	18.12.2009		
	EN ISO 11111-2:2005/A1:2009	18.12.2009	Note 3	Dato utløpt (31.1.2010)
CEN	EN ISO 11111-3:2005 Tekstilmaskiner – Sikkerhetskrav – Del 3: Maskiner til produksjon av ikke-vevde tekstiler (ISO 11111-3:2005)	18.12.2009		
	EN ISO 11111-3:2005/A1:2009	18.12.2009	Note 3	Dato utløpt (31.1.2010)
CEN	EN ISO 11111-4:2005 Tekstilmaskiner – Sikkerhetskrav – Del 4: Garnbehandlende maskiner og maskiner for produksjon av tauverk og rep (ISO 11111-4:2005)	18.12.2009		
	EN ISO 11111-4:2005/A1:2009	18.12.2009	Note 3	Dato utløpt (31.1.2010)
CEN	EN ISO 11111-5:2005 Tekstilmaskiner – Sikkerhetskrav – Del 5: Forbehandlingsmaskiner for veving og strikking (ISO 11111-5:2005)	18.12.2009		
	EN ISO 11111-5:2005/A1:2009	18.12.2009	Note 3	Dato utløpt (31.1.2010)

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN ISO 11111-6:2005 Tekstilmaskiner – Sikkerhetskrav – Del 6: Stoffproduserende maskiner (ISO 11111-6:2005)	18.12.2009		
	EN ISO 11111-6:2005/A1:2009	18.12.2009	Note 3	Dato utløpt (31.1.2010)
CEN	EN ISO 11111-7:2005 Tekstilmaskiner – Sikkerhetskrav – Del 7: Farge- og etter- behandlingsmaskiner (ISO 11111-7:2005)	18.12.2009		
	EN ISO 11111-7:2005/A1:2009	18.12.2009	Note 3	Dato utløpt (31.1.2010)
CEN	EN ISO 11148-1:2011 Håndholdte, kraftdrevne, ikke-elektriske verktøy – Sikkerhetskrav – Del 1: Verktøy for mekaniske festelementer uten gjenger (ISO 11148-1:2011)	24.8.2012	EN 792-1:2000+A1:2008 Note 2.1	Dato utløpt (30.6.2012)
CEN	EN ISO 11148-2:2011 Håndholdte ikke-elektriske verktøy – Sikkerhetsbestemmelser – Del 2: Skjæreverktøy og krympeverktøy (ISO/FDIS 11148-2:2011)	29.2.2012	EN 792-2:2000+A1:2008	Dato utløpt (30.6.2012)
CEN	EN ISO 11148-3:2012 Håndholdte, kraftdrevne, ikke-elektriske verktøy – Sikkerhetskrav – Del 3: Boremaskiner og gjengemaskiner (ISO 11148-3:2012)	5.4.2013	EN ISO 11148-3:2010 Note 2.1	Dato utløpt (30.6.2013)
CEN	EN ISO 11148-4:2012 Håndholdte, kraftdrevne, ikke-elektriske verktøy – Sikkerhetskrav – Del 4: Slagmaskiner uten rotasjon (ISO 11148-4:2012)	5.4.2013	EN ISO 11148-4:2010 Note 2.1	Dato utløpt (30.6.2013)
CEN	EN ISO 11148-5:2011 Håndholdte ikke-elektriske verktøy – Sikkerhetsbestemmelser – Del 5: Slagboremaskiner (ISO 11148-5:2011)	29.2.2012	EN 792-5:2000+A1:2008	Dato utløpt (30.6.2012)
CEN	EN ISO 11148-6:2012 Håndholdte, kraftdrevne, ikke-elektriske verktøy – Sikkerhetskrav – Del 6: Verktøy for skrueforbindelser (ISO 11148-6:2012)	5.4.2013	EN ISO 11148-6:2010 Note 2.1	Dato utløpt (30.6.2013)
CEN	EN ISO 11148-7:2012 Håndholdte ikke-elektriske verktøy – Sikkerhetsbestemmelser – Del 7: Slipemaskiner (ISO 11148-7:2012)	15.11.2012	EN 792-7:2001+A1:2008 Note 2.1	Dato utløpt (28.2.2013)
CEN	EN ISO 11148-8:2011 Håndholdte ikke-elektriske verktøy – Sikkerhetsbestemmelser – Del 8: Poleringsmaskiner og slipemaskiner (ISO 11148-8:2011)	29.2.2012	EN 792-8:2001+A1:2008	Dato utløpt (30.6.2012)
CEN	EN ISO 11148-9:2011 Håndholdte, kraftdrevne, ikke-elektriske verktøy – Sikkerhetsbestemmelser – Del 9: Nåleslipemaskiner (ISO 11148-9:2011)	29.2.2012	EN 792-9:2001+A1:2008	Dato utløpt (1.6.2012)
CEN	EN ISO 11148-10:2011 Håndholdte ikke-elektriske verktøy – Sikkerhetsbestemmelser – Del 10: Presser (ISO 11148-10:2011)	29.2.2012	EN 792-10:2000+A1:2008	Dato utløpt (30.6.2012)

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN ISO 11148-11:2011 Håndholdte ikke-elektriske verktøy – Sikkerhetsbestemmelser – Del 11: Stansmaskiner og sakser (ISO 11148-11:2011)	29.2.2012	EN 792-11:2000+A1:2008	Dato utløpt (30.6.2012)
CEN	EN ISO 11148-12:2012 Håndholdte ikke-elektriske verktøy – Sikkerhetsbestemmelser – Del 12: Sirkelsager, pendelsager og stikksager (ISO 11148-12:2012)	5.4.2013	EN 792-12:2000+A1:2008 Note 2.1	Dato utløpt (30.6.2013)
CEN	EN ISO 11252:2013 Lasere og laserrelatert utstyr – Laserinnretning – Minstekrav til dokumentasjon (ISO 11252:2004)	28.11.2013	EN ISO 11252:2008 Note 2.1	Dato utløpt (28.2.2014)
CEN	EN ISO 11553-1:2008 Maskinsikkerhet – Laserbearbeidingsmaskiner – Del 1: Generelle sikkerhetskrav (ISO 11553-1:2005)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 11553-2:2008 Sikkerhet ved maskiner – Laserbearbeidingsmaskiner – Del 2: Sikkerhetskrav til håndholdt laserbearbeidingsutstyr (ISO 11553-2:2007)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 11553-3:2013 Maskinsikkerhet – Laserbearbeidingsmaskiner – Del 3: Støyreduksjon og støymålemetoder for laserbearbeidingsmaskiner og håndholdt bearbeidingsutstyr og tilhørende tilleggsutstyr (nøyaktighetsgrad 2) (ISO 11553-3:2013)	28.11.2013		
CEN	EN ISO 11680-1:2011 Skogbruksmaskiner – Sikkerhetskrav og prøving for motordrevne sager med forlengelse – Del 1: Maskiner utstyrt med en integrert forbrenningsmotor (ISO 11680-1:2011)	29.2.2012	EN ISO 11680-1:2008	Dato utløpt (30.6.2012)
CEN	EN ISO 11680-2:2011 Skogbruksmaskiner – Sikkerhetskrav og prøving for motordrevne sager med forlengelse – Del 2: Maskiner for bruk med en bærbar kraftkilde (ISO 11680-2:2011)	29.2.2012	EN ISO 11680-2:2008	Dato utløpt (30.6.2012)
CEN	EN ISO 11681-1:2011 Skogbruksmaskiner – Bærbare kjedesager – Sikkerhetskrav og prøving – Del 1: Kjedesager for vanlig skogbruk (ISO 11681-1:2011)	29.2.2012	EN ISO 11681-1:2008	Dato utløpt (30.6.2012)
CEN	EN ISO 11681-2:2011 Skogbruksmaskiner – Bærbare kjedesager – Sikkerhetskrav og prøving – Del 2: Kjedesager for trær (ISO 11681-2:2011)	29.2.2012	EN ISO 11681-1:2008	Dato utløpt (30.6.2012)
CEN	EN ISO 11806-1:2011 Landbruks- og skogbruksmaskiner – Sikkerhetskrav og prøving av bærbare, håndholdte, elektriske ryddesager og gresstrimmere – Del 1: Maskiner med innebygd forbrenningsmotor (ISO 11806-1:2011)	29.2.2012	EN ISO 11806:2008 Note 2.1	
CEN	EN ISO 11806-2:2011 Landbruks- og skogbruksmaksiner – Sikkerhetskrav og prøving av bærbare, håndholdte, elektriske ryddesager og gresstrimmere – Del 2: Maskiner med ryggmontert strømforsyningskilde (ISO 11806-2:2011)	29.2.2012		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN ISO 11850:2011 Skogbruksmaskiner – Selvdrevet maskineri – Sikkerhetskrav (ISO 11850:2011)	29.2.2012	EN 14861:2004+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (31.5.2012)
CEN	EN 12001:2012 Transport, sprøytings- og fordelingsmaskiner for betong og mørtel – Sikkerhetskrav	15.11.2012	EN 12001:2003+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (28.2.2013)
CEN	EN 12012-1:2007+A1:2008 Maskiner for plast- og gummibearbeiding – Størrelsesreduserende maskiner – Del 1: Sikkerhetskrav til skovlgranulatorer	8.9.2009		
CEN	EN 12012-3:2001+A1:2008 Maskiner for plast- og gummibearbeiding – Størrelsesreduserende maskiner – Del 3: Sikkerhetskrav til kverner	8.9.2009		
CEN	EN 12012-4:2006+A1:2008 Maskiner for plast- og gummibearbeiding – Oppdelingsmaskiner – Del 4: Sikkerhetskrav til agglomeratorer	8.9.2009		
CEN	EN 12013:2000+A1:2008 Maskiner for plast- og gummibearbeiding – Lukkede blandemaskiner – Sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 12016:2013 Elektromagnetisk kompatibilitet – Produktfamiliestandarder for heiser, rulletrapper og rullende fortau – Immunitet	28.11.2013	EN 12016:2004+A1:2008 Note 2.1	Dato utløpt (28.2.2014)
CEN	EN 12041:2000+A1:2009 Næringsmiddelmaskiner – Deigdelere – Sikkerhets- og hygienekrav	18.12.2009		
CEN	EN 12042:2005+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Deigdelere – Sikkerhets- og hygienekrav	8.4.2011		
CEN	EN 12043:2000+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Hvileskap – Sikkerhets- og hygienekrav	8.4.2011		
CEN	EN 12044:2005+A1:2009 Maskiner for fremstilling av sko av lær og kunstlær – Oppskjærings- og gjennomhullingsmaskiner – Sikkerhetskrav	18.12.2009		
CEN	EN 12053:2001+A1:2008 Industritrucker – Sikkerhet – Prøvningsmetoder for måling av støy	8.9.2009		
CEN	EN 12077-2:1998+A1:2008 Sikkerhet ved kraner – Krav til helse og sikkerhet – Del 2: Grensebrytere og indikatorer	8.9.2009		
CEN	EN 12110:2002+A1:2008 Tunnelmaskiner – Luftsluser – Sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 12111:2002+A1:2009 Tunnelmaskiner – Fresende tunnelmaskiner, fresende gruvemaskiner og maskiner for slaghammerbrytning – Sikkerhetskrav	18.12.2009		
CEN	EN 12158-1:2000+A1:2010 Bygningsheiser for transport av varer – Del 1: Heiser med tilgjengelige plattformer	8.4.2011		
CEN	EN 12158-2:2000+A1:2010 Bygningsheiser for transport av varer – Del 2: Skråbaneheiser uten tilgjengelige lastbærere	8.4.2011		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 12159:2012 Bygningsheiser for transport av personer og materialer med vertikalførte løftebur	5.4.2013	EN 12159:2000+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (31.5.2013)
CEN	EN 12162:2001+A1:2009 Væskepumper – Sikkerhetskrav – Prosedyre for hydrostatisk prøving	8.9.2009		
CEN	EN 12203:2003+A1:2009 Maskiner for produksjon av skotøy og andre produkter av lær og kunstlær – Sko- og lærpresser – Sikkerhetskrav	18.12.2009		
CEN	EN 12267:2003+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Sirkelsager – Sikkerhets- og hygienekrav	20.10.2010		
CEN	EN 12268:2003+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Båndsager – Sikkerhets- og hygienekrav	20.10.2010		
CEN	EN 12301:2000+A1:2008 Maskiner for plast- og gummibearbeiding – Valsemaskiner (kalandre) – Sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 12312-1:2013 Flyplassutstyr – Spesifikke krav – Del 1: Passasjertrapper	28.11.2013	EN 12312- 1:2001+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (28.11.2013)
CEN	EN 12312-2:2002+A1:2009 Flyplassutstyr – Spesifikke krav – Del 2: Catering-kjøretøy	8.9.2009		
CEN	EN 12312-3:2003+A1:2009 Flyplassutstyr – Spesifikke krav – Del 3: Kjøretøy med transportbånd	8.9.2009		
CEN	EN 12312-4:2003+A1:2009 Flyplassutstyr – Spesifikke krav – Del 4: Broer for ombordstigning	8.9.2009		
CEN	EN 12312-5:2005+A1:2009 Flyplassutstyr – Spesifikke krav – Del 5: Utstyr for påfylling av drivstoff for fly	8.9.2009		
CEN	EN 12312-6:2004+A1:2009 Flyplassutstyr – Spesifikke krav – Del 6: Avisere og avisings-/ defrosterutstyr	8.9.2009		
CEN	EN 12312-7:2005+A1:2009 Flyplassutstyr – Spesifikke krav – Del 7: Utstyr for forflytning av fly	8.9.2009		
CEN	EN 12312-8:2005+A1:2009 Flyplassutstyr – Spesifikke krav – Del 8: Trapper og løfteplattformer for vedlikehold	8.9.2009		
CEN	EN 12312-9:2013 Flyplassutstyr – Spesifikke krav – Del 9: Lasteinnretninger for containere og paller	8.9.2009	EN 12312- 9:2005+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (28.11.2013)
CEN	EN 12312-10:2005+A1:2009 Flyplassutstyr – Spesifikke krav – Del 10: Transportanordninger for omlasting av container/lastepall	8.9.2009		
CEN	EN 12312-12:2002+A1:2009 Flyplassutstyr – Spesifikke krav – Del 12: Serviceutstyr for drikkevann	8.9.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 12312-13:2002+A1:2009 Flyplassutstyr – Spesifikke krav – Del 13: Serviceutstyr for toalett	8.9.2009		
CEN	EN 12312-14:2006+A1:2009 Flyplassutstyr – Spesifikke krav – Del 14: Ombordstigningsutstyr for passasjerer med nedsatt funksjonsevne	8.9.2009		
CEN	EN 12312-15:2006+A1:2009 Flyplassutstyr – Spesifikke krav – Del 15: Trekkvogner for reise gods og utstyr	8.9.2009		
CEN	EN 12312-16:2005+A1:2009 Flyplassutstyr – Spesifikke krav – Del 16: Luftdrevet startutstyr	8.9.2009		
CEN	EN 12312-17:2004+A1:2009 Flyplassutstyr – Spesifikke krav – Del 17: Klimaanlegg	8.9.2009		
CEN	EN 12312-18:2005+A1:2009 Flyplassutstyr – Spesifikke krav – Del 18: Aggregater for nitrogen og oksygen	8.9.2009		
CEN	EN 12312-19:2005+A1:2009 Flyplassutstyr – Spesifikke krav – Del 19: Støttestempler for fly, aksler og hydraulisk opererte støtter for halepartiet	8.9.2009		
CEN	EN 12312-20:2005+A1:2009 Flyplassutstyr – Spesifikke krav – Del 20: Kraftforsyning på bakken	8.9.2009		
CEN	EN 12321:2003+A1:2009 Maskiner for gruvedrift – Spesifikasjon av sikkerhetskrav til pansret skrapetransportør	8.9.2009		
CEN	EN 12331:2003+A2:2010 Næringsmiddelmaskiner – Kjøttkverner – Krav til sikkerhet og hygiene	20.10.2010		
CEN	EN 12336:2005+A1:2008 Tunnelmaskiner – Kraftdrevne tunneltakavstivere, horisontale trykkboringsmaskiner, utstyr for montering av tunnelbekledning – Sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 12348:2000+A1:2009 Kjerneboremaskiner på understell – Sikkerhet	8.9.2009		
CEN	EN 12355:2003+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Maskiner for avsvoring, sene- og hinneavtagning – Sikkerhets- og hygienekrav	20.10.2010		
CEN	EN 12385-1:2002+A1:2008 Ståltau – Sikkerhet – Del 1: Generelle krav	8.9.2009		
CEN	EN 12385-2:2002+A1:2008 Ståltau – Sikkerhet – Del 2: Definisjoner, betegnelser og klassifisering	8.9.2009		
CEN	EN 12385-3:2004+A1:2008 Ståltau – Sikkerhet – Del 3: Informasjon om bruk og vedlikehold	8.9.2009		
CEN	EN 12385-4:2002+A1:2008 Ståltau – Sikkerhet – Del 4: Ståltau for generell bruk	8.9.2009		
CEN	EN 12385-10:2003+A1:2008 Ståltau – Sikkerhet – Del 10: Spiralslåtte ståltau for generell konstruksjonsmessig bruk	8.9.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 12387:2005+A1:2009 Maskiner for framstilling av sko av lær og kunsthår – Modulært utstyr for skoreparasjon – Sikkerhetskrav	18.12.2009		
CEN	EN 12409:2008+A1:2011 Maskiner for plast- og gummibearbeiding – Maskiner for termoforming – Sikkerhetskrav	29.2.2012	EN 12409:2008 Note 2.1	Dato utløpt (30.4.2012)
CEN	EN 12417:2001+A2:2009 Sikkerhet ved verktøymaskiner – Maskineringsentre	8.9.2009		
	EN 12417:2001+A2:2009/AC:2010	26.5.2010		
CEN	EN 12418:2000+A1:2009 Mur- og steinkuttmaskiner for byggeplass – Sikkerhet	8.9.2009		
CEN	EN 12463:2004+A1:2011 Næringsmiddelmaskiner – Fylle-/ sprøytemaskiner og tilleggsutstyr – Sikkerhets- og hygienekrav	20.7.2011		
CEN	EN 12505:2000+A1:2009 Næringsmiddelmaskiner – Sentrifuger for prosessering av oljer og fett for matvarer – Sikkerhets- og hygienekrav	18.12.2009		
CEN	EN 12525:2000+A2:2010 Landbruksmaskineri – Frontlastere – Sikkerhet	26.5.2010		
CEN	EN 12545:2000+A1:2009 Maskiner for framstilling av sko av lær og kunsthår – Regler for støypøving – Felleskrav	8.9.2009		
CEN	EN 12547:1999+A1:2009 Sentrifuger – Generelle sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 12549:1999+A1:2008 Akustikk – Regler for måling av støy fra festeverktøy – Teknisk metode	8.9.2009		
CEN	EN 12581:2005+A1:2010 Påføringsanlegg – Utstyr for ipping og elektrolytisk påført belegging av flytende organiske materialer – Sikkerhetskrav	20.10.2010		
CEN	EN 12601:2010 Generatoraggregat med stempelforbrenningsmotor – Sikkerhet	8.4.2011		
CEN	EN 12621:2006+A1:2010 Maskinelt utstyr for tilførsel og/eller sirkulering av beleggs- materialer under trykk – Sikkerhetskrav	20.10.2010		
CEN	EN 12622:2009+A1:2013 Sikkerhet ved verktøymaskiner – Hydrauliske kantpresser	11.4.2014	EN 12622:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.4.2014)
CEN	EN 12629-1:2000+A1:2010 Maskiner for tilvirkning av byggeprodukter av betong og kalsiumsilikat – Sikkerhet – Del 1: Felleskrav	8.4.2011		
CEN	EN 12629-2:2002+A1:2010 Maskiner for tilvirkning av byggeprodukter av betong og kalsiumsilikat – Sikkerhet – Del 2: Maskiner for forming betongblokker	8.4.2011		
CEN	EN 12629-3:2002+A1:2010 Maskiner for tilvirkning av byggeprodukter av betong og kalsiumsilikat – Sikkerhet – Del 3: Maskiner med dreiebord og sleide	8.4.2011		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 12629-4:2001+A1:2010 Maskiner for tilvirkning av byggeprodukter av betong og kalsiumsilikat – Sikkerhet – Del 4: Maskiner for tilvirkning av takstein	8.4.2011		
CEN	EN 12629-5-1:2003+A1:2010 Maskiner for tilvirkning av byggeprodukter av betong og kalsiumsilikat – Sikkerhet – Del 5-1: Maskiner for tilvirkning av rør, vertikal produksjon	8.4.2011		
CEN	EN 12629-5-2:2003+A1:2010 Maskiner for tilvirkning av byggeprodukter av betong og kalsiumsilikat – Sikkerhet – Del 5-2: Maskiner for tilvirkning av rør, horisontal produksjon	8.4.2011		
CEN	EN 12629-5-3:2003+A1:2010 Maskiner for tilvirkning av byggeprodukter av betong og kalsiumsilikat – Sikkerhet – Del 5-3: Maskiner for forspenning av rør	8.4.2011		
CEN	EN 12629-5-4:2003+A1:2010 Maskiner for tilvirkning av byggeprodukter av betong og kalsiumsilikat – Sikkerhet – Del 5-4: Maskiner for belegging av betongrør	8.4.2011		
CEN	EN 12629-6:2004+A1:2010 Maskiner for tilvirkning av byggeprodukter av betong og kalsiumsilikat – Sikkerhet – Del 6: Stasjonært og mobilt utstyr for tilvirkning av prefabrikkerte, armerte produkter	8.4.2011		
CEN	EN 12629-7:2004+A1:2010 Maskiner for tilvirkning av byggeprodukter av betong og kalsiumsilikat – Sikkerhet – Del 7: Stasjonært og mobilt utstyr for produksjon av spennarmerte elementer	8.4.2011		
CEN	EN 12629-8:2002+A1:2010 Maskiner for tilvirkning av byggeprodukter av betong og kalsiumsilikat – Sikkerhet – Del 8: Maskiner og utstyr for tilvirkning av byggeprodukter av betong og kalsiumsilikat	8.4.2011		
CEN	EN 12635:2002+A1:2008 Porter – Installering og bruk	8.9.2009		
CEN	EN 12643:1997+A1:2008 Masseforflytningsmaskiner – Maskiner med gummidekk – Manøvreringskrav (ISO 5010:1992 endret)	8.9.2009		
CEN	EN 12644-1:2001+A1:2008 Kraner – Informasjon om bruk og prøving – Del 1: Instruksjoner	8.9.2009		
CEN	EN 12644-2:2000+A1:2008 Kraner – Informasjon om bruk og prøving – Del 2: Merking	8.9.2009		
CEN	EN 12649:2008+A1:2011 Maskiner for komprimering og pussing av betong – Sikkerhetskrav	18.11.2011	EN 12649:2008 Note 2.1	Dato utløpt (31.1.2012)
CEN	EN 12653:1999+A2:2009 Maskiner for fremstilling av sko av lær og kunstlær – Naglemaskiner – Sikkerhetskrav	18.12.2009		
CEN	EN 12693:2008 Kjølesystemer og varmepumper – Sikkerhets- og miljøkrav – Fortrengingskompressorer	8.9.2009		
CEN	EN 12717:2001+A1:2009 Sikkerhet ved verktøymaskiner – Boremaskiner	8.9.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 12733:2001+A1:2009 Jord- og skogbruksmaskiner – Motoriserte slåmaskiner betjent av gående person – Sikkerhet	8.9.2009		
CEN	EN 12750:2013 Sikkerhet ved trebearbeidingsmaskiner – Firesidige profilmaskiner	28.11.2013	EN 12750:2001+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (28.11.2013)
CEN	EN 12753:2005+A1:2010 Termiske rengjøringsystemer for avgass fra overflatebehandlingsutstyr – Sikkerhetskrav	20.10.2010		
CEN	EN 12757-1:2005+A1:2010 Blandemaskiner for beleggsmaterialer – Sikkerhetskrav – Del 1: Blandemaskiner for bruk til ferdiglaging av bindemiddel	20.10.2010		
CEN	EN 12779:2004+A1:2009 Trebearbeidingsmaskiner – Fast installerte spon- og støvuttakings- systemer – Sikkerhetsrelatert ytelse og sikkerhetskrav	18.12.2009		
CEN	EN 12851:2005+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Adaptere for storkjøkken – Krav til sikkerhet og hygiene	26.5.2010		
CEN	EN 12852:2001+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Kjøkkenmaskiner og mikserer – Sikkerhets- og hygienekrav	20.10.2010		
CEN	EN 12853:2001+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Håndholdte mikserer og visper – Sikkerhets- og hygienekrav	20.10.2010		
	EN 12853:2001+A1:2010/AC:2010			
CEN	EN 12854:2003+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Stavmikserer – Sikkerhets- og hygienekrav	26.5.2010		
CEN	EN 12855:2003+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Roterende sentrifugalkuttere – Krav til sikkerhet og hygiene	20.10.2010		
CEN	EN 12881-1:2005+A1:2008 Transportbånd – Prøving av flammbarhet ved brannsimulering – Del 1: Prøvinger med propanbrennere	8.9.2009		
CEN	EN 12881-2:2005+A1:2008 Transportbånd – Prøving av flammbarhet ved brannsimulering – Del 2: Brannprøving i stor skala	8.9.2009		
CEN	EN 12882:2008 Transportbånd for generell bruk – Sikkerhetskrav til elektrisitet og brennbarhet	8.9.2009		
CEN	EN 12921-1:2005+A1:2010 Maskiner for rengjøring av overflater og forbehandling av industriprodukter ved bruk av væsker eller damp – Del 1: Vanlige sikkerhetskrav	20.10.2010		
CEN	EN 12921-2:2005+A1:2008 Maskiner for rengjøring av overflater og forbehandling av industri- produkter ved bruk av væsker eller damp – Del 2: Maskinsikkerhet ved bruk av vannbaserte rengjøringsvæsker	8.9.2009		
CEN	EN 12921-3:2005+A1:2008 Maskiner for rengjøring av overflater og forbehandling av industriprodukter ved bruk av væsker eller damp – Del 3: Maskinsikkerhet ved bruk av brennbare rengjøringsvæsker	8.9.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 12921-4:2005+A1:2008 Maskiner for rengjøring av overflater og forbehandling av industri- produkter ved bruk av væsker eller damp – Del 4: Maskinsikkerhet ved bruk av halogenerte løsemidler	8.9.2009		
CEN	EN 12965:2003+A2:2009 Traktorer og maskiner for jord- og skogbruk – Drivakslinger med kraftuttak (PTO) og deres vern – Sikkerhet	18.12.2009		
CEN	EN 12978:2003+A1:2009 Porter – Sikkerhetsinnretninger for maskindrevne porter – Krav og prøvningsmetoder	18.12.2009		
CEN	EN 12981:2005+A1:2009 Anlegg for belegg – Sprøytekabinetter for påføring av materiale av organisk pulver – Sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 12984:2005+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Bærbare og/eller håndbetjente maskiner og apparater utstyrt med mekanisk drevet skjæreverktøy – Sikkerhets- og hygienekrav	20.10.2010		
CEN	EN 12999:2011+A1:2012 Kraner – Hydrauliske kraner montert på kjøretøy eller på statisk element	24.8.2012	EN 12999:2011 Note 2.1	Dato utløpt (31.12.2012)
CEN	EN 13000:2010 Kraner – Mobilkraner	26.5.2010		
	EN 13000:2010/AC:2010			
CEN	EN 13001-1:2004+A1:2009 Kraner – Generell konstruksjon – Del 1: Generelle prinsipper og krav	8.9.2009		
	EN 13001-1:2004+A1:2009/AC:2009	26.5.2010		
CEN	EN 13001-2:2011 Kransikkerhet – Generell konstruksjon – Del 2: Lasteffekt	18.11.2011	EN 13001- 2:2004+A3:2009 Note 2.1	Dato utløpt (18.11.2011)
	EN 13001-2:2011/AC:2012			
CEN	EN 13001-3-1:2012+A1:2013 Kraner – Generell konstruksjon – Del 3-1: Grenseverdier og verifikasjon av egnethet for stålkonstruksjoner	28.11.2013	EN 13001-3-1:2012 Note 2.1	Dato utløpt (31.1.2014)
CEN	EN 13015:2001+A1:2008 Vedlikehold av heiser og rulletrapper – Regler for vedlikeholds- instruksjoner	8.9.2009		
CEN	EN 13019:2001+A1:2008 Maskiner for rengjøring av veidekke – Sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 13020:2004+A1:2010 Maskiner for behandling av veidekke – Sikkerhetskrav	20.10.2010		
CEN	EN 13021:2003+A1:2008 Maskiner for bruk i vintersesongen – Sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 13023:2003+A1:2010 Metoder for måling av støy fra trykkemaskiner, papirforedlings- maskiner, papirproduksjonsmaskiner og tilleggsutstyr – Nøyaktighetsgrad 2 og 3	26.5.2010		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 13035-1:2008 Maskiner og anlegg for produksjon, behandling og bearbeiding av kompakt glass – Sikkerhetskrav – Del 1: Lagring, håndtering og transport av utstyr innenfor fabrikken	8.9.2009		
CEN	EN 13035-2:2008 Maskiner og anlegg for produksjon, behandling og bearbeiding av kompakt glass – Sikkerhetskrav – Del 2: Lagring, håndtering og transport av utstyr utenfor fabrikken	8.9.2009		
CEN	EN 13035-3:2003+A1:2009 Maskiner og anlegg for produksjon, behandling og bearbeiding av kompakt glass – Sikkerhetskrav – Del 3: Kuttmaskiner	18.12.2009		
	EN 13035-3:2003+A1:2009/AC:2010			
CEN	EN 13035-4:2003+A1:2009 Maskiner og anlegg for produksjon, behandling og bearbeiding av kompakt glass – Sikkerhetskrav – Del 4: Støt-tabeller	26.5.2010		
CEN	EN 13035-5:2006+A1:2009 Maskiner og anlegg for produksjon, behandling og bearbeiding av kompakt glass – Sikkerhetskrav – Del 5: Maskiner og innretninger for å stable glass og fjerne stablede glass	26.5.2010		
CEN	EN 13035-6:2006+A1:2009 Maskiner og anlegg for produksjon, behandling og bearbeiding av kompakt glass – Sikkerhetskrav – Del 6: Knusemaskiner	26.5.2010		
CEN	EN 13035-7:2006+A1:2009 Maskiner og anlegg for produksjon, behandling og bearbeiding av kompakt glass – Sikkerhetskrav – Del 7: Kuttmaskiner for laminert glass	26.5.2010		
CEN	EN 13035-9:2006+A1:2010 Maskiner og anlegg for produksjon, behandling og bearbeiding av kompakt glass – Sikkerhetskrav – Del 9: Vaskemaskiner	26.5.2010		
CEN	EN 13035-11:2006+A1:2010 Maskiner og anlegg for produksjon, behandling og bearbeiding av kompakt glass – Sikkerhetskrav – Del 11: Boremaskiner	26.5.2010		
CEN	EN 13042-1:2007+A1:2009 Maskiner og anlegg for produksjon, behandling og bearbeiding av hult glass – Sikkerhetskrav – Del 1: Dråpemater	18.12.2009		
CEN	EN 13042-2:2004+A1:2009 Maskiner og anlegg for produksjon, behandling og bearbeiding av hult glass – Sikkerhetskrav – Del 2: Matere	18.12.2009		
CEN	EN 13042-3:2007+A1:2009 Maskiner og anlegg for produksjon, behandling og bearbeiding av hult glass – Sikkerhetskrav – Del 3: IS-maskiner	18.12.2009		
CEN	EN 13042-5:2003+A1:2009 Maskiner og anlegg for produksjon, behandling og bearbeiding av hulglass – Sikkerhetskrav – Del 5: Presser	18.12.2009		
CEN	EN 13059:2002+A1:2008 Sikkerhet ved industritrucker – Prøvmåter for måling av vibrasjoner	8.9.2009		
CEN	EN 13102:2005+A1:2008 Keramikkmaskiner – Sikkerhet – Stabling av keramikkfliser og fjerning av stablede keramikkfliser	8.9.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 13112:2002+A1:2009 Garverimaskiner – Spalte- og båndknivskjæremaskiner – Sikkerhetskrav	26.5.2010		
CEN	EN 13113:2002+A1:2010 Garverimaskiner – Rullebetrykningsmaskiner – Sikkerhetskrav	8.4.2011		
CEN	EN 13114:2002+A1:2009 Garverimaskiner – Roterende prosess tank – Sikkerhetskrav	26.5.2010		
CEN	EN 13118:2000+A1:2009 Jordbruksmaskiner – Utstyr for høsting av poteter – Sikkerhet	18.12.2009		
CEN	EN 13120:2009 Innvendige persienner – Krav til ytelse og sikkerhet	8.9.2009		
CEN	EN 13128:2001+A2:2009 Verktøymaskiner – Sikkerhet – Fresemaskiner (inkludert bor- og freseverk)	8.9.2009		
	EN 13128:2001+A2:2009/AC:2010	26.5.2010		
CEN	EN 13135-1:2013 Kraner – Sikkerhet – Design – Krav til utstyr	28.11.2013	EN 13135- 2:2004+A1:2010 EN 13135- 1:2003+A1:2010 Note 2.1	Dato utløpt (28.11.2013)
CEN	EN 13140:2000+A1:2009 Jordbruksmaskiner – Utstyr for høsting av sukkerroer og førbeter – Sikkerhet	18.12.2009		
CEN	EN 13155:2003+A2:2009 Kraner – Sikkerhet – Løse løfteforbindelser	8.9.2009		
CEN	EN 13157:2004+A1:2009 Kraner – Sikkerhet – Manuelt drevet kraner	18.12.2009		
CEN	EN 13204:2004+A1:2012 Dobbeltvirkende hydraulisk redningsutstyr for brann- og redningsvesen – Krav til sikkerhet og ytelse	24.8.2012		
CEN	EN 13208:2003+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Grønnsakskrellere – Sikkerhets- og hygienekrav	20.10.2010		
CEN	EN 13218:2002+A1:2008 Verktøymaskiner – Sikkerhet – Stasjonære slipemaskiner	8.9.2009		
	EN 13218:2002+A1:2008/AC:2010			
CEN	EN 13241-1:2003+A1:2011 Porter og bommer – Produktstandard – Del 1: Produkter uten brannmotstands- og røyktetthetsegenskaper	18.11.2011		
CEN	EN 13288:2005+A1:2009 Næringsmiddelmaskiner – Heve- og tippeinnretninger for skåler – Sikkerhets- og hygienekrav	26.5.2010		
CEN	EN 13289:2001+A1:2013 Maskiner for produksjon av pasta – Tørkere og kjølere – Krav til sikkerhet og hygiene	28.11.2013		
CEN	EN 13355:2004+A1:2009 Påføringsutstyr – Kombinerte skap – Sikkerhetskrav	8.9.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 13367:2005+A1:2008 Keramikkmaskiner – Sikkerhet – Skyveplattformer og vogner	8.9.2009		
	EN 13367:2005+A1:2008/AC:2009	26.5.2010		
CEN	EN 13378:2001+A1:2013 Maskiner for produksjon av pasta – Pastapresser – Krav til sikkerhet og hygiene	28.11.2013		
CEN	EN 13379:2001+A1:2013 Maskiner for produksjon av pasta – Fordeler, strimle- og skjæremaskin, returtransportør for strimmelstykker, magasin for strimmelstykker – Krav til sikkerhet og hygiene	28.11.2013		
CEN	EN 13389:2005+A1:2009 Næringsmiddelmaskiner – Blandemaskiner med horisontale spindler – Sikkerhets- og hygienekrav	26.5.2010		
CEN	EN 13390:2002+A1:2009 Næringsmiddelmaskiner – Pai- og kakemaskiner – Sikkerhets- og hygienekrav	26.5.2010		
CEN	EN 13411-1:2002+A1:2008 Endeavslutninger på ståltau – Sikkerhet – Del 1: Kauser for ståltauslings	8.9.2009		
CEN	EN 13411-2:2001+A1:2008 Endeavslutninger på ståltau – Sikkerhet – Del 2: Håndspileste øyer for ståltauslings	8.9.2009		
CEN	EN 13411-3:2004+A1:2008 Endeavslutninger på ståltau – Sikkerhet – Del 3: Pressing av endefester	8.9.2009		
CEN	EN 13411-4:2011 Endeavslutninger på ståltau – Sikkerhet – Del 4: Støpte endefester	20.7.2011	EN 13411- 6:2004+A1:2008 Note 2.1	Dato utløpt (30.9.2011)
CEN	EN 13411-5:2003+A1:2008 Endeavslutninger på ståltau – Sikkerhet – Del 5: U-boltklemmer for ståltau	8.9.2009		
CEN	EN 13411-6:2004+A1:2008 Endeavslutninger på ståltau – Sikkerhet – Del 6: Asymmetriske kilelåste beslag	8.9.2009		
CEN	EN 13411-7:2006+A1:2008 Endeavslutninger på ståltau – Sikkerhet – Del 7: Symmetriske kilelåste beslag	8.9.2009		
CEN	EN 13411-8:2011 Endeavslutninger på ståltau – Sikkerhet – Del 8: Senkesmiing – TLA	18.11.2011		
CEN	EN 13414-1:2003+A2:2008 Ståltauslings – Sikkerhet – Del 1: Slings for generelle løfteformål	8.9.2009		
CEN	EN 13414-2:2003+A2:2008 Ståltauslings – Sikkerhet – Del 2: Informasjon om bruk og vedlikehold som skal gis av produsenten	8.9.2009		
CEN	EN 13414-3:2003+A1:2008 Ståltauslings – Sikkerhet – Del 3: Endeløse stropper og stropper med bløte øyer	8.9.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 13418:2013 Maskiner for plast- og gummibearbeiding – Viklemaskiner for folie eller ark – Sikkerhetskrav	28.11.2013	EN 13418:2004+A1:2008 Note 2.1	Dato utløpt (30.11.2013)
CEN	EN 13448:2001+A1:2009 Landbruks- og skogbruksmaskiner – Slåmaskiner – Sikkerhet	18.12.2009		
CEN	EN 13457:2004+A1:2010 Maskiner for produksjon av skotøy og andre produkter av lær og kunstlær – Maskiner for oppdeling, spalting, oppskjæring, liming og limtørking – Sikkerhetskrav	20.10.2010		
CEN	EN 13524:2003+A1:2009 Vedlikeholdsmaskiner for motorveier – Sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 13525:2005+A2:2009 Skogbruksmaskiner – Treflismaskiner – Sikkerhet	18.12.2009		
CEN	EN 13531:2001+A1:2008 Masseforflytningsmaskiner – Veltebeskyttelseskonstruksjon for kompakte gravemaskiner – Laboratorieprøvinger og funksjonskrav (ISO 12117:1997 endret)	8.9.2009		
CEN	EN 13534:2006+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Saltsprøytemaskiner – Sikkerhets- og hygienekrav	20.10.2010		
CEN	EN 13557:2003+A2:2008 Kraner – Betjeningsinnretninger og styrestasjoner	8.9.2009		
CEN	EN 13561:2004+A1:2008 Utvendige persienner – Krav til ytelse og sikkerhet	8.9.2009		
CEN	EN 13570:2005+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Blandemaskiner – Sikkerhets- og hygienekrav	20.10.2010		
CEN	EN 13586:2004+A1:2008 Kraner – Atkomst	8.9.2009		
CEN	EN 13591:2005+A1:2009 Næringsmiddelmaskiner – Ovnmatere med fast plattform – Sikkerhets- og hygienekrav	26.5.2010		
CEN	EN 13617-1:2012 Bensinstasjoner – Del 1: Sikkerhetskrav til tilvirkning og ytelse for målepumper, dispensere og fjerntliggende pumpeenheter	24.8.2012	EN 13617- 1:2004+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.11.2012)
CEN	EN 13621:2004+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Salattørkere – Sikkerhets- og hygienekrav	20.10.2010		
CEN	EN 13659:2004+A1:2008 Skodder – Krav til ytelse og sikkerhet	8.9.2009		
CEN	EN 13675:2004+A1:2010 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav ved rørforming og valseverk og linjer for ferdigstillelse	20.10.2010		
CEN	EN 13683:2003+A2:2011 Hageutstyr – Motoriserte kverner/kuttere – Sikkerhet	20.7.2011		
	EN 13683:2003+A2:2011/AC:2013			
CEN	EN 13684:2004+A3:2009 Hageutstyr – Kultivatorer og luftingsapparater – Sikkerhet	26.5.2010	EN 13684:2004+A2:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.6.2010)

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 13731:2007 Løfteputer til bruk for brann- og redningsvesen – Krav til sikkerhet og ytelse	8.9.2009		
CEN	EN 13732:2013 Næringsmiddelmaskiner – Gårdstanker for kjøling av melk – Krav til bygging, ytelse, egnethet i bruk, sikkerhet og hygiene	28.11.2013	EN 13732:2002+A2:2009 Note 2.1	Dato utløpt (31.1.2014)
CEN	EN 13736:2003+A1:2009 Verktøymaskiner – Pneumatiske presser	8.9.2009		
CEN	EN 13852-1:2013 Kraner – Offshorekraner – Del 1: Offshorekraner til generell bruk	28.11.2013		
CEN	EN 13862:2001+A1:2009 Gulvkappemaskiner – Sikkerhet	8.9.2009		
CEN	EN 13870:2005+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Kotelettskjæremaskiner – Sikkerhets- og hygienekrav	20.10.2010		
CEN	EN 13871:2005+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Terningkuttere – Sikkerhets- og hygienekrav	20.10.2010		
CEN	EN 13885:2005+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Klippemaskiner – Sikkerhets- og hygienekrav	20.10.2010		
CEN	EN 13886:2005+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Kokegryter utstyrt med rører og/eller blandere – Sikkerhets- og hygienekrav	26.5.2010		
CEN	EN 13889:2003+A1:2008 Smidde stålsjakler for løfteformål – D-sjakler og harpesjakler – Klasse 6 – Sikkerhet	8.9.2009		
CEN	EN 13898:2003+A1:2009 Verktøymaskiner – Sikkerhet – Sagemaskiner for kaldbearbeiding av metall	8.9.2009		
	EN 13898:2003+A1:2009/AC:2010	26.5.2010		
CEN	EN 13951:2012 Væskepumper – Sikkerhetskrav – Utstyr for landbruksprodukter – Konstruksjonskrav til å sikre hygien under bruk	24.8.2012	EN 13951:2003+A1:2008 Note 2.1	Dato utløpt (31.10.2012)
CEN	EN 13954:2005+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Brødkuttere – Sikkerhets- og hygienekrav	26.5.2010		
CEN	EN 13977:2011 Jernbane – Spor – Sikkerhetskrav til flyttbare anleggsmaskiner og traller for bygging og vedlikehold	20.7.2011		
CEN	EN 13985:2003+A1:2009 Verktøymaskiner – Sikkerhet – Guillotinesakser	8.9.2009		
CEN	EN 14010:2003+A1:2009 Maskinsikkerhet – Kraftbetjent utstyr for parkering av motorkjøretøyer – Sikkerhets- og EMC-krav til utforming, produksjon, oppføring og igangkjøringsfase	18.12.2009		
CEN	EN 14017:2005+A2:2009 Landbruks- og skogbruksmaskiner – Fordelere for fast kunstgjødelse – Sikkerhet	18.12.2009	EN 14017:2005+A1:2008 Note 2.1	Dato utløpt (31.1.2010)

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 14018:2005+A1:2009 Landbruks- og skogbruksmaskiner – Radsåmaskiner – Sikkerhet	18.12.2009		
CEN	EN 14033-3:2009+A1:2011 Jernbaneutstyr – Spor – Skinnegående konstruksjons- og vedlikeholdsmaskiner – Del 3: Generelle sikkerhetskrav	29.2.2012	EN 14033-3:2009	Dato utløpt (30.4.2012)
CEN	EN 14043:2005+A1:2009 Maskinstiger og hydrauliske plattformer for brannvesenet – Automatiske stiger med kombinerte bevegelser – Sikkerhets- og ytelseskrav og prøvingsmetoder	8.9.2009		
CEN	EN 14044:2005+A1:2009 Maskinstiger og hydrauliske plattformer for brannvesenet – Semiautomatiske stiger – Sikkerhets- og ytelseskrav og prøvings- metoder	8.9.2009		
CEN	EN 14070:2003+A1:2009 Sikkerhet ved verktøymaskiner – Fleksible maskineringssentre og spesialmaskiner	8.9.2009		
	EN 14070:2003+A1:2009/AC:2010	26.5.2010		
CEN	EN 14238:2004+A1:2009 Kraner – Manuelt styrte lastmanipulatorer	18.12.2009		
CEN	EN ISO 14314:2009 Stempelforbrenningsmotorer – Rekylstart-utstyr – Generelle sikkerhetskrav (ISO 14314:2004)	18.12.2009		
CEN	EN 14439:2006+A2:2009 Kraner – Sikkerhet – Tårnkraner	8.9.2009		
CEN	EN 14462:2005+A1:2009 Overflatebehandlingsutstyr – Støyprøvningskode for overflate- behandlingsutstyr inkludert dets hjelpeutstyr – Nøyaktighetsgrad 2 og 3	8.9.2009		
CEN	EN 14466:2005+A1:2008 Brannpumper – Håndpumper – Prøvinger og krav til sikkerhet og ytelse	8.9.2009		
CEN	EN 14492-1:2006+A1:2009 Kraner – Motordrevne vinsjer og taljer – Del 1: Motordrevne vinsjer	18.12.2009		
	EN 14492-1:2006+A1:2009/AC:2010	26.5.2010		
CEN	EN 14492-2:2006+A1:2009 Kraner – Motordrevne vinsjer og taljer – Del 2: Motordrevne taljer	18.12.2009		
	EN 14492-2:2006+A1:2009/AC:2010	26.5.2010		
CEN	EN 14502-2:2005+A1:2008 Kraner – Utstyr for løfting av personer – Del 2: Bevegelige styrestasjoner	8.9.2009		
CEN	EN 14655:2005+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Bagettkuttere – Sikkerhets- og hygienekrav	26.5.2010		
CEN	EN 14656:2006+A1:2010 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til stangpresser for stål og ikke- jernholdige metaller	20.10.2010		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 14658:2005+A1:2010 Utstyr for kontinuerlig transport og systemer – Sikkerhetskrav til utstyr for kontinuerlig transport for lignitt dagbruddsdrift	26.5.2010		
CEN	EN 14673:2006+A1:2010 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav ved hydrauliske smipresser for smiing av stål og ikke-jernholdige metaller	20.10.2010		
CEN	EN 14677:2008 Maskinsikkerhet – Stålfremstilling ved omsmelting – Maskiner og utstyr for behandling av flytende stål	8.9.2009		
CEN	EN 14681:2006+A1:2010 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til maskiner og utstyr for produksjon av stål med elektrisk lysbueovn	20.10.2010		
CEN	EN 14710-1:2005+A2:2008 Brannpumper – Sentrifugalpumper uten evakueringssystem – Del 1: Klassifisering, generelle krav og sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 14710-2:2005+A2:2008 Brannpumper – Sentrifugalpumper uten evakueringssystem – Del 2: Verifikasjon av generelle krav og sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 14753:2007 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav ved maskiner og utstyr for kontinuerlig støping av stål	8.9.2009		
CEN	EN 14886:2008 Maskiner for gummi- og plastbearbeiding – Skjæremaskin med skjæreblad for pakker av skumgummi/skumplast – Sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 14910:2007+A1:2009 Hageutstyr – Trimmere med forbrenningsmotor – Sikkerhet	8.9.2009		
CEN	EN 14930:2007+A1:2009 Jord- og skogbruksmaskiner og hageutstyr – Fotstyrte og håndholdte maskiner – Bestemmelse av risikoen for kontakt med varme overflater	8.9.2009		
CEN	EN 14957:2006+A1:2010 Næringsmiddelmaskiner – Oppvaskmaskiner med transportør – Sikkerhets- og hygienekrav	26.5.2010		
CEN	EN 14958:2006+A1:2009 Næringsmiddelmaskiner – Maskiner for kverning og behandling av mel/hvetekorn og semulegryn – Sikkerhets- og hygienekrav	8.9.2009		
CEN	EN 14973:2006+A1:2008 Transportbånd for bruk i underjordiske installasjoner – Sikkerhetskrav til elektrisitet og brennbarhet	8.9.2009		
CEN	EN ISO 14982:2009 Jord og skogbruksmaskiner – Elektromagnetisk kompatibilitet – Prøvmåter og akseptkriterier (ISO 14982:1998)	8.9.2009		
CEN	EN 14985:2012 Kraner – Svingekraner	23.3.2012		
CEN	EN 15000:2008 Sikkerhet ved industritrucker – Motoriserte industritrucker med variabel rekkevidde – Spesifikasjon, ytelse og prøving for lastmoment indikatorer og lastmoment grensebrytere	8.9.2009		
CEN	EN 15011:2011 Kraner – Bro-/travers- og portalkraner	20.7.2011		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 15027:2007+A1:2009 Utstyr for transportable veggsager og tausager for byggeplass – Sikkerhet	8.9.2009		
CEN	EN 15056:2006+A1:2009 Kraner – Krav til containeråk	8.9.2009		
CEN	EN 15059:2009 Løypemaskiner – Sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 15061:2007+A1:2008 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til maskiner og utstyr for båndbehandling	8.9.2009		
CEN	EN 15067:2007 Maskiner for plast- og gummibearbeiding – Sveisemaskiner for plast – Folieforedlingsmaskiner for poser og sekker – Sikkerhets- krav	8.9.2009		
CEN	EN 15093:2008 Sikkerhet ved maskiner – Krav til sikkerhet for varmvalseverk for flate produkter	8.9.2009		
CEN	EN 15094:2008 Sikkerhet ved maskiner – Krav til sikkerhet for kaldvalseverk for flate produkter	8.9.2009		
CEN	EN 15095:2007+A1:2008 Motorisert mobil stabling og henlegging, karuseller og lagringsheiser – Sikkerhetskrav	8.9.2009		
CEN	EN 15162:2008 Maskiner og innretninger for utvinning av naturstein – Sikkerhetskrav til flerbrukssager	8.9.2009		
CEN	EN 15163:2008 Maskiner og innretninger for utvinning av naturstein – Sikkerhet – Krav til metalltrådsager med diamantbelegg	8.9.2009		
CEN	EN 15164:2008 Maskiner og innretninger for utvinning av naturstein – Sikkerhet – Krav til slåtemaskiner med kjede og remmer	8.9.2009		
CEN	EN 15166:2008 Næringsmiddelmaskiner – Automatisk kløyveutstyr for hele slakteskrotter – Sikkerhets- og hygienekrav	8.9.2009		
CEN	EN 15268:2008 Bensinstasjoner – Sikkerhetskrav til konstruksjon av nedsenkbare pumper basert på komponenter	8.9.2009		
CEN	EN 15503:2009+A1:2013 Hageutstyr – Blåsemaskiner, sugemaskiner og blåse-/sugemaskin for hager – Sikkerhet	11.4.2014	EN 15503:2009 Note 2.1	Dato utløpt (30.4.2014)
CEN	EN 15695-1:2009 Landbrukstraktorer og selvgående sprøyteapparater – Beskyttelse av operatør (sjåfør) mot farlige substanser – Del 1: Hytte, klassifisering, krav og prøvingsmetoder	26.5.2010		
CEN	EN 15695-2:2009 Landbrukstraktorer og selvgående sprøyteapparater – Beskyttelse av operatør (sjåfør) mot farlige substanser – Del 2: Filtre, krav og prøvingsmetoder	26.5.2010		
	EN 15695-2:2009/AC:2011	29.2.2012		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN 15700:2011 Sikkerhet på rullende fortau for turist- og sportsbruk brukt til passasjertransport i skiområder	29.2.2012		
CEN	EN ISO 15744:2008 Kraftdrevet ikke-elektrisk håndverktøy – Regler for støymåling – Teknisk metode (klasse 2) (ISO 15744:2002)	8.9.2009		
CEN	EN 15746-2:2010 +A1:2011 Jernbane – Spor – Skinnegående maskiner og lignende utstyr – Del 2: Generelle sikkerhetskrav	29.2.2012	EN 15746-2:2010	Dato utløpt (30.4.2012)
CEN	EN 15774:2010 Næringsmiddelmaskiner – Maskiner for prosessering av fersk og fylt pasta (tagliatelle, cannelloni, ravioli, tortellini, orecchiette og gnocchi) – Sikkerhets- og hygienekrav	8.4.2011		
CEN	EN 15811:2009 Landbruksmaskiner – Beskyttelse av bevegelige deler i kraftoverføring – Beskyttelse med åpning av verktøy (ISO/TS 28923:2007 endret)	18.12.2009		
	EN 15811:2009/AC:2010			
CEN	EN 15830:2012 Terrenggående truck med variabel rekkevidde – Sikt – Prøvningsmetoder og verifikasjon	24.8.2012		
CEN	EN 15861:2012 Næringsmiddelmaskiner – Røykerier – Krav til sikkerhet og hygiene	24.8.2012		
CEN	EN 15895:2011 Patrondrevne, bærbare verktøy – Sikkerhetskrav – Del 1: Feste- og merkeverktøy	18.11.2011		
CEN	EN 15949:2012 Maskinsikkerhet – Sikkerhetskrav til stangvalseverk, konstruksjonstålverk, og kabeltrådverk	5.6.2012		
CEN	EN 15954-2:2013 Jernbane – Spor – Tilhengere og tilhørende utstyr – Del 2: Generelle sikkerhetskrav	28.11.2013		
CEN	EN 15955-2:2013 Jernbane – Spor – Demonterbare maskiner og tilhørende utstyr – Del 2: Generelle sikkerhetskrav	28.11.2013		
CEN	EN 15997:2011 Terrengkjøretøy – Sikkerhetskrav og prøvningsmetoder	29.2.2012		
	EN 15997:2011/AC:2012			
CEN	EN 16005:2012 Elektrisk drevne dører –Sikkerhet i bruk av elektrisk drevne dører – Krav og prøvningsmetoder	5.4.2013		
CEN	EN 16029:2012 Påsittbare motoriserte kjøretøyer beregnet for transport av personer og ikke beregnet for bruk på offentlige veier – Sikkerhetskrav – Enkeltporede to-hjuls kjøretøyer	24.8.2012		
CEN	EN ISO 16119-1:2013 Jordbruks- og skogbruksmaskiner – Spredere og flytende gjødsel distributører – Miljøvern – Del 1: Generelt (ISO 16119-1:2013)	28.11.2013		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN ISO 16119-2:2013 Jordbruks- og skogbruksmaskiner – Spredere og fordelere for flytende gjødsel – Miljøvern – Del 2: Horisontal bom og lignende spredere (ISO 16119-2:2013)	28.11.2013		
CEN	EN ISO 16119-3:2013 Jordbruks- og skogbruksmaskiner – Spredere og fordelere for flytende gjødsel – Miljøvern – Del 3: Spredere for busker, trær og lignende vekster (ISO 16119-3:2013)	28.11.2013		
CEN	EN 16230-1:2013 Gocarter – Del 1: Sikkerhetskrav og prøvingsmetoder for gocarter	28.11.2013		
CEN	EN 16246:2012 Landbruksmaskiner – Traktorgravere – Sikkerhet	5.4.2013		
CEN	EN 16252:2012 Maskiner for komprimering av avfall eller resirkulerbare materialer – Horisontalt arbeidende ballepresser – Sikkerhetskrav	5.4.2013		
CEN	EN ISO 19432:2012 Maskiner og utstyr for byggevirkksomhet – Bærbare, håndholdte kappemaskiner drevet med forbrenningsmotor – Sikkerhetskrav (ISO 19432:2012)	15.11.2012	EN ISO 19432:2008 Note 2.1	Dato utløpt (31.1.2013)
CEN	EN ISO 19932-1:2013 Utstyr for plantevern – Ryggbårne sprøyter – Del 1: Sikkerhet og miljømessige krav (ISO 19932-1:2013)	28.11.2013		
CEN	EN ISO 19932-2:2013 Utstyr for plantevern – Ryggbårne sprøyter – Del 2: Prøvingsmetoder (ISO 19932-2:2013)	28.11.2013		
CEN	EN ISO 20361:2009 Væskepumper og pumpeenheter – Regler for støypøving – Nøyaktighetsgrad 2 og 3 (ISO 20361:2007)	8.9.2009		
	EN ISO 20361:2009/AC:2010			
CEN	EN ISO 22867:2011 Skog- og hagemaskiner – Vibrasjonsprøving for bærbare håndholdte maskiner med innvendig forbrenningsmotor – Vibrasjon ved håndtakene (ISO 22867:2011)	29.2.2012	EN ISO 22867:2008	Dato utløpt (30.6.2012)
CEN	EN ISO 22868:2011 Skog- og hagemaskiner – Støypøving for bærbare håndholdte maskiner med forbrenningsmotor – Teknisk metode (klasse 2 – nøyaktighet) (ISO 22868:2011)	20.7.2011	EN ISO 22868:2008 Note 2.1	Dato utløpt (30.9.2011)
CEN	EN ISO 23125:2010 Verktøymaskiner – Sikkerhet – Dreiemaskiner (ISO 23125:2010)	20.10.2010		
	EN ISO 23125:2010/A1:2012	24.8.2012	Note 3	Dato utløpt (31.10.2012)

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN ISO 28139:2009 Landbruks- og skogbruksmaskiner – Bærbare forbrenningsmotor- drevne sprøytemaskiner – Sikkerhetsbestemmelser (ISO 28139:2009)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 28881:2013 Verktøymaskiner – Sikkerhet – Elektroerosjonsmaskiner (ISO 28881:2013)	28.11.2013	EN 12957:2001+A1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (28.2.2014)
	EN ISO 28881:2013/AC:2013			
CEN	EN ISO 28927-1:2009 Kraftdrevet håndverktøy – Måling av vibrasjoner på håndtak – Del 1: Vinkel- og vertikalslipemaskiner (ISO 28927-1:2009)	26.5.2010		
CEN	EN ISO 28927-2:2009 Kraftdrevet håndverktøy – Måling av vibrasjonsemissjon på håndtak – Del 2: Slående muttertrekkere, muttertrekkere og skrutrekkere (ISO 28927-2:2009)	26.5.2010		
CEN	EN ISO 28927-3:2009 Kraftdrevet håndverktøy – Måling av vibrasjonsemissjon på håndtak – Del 3: Pussemaskiner og slipere med roterende, sirkulerende og tilfeldig roterende bevegelser (ISO 28927-3:2009)	26.5.2010		
CEN	EN ISO 28927-4:2010 Kraftdrevet håndverktøy – Måling av vibrasjoner på håndtak – Del 4: Slipemaskiner (ISO 28927-4:2010)	8.4.2011		
CEN	EN ISO 28927-5:2009 Kraftdrevet håndverktøy – Måling av vibrasjonsemissjon på håndtak – Del 5: Boremaskiner og slagboremaskiner (ISO 28927-5:2009)	26.5.2010		
CEN	EN ISO 28927-6:2009 Kraftdrevet håndverktøy – Måling av vibrasjonsemissjon på håndtak – Del 6: Stampere (ISO 28927-6:2009)	26.5.2010		
CEN	EN ISO 28927-7:2009 Kraftdrevet håndverktøy – Måling av vibrasjonsemissjon på håndtak – Del 7: Niblere og skjæremaskiner (ISO 28927-7:2009)	26.5.2010		
CEN	EN ISO 28927-8:2009 Kraftdrevet håndverktøy – Måling av vibrasjonsemissjon på håndtak – Del 8: Sag, pusse- og filemaskiner med vekslende bevegelser og sagmaskiner med svingende, vekslende eller roterende bevegelser (ISO 28927-8:2009)	26.5.2010		
CEN	EN ISO 28927-9:2009 Kraftdrevet håndverktøy – Måling av vibrasjonsemissjon på håndtak – Del 9: Rusthammere og nålhammere (ISO 28927-9:2009)	26.5.2010		
CEN	EN ISO 28927-10:2011 Kraftdrevet håndverktøy – Måling av vibrasjoner på håndtak – Del 10: Slagboremaskiner, brytehammere og spadehammere (ISO 28927-10:2011)	18.11.2011		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CEN	EN ISO 28927-11:2011 Kraftdrevet håndverktøy – Måling av vibrasjoner på håndtak – Del 11: Steinhammere (ISO 28927-11:2011)	20.7.2011		
CEN	EN ISO 28927-12:2012 Kraftdrevet håndverktøy – Måling av vibrasjonsemissjon på håndtak – Del 12: Nåleslipemaskiner (ISO 28927-12:2012)	5.4.2013		

Standarder utarbeidet av CENELEC

Standarder utarbeidet av CENELEC er ikke klassifisert som standarder av type A, B eller C på denne listen.

CENELEC	EN 50223:2010 Sikkerhetskrav til stasjonært automatisk elektrostatisk påføringsutstyr for brennbart fibermateriale	20.10.2010		
CENELEC	EN 50348:2010 Stasjonært elektrostatisk sprøyteutstyr for flytende ikke-brennbart sprøytematerialer – Sikkerhetskrav	26.5.2010		
	EN 50348:2010/AC:2010			
CENELEC	EN 50569:2013 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Spesielle krav til elektriske sentrifuger til næringsbruk	11.4.2014		
CENELEC	EN 50570:2013 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Spesielle krav til elektriske tørketromler til næringsbruk	11.4.2014		
CENELEC	EN 50571:2013 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Spesielle krav til elektriske vaskemaskiner til næringsbruk	11.4.2014		
CENELEC	EN 50580:2012 Elektrisk håndverktøy – Spesielle sikkerhetskrav til sprøytepistoler	5.6.2012		
	EN 50580:2012/A1:2013	28.11.2013	Note 3	22.7.2016
CENELEC	EN 60204-1:2006 Maskinsikkerhet – Elektrisk utstyr i maskiner – Del 1: Generelle krav IEC 60204-1:2005 (Endret)	26.5.2010		
	EN 60204-1:2006/A1:2009 IEC 60204-1:2005/A1:2008	26.5.2010	Note 3	Dato utløpt (1.2.2012)
	EN 60204-1:2006/AC:2010			
CENELEC	EN 60204-11:2000 Maskinsikkerhet – Elektrisk utstyr i maskiner – Del 11: Sikkerhetskrav til høyspenningsutstyr for spenninger over 1000 V vekselspenning eller 1500 V likespenning og ikke over 36 kV IEC 60204-11:2000	26.5.2010		
	EN 60204-11:2000/AC:2010			
CENELEC	EN 60204-31:2013 Maskinsikkerhet – Elektrisk utstyr i maskiner – Del 31: Spesielle sikkerhets- og EMC-krav til symaskiner, enheter og systemer IEC 60204-31:2013	11.4.2014		
CENELEC	EN 60204-32:2008 Maskinsikkerhet – Elektrisk utstyr i maskiner – Del 32: Krav til heisemaskiner IEC 60204-32:2008	18.12.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CENELEC	EN 60204-33:2011 Maskinsikkerhet – Maskiners elektriske utrustning – Del 33: Krav til utstyr for halvlederframstilling IEC 60204-33:2009 (Endret)	18.11.2011		
CENELEC	EN 60335-1:2012 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Del 1: Generelle sikkerhetskrav IEC 60335-1:2010 (Endret)	5.6.2012	EN 60335-1:2002 med endringsblader Note 2.1	21.11.2014
	EN 60335-1:2012/AC:2014			
CENELEC	EN 60335-2-36:2002 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Del 2-36: Spesielle sikkerhetskrav til komfyrer, ovner og varmeplater for storkjøkken IEC 60335-2-36:2002	5.4.2013		
	EN 60335-2-36:2002/A11:2012	5.4.2013	Note 3	21.12.2014
	EN 60335-2-36:2002/AC:2007			
CENELEC	EN 60335-2-37:2002 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Del 2-37: Spesielle sikkerhetskrav til elektriske fettgryter for storkjøkken IEC 60335-2-37:2002	5.4.2013		
	EN 60335-2-37:2002/A11:2012	5.4.2013	Note 3	21.12.2014
	EN 60335-2-37:2002/AC:2007			
CENELEC	EN 60335-2-40:2003 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Del 2-40: Spesielle sikkerhetskrav til elektriske varme-pumper, luft- kondisjoneringsapparater og avfuktere IEC 60335-2-40:2002 (Endret)	28.11.2013	Note 3	
	EN 60335-2-40:2003/A11:2004	28.11.2013	Note 3	Dato utløpt (28.11.2013)
	EN 60335-2-40:2003/A12:2005	28.11.2013	Note 3	Dato utløpt (28.11.2013)
	EN 60335-2-40:2003/A1:2006 IEC 60335-2-40:2002/A1:2005 (Endret)	28.11.2013	Note 3	Dato utløpt (28.11.2013)
	EN 60335-2-40:2003/A2:2009 IEC 60335-2-40:2002/A2:2005 (Endret)	28.11.2013	Note 3	Dato utløpt (28.11.2013)
	EN 60335-2-40:2003/A13:2012	28.11.2013	Note 3	11.7.2014
	EN 60335-2-40:2003/AC:2010			
	EN 60335-2-40:2003/AC:2006			
	EN 60335-2-40:2003/A13:2012/AC:2013			
CENELEC	EN 60335-2-42:2003 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Del 2-42: Spesielle sikkerhetskrav til elektriske varmluftsstekeovner, dampkokere og dampvarmluftsovner for storkjøkken	5.4.2013		
	EN 60335-2-42:2003/A11:2012	5.4.2013	Note 3	21.12.2014
	EN 60335-2-42:2003/AC:2007			

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CENELEC	EN 60335-2-47:2003 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Del 2-47: Spesielle sikkerhetskrav til elektriske kjeler for storkjøkken, beregnet for oppvarming av væsker til kokepunktet IEC 60335-2-47:2002	5.4.2013		
	EN 60335-2-47:2003/A11:2012	5.4.2013	Note 3	21.12.2014
	EN 60335-2-47:2003/AC:2007			
CENELEC	EN 60335-2-48:2003 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Del 2-48: Spesielle sikkerhetskrav til elektriske griller og brødrister for storkjøkken IEC 60335-2-48:2002	5.4.2013		
	EN 60335-2-48:2003/A11:2012	5.4.2013	Note 3	21.12.2014
	EN 60335-2-48:2003/AC:2007			
CENELEC	EN 60335-2-49:2003 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Del 2-49: Spesielle sikkerhetskrav til elektriske varmeskap for storkjøkken IEC 60335-2-49:2002	5.4.2013		
	EN 60335-2-49:2003/A11:2012	5.4.2013	Note 3	21.12.2014
	EN 60335-2-49:2003/AC:2007			
CENELEC	EN 60335-2-65:2003 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Del 2-65: Spesielle sikkerhetskrav til luftrenseapparater IEC 60335-2-65:2002	5.4.2013		
	EN 60335-2-65:2003/A11:2012	5.4.2013	Note 3	21.12.2014
CENELEC	EN 60335-2-67:2009 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Del 2-67: Spesielle sikkerhetskrav til gulvbehandlings- og gulvrensemaskiner, til industrielt og kommersielt bruk IEC 60335-2-67:2002 (Endret) + A1:2005 (Endret)	18.12.2009		
CENELEC	EN 60335-2-67:2012 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Del 2-67: Spesielle sikkerhetskrav til gulvbehandlingsmaskiner til kommersielt bruk IEC 60335-2-67:2012 (Endret)	15.11.2012	EN 60335-2-67:2009 Note 2.1	3.5.2015
CENELEC	EN 60335-2-68:2009 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Del 2-68: Spesielle sikkerhetskrav til motordrevne rensevæskeapparater for industriell og kommersiell bruk IEC 60335-2-68:2002 (Endret) + A1:2005 (Endret) + A2:2007 (Endret)	18.12.2009		
CENELEC	EN 60335-2-68:2012 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Del 2-68: Spesielle sikkerhetskrav til motordrevne rensevæskeapparater for kommersiell bruk IEC 60335-2-68:2012 (Endret)	15.11.2012	EN 60335-2-68:2009 Note 2.1	3.5.2015
CENELEC	EN 60335-2-69:2009 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Del 2-69: Spesielle sikkerhetskrav til støv- og vannsugere, herunder motordrevne børster, for industrielt og kommersielt bruk IEC 60335-2-69:2002 (Endret) + A1:2004 (Endret) + A2:2007 (Endret)	18.12.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CENELEC	EN 60335-2-69:2012 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Del 2-69: Spesielle sikkerhetskrav til støv- og vannsugere, herunder motordrevne børster for kommersielt bruk IEC 60335-2-69:2012 (Endret)	15.11.2012	EN 60335-2-69:2009 Note 2.1	28.3.2015
CENELEC	EN 60335-2-72:2009 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Del 2-72: Spesielle sikkerhetskrav til automatiske gulvbehandlingsmaskiner for industriell og kommersiell bruk IEC 60335-2-72:2002 (Endret) + A1:2005 (Endret)	18.12.2009		
CENELEC	EN 60335-2-72:2012 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Del 2-72: Spesielle sikkerhetskrav til gulvbehandlingsmaskiner med eller uten trekkraft, for kommersielt bruk IEC 60335-2-72:2012 (Endret)	15.11.2012	EN 60335-2-72:2009 Note 2.1	3.5.2015
CENELEC	EN 60335-2-77:2010 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Del 2-77: Spesielle sikkerhetskrav til nettdrevne gressklippere kontrollert av brukeren som går bak IEC 60335-2-77:2002 (Endret)	8.4.2011		
CENELEC	EN 60335-2-79:2009 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Del 2-79: Spesielle krav til høytrykks rengjøringsapparater og damprensere IEC 60335-2-79:2002 (Endret) + A1:2004 (Endret) + A2:2007 (Endret)	18.12.2009		
CENELEC	EN 60335-2-79:2012 Sikkerhetskrav til elektriske husholdningsapparater – Del 2-79: Spesielle krav til høytrykks rengjøringsapparater og damprensere IEC 60335-2-79:2012 (Endret)	15.11.2012	EN 60335-2-79:2009 Note 2.1	3.4.2015
CENELEC	EN 60745-1:2009 Håndholdt motordrevet verktøy – Sikkerhet – Del 1: Generelle krav IEC 60745-1:2006 (Endret)	18.12.2009		
	EN 60745-1:2009/A11:2010	8.4.2011	Note 3	Dato utløpt (1.10.2013)
	EN 60745-1:2009/AC:2009			
CENELEC	EN 60745-2-1:2010 Sikkerhetskrav til håndholdt motordrevet elektrisk verktøy – Del 2-1: Spesielle krav til bormaskiner og slagboremaskiner IEC 60745-2-1:2003 (Endret) + A1:2008	20.10.2010		
CENELEC	EN 60745-2-2:2010 Sikkerhetskrav til håndholdt motordrevet elektrisk verktøy – Del 2-2 Spesielle krav til skrutrekkere og slagtrekkere IEC 60745-2-2:2003 (Endret) + A1:2008	20.10.2010		
CENELEC	EN 60745-2-3:2011 Håndholdt motordrevet verktøy – Sikkerhet – Del 2-3: Spesielle krav til vinkelslipere, poleringsmaskiner og runde sandpapirslipere IEC 60745-2-3:2006 (Endret) + A1:2010 (Endret)	18.11.2011		
	EN 60745-2-3:2011/A2:2013 IEC 60745-2-3:2006/A2:2012 (Endret)	28.11.2013	Note 3	25.2.2016

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CENELEC	EN 60745-2-4:2009 Spesielle sikkerhetskrav til slipe- og poleringsmaskiner, av annen utførelse enn skivetypen IEC 60745-2-4:2002 (Endret) + A1:2008 (Endret)	26.5.2010		
	EN 60745-2-4:2009/A1:2011	29.2.2012	Note 3	14.11.2014
CENELEC	EN 60745-2-5:2010 Håndholdt motordrevet elektrisk verktøy – Sikkerhet – Del 2-5: Spesielle sikkerhetskrav til sirkelsager IEC 60745-2-5:2010 (Endret)	8.4.2011		
CENELEC	EN 60745-2-6:2010 Håndholdt motordrevet verktøy – Sikkerhet – Del 2-6: Spesielle sikkerhetskrav til hammere IEC 60745-2-6:2003 (Endret) + A1:2006 + A2:2008	20.10.2010		
CENELEC	EN 60745-2-8:2009 Håndholdt motordrevet verktøy – Sikkerhet – Del 2-8: Spesielle sikkerhetskrav til platesakser og nibbere IEC 60745-2-8:2003 (Endret) + A1:2008	18.12.2009		
CENELEC	EN 60745-2-9:2009 Håndholdt motordrevet verktøy – Sikkerhet – Del 2-9: Spesielle sikkerhetskrav til gjengetapptrekkere IEC 60745-2-9:2003 (Endret) + A1:2008	18.12.2009		
CENELEC	EN 60745-2-11:2010 Håndholdt motordrevet verktøy – Sikkerhet – Del 2-11: Spesielle sikkerhetskrav til frem- og tilbakegående sager (stikksager og bajonettsager) IEC 60745-2-11:2003 (Endret) + A1:2008	20.10.2010		
CENELEC	EN 60745-2-12:2009 Sikkerhetskrav til håndholdt motordrevet elektrisk verktøy – Del 2-12: Spesielle krav til betongvibratører IEC 60745-2-12:2003 (Endret) + A1:2008	18.12.2009		
CENELEC	EN 60745-2-13:2009 Håndholdt motordrevet verktøy – Sikkerhet – Del 2-13: Spesielle sikkerhetskrav til kjedesager IEC 60745-2-13:2006 (Endret)	18.12.2009		
	EN 60745-2-13:2009/A1:2010 IEC 60745-2-13:2006/A1:2009	20.7.2011	Note 3	Dato utløpt (1.12.2013)
CENELEC	EN 60745-2-14:2009 Håndholdt motordrevet verktøy – Sikkerhet – Del 2-14: Spesielle sikkerhetskrav til høvelmaskiner IEC 60745-2-14:2003 (Endret) + A1:2006 (Endret)	18.12.2009		
	EN 60745-2-14:2009/A2:2010 IEC 60745-2-14:2003/A2:2010	8.4.2011	Note 3	Dato utløpt (1.6.2013)
CENELEC	EN 60745-2-15:2009 Håndholdt motordrevet elektrisk verktøy – Sikkerhet – Del 2-15: Spesielle sikkerhetskrav til hekksakser IEC 60745-2-15:2006 (Endret)	18.12.2009		
	EN 60745-2-15:2009/A1:2010 IEC 60745-2-15:2006/A1:2009	28.11.2013	Note 3	Dato utløpt (28.11.2013)
CENELEC	EN 60745-2-16:2010 Håndholdt motordrevet elektrisk verktøy – Sikkerhet – Del 2-16: Spesielle sikkerhetskrav til spikremaskiner IEC 60745-2-16:2008 (Endret)	8.4.2011		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CENELEC	EN 60745-2-17:2010 Håndholdt motordrevet elektrisk verktøy – Sikkerhet – Del 2-17: Spesielle sikkerhetskrav til håndfreser og kantfreser IEC 60745-2-17:2010 (Endret)	8.4.2011		
CENELEC	EN 60745-2-18:2009 Sikkerhetskrav til håndholdt motordrevet elektrisk verktøy – Del 2-18: Spesielle krav til strammeverktøy IEC 60745-2-18:2003 (Endret) + A1:2008	18.12.2009		
CENELEC	EN 60745-2-19:2009 Sikkerhetskrav til håndholdt motordrevet elektrisk verktøy – Del 2-19: Spesielle krav til fugemaskiner IEC 60745-2-19:2005 (Endret)	18.12.2009		
	EN 60745-2-19:2009/A1:2010 IEC 60745-2-19:2005/A1:2010	8.4.2011	Note 3	Dato utløpt (1.6.2013)
CENELEC	EN 60745-2-20:2009 Sikkerhetskrav til håndholdt motordrevet elektrisk verktøy – Del 2-20: Spesielle krav til båndsager IEC 60745-2-20:2003 (Endret) + A1:2008	18.12.2009		
CENELEC	EN 60745-2-21:2009 Sikkerhetskrav til håndholdt motordrevet elektrisk verktøy – Del 2-21: Spesielle sikkerhetskrav til avløpsrensere IEC 60745-2-21:2002 (Endret)	18.12.2009		
	EN 60745-2-21:2009/A1:2010 EC 60745-2-21:2002/A1:2008	20.7.2011	Note 3	Dato utløpt (1.12.2013)
CENELEC	EN 60745-2-22:2011 Sikkerhetskrav til håndholdt motordrevet elektrisk verktøy – Del 2-22: Spesielle sikkerhetskrav til avkuttermaskiner IEC 60745-2-22:2011 (Endret)	18.11.2011		
	EN 60745-2-22:2011/A11:2013	28.11.2013	Note 3	17.12.2015
CENELEC	EN 60745-2-23:2013 Håndholdt motordrevet verktøy – Sikkerhet – Del 2-23: Spesielle sikkerhetskrav til rettslipere og små roterende verktøy IEC 60745-2-23:2012 (Endret)	28.11.2013		
CENELEC	EN 60947-5-3:2013 Lavspennings koblings- og kontrollutstyr – Del 5-3: Kontrollkretsutstyr og bryterelementer – Krav til avstandsføle brytere med definerte virkninger under feilforhold (PDDb) IEC 60947-5-3:2013	11.4.2014		
CENELEC	EN 60947-5-5:1997 Lavspennings koblings- og kontrollutstyr – Del 5-5: Kontrollkretsutstyr og bryterelementer – Elektrisk nødstopputstyr med mekanisk låsefunksjon IEC 60947-5-5:1997	28.11.2013		
	EN 60947-5-5:1997/A1:2005 IEC 60947-5-5:1997/A1:2005	28.11.2013	Note 3	Dato utløpt (28.11.2013)
	EN 60947-5-5:1997/A11:2013	28.11.2013	Note 3	3.12.2015

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CENELEC	EN 61029-1:2009 Sikkerhetskrav til transportabelt motordrevet elektrisk verktøy – Del 1: Generelle sikkerhetskrav IEC 61029-1:1990 (Endret)	18.12.2009		
	EN 61029-1:2009/A11:2010	8.4.2011	Note 3	Dato utløpt (1.11.2013)
	EN 61029-1:2009/AC:2009			
CENELEC	EN 61029-2-1:2010 Sikkerhetskrav til transportabelt motordrevet elektrisk verktøy – Del 2-1: Spesielle krav til sirkelsagbenker IEC 61029-2-1:1993 (Endret) + A1:1999 + A2:2001	20.10.2010		
CENELEC	EN 61029-2-1:2012 Flyttbare motordrevne elektriske verktøy – Sikkerhet – Del 2-1: Særskilte krav til sirkelsager IEC 61029-2-1:1993 (Endret) + A1:1999 + A2:2001	5.4.2013	EN 61029-2-1:2010 Note 2.1	3.9.2015
CENELEC	EN 61029-2-3:2011 Sikkerhetskrav til transportabelt motordrevet elektrisk verktøy – Del 2: Særbestemmelser for høvler IEC 61029-2-3:1993 (Endret) + A1:2001	18.11.2011		
CENELEC	EN 61029-2-4:2011 Sikkerhetskrav til transportabelt motordrevet elektrisk verktøy – Del 2-4: Spesielle sikkerhetskrav til slipemaskiner på benker IEC 61029-2-4:1993 (Endret) + A1:2001 (Endret)	18.11.2011		
CENELEC	EN 61029-2-6:2010 Sikkerhetskrav til transportabelt motordrevet elektrisk verktøy – Del 2-6: Spesielle krav til diamantboremaskiner med vannforsyning IEC 61029-2-6:1993 (Endret)	20.10.2010		
CENELEC	EN 61029-2-8:2010 Sikkerhetskrav til transportabelt motordrevet elektrisk verktøy – Del 2-8: Spesielle krav til freser med vertikal spindel IEC 61029-2-8:1995 (Endret) + A1:1999 + A2:2001	20.10.2010		
CENELEC	EN 61029-2-9:2009 Sikkerhetskrav til transportabelt motordrevet elektrisk verktøy – Del 2-9: Spesielle sikkerhetskrav til gjæringssager IEC 61029-2-9:1995 (Endret)	18.12.2009		
CENELEC	EN 61029-2-9:2012 Sikkerhetskrav til transportabelt motordrevet elektrisk verktøy – Del 2-9: Spesielle sikkerhetskrav til gjæringssager IEC 61029-2-9:1995 (Endret)	5.4.2013	EN 61029-2-9:2009 Note 2.1	3.9.2015
	EN 61029-2-9:2012/A11:2013	28.11.2013	Note 3	12.8.2016
CENELEC	EN 61029-2-10:2010 Sikkerhetskrav til transportabelt motordrevet elektrisk verktøy – Del 2: Særbestemmelser for kuttemaskiner IEC 61029-2-10:1998 (Endret)	20.10.2010		
	EN 61029-2-10:2010/A11:2013	28.11.2013	Note 3	22.7.2016
CENELEC	EN 61029-2-11:2009 Sikkerhetskrav til motordrevet elektrisk verktøy – Del 2: Spesielle sikkerhetskrav til kombinerte gjærings- og benkesager IEC 61029-2-11:2001 (Endret)	18.12.2009		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standarden	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standarden Note 1
CENELEC	EN 61029-2-11:2012 Sikkerhetskrav til transportabelt motordrevet elektrisk verktøy – Del 2-11: Spesielle sikkerhetskrav til kombinerte bord- og gjæringsager IEC 61029-2-11:2001 (Endret)	5.4.2013	EN 61029-2-11:2009 Note 2.1	3.9.2015
	EN 61029-2-11:2012/A11:2013	28.11.2013	Note 3	12.8.2016
CENELEC	EN 61029-2-12:2011 Sikkerhetskrav til transportabelt motordrevet elektrisk verktøy – Del 2-12: Spesielle sikkerhetskrav til gjengemaskiner IEC 61029-2-12:2010 (Endret)	18.11.2011		
CENELEC	EN 61310-1:2008 Maskinsikkerhet – Indikasjon, merking og betjening – Del 1: Krav til visuelle, hørbare og følbare signaler IEC 61310-1:2007	18.12.2009		
CENELEC	EN 61310-2:2008 Maskinsikkerhet – Indikasjon, merking og betjening – Del 2: Krav til merking IEC 61310-2:2007	18.12.2009		
CENELEC	EN 61310-3:2008 Maskinsikkerhet – Indikasjon, merking og betjening – Del 3: Krav til plassering og funksjon av betjeningsorganer IEC 61310-3:2007	18.12.2009		
CENELEC	EN 61496-1:2004 Maskinsikkerhet – Elektro-sensitivt beskyttelsesutstyr – Del 1: Generelle krav og prøvinger IEC 61496-1:2004 (Endret)	26.5.2010		
	EN 61496-1:2004/A1:2008 IEC 61496-1:2004/A1:2007	26.5.2010	Note 3	Dato utløpt (1.6.2011)
	EN 61496-1:2013 IEC 61496-1:2012	11.4.2014	Note 3	10.5.2015
	EN 61496-1:2004/AC:2010			
CENELEC	EN 61496-1:2013 Maskinsikkerhet – Elektro-sensitivt beskyttelsesutstyr – Del 1: Generelle krav og prøvinger IEC 61496-1:2012	11.4.2014	EN 61496-1:2004 med endringsblader Note 2.1	10.5.2015
CENELEC	EN 61800-5-2:2007 Elektriske motordrifter for variabelt turtall – Del 5-2: Sikkerhets- krav – Funksjonsmessig IEC 61800-5-2:2007	18.12.2009		
CENELEC	EN 62061:2005 Maskinsikkerhet – Funksjonssikkerhet til sikkerhetsrelaterte elektriske, elektroniske og programmerbare elektroniske kontroll- systemer IEC 62061:2005	26.5.2010		
	EN 62061:2005/A1:2013 IEC 62061:2005/A1:2012	28.11.2013	Note 3	18.12.2015
	EN 62061:2005/AC:2010			

⁽¹⁾ ESO (europeisk standardiseringsorgan):

- CEN: Avenue Marnix 17, B-1000 Brussels, tlf. +32 2 550 08 11, faks +32 2 550 08 19 (<http://www.cen.eu>)
- CENELEC: Avenue Marnix 17, B-1000 Brussels, tlf. +32 2 519 68 71, faks +32 2 519 69 19 (<http://www.CENELEC.eu>)
- ETSI: 650, route des Lucioles, F-06921 Sophia Antipolis, tlf. +33 4 92 94 42 00, faks +33 4 93 65 47 16 (<http://www.etsi.eu>)

- Note 1: Generelt vil opphørsdatoen for antakelse om samsvar være datoen for tilbaketrekking ("dow") fastsatt av det europeiske standardiseringsorgan, men brukere av disse standardene gjøres oppmerksom på at det i visse unntakstilfeller kan være en annen dato.
- Note 2.1: Den nye (eller endrede) standarden har samme omfang som den erstattede standarden. På den angitte datoen opphører den erstattede standarden å gi antakelse om samsvar med grunnleggende eller andre krav i relevante deler av Unionens regelverk.
- Note 2.2: Den nye standarden har et videre omfang enn den erstattede standarden. På den angitte datoen opphører den erstattede standarden å gi antakelse om samsvar med grunnleggende eller andre krav i Unionens regelverk.
- Note 2.3: Den nye standarden har et snevrere omfang enn den erstattede standarden. På den angitte datoen opphører den (delvis) erstattede standarden å gi antakelse om samsvar med grunnleggende eller andre krav i Unionens regelverk, for de produkter som omfattes av den nye standarden. Antakelse om samsvar med grunnleggende eller andre krav i Unionens regelverk for produkter som fortsatt omfattes av den (delvis) erstattede standarden, men som ikke omfattes av den nye standarden, er ikke berørt.
- Note 3: Når det gjelder endringsblader, er referansestandardEN EN CCCCC:YYYYY samt dens eventuelle tidligere endringsblader og et eventuelt nytt, angitt endringsblad. Den erstattede standarden (kolonne 3) består derfor av EN CCCCC:YYYYY og dens eventuelle tidligere endringsblader, men uten det nye, angitte endringsbladet. På den angitte datoen opphører den erstattede standarden å gi antakelse om samsvar med grunnleggende eller andre krav i relevante deler av Unionens regelverk.

Merk:

- Opplysninger om standardenes tilgjengelighet kan fås ved henvendelse enten til de europeiske standardiseringsorganene eller de nasjonale standardiseringsorganene som er oppført på en liste som er offentliggjort i *Den europeiske unions tidende* i samsvar med artikkel 27 i forordning (EU) nr. 1025/2012⁽¹⁾.
- Standarder vedtas av de europeiske standardiseringsorganisasjonene på engelsk (CEN og CENELEC publiserer også på fransk og tysk). Deretter oversetter de nasjonale standardiseringsorganene titlene på standardene til alle de påkrevde språkene i Det europeiske økonomiske samarbeidsområde. Europakommisjonen og EFTA-sekretariatet påtar seg intet ansvar for at titlene som er blitt framlagt for publisering i *Den europeiske unions tidende* og EØS-tillegget til *Den europeiske unions tidende*, er korrekte.
- Henvisninger til rettelser "... /AC:YYYYY" offentliggjøres bare som informasjon. En rettelse fjerner trykkfeil og språkfeil eller lignende feil fra teksten i en standard og kan dreie seg om en eller flere språkutgaver (engelsk, fransk og/eller tysk) av en standard som et europeisk standardiseringsorgan har vedtatt.
- Offentliggjøring av referansene i *Den europeiske unions tidende* og EØS-tillegget til *Den europeiske unions tidende* betyr ikke at standardene foreligger på alle EØS-språk.
- Denne listen erstatter alle tidligere lister offentliggjort i *Den europeiske unions tidende* og EØS-tillegget til *Den europeiske unions tidende*. Kommisjonen sørger for ajourføring av listen.
- Ytterligere opplysninger om harmoniserte standarder og andre europeiske standarder finnes på Internett på adressen http://ec.europa.eu/enterprise/policies/european-standards/harmonised-standards/index_en.htm

⁽¹⁾ EUT L 316 av 14.11.2012, s. 12.